МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ЕКОНОМІЧНИЙ НАУКОВИЙ ПОРТАЛ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ ТА СУБ´ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

10 листопада 2023 року

Одеса – 2023

УДК 657 (075.8): 339.486.4
JEL Classification: G3, M1, O1

Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб´єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (10 листопада 2023 року). — Одеса: Національний університет «Одеська політехніка», 2023. — 230 с.

Редакційна колегія:
д.е.н., проф. Філиппова С.В., д.е.н., проф. Балан О.С., д.е.н., проф. Буркинський Б. В., д.н.держ.упр., проф. Ворона П.В., директор Георгієв Райчо, д.е.н., проф.Гусаріна Н.В., д.е.н., проф. Добрянська Н.А., д.е.н., проф. Дога В.С., д.н. держ.упр., проф Корецький М.Х., к.н. держ. упр., д.е.н., доцент, проф .Кулінська А.В., д.е.н., проф. Лебедєва В.В., д.е.н. проф. Липинська О.А., проф. Марсела Слюсарчук, д.е.н., проф. Ніколюк О.В., доктор хабіл. ек. наук, проф. Пармаклі Д.М., д.е.н., проф. Подольчак Н.Ю., проф. Стефан Пурічі, д.е.н., проф. Ткач К.І., проф. Шенк Райнер, к.е.н. ст.викл. Граціотова Г.О., к.е.н., доцент Свірідова С.С., к.е.н., доцент Сита Є.М., к.пед.н., доцент Шепель М.Є.

У збірнику представлено роботи науковців, фахівців-практиків, аспірантів, студентів, у яких висловлено результати теоретико-аналітичних досліджень та практичні пропозиції з питань сучасних управлінських та соціально-економічних аспектів розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління.

Тези надано в авторській редакції. За виклад, зміст, достовірність та якість наданих матеріалів відповідають автори.

Призначений для фахівців, науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти.

© Колектив авторів, 2023

Щира вдячність програмному комітету конференції!

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

Голова програмного комітету: **Філиппова Світлана Валеріївна**, дійсний член Академії економічних наук України, д.е.н., професор, директор Інституту економіки та менеджменту Національного університету «Одеська політехніка»

Співголова програмного комітету: **Балан Олександр Сергійович**, дійсний член Академії економічних наук України, д.е.н., професор, зав. кафедри а публічного управління та адміністрування, редактор економічного наукового порталу Національного університету «Одеська політехніка».

Члени програмного комітету:

Буркинський Борис Володимирович – академік НАН України, д.е.н., професор, директор Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,

Ворона Петро Васильович – начальник управління грантового забезпечення Національного фонду дослідження України , д.н. держ. упр., професор

Георгієв Райчо - director, Scientific-Technical Union of Mechanical Engineering, (Bulgaria).

Гусаріна Наталія Вікторівна – д.е.н., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка».

Добрянська Наталя Анатоліївна – д.е.н., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка».

Дога Валерій Семенович – д.е.н., професор, National Institute for Economic Research (Moldova).

Корецький Микола Христофорович – д.н. держ. упр., професор, заслужений діяч науки і техніки України, проректор Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського.

Кулінська Анжела Вікторівна – к.н. держ. упр., д.е.н., доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка».

Лебедєва Віра Василівна – д.е.н., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка».

Липинська Олена Андріївна – д.е.н., старший науковий співробітник, професор кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка».

Марсела Слюсарчук – професор, професор кафедри людських та соціальних політичних наук Університету "Штефан чел Маре", м. Сучава, Румунія.

Ніколюк Олена Володимирівна – д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту і логістики Одеського національного технологічного університету.

Пармаклі Дмитро Михайлович – доктор хабілітат економічних наук, професор,керівник НДЦ «Прогрес», Комратський державний університет (Moldova).

Подольчак Назар Юрійович – д.е.н, професор, завідувач кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Національного університету «Львівська політехніка».

Стефан Пурічі – професор, проректор з університетського іміджу, міжнародних відносин та європейського розвитку Університету "Штефан чел Маре", м. Сучава, (Румунія).

Ткач Костянтин Іванович – д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка».

Шенк Райнер – професор, консультант «TIME REALITIES SCIENTIFIC GROUP» (Germany).

Граціотова Ганна Олександрівна – к.е.н., ст.викладач кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка».

Свірідова Світлана Сергіївна – к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка».

Чобану Геннадій Георгійович **– д**.е.н., науковий співробітник Бухарестського університету «ARTIFEX» та Національного інституту наукових досліджень у галузі праці та соціального захисту (Румунія).

Шепель Марина Євгенівна – к.пед.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка».

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету: Липинська Олена Андріївна

Секретар оргкомітету: Балан Денис Вікторович

Шановні науковці!

Дозвольте висловити подяку всім, хто у цих складних для країни умовах, знайшов час та можливість взяти участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб´єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління».

На сьогодні, коли держава находиться в скрутному становищу. Проте обговорення управлінських, соціальних та економічних аспектів розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання, проблем державного управління та місцевого самоврядування і національної безпеки держави, а тако ж сталий розвиток виробничої сфери в умовах глобальних продовольчих, екологічних та фінансово-економічних викликів, соціально-економічна та інвестиційна політика держави в умовах трансформації публічного управління, сучасні комунікації та електронне урядування в умовах розвитку інформаційного суспільства приймають дуже актуальне та невідкладне вирішення цих питань, що й стали напрямами конференції.

Вирішення пставлених завдань є можливим лише за умови поєднання суспільного згортання, науково-теоретичних здобутків та практичного досвіду представників різних регіонів України.

Виходячи з цього метою конференції постає обговорення актуальних питань з проблем та перспектив розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в контексті сучасних управлінських та соціально-економічних процесів для досягнення стабільності під час війни, обмін інформацією, викладення результатів наукових досліджень, переймання існуючого досвідом в вирішенні багатьох питань що з часом дозволить привести наше суспільство до перемоги і усунути наслідки окупації та руйнування.

Бажаю всім учасникам конференції плідної роботи, нових наукових звершень, успіхів у цій благородній справі, натхнення, творчих здобутків, нових ідей, успіхів у житті та праці.

А також щиро бажаю Всім мирного неба над головою.

Сподіваюсь на подальшу плідну співпрацю! Слава Україні!

Зав. кафедри публічного управління та адміністрування
Навчально – наукового Інституту економіки
та менеджменту Національного університету
«Одеська політехніка» Олександр БАЛАН

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Balan O., Shepel M., Mytroshak I. The Directions For Stimulating The Public Authorities Interaction in The Field of Social Protection of Ukraine's Population 10
Банашко О.О., Захаркевич Н.П. Методи управління витратами в сучасних умовах 11
Бурковська А.І. Онопрійчук Д. О. Особливості управління персоналом на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу 14
Волкова М.О., Перерва П.Г. Проблеми та перспективи розвитку малого інноваційного бізнесу в Україні 16
Вороніна В.Л. Зосіменко І. А., ***Горбатюк Л. М.*** Основні способи стимулювання персоналу в умовах війни 18
Гусаріна Н.В., Джига В.І. Управління закладом охорони здоров'я комунальної форми власності під час реорганізації 20
Домбровська В.М., Липинська О.А. Інструменти реалізації механізмів державно-приватного партнерства на інфраструктурному рівні 22
Калінін Д.О., Черкасов Д.Ф. Теоретичні аспекти інновацій в системі управління 24
Кармазіна В.С., Кисільова І.Ю. Цифровізація пенсійного фонду України 27
Козицька Г.В., Царенко Є.С. Особливості сучасної регіональної політики європейського союзу 29
Корват О.В. Спрямування державної інноваційної політики на розвиток Індустрії 4.0. 31
Кушнір В. В., Липинська О. А. Удосконалення механізмів реалізації державної політики в сфері вищої освіти 34
Лазнева І.О., Швалко А.Д. Прогнозування кон'юнктури світового ринку озброєння 36
Леміш К.М., Орлов О.А. Реструктуризація підприємств в умовах війни 38
Ленчук А. С., Іжевський П. Г. Мотиваційні аспекти роботи команди в процесі управління 40
Майборода В. М. Формування конкурентного потенціалу підприємств сфери послуг 43
Матвієнко Д.О., Кущик А.П. Актуальність антикризового управління корпорацією в умовах воєнного часу 45
Матійчук Н. В., Юричина І. А. Ефективність місцевого самоврядування: виклики та шляхи покращення 47
Микулець М., Юричина І. Роль молодіжної політики у прийнятті рішень на рівні територіальної громади 50
Могильна Л.М., Андріяш М.Ю. Управління кадровою політикою деревообробного підприємства 52
Науменко О.М., Перерва П.Г. Охорона інтелектуальної власності в Україні та за кордоном: порівняльний аналіз 54
Недзельська У.В., Кулинич Р. О. Даунсайзинг як технологія проведення змін в організації 56

Петько С.М. Південнокорейська «Золот кампанія» у подоланні кризи 1997–1998-х років 58
Прушківська Е.В., Некрасов Ю.В. Удосконалення стратегії введення міжнародного бізнесу в умовах інформаційно-комунікаційного середовища 61
Романенко Є. О. Теоретичні засади програмно-цільового методу у бюджетні сфері, як ефективного засобу удосконалення процесів планування та реалізації державних політик 63
Степанова А.В., Граціотова Г.О. Поділ та взаємодія влади в процесах управління 64
Teng Y., Khyzhnyakova N.O. Analysis of the management of the visitor service process in shanxi museum 67
Яворський В.В., Лук'янчук К.П. Аналіз світового досвіду використання інструментарію публічного управління в морській галузі 69

СЕКЦІЯ 2
СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Арбузова А.С., Кулінська А.В. Бюджетна система держави та її бюджетний устрій 72
Александрюк Т.Ю., Сірант М.О., Сіворакша А.А. Розвиток медичного страхування в Україні 74
Балан Д.В., Кулінська А.В. Регулювання міжбюджетних відносин в Україні 76
Бондарчук В., Маркова С. В. Економічна адаптація персоналу підприємств в умовах воєнного стану в Україні 78
Герасимова Т.І., Годованюк А.В. Соціально-економічні виклики України в умовах війни 81
Даниляк А.Д., Гусаріна Н.В. Економічний розвиток Цебриківської територіальної громади в умовах децентралізації 83
Добрянська Н.А., Курченко Д.С. Державне управління галуззю туризму 85
Дубініна Д.Є., Сисоєва К.О., Перерва П.Г. Маркетингова характеристика ноу-хау та комерційної таємниці 87
Дугієнко Н.О., Домніч О.В. Особливості торговельного співробітництва України з країнами Європейського союзу 89
Кармазіна В.С., Череп А.В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств України 91
Ленчук А.С., Юричина І.А. Застосування методів планування у сфері публічного управління 94
Малашенко Ю.А., Єфременко А.Г. Проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства 95
Ничмоглод А.А., Федоренко О.В., Перерва П.Г. Дослідження методів визначення вартості патенту 97
Петренко О.П., Жечева І.П.. Підвищення економічкої ефективності підприємства 99
Приймак С.В., Рахвал І.Р. Економіко-аналітичні аспекти функціонування підприємництва в умовах війни 102
Савчук Т. О., Коляда Т. А. Здійснення бюджетного процесу в Україні під час повномасштабного вторгнення 105
Сердюк О. І., Кремпоха Я. С. Інноваційні технології в управління персоналом 108

Слободян В.В. Переваги та недоліки функціонування «сухих портів» 110
Степанова А.В., Пульча Д.О. Джерела фінансових надходжень до місцевих бюджетів як основа фінансової автономії регіонів 112
Тараненко О.О., Дугієнко Н.О., Зовнішня торгівля України в умовах війни 114
Тетью А.Р., Науменко Ю.В. Сутність та характеристика інвестицій для розвитку вітчизняної економіки 117
Фербей Г.М., Рилєєв С.В. Аграрний сектор як складова економіки України: сучасні реалії, стратегічні перспективи післявоєнного відновлення та розвитку 119
Чеботарьова Н.М., Лисенний І.А. Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в умовах війни 121
Шевченко А.А., Букрєєва А.В. Інноваційні технології як фактор прискореного розвитку аграрних підприємств 123
Яскевич А.О., Станєва К.С., Перерва П.Г. Дослідження переваг та недоліків франчайзингу 124
Яворський В.В., Лук'янчук К.П. Роль організаційно-економічних важелів публічного управління на ринок транспортних послуг в Україні 127

СЕКЦІЯ 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Арбузова А.С., Граціотова Г.О. Теоретичні аспекти управління змінами в державному секторі 130
Балан Д.В., Граціотова Г.О. Оцінка якості надання адміністративних послуг населенню в Україні 132
Shepel M., Savchenko D. The importance of digital learning tools in Ukrainian veterans' adaptation to social life 134
Balan O., Shepel M., Chyzhevskyi Y. The Importance of Public Administration in Ukraine's Tourism Potential Renovation in the Post-War Period 132
Велика М.Д., Юричина І.А. Удосконалення етики публічних управлінців 136
Загалевич В.Л. Матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування 138
Кириленко Г.О., Кулінська А.В. Особливості дослідження потреб і викликів органів місцевого самоврядування під час воєнного стану 140
Кириленко Г.О., Рудик О.В. Сутність та історична еволюція місцевого економічного розвитку 142
Лиса З.В., Кулінська А.В. Позабюджетні джерела прибутків органів місцевого самоврядування 144
Мазілкіна О.О., Граціотова Г.О. Оптимізація адміністративного процесу в організації як стратегічний інструмент управління 146
Наливайко Н. В. Досвід країн європи щодо надання адміністративних послуг на місцевому рівні 148
Рубан Д.О. Досвід децентралізації та розвитку місцевої демократії у країнах світу 150
Сашко І. В. Механізм залучення громадян до прийняття управлінських рішень на рівні територіальної громади 149
Скрябіна Є.А., Кулінська А.В. Зарубіжний досвід організації територіальних громад 154

Христова А.О., Граціотова Г.О. Трансформація публічного управління: Вплив інтелектуального аналізу даних та штучного інтелекту на оптимізацію рішень в місцевому самоврядуванні 156
Шевченко А.А., Земляк А.В. Актуальні проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності аграрних підприємств в Україні 155

СЕКЦІЯ 4
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Брадул К.С., Кулінська А.В. Національна безпека України: виклики сьогодення 161
Добрянська Н.А., Саленко Л.Р., Осадчук З.С. Актуальні проблеми національної безпеки в туристичній діяльності в Україні 163
Лиса З.В. Роль цифрових технологій в галузі національної безпеки україни 161
Степанова А.В., Кулінська А.В. Класифікація завдань системи управління національною безпекою держави 166
Христова А.О., Кулінська А.В. Актуальні виклики гібридної війни та їх вплив на національну безпеку України 168
Шандар А.М., Козін М.В. Соціальні ризики у сфері зайнятості: сутність та чинники виникнення 171

СЕКЦІЯ 5
СУЧАСНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Балтян О. М. Комунікаційні канали. Функції соціальної комунікації 174
Бугайчук А.А. Соціально-комунікаційні інститути та методи аналізу соціальної ефективності 176
Володимиров С. С. Міжособистісні комунікації в сучасному суспільстві 177
Іваненко Т. Я., Нехайчик Є. Є. Забезпечення конфіденційності та цілісності електронного документообігу територіальної громади 179
Ігольник Ю. І. Рівні та форми інформаційно-комунікативної взаємодії органу місцевого самоврядування з громадою 181
Кузнєцова Л. О. Інтернет-комунікація як тренд повсякденних соціальних практик 183
Куца О. О. Сутність на види соціальної комунікації 185
Льотка Я. І. Міжособистісні комунікації в малих групах 187
Прибега А. О. Використання інтернету в професійній діяльності соціального працівника 189
Пірняк О. С. Роль та функції соціальної комунікації в сучасному світі 191
Решота О. А., Стрільчук О. А. Вплив інформаційних технологій на взаємодію громадян та держави в контексті електронного урядування. 193
Сердюк М. Є. Партисипаторна е-демократія та електронна петиція як її інструмент 196
Сіроштан О. Ю. Міжособистісні комунікації 198
Тимченко Т. С. Комунікаційні потреби та навики 200
Тросюк К. О. Модель державного управління в умовах розвитку інформаційного суспільства. 201
Шабатура Ю. Я. Загальна характеристика соціальних комунікацій 204

Швець К. В. Комунікаційний процес, сутність комунікацій та їх інформаційне забезпечення 205
Юркова М. М. Комунікації в управлінській діяльності 208

СЕКЦІЯ 6
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ, ЕКОЛОГІЧНИХ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Huseynov E. Digitalization In Oil and Gas Companies in an Industrial Context 211
Ільїна М. В. Оцінювання резилієнтності екосистем та територій України (на прикладі Черкаської області) 213
Кузьменко В. О., **Череп А. В.** Особливості розробки антикризової фінансової стратегії під час військових дій в Україні 215
Кузьменко В. О., Кущик А. П. Інноваційні інструменти антикризового управління корпорації 217

СЕКЦІЯ 7
ДОСЛІДЖЕННЯ, ГРАНТИ ТА ПРОЄКТИ

Гедлі-Данн С., Балан О.С., Шепель М.Є., Балан А.А., Самарченко І.О., Фактори впливу на безпеко-орієнтоване управління об'єктів критичної інфраструктури під час дії воєнного стану 219
Гаррі М., Балан О.С., Шепель М.Є, Брадул К.С., Роль жіночого малого бізнесу у повоєнному відновленні територіальних громад України 222
Christopher Morris, Oleksandr Balan, Maryna Shepel, Denis Savchenko. The importance of digital learning tools in Ukrainian veterans' adaptation to social life 225
Нейков С.О. Державне регулювання інноваційного розвитку: змістовно-цільова характеристика та складові. 228

СЕКЦІЯ 1

СУЧАСНІ УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

THE DIRECTIONS FOR STIMULATING THE PUBLIC AUTHORITIES INTERACTION IN THE FIELD OF SOCIAL PROTECTION OF UKRAINE'S POPULATION

Oleksandr Balan, *DSc in Economics, Professor, Head of the Department of Public Management and Administration,*
Maryna Shepel*, PhD in Pedagogy, Associate Professor, Department of Public Management and Administration,*
Iryna Mytroshak*, Master's Degree Student, Department of Public Management and Administration,*
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine

According to Article 46 of the Constitution of Ukraine, the right to social protection includes the right to provide citizens with security in the event of full, partial or temporary disability, loss of the breadwinner, unemployment due to circumstances beyond their control, as well as in old age and in other cases provided for by law. This right is guaranteed by compulsory state social insurance at the expense of insurance contributions from individuals, enterprises, institutions and organisations, as well as budgetary and other sources of social security; and by the creation of a network of state, municipal and private institutions for the care of the disabled. Pensions and other types of social payments and benefits that are the main source of subsistence must ensure a standard of living not lower than the subsistence minimum established by law [1].

Forms and methods of information support for local authorities' activities are important components of establishing public relations. It is advisable to develop and use specific methods of cooperation, which should be formed taking into account the external and internal socio-political and psychological environment, in order to achieve successful work of local authorities and public understanding of its essence. The process of organising work in the field of public relations consists of two main components:

1. The strategy development for public activities of a local authority
2. Tasks implementation of this strategy.

The first component is the main one and is taken into account in view of the important issue for society – relations with the social environment and effective decisions development, depending on the level of competence of the local authority that makes them; the second is the term of implementation, which significantly affects public trust in this authority. Public trust can be gained only if the local authorities work with the public on the principles that ensure publicity, openness and transparency in making managerial decisions. These decisions should be based on systematicity, integrity, targeting, adequacy, technological flexibility, and reliability. This can be achieved through mutual complementarity, two-way systemic communication, accountability and publicity. The correct model for organising public relations of the local authorities determines the procedure for establishing them, the main of which are:

- collecting and systematising information about the problems of the region, studying public opinion and conducting a survey of the population of the territory;

- forming a vision of the priorities for the development of the region both by local authorities and the public;
- creating public working groups to determine these priorities, organising public hearings on the development of public relations, defining the category of citizens with whom the local authority should work [2].

The public relations development is based on the trust and consistency of actions of local authorities, which must adhere to the principle of unity of word and deed. It is establishes that this consistency should be manifested not only in the field of mass communications, but also in every communication event with a citizen who applies to the authorities. The role and importance of a local authority is determined by any statement or action it makes. The local authorities' image has a certain position in the minds of the main public groups.

The basis of the image should be a well thought out and formulated position of the local authority, which is an act of briefly defining the goals of local authorities, i.e. a statement of what they do, why they do it, and what benefits and advantages ordinary citizens will receive from these actions. The local authorities' image plays an important role in the development of public relations, as they are constantly in the public eye. This obliges the local authorities to work constantly and purposefully to improve their image. The higher the level of local authorities' power, the greater the desire of the general public to cooperate with them in solving local problems.

To date, there is a particularly acute need not only to monitor the social environment, but also to influence the minds of citizens by informing them through established communication channels. The problem of establishing effective public relations, which involves honest, open and friendly relations between public authorities and the public, is becoming more acute and relevant. This is the reason why a relatively new function of public administration - public relations - emerges, since the government acts effectively if it is supported by the public.

Public authorities and local self-government bodies are obliged to inform the population about the directions of strategic development (policy), programmes and services they provide, report on their activities and be accountable to them.

References:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Як отримати виплати - Міністерство соціальної політики України [Електронний ресурс] // Міністерство соціальної політики України. Головна. – Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/content/yak-otrimati-viplati.html?PrintVersion
3. Про соціальні послуги [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал парламенту України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text
4. Міністерство соціальної політики України. Головна. [Електронний ресурс] // Міністерство соціальної політики України. – Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

***Банашко О.О.**, здобувачка освітнього ступеня бакалавр*
***Захаркевич Н.П.**, к.е.н., доцентка, завідувачка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій*
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Ефективне управління витратами є критично важливим аспектом для кожного підприємства в сучасних умовах. Рівень витрат безпосередньо впливає на загальну ефективність функціонування організації, на її здатність конкурувати на ринку та на

подальшу перспективу розвитку. Максимізація прибутку може досягатись двома основними способами: через збільшення доходів шляхом підвищення цін на продукцію, або шляхом оптимізації витрат.

Високий рівень конкуренції на сучасному ринку робить спосіб підвищення цін на продукцію менш привабливим, оскільки це може призвести до зниження обсягів продажів. Тому оптимізація стає ключовим чинником підвищення господарської ефективності підприємств. Важливо наголосити на тому, що управління витратами не повинно бути одноразовим заходом, а має відбуватися постійно та систематично [3, с. 19].

У сучасній економічній літературі деякі автори розглядають управління витратами як процес контролю за формуванням та використанням витрат під час господарської діяльності підприємства [6, с. 179].

Однак варто зауважити, що дане визначення не повною мірою розкриває сутність цього поняття. Управління витратами не обмежується лише контролем за їх формуванням і використанням. Воно включає в себе розроблення та впровадження системи управлінських рішень для регулювання витрат на різних етапах діяльності підприємства. Ця система повинна відповідати стратегічним та тактичним цілям підприємства. Тобто, управління витратами охоплює більше, ніж лише контроль. Воно включає в себе активний процес розробки та впровадження стратегічних та тактичних рішень, спрямованих на раціональне регулювання витрат на різних етапах господарської діяльності підприємства.

Постійна потреба в розв'язанні завдань оптимізації рівня витрат та забезпечення їх постійної позитивної динаміки призвела до розробки різноманітних методів управління витратами. Ці методи включають такі підходи, як директ-костинг, стандарт-кост, таргет-костинг, кайзен-костинг, CVP-аналіз і багато інших.

Ця різноманітність методів відображає складність завдань, які виникають перед підприємствами в руслі управління витратами. Кожен метод має свої особливості та застосовується в залежності від конкретних обставин та стратегічних цілей підприємства.

Система «директ-костинг» є формою управлінського обліку, яка розподіляє витрати на дві категорії – змінні та постійні, і включає в себе їх класифікацію за видами, місцями виникнення та носіями. Крім цього, вона включає аналіз витрат та фінансових результатів з метою прийняття управлінських рішень. Система «директ-костинг» має ряд переваг, так як інформація про собівартість, обсяги виробництва та прибуток завжди доступні через регулярну звітність. Вона поєднує ефективні методи контролю, такі як «стандарт-кост» та гнучкі бюджети. Однак, у системі «директ-костинг» можуть виникати труднощі у виділенні постійних витрат, оскільки частина напівзмінних витрат може розподілятись різними способами, що може в подальшому впливати на показники [7, с. 41].

«Стандарт-кост» – це один із найпоширеніших за кордоном методів управлінського обліку і виробничого управління витратами. Основною концепцією методу «стандарт-кост» є розробка норм, до яких підприємство має прагнути. Його перевага полягає у можливості заздалегідь розраховувати очікувані витрати на виробництво і продаж продукції на основі встановлених стандартів. Це дозволяє розраховувати собівартість продукції для встановлення цін і складання фінансових звітів. При використанні цієї системи, керівництво підприємства має доступ до інформації про відхилення від норм та їх причин, що допомагає у прийнятті оперативних управлінських рішень.

Однак, недоліком є складність у визначенні ступеня відповідності стандартів і норм. Сьогодні відсутні науково обгрунтовані стандарти, і складання стандартів на основі минулих даних в умовах інфляції може викликати значні труднощі [5, с. 46].

Сучасні підприємства впроваджують модифіковану методологію управління витратами під назвою *«таргет-костинг»*. Менеджери та співробітники, намагаючись знизити собівартість до цільового рівня, часто знаходять нові й нестандартні рішення в ситуаціях, які вимагають інноваційного підходу. Постійне утримання цільової собівартості у

своїй свідомості допомагає інженерам уникати спокуси використовувати дорожчі технології чи матеріали, оскільки це призводило б до збільшення собівартості продукту [2, с. 189].

Додаткове зменшення витрат на виробництво можливо досягти шляхом впровадження методу *«кайзен-костингу»*, мета якого полягає в вдосконаленні діяльності компанії або її окремих відділів за рахунок внутрішніх резервів, без необхідності залучення значних зовнішніх інвестицій.

Ще одним методом управління витратами є *кост-кілинг*, який спрямований на оперативне зменшення витрат підприємства без завдання шкоди його діяльності та розвитку. Цей метод може реалізовуватись шляхом участі у тендерах, тиску на постачальників, скорочення ланцюга постачання сировини, пошуку нових постачальників та оптимізації структури витрат [4, с. 165].

Крім того, іноземні фахівці широко використовують аналіз зв'язку *«витрати - обсяг виробництва – прибуток»* (CVP - Cost-Volume - Profit Relationships). Цей метод дозволяє оперативно оцінити вплив рівня витрат, обсягу продажу та цін на прибуток, а також аналізувати залежність цих факторів між собою. CVP-аналіз є досить простим і дозволяє підприємству оперативно планувати свою діяльність в залежності від доходів та витрат [1].

Таким чином, проведений аналіз сучасних методів управління витратами показав, що для вирішення проблеми оптимізації витрат компаній необхідний індивідуальний підхід до вибору існуючих систем управління витратами. При виборі найкращого методу управління витратами, керівництво повинно провести ретельний аналіз всіх аспектів діяльності свого підприємства. В деяких випадках, оптимальним підходом може слугувати поєднання кількох методів. Наприклад, взаємодія методів таргет-костингу та кайзен-костингу дасть можливість ефективно керувати собівартістю. Тому успішність управління витратами значною мірою залежить від правильного вибору методу чи їх комбінації.

Список використаних джерел:

1. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. URL: https://allreferat.com.ua/uk/bygalterskiy_oblik_aydut/referat/6442

2. Голубовський Л.М. Аналіз сучасних методів управління витратами. *Галицький економічний вісник*. 2019, № 1(26). С. 187-192

3. Григорова З.В., Кваско А.В. Сучасні методи управління витратами підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. Науковий погляд: економіка та управління, № 2 (72), 2021. С. 18-224

4. Ляшко І.І., Єременко О.М. Дослідження методів управління витратами на сучасних підприємствах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 4 (04) 2016. С. 163-166

5. Манакіна В.Н., Коломойцева І.О. Метод обліку витрат «стандарт-кост»: переваги та недоліки. Економічні науки: Випуск № 5 (96), 2014. С. 45-47

6. Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю. Фінанси підприємств: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. С. 504

7. Пустова І. В. Методи управління витратами в сучасних умовах: ефективність застосування, переваги та недоліки. *Економічні науки*. Інвестиції: практика та досвід, № 11, 2018. С. 39-42

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Бурковська А. І., *д-р філософії (економіка)*
Онопрійчук Д. О., *здобувач вищої освіти*
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Управління людськими ресурсами — це управління людьми для досягнення рівня поведінки та продуктивності, що підвищить ефективність організації. Це функція управління, яка допомагає менеджерам планувати, набирати, відбирати, навчати, розвивати, винагороджувати та утримувати членів організації [1].

Людські ресурси, як правило, є однією з найбільш значних категорій витрат для більшості підприємств у сфері гостинності. У більшості готелів оплата праці є найбільшою статтею витрат, тоді як у ресторанах і барах вона зазвичай поступається лише матеріальним витратам. До камердинера, прибиральника та серверів ресторану пред'являються інші вимоги, ніж до реєстраторів, консьєржів і менеджерів. Тим не менш, уся робоча сила є відображенням культури гостинності готелю, тому кожен працівник повинен бути навчений конкретним цінностям і стандартам. Саме тому ефективне управління людськими ресурсами є життєво важливим для успіху підприємства у сфері готельно-ресторанного бізнесу.

Так, за результатами дослідження Statista Research Department [2], що вивчав досвід клієнтів найбільших готельно-ресторанних мереж світу, найпоширенішою проблемою була погана підготовка персоналу, про що свідчили 47% опитаних (рис. 1). Саме тому проблема ефективного управління персоналом на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу набуває особливої актуальності.

Сучасні тенденції в управлінні персоналом готелів та ресторанів акцентують увагу на підвищенні морального духу співробітників і способах утримання співробітників шляхом використання більш складних психологічних тестів при відборі персоналу, навчання співробітників виконувати більше ніж одну роботу та заохочення всіх членів колективу брати на себе відповідальність [3].

Відділ людських ресурсів готелю займається передбаченням, залученням, відбором і розвитком поточних і майбутніх потреб працівників готелю. Він також включає процеси оцінки роботи, найму, відбору та орієнтації [4].

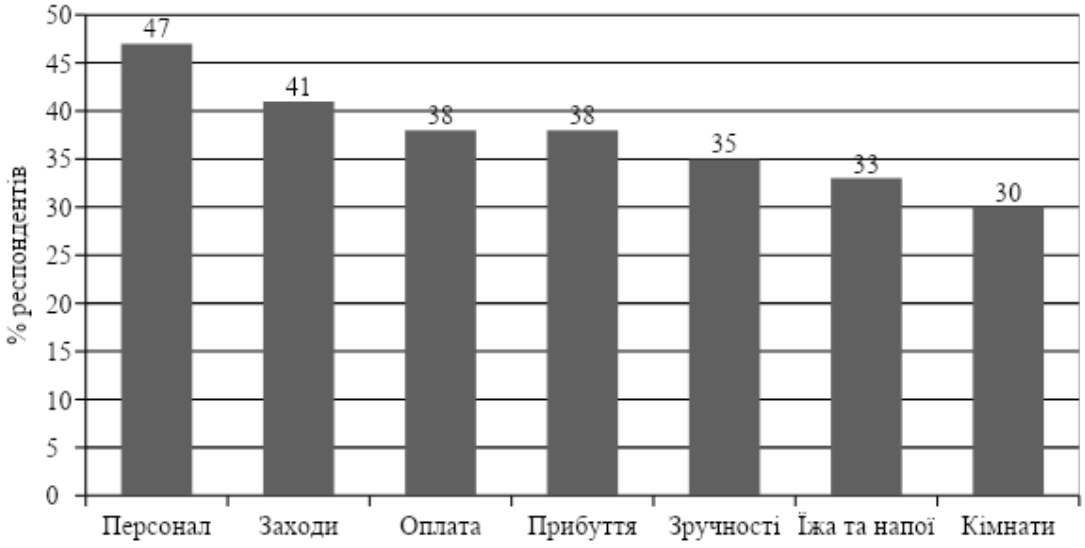

Рис. 1. Сфери, де найчастіше трапляються помилки в обслуговуванні гостей на підприємствах готельно-ресторанного господарства, 2010 рік.

Крім того, визначальне місце в системі управління персоналом на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу посідають виклики, з якими стикається відділ кадрів у індустрії гостинності, а також шляхи підвищення рівня утримання та мотивації працівників.

Для утримання працівників важливі наступні фактори [5]:

– Зниження рівня стресу та невизначеності: співробітники повинні знати, чого від них очікують щодня на роботі: зміна очікувань тримає людей на межі та створює нездоровий стрес, що позбавляє працівників довіри;

– Ефективний керівник: люди залишають керівників частіше, ніж залишають компанії чи роботу. Недостатньо, щоб супервайзер подобався або був доброю людиною, він повинен уміти мотивувати та заохочувати членів своєї команди;

– Консультування співробітників: відділ кадрів або керівник відділу може надати конфіденційну консультацію для виявлення проблеми співробітника;

– Використання талантів і навичок: вмотивований працівник хоче робити внесок у робочу сферу поза межами своєї посадової інструкції. Багато співробітників можуть зробити набагато більше, ніж вони роблять зараз;

– Справедливість і справедливе ставлення: якщо одному працівнику дають більше підвищення або вищі стимули, інші співробітники можуть вважати це несправедливим і почати шукати інші можливості;

– Часті можливості вчитися та розвиватися: орієнтований на кар'єру цінний працівник повинен мати можливості для зростання в організації.

– Співробітники повинні відчувати винагороду, визнання та високу оцінку: часті слова подяки мають велике значення. Грошові винагороди, заохочення, премії та подарунки роблять подяку ще більш доречною. Підвищення зарплати на основі досягнень допомагає мотивувати та утримувати персонал.

Отже, управління готелями та ресторанами – це підгрупа індустрії гостинності, яка зосереджується на роботі закладів розміщення та громадського харчування. Професіонали в цій галузі можуть керувати командами в таких бізнесах, як казино, готелі, ресторани та курорти. Головною задачею менеджерів з персоналу на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу є допомога працівникам у набутті компетенцій та навичок, що забезпечать їх корисність для організації з точки зору як поточних, так і майбутніх організаційних умов.

Список використаних джерел:

1. Shebanina O., Klyuchnik A., Burkovska A., Caruso D. and Burkovska A. Providing labor income as a supporting factor of the food security. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2018. № 40(4). P. 597-608. DOI: http://doi.org/10.15544/mts.2018.51

2. Areas where the most common errors occur in guest hospitality. Statista. URL: https://www.statista.com/statistics/269433/hotel-errors-in-guest-service/. Last access 06.07.2023).

3. Бурковська А., Романчик М. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств через стратегічне управління людськими ресурсами. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. №*2*(4), С. 43-51.
https://doi.org/10.51599/are.2016.02.04.04

4. Полторак А.С., Сухорукова А. Л., Бурковська А. І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики : колективна монографія. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. 2021. С. 158-176. URL:
http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10893/1/17.pdf

5. Bobrovska N., Sukhorukova A., Burkovska A. Transformation Processes of the Business Environment in the Context of European Integration of Ukraine. Modern Economics.2022. №34. P. 13-20. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-02

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Волкова М.О., *здобувач освіти*
Перерва П.Г*. д.е.н., проф.*
Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків

Малий бізнес відіграє велику роль у забезпеченні зайнятості більшості розвинених країн, що розвиваються, певною мірою забезпечує насичення ринку споживчими товарами та послугами, сприяє ослабленню монополізму , розвитку конкуренції, структурної перебудові економіки, є засобом досягнення особистого успіху та активно формує середній клас [6, 9].

Опираючись на статистичні дані, що зазначає Укрінформ, що попри воєнні дії в Україні 76 % підприємців планують розширити свій бізнес у 2023 році. З них 25% - вихід на зовнішні ринки збуту, 28% - планують збільшити географічну присутність, 26% відкрити нові напрямки, 21% змінити кількість співробітників. Деякі підприємці покладаються на власні кошти 30 %, а на гранти 21% і кредити лише 10 % [1, 2]. На наш погляд, малий бізнес – важливе джерело інновацій. До винаходів, зроблених в сфері малого бізнесу відносяться , відносяться літаки, гелікоптери, персональні комп'ютери, аерозоль та багато іншого.

Зараз малий бізнес в Україні має оптимістичний погляд на перемогу нашої країни проти росії, але умови для даного бізнесу погіршуються через наявність деяких об'єктивних та суб'єктивних проблем, до яких, на наш погляд, слід віднести наступні (у відсотках наведена частка опитаних підприємців, які підтримають таке положення):

- нестачу платоспроможних клієнтів - 49,7%;
- не прогнозованість розвитку ситуації в україні і на внутрішньому ринку також - 46,1%;
- непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу - 34,0%;
- відсутність достатнього капіталу - 32,4%;
- перешкоди з боку регуляторних або фіскальних органів - 26,1%;
- високі податки і збори - 23,2%.

Ділове середовище бізнесу має свій показник, такий як індекс ділової активності бізнесу (ІОДА) у вересні 2023 показує 50,1 порівняно з 49,3 в серпні зі 100 можливих, що свідчить про перевищення рівня нейтральності (50 пунктів), але і про відсутність перспективи в економічному середовищі і діловому в найближчий час (100 пунктів).

Наша держава продовжує запроваджувати фінансову підтримку малому інноваційному бізнесу в Україні у вигляді грантів, які дозволять підприємцям початківцям реалізувати себе, покращити ділове середовище і збільшити кількість робочих місць для українців.

Існують як державні, так і європейські гранти для підприємців. Серед державної підтримки для підприємців, відомо, що на 2024 рік Кабінет Міністрів України планує видати грантів на 3,5 мільярдів гривень на розвиток малого бізнесу. Тобто понад 14 тис. нових грантів.

Міжнародний рівень передбачає програму USAID «Конкурентоспроможна економіка України» (КЕУ), Міжнародна організація з міграції (МОМ) представництво в Україні, в рамках проекту «Розвиток малих та середніх підприємств: Економічна інтеграція

внутрішньо переміщених осіб та відновлення бізнесу», «Fit for Partnership with Germany» та проект «Застосування та імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі/ EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП». Ці можливості надаються малому бізнесу від наших Європейських партнерів. І це є основною перевагою, тому що лідери Європейських країн бачать перспективу і розвиток малого бізнесу в Україні для своїх країн.

Але основні проблеми це дефіцит висококваліфікованих працівників і неграмотне складання документів для отримання грантів.

Через війну в Україні, яку спричинила рф багато емігрантів в зафіксована в Європейських державах за статистичними даними за 3 жовтня 2023 року становило 5 835 400 осіб, а по всьому світу це 6 204 600 осіб.

Продуктивність праці падає, через знецінення людського капіталу і психічні травми працівників. Зараз виникає професійний дисбаланс кваліфікованих працівників та певні диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили на ринку. Найбільше затребувані кваліфіковані працівники фізичної праці, а саме : водії, вантажник, швачка, кухар, інженер.

Щоб усунути нестачу працівників малий бізнес проводить навчання співробітників (51,9%), наймають нових працівників (40,4%) та залучають підрядників (32,7%).

Приблизно 80 % малого бізнесу вважають неефективною сучасну систему освіти в Україні ефективною для підготовки кваліфікованих працівників.

Щоб зменшити напруженість ситуаційного порядку малого бізнесу, потрібно:

- зменшити податковий тиск;
- дерегуляція ринку праці;
- змінити систему підготовки кваліфікованих кадрів;
- проаналізувати дані ринку праці;
- розробити політику повернення емігрантів «Економічний бум»;
- імміграційна маркетингова політика;
- гендерний фактор.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, визначимо найбільш важливі фактори, наявність яких заважає малому інноваційному бізнесу відновлюватися та розвиватися, які було отримано в результату проведеного опитування топ-менеджменту малих підприємств: відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів; не прогнозованість розвитку соціально-економічної ситуації в Україні та на її внутрішньому ринку; непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу; відсутність достатнього капіталу; перешкоди з боку регуляторних та/чи фіскальних органів; високі податки і збори; недоступність кредитних коштів.

Список використаних джерел:

1. Бізнес відновив позитивні оцінки результатів своєї діяльності – підсумки опитування підприємств у вересні. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/biznes-vidnoviv-pozitivni-otsinki-rezultativ-svoyeyi-diyalnosti--pidsumki-opituvannya-pidpriyemstv-u-veresni
2. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf
3. Кобєлєва Т.О., Перерва П.Г. Кон'юнктура міжнародного ринку як економічна категорія маркетингової політики підприємства // *Сучасні тенденції міжнародних економічних відносин. Економічна інтеграція України у світове господарство*: кол. монографія / ред. І.М.Посохов [та ін.]. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva,. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
4. Кобєлєва Т.О., Витвицька О.Д., Перерва П.Г., Ковальчук С.В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності // *Вісник НТУ "ХПІ"*

(економічні науки) : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 1. С. 52-57. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60492

5. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства // *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид*. 2023. № 1 (65). С. 5-11. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf

6. Перерва П.Г., Нагі С., Кобєлєва Т.О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень конкурентоспроможності // *Вісник НТУ «ХПІ» (екон. науки) : зб. наук. пр*. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 89-94. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346

7. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T.O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

8. Кобєлєва Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54748

ОСНОВНІ СПОСОБИ СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вороніна В. Л., *к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної,*
Зосіменко І. А.*, здобувач другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми «Бізнес адміністрування»,*
Полтавський державний аграрний університет,
Горбатюк Л. М., *к.е.н., доцент кафедри економіки маркетингу та підприємництва ДЗ «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка», м. Полтава*

Останні роки для України досить важкі. Спочатку великого удару для економіки країни завдала пандемія COVID-19. Вона змінила вже усталені норми соціальної та ділової поведінки. Потім введення воєнного стану та початок бойових дій на території країни в лютому 2022 р. спричинило багато зрушень не лише в економіці, екології, духовній, політичній, соціальній, а й інших сферах життя українців. Зокрема, гостріше постали проблеми трудових ресурсів, адже велика кількість людей втратила роботу. Багато висококваліфікованих спеціалістів емігрувало. Відбувся від'їзд більш ніж 5,23 мільйона біженців до Польщі, Румунії, Молдові, Угорщині та Словаччині [1].

Під час воєнного стану керівництво країни здійснює підвищений рівень контролю та обмежує деякі свободи громадян. Стимулювання та мотивація персоналу в умовах війни в Україні являється досить складним завданням. Проте, і досить важливим, оскільки продовжує забезпечувати ефективну роботу організацій та економіки країни в цілому. Воєнні дії в країні викликали серед працівників організацій постійну тривогу, стрес, неспокій та часту зміну розпорядку дня, через обстріли та загрози.

Аби робота персону давала результат, крім зусиль самого працівника, необхідна участь і колективу та керівника, а також правильні способи мотивації. Науковці [2] визначають наступні основні способи стимулювання персоналу в умовах війни: взаємодопомога та взаємопідтримка, прояв турботи, неформальна бесіда, матеріальні стимули, власна зона комфорту, навчання та розвиток, співпраця та комунікація.

Детальна характеристика основних способів стимулювання персоналу організації під час війни наведена в табл. 1.

Належний рівень мотивації працівників під час війни забезпечує не лише їх матеріальну та моральну підтримку, а сприяє підвищенню ефективності підприємства.

Результати досліджень ринку праці в Україні [4], засвідчують факт про те, що переважна більшість підприємств, незважаючи на війну, виплачує заробітну платню в повному обсязі.

Наразі велика кількість мотиваційних інструментів через зміну фокусу уваги є застарілою. Додатковими стимулами мотивування персоналу в умовах війни будуть: одноразова грошова допомога, програма психологічної допомоги тощо. Окрім цього, організація може матеріально допомогти з орендою житла співробітникам, які його втратили.

Таблиця 1 - Основні способи стимулювання персоналу організації під час війни [2; 3]

Основні способи	Її характеристика
Взаємодопомога та взаємопідтримка	Підтримка керівництвом організації у період воєнного часу. Завдяки цьому персонал відчуватиме підтримку один одного та свою приналежність до команди.
Прояв турботи	Емоційна підтримка керівництвом організації своїх підлеглих.
Матеріальні стимули	Забезпечення працівників організації необхідними матеріальними ресурсами та інструментами для досягнення ефективних результатів роботи. Зокрема, сприяння безпеці персоналу та захисту від небезпек, а також достатній рівень заробітної плати та інших додаткових благ та стимулів.
Похвала та подяка	Подяка, з боку керівника чи колективу, за якісно і вчасно виконану роботу, фіксування позитивного результату на конкретному етапі роботи над проєктом.
Навчання та розвиток.	У разі потреби працівників організації в нових знаннях та навичках, забезпечення їх навчання та розвитку під час війни є досить важливим. Це сприятиме виконанню працівниками своїх обов'язків, готовності персоналу до різних викликів та забезпечуватиме ефективну роботу організації.
Власна зона контролю	З метою забезпечення упевненості працівника у власних силах і відволікання від зовнішніх реалій.
Неформальна бесіда	Коротка бесіда з персоналом, перед початком робочого дня. Традиційні запитання: Ти як? Як члени родини?
Співпраця та комунікація.	Створення керівництвом організації комфортних умов для співпраці та комунікацій між працівниками, що сприятиме забезпеченню ефективної координації та розв'язання проблем в реальному часі.

Зазначені види стимулювання та заохочення персоналу не матимуть позитивного результату без належного забезпечення керівництвом підприємства високого рівня безпеки своїх працівників. В залежності від фінансових можливостей підприємства, місця його розташування, галузі та умов праці керівництво має дотримуватись наступних дій (табл. 2).

Таблиця 2 - Основні напрями сприяння безпеці працівників організації

№п/п	Основні напрями
1.	Релокація бізнесу з зони ведення бойових дій.
2.	Практична та фінансова допомога в релокації працівникам, їх родинам.
3.	Переїзд у безпечні приміщення, з укриттям, або у межах пішої доступності.
4.	Чітка розробка алгоритмів дій працівників під час повітряних тривог та надзвичайних ситуацій.
5.	Складання графіків віддаленої роботи, якщо така робота є безпечнішою.
6.	Оптимізація інших процесів організації з метою забезпечення дотримання правил безпеки.

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Широкого поширення в умовах війни в Україні набуває дистанційне управління персоналом. Воно викликано необхідністю роботи з віддаленими командами, які знаходяться в різних локаціях, а також сприяє безпеці співробітників під час війни. Зазначимо успішний досвід дистанційного управління персоналом Google в Україні під час війни. Компанія з метою забезпечення ефективного управління своїми співробітниками

використовувала такі інструменти: відеоконференції, мобільні додатки та інші [6]. Це сприяло безпеці працівників компанії та збереженню високого рівня ефективності її роботи.

Отже, управління кадрами, навіть в умовах війни, займає ключові позиції у різноманітті сфер діяльності організації. Зазначені напрями стимулювання персоналу в умовах війни направлені на покращення їх психологічного клімату в колективі зменшення впливу негативних емоцій, почуттів, рівня тривожності на людину та її робочі процеси. Першочерговими завданням для керівництва залишається сприяння безпеці працівників та підвищенні їх рівня довіри.

Список використаних джерел

1. UNHCR, Ukraine Refugee Situation, as at 24 April 2022 [УВКБ ООН, Ситуація з біженцями в Україні станом на 24 квітня 2022 р. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine (дата звернення: 20.10.2023).
2. Жавела К. А., Жавела А. К. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану в Україні. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2214/2136 (дата звернення: 12.10.2023).
3. Мотивація персоналу в умовах війни. URL: https://devisu.ua/uk/stattia/motivaciya-personalu-v-umovah-viyni-transformaciya-pidhodivt (дата звернення: 26.10.2023).
4. Дослідження ринку праці в Україні. URL: https://eba.com.ua/doslidzhennya-rynku-pratsi-ukrayiny/ (дата звернення: 12.10.2023).
5. Монєтова-Федорова О. Як мотивувати працівника в умовах війни. URL: https://eba.com.ua/yak-motyvuvaty-pratsivnyka-v-umovah-vijny/ (дата звернення: 22.10.2023).
6. Галузь E-commerce під час війни: як компанії підтримують бізнес, команди та державу. URL: https://budni.rabota.ua/ua/news/galuz-e-commerce-pid-chas-viyni-yak-kompaniyi-pidtrimuyut-biznes-koma-ndi-ta-derzhavu (дата звернення: 23.02.2023).

УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я КОМУНАЛЬНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС РЕОРГАНІЗАЦІЇ

Гусаріна Н.В., *д.е.н., проф. професор кафедри публічного управління та адміністрування*
Джига В.І. , *здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня Національного університету «Одеська політехніка»,*
м. Одеса

Розвиток охорони здоров'я полягає в її орієнтації на пацієнта, своєчасності, безпеці та справедливості, ефективності й раціональності. Основною постаттю системи охорони здоров'я є пацієнт. [1]

На підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги» від 1 липня 2022 року № 2347-IX, на відповідній території госпітального округу повинен функціонувати надкластерний заклад охорони здоров'я - багатопрофільний лікарняний заклад, в якого наявні ресурси та технології, орієнтовані на забезпечення медичного обслуговування у найбільш складних та/або рідкісних випадках захворювань населення, кластерний заклад охорони здоров'я - багатопрофільний лікарняний заклад, та загальні заклади охорони здоров'я, які надають медичну реабілітаційну допомогу населенню територіальної громади або декілька громад у госпітальному кластері. [2]

З урахуванням вимог Постанови КМУ № 174 «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я», яка передбачає розділення послуг на більш складні та менш складні, децентралізацію менш складних послуг та концентрацію більш спеціалізованої медичної допомоги, доступність, безбар'єрність та якість медичної допомоги. За поданнями обласних державних адміністрацій МОЗ України погодило визначення спроможної мережі закладів охорони здоров'я та проекти плану розвитку госпітальних округів. [3].

Наразі, відповідно до реформ в системі охорони здоров'я, у всіх областях України відбуваються багаточисленні процеси реорганізації комунальних некомерційних підприємств, здійснюються заходи з припинення роботи закладів охорони здоров'я, які не увійшли до спроможної мережі шляхом їх приєднання до спроможних закладів мережі.

Відповідно до законодавства, органи місцевого самоврядування планують розвиток мережі лікарень, приймають рішення про створення, припинення, реорганізацію чи перепрофілювання госпітального округу (з урахуванням затвердженого у встановленому порядку плану розвитку). Департаменти охорони здоров'я при цьому мають здійснювати стратегічне планування мережі та нагляд за нею, що суттєво мінімізує дублювання функцій. Саме ефективність та своєчасність виконання цих функцій впливатиме на те, як мережа лікарень буде трансформована та яку медичну допомогу ми отримаємо за 10 років.

При цьому, вищими органами управління, Кабінетом міністрів України, МОЗ України на сьогодні не розроблено та не забезпечено мережу закладів охорони здоров'я методичними рекомендаціями або дорожньою картою здійснення заходів з реорганізації закладів охорони здоров'я комунальної форми власності. Також в сучасній науковій та практичній літературі відсутні наукові розробки, чи практичні посібники для керівників закладів охорони здоров'я комунальної форми власності з рекомендаціями щодо етапів та заходів, які необхідно здійснити керівнику в процесі реорганізації.

Реорганізація підприємства може відбуватися: шляхом приєднання (реорганізація підприємства шляхом злиття); шляхом подрібнення (реорганізація підприємства виділ); шляхом перетворення. Більшість цих процесів (злиття, приєднання, поділ, перетворення) разом з ліквідацією супроводжується припиненням юридичної особи (ч. 1 ст. 104 ЦКУ). [4]

Відповідно, після прийняття і виконання відповідного рішення органами місцевого самоврядування необхідна координація дій комісії з припинення (ліквідації) та керівництва закладів, які реорганізовуються.

Для ефективного здійснення реорганізації, на практиці необхідно розробляти операційні плани заходів, які мають бути здійснені кожним окремим підприємством. Зазначені плани мають бути затверджені організаційними наказами по кожному підприємстві, мають бути визначені виконавці та строки виконання.

Операційні плани для кожного комунального підприємства індивідуальні та відрізняються. Відмінності пов'язані із специфікою діяльності, яку здійснює (здійснювало) кожне підприємство та тривалістю виконання кожного етапу, індивідуальністю вихідних даних та наявних ресурсів.

Кожен етап операційного плану включає в себе перелік операційних процедур, заходів, дій, і вимагає оформлення відповідних розпорядчих документів.

Ефективне стратегічне управління передбачає регулярний перегляд стратегії розвитку лікарні у форматі стратегічних сесій. [5]

Отже, для успішного стратегічного управління закладом охорони здоров'я комунальної форми власності, на етапі реорганізації та після її завершення, необхідно здійснювати планування діяльності з урахуванням наявних ресурсів. Тому за результатами проведеного аналізу зібраного матеріалу та показників діяльності, необхідно сформувати стратегічні пріоритети та ініціативи (заходи) щодо розвитку, механізм моніторингу та звітування, перелік індикаторів для проведення моніторингу та звітування щодо виконання стратегічного плану розвитку комунального некомерційного підприємства після

реорганізації, з метою створення умов фінансово економічної та фізичної доступності для громадян медичної допомоги необхідної якості.

Необхідно здійснювати планування діяльності комунального підприємства з урахуванням наявних ресурсів, робити щомісяця верифікацію виконаних заходів з планом, корегувати план діяльності для оптимального досягнення результатів. При прийнятті управлінських рішень дотримуватися вимог чинного законодавства та установчих документів, визначати відповідальних виконавців та забезпечувати контроль виконання поставлених задач.

В результаті усі заходи щодо реформування та проведення змін інфраструктури мають задовольняти права та інтереси населення. Їх суть полягає у створенні умов фінансово-економічної та фізичної доступності для громадян медичної допомоги необхідної якості.

Список використаних джерел:

1. О.П. Корнійчук «Трансформація системи охорони здоров'я України: стан та перспективи» (Укр. мед. часопис, 2013, 4(96): 20–26) [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.umj.com.ua/uk/publikatsia-63259-transformaciya-sistemi-oxoroni-zdorov-ya-ukraini-stan-ta-perspektivi.
2. Законодавство України. Офіційний вебпортал. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги» [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#Text.
3. Законодавство України. Офіційний вебпортал. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2023 р. № 174№ «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я». [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D0%BF#Text
4. Законодавство України. Офіційний вебпортал. Цивільний кодекс України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356, [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
5. Стратегічне планування: навч. посіб. / О.І. Карпіщенко, К.В. Ілляшенко, О.О. Карпіщенко – Суми: Сумський державний університет, 2013. - 446 с.
6. Рекомендації з побудови системи управління якістю в медичному закладі [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%91%_final_new.pdf

ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА ІНФРАСТРУКТУРНОМУ РІВНІ

***Домбровська В.М.** , здобувачка вищої освіти 2-го курсу другого (магістерського) рівня кафедри публічного управління та адміністрування*
***Липинська О.А.,** д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування Національний університет " ,"Одеська політехнікам. Одеса*

Державно-приватне партнерство (ДПП) є однією з ключових стратегій співпраці між державними і приватними секторами, спрямованою на реалізацію інфраструктурних проектів. Ця форма співпраці передбачає партнерський підхід до розробки, фінансування, будівництва та управління проектами, в яких держава і приватні компанії спільно діють для досягнення спільних цілей. Основними ознаками ДПП є розділення ризиків та відповідальності між учасниками, а також спільне використання ресурсів та компетенцій для реалізації інфраструктурних проектів.

Важливо розібрати, які саме інструменти та підходи можуть бути використані для успішної реалізації інфраструктурних проектів у партнерстві між державою та приватним сектором.

Розглядаючи це необхідно визначити такі фактори. По-перше, інфраструктура є фундаментальним стовпом економічного розвитку, і в багатьох країнах є потреба в інвестиціях для її розширення та покращення. По-друге, зростання обсягів глобальних інфраструктурних проектів потребує нових підходів до фінансування та управління. ДПП є одним із ефективних способів вирішення цих викликів.

Ознаки ДПП в інфраструктурних проектах включають наступне:

Спільний інтерес: ДПП виникає тоді, коли і держава, і приватний сектор мають спільний інтерес у реалізації конкретного проекту. Це може бути пов'язано з покращенням інфраструктури, забезпеченням публічних послуг або іншими соціально-економічними вигодами.

Розділення ризиків та відповідальності: В ДПП ризики та відповідальність розподіляються між державою та приватними партнерами відповідно до їхніх компетенцій та можливостей. Це дозволяє зменшити фінансові ризики для обох сторін.

Публічний контроль: Держава залишає за собою право здійснювати контроль за виконанням проекту та забезпечувати виконання публічних інтересів.

Важливість ДПП в інфраструктурних проектах полягає в кількох аспектах:

Можливість прискорення розвитку інфраструктури: ДПП дозволяє залучити приватний капітал і досвід для швидкого та ефективного будівництва та управління інфраструктурними об'єктами.

Зменшення фінансового навантаження на державу: Умови ДПП дозволяють розподілити витрати між державою та приватним сектором, зменшуючи фінансове навантаження на бюджет.

Підвищення якості та ефективності проектів: Залучення приватного капіталу та управлінського досвіду може призвести до підвищення якості та ефективності інфраструктурних проектів.

Роль держави та приватного сектору в інфраструктурних проектах визначається їхніми функціями та обов'язками:

З боку держава через забезпечення регулювання та нормативного регулювання; гарантування публічних інтересів і надання правової та політичної підтримки проектам; фінансування частини проектів або надання державних грантів; контроль за виконанням умов проекту та його відповідністю публічним потребам.

З боку приватного сектору через залучення фінансових ресурсів та інвестицій для проектів; проведення досліджень, проектування, будівництво та управління інфраструктурними об'єктами; переведення ризиків та відповідальності на себе; забезпечення ефективного управління проектами та оптимізація витрат.

Державно-приватне партнерство у сфері інфраструктури має свої переваги та обмеження:

До переваг можно віднести швидкість виконання проектів: ДПП може значно прискорити процес реалізації інфраструктурних проектів завдяки залученню приватного капіталу та управлінського досвіду. Зменшення фінансового навантаження на державу: Розподіл ризиків і фінансових витрат між державою та приватним сектором дозволяє зменшити фінансове навантаження на бюджет. Підвищення якості та ефективності проектів: Залучення приватних інвестицій та кращого управлінського досвіду може призвести до підвищення якості та ефективності інфраструктурних проектів.

До обмеження можно віднести ризик корупції: ДПП може призвести до корупційних ризиків, які вимагають ефективного моніторингу та регулювання. Наявність обмежень у виборі партнерів: У деяких випадках вибір приватних партнерів може бути обмеженим, що може вплинути на конкурентну виборчість та ефективність проекту.

До соціальних обмежень можно віднести: Деякі інфраструктурні проекти можуть супроводжуватися соціальними проблемами, такими як переміщення населення або забруднення навколишнього середовища.

Усвідомлення цих теоретичних аспектів ДПП дозволить ефективно планувати та реалізовувати інфраструктурні проекти, а також забезпечити максимальну вигоду для суспільства та економіки в цілому.

Підсумовуючи переваги та обмеження ДПП на інфраструктурному рівні, слід зазначити, що цей підхід допомагає збільшити швидкість виконання проектів, зменшити фінансове навантаження на державу та підвищити якість та ефективність проектів. Однак необхідно бути обережними щодо можливих ризиків корупції та соціальних проблем, а також забезпечити відкритий та прозорий процес вибору та реалізації проектів.

Усвідомлення та розуміння теоретичних аспектів ДПП в інфраструктурних проектах є важливим етапом для розробки та впровадження успішних стратегій у цій сфері. ДПП відкриває нові можливості для розвитку інфраструктури та подолання складних викликів, і його успішна реалізація вимагає ретельного планування, регулювання та співпраці між державою та приватним сектором.

Список використаних джерел:

1. Шварц Є. Г. Державно-приватне партнерство в Україні: проблеми та перспективи. – Київ: Центр економічних досліджень інститутів ринкової економіки НАН України, 2016.
2. Інфраструктурні проекти та державно-приватне партнерство: підручник / за заг. ред. Л. О. Осауленка, Є. Л. Гаврилко. – Київ: ННЦ Інститут інфраструктурної освіти, 2014.
3. Слюсаренко О. С. Теорія та практика державно-приватного партнерства: навчальний посібник. – Київ: КНЕУ, 2013.
4. Власюк О. В. Державно-приватне партнерство в Україні: реалії та перспективи розвитку. – Київ: Видавництво "Фенікс", 2016.
5. Глущенко В. В. Державно-приватне партнерство в Україні: актуальні проблеми та шляхи розв'язання. – Київ: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2017.
6. Посадська О. М., Шевченко С. А. Державно-приватне партнерство в Україні: теорія та практика. – Київ: Центр навчальної літератури, 2018.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ

***Калінін Д.О.**, PhD 051 Економіка*
***Черкасов Д.Ф.,** PhD 051 Економіка*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Інновації в системі управління слід розглядати як нові форми і методи роботи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, нові управлінські технології, підходи та інструменти, які використовуються для розв'язання завдань, з одного боку, для удосконалення самої системи управління, а з іншого, – для забезпечення суспільного розвитку. Ці інновації передбачають виявлення і використання латентних потенціалів системи управління та об'єктів її впливу на основі емпіричного досвіду і новітніх наукових досягнень [1].

Застосовуючи традиційну типологію інновацій, інновації в управлінні можна характеризувати за такими основними ознаками складових:

- формою інновацій (документи, інституції, технології);
- глибиною та якістю нововведень (радикальні, поліпшуючі та модифікаційні);
- розповсюдженістю (одиничні, дифузні);

– масштабом поширення впливу (транснаціональні, державні, регіональні, муніципальні, у межах регіонально-муніципальних та інших об'єднань, у межах органу регіонального управління, у межах структурного підрозділу органу публічної влади);

– складовою управління (правова, організаційна, інформаційна);

– направленістю (заміщуючі, раціоналізуючі, розширюючі, ретровведення тощо);

– сферою застосування (система управління; адміністративно- територіальні одиниці як цілісні об'єкти управління; галузі і сектори політики; зовнішнє середовище адміністративно-територіальних одиниць та держави);

– сферою отримання результатів (економічна, соціальна, екологічна, науково-освітня, культурна тощо);

– частотою вживання (разові, багаторазові);

– часом отримання результатів (тактичні та стратегічні);

– джерелами походження ідеї нововведення (внутрішні, зовнішні) [2, с. 320].

Інновації та відкритість до змін є одним з 12 відомих принципів доброго врядування, відображених в Європейській Стратегії інновацій та доб- рого врядування на місцевому рівні [3], яка здобула підтримку на 15-й Європейській конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне управління (м. Валенсія, 15–16 жовтня 2007 р.) та була затверджена Комітетом Міністрів Ради Європи у 2008 р. В Україні ж потреба інновацій в публічному управлінні, у т.ч. місцевому управлінні, досі не обумовлена жодним документом чи нормативно-правовим актом, хоча потреба в них є очевидною: існуючі суспільні проблеми, що стосуються всіх рівнів управління, не розв'язуються традиційними способами. Також існує дефіцит системних концептуальних розробок щодо умов появи, оцінювання ризиків і особливостей впровадження інновацій в публічному і муніципальному управлінні. Отже, насамперед необхідні як наукові дослідження у цьому напрямі, так і декларація потреби в такого роду інноваціях у концептуальних документах щодо розвитку держави, її регіонів, районів, міст, сіл і селищ, а також секторів і галузей.

Враховуючи, що за реалізацію державної і муніципальної політики відповідають державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування, доцільно проаналізувати рівень їхньої освіти.

У Національній рамці кваліфікацій [4] з визначених 10 рівнів кваліфікації 7 – 9 рівні базуються саме на інноваціях, здатностях щодо їх розробки та впровадження, причому 7-й рівень відповідає рівню магістерської освіти, 8-й рівень – докторської освіти (PhD), 9-й рівень – постдокторської освіти.

Інновації можуть розроблятися як власними зусиллями суб'єктів управління, так і на замовлення спеціалізованими організаціями та науково-дослідними установами. Водночас дуже важливо, щоб рекомендовані ними рішення були зрозумілими для виконавців як концептуально, так ітехнологічно. Це сприяє не лише запобіганню ризикам різного роду, а й правильній реалізації рішення інноваційного типу. Варто також зауважити, що окремі органи влади створюють власні науково-дослідні інститути, проте великою практичною проблемою є їх ефективні взаємовідносини з іншими підрозділами цих органів влади та спільна націленість на кінцеві результати наукових розробок. Крім того, відсутні ефективні механізми стимулювання такої діяльності. Запровадженню інновацій для розвитку міст і регіонів сприяє діяльність агенцій місцевого і регіонального розвитку, проте в Україні вони функціонують переважно у формі громадських організацій, а отже, не завжди реалізують політику, визначену органами публічної влади [5].

Суттєвою перешкодою на шляху розвитку інновацій в публічному управлінні є дефіцит інформації про відповідні практики. На сьогодні в Україні відсутня узагальнена інформація про стан науково-методичного забезпечення діяльності органів публічної влади. За нашими спостереженнями, хоча таких інновацій загалом ще не дуже багато, проте останніми роками їх кількість збільшується, особливо в місцевому самоврядуванні.

Переважно вони спричинені дефіцитом фінансів, потребою приваблення туристів та інвестицій, політичною конкуренцією [6].

Державними і муніципальними фінансовими інструментами, які сприяють появі управлінських інновацій, є конкурси і гранти. У такий спосіб стимулюватимуться не тільки нові інноваційні підходи у сфері забезпечення розвитку сфер, галузей і територій, а й формуватиметься нова управлінська культура, що забезпечує передумови для неперервного підвищення ефективності. На сьогодні багато органів місцевого самоврядування України проводять конкурси ідей для розвитку своїх територій, беруть участь у конкурсах на отримання фінансування своїх проектів від донорських організацій, застосовують інноваційні рішення для розв'язання місцевих проблем. Ця практика свідчить про те, що для цих органів склалися умови, в яких вони мають стимули та/або мотивацію діяти по-новому [7].

На сьогодні необхідне усвідомлення проблематики інновацій в публічному управлінні, насамперед в органах влади центрального рівня, що формують засади і пріоритетні напрями політики держави. Головним завданням при цьому є вироблення концептуального бачення і стратегії формування нової якості управління, ефективної системи державної служби, яка була б здатна в умовах наростаючої невизначеності розробляти і впроваджувати інновації. Необхідне дієве заохочення творчості й ініціатив щодо нових способів розв'язання суспільних проблем, використання існуючого творчого і компетентістного потенціалу його працівників та поліпшення інформаційного середовища. Це потрібно і для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які розробляють і реалізують стратегії та програми місцевого розвитку, а також стикаються у своїй практиці з рядом проблем, які гіпотетично можуть бути успішно розв'язані через відповідні інноваційні проекти [8].

Основні перешкоди щодо розробки і впровадження інновацій у вітчизняному публічному та муніципальному управлінні й окремі напрями їх подолання:

− дефіцит висококваліфікованих фахівців в органах державної виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, зокрема магістрів управління, кандидатів і докторів наук, що зумовлює необхідність установлення потреби в таких фахівцях щодо кожного з цих органів та подальше системне забезпечення (шляхом підготовки фахівців з відповідних органів влади, або залучення вже підготовлених фахівців);

− суттєва інформаційна ізольованість муніципальних і державних службовців, органів публічної влади та їх структурних підрозділів; розв'язання цієї проблеми пов'язане з можливостями мережевих форм функціонування і співпраці, проведенням різних комунікативних та інформаційних заходів, підвищенням кваліфікації щодо формування управлінських інновацій, створенням національної бази даних таких інновацій та потенційних інноваторів – індивідуальних фахівців і науково-дослідних організацій та колективів;

− організаційно-технологічні проблеми розробки і реалізації інноваційних проектів управління насамперед потребують формування проектних команд з урахуванням природних ролей їх учасників, тому необхідно поліпшувати діагностичний інструментарій для добору кадрів та належного науково-методичного забезпечення;

− відсутність спеціального стимулювання управлінських інновацій [9].

Певною мірою ця проблема може розв'язуватися завдяки державним і муніципальним конкурсам і грантам інноваційних проектів, створеним фондам фінансового стимулювання інноваційної діяльності. Щодо фінансових ресурсів, то загалом вони не є стримувальним чинником інновацій, а навпаки,їх відсутність стимулює впровадження нових підходів. Однак якщо це твердження є справедливим для систем управління, то безпосередньо для фахівців управління, які мають розробляти і впроваджувати інновації, а отже виконувати більший і якісно інший обсяг робіт, фінансове стимулювання вироблення й

упровадження інноваційних рішень необхідне. Звичайно, існує багато способів і нефінансового стимулювання креативно-творчої діяльності, однак ця проблема потребує окремого дослідження стосовно діяльності державнихслужбовців і посадових осіб місцевого самоврядування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Дегтярьова І. О. Інновації в регіональному управлінні / І. О. Дегтя-рьова // Енциклопедія державного управління : у 8 т. – Т. 5 : Територіальне управління; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2011. – С. 117–118.

2. Дегтярьова І. О. Інноваційні підходи в управлінні регіональним розвитком / І. О. Дегтярьова // Державна політика : [підручник] / [кол. авт.]. – К. : Вид-во НАДУ, 2014. – С. 318–322.

3. Куйбіда В. С. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах / В. С. Куйбіда, В. В. Толкованов. – К. : ТОВ "Поліграфічний Центр Крамар", 2010 – 258 с.

4. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show.

5. Куйбіда В. С. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах / В. С. Куйбіда, В. В. Толкованов. – К. : ТОВ "Поліграфічний Центр Крамар", 2010 – 258 с.

6. Михненко А.М. Інновації в управлінні суспільним розвитком : [навч. посіб.] / А. М. Михненко, В. Д. Бакуменко, С. О. Кравченко. – К. : Вид-воНАДУ, 2009. – 115 с.

7. Орлов О. В. Інноваційні процеси в державному управлінні : [монографія] / О. В. Орлов. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2012. – 196 с.

8. Хачатурян Х. В. Теоретико-методологічні засади інновацій у державному управлінні [Електронний ресурс] / Х. В. Хачатурян. – Режим доступу : http://law.kymu.edu.ua/ndgu_st27_ua.htm.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Кармазіна В.С., *магістрант,*
Кисільова І.Ю., *к. ф.-м. н., доц.*
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

Наразі наша держава активно розвиває процес цифровізації різних сфер, в тому числі сферу соціального страхування. Залучення інноваційних технологій Пенсійним фондом України спрямоване на полегшення отримання пенсій та забезпечення більшої доступності та ефективності управління пенсійними виплатами.

Ініціативи цифровізації охоплюють такі базові аспекти як електронна реєстрація пенсійних прав, електронний облік пенсійних виплат, вдосконалення сервісів з впровадження новітніх методів біометричної ідентифікації, тощо. Наприклад, для того, що стати користувачем на авторизуватися на веб-порталі ПФУ необхідно скористатися електронними системами ідентифікації особи (КЕП – кваліфікований електронний підпис, Bank ID, Mobile ID) [1].

Отже, найбільшим досягненням досліджуваного органу є власний портал електронних послуг з великим підґрунтям сервісів як для пенсіонерів, застрахованих осіб, так і для страхувальників, контролюючих суб'єктів ПФУ, продемонстрованих на рис.1.

За результатами опитування 60% українських громадян ознайомлені із сервісами, котрі розроблені сумісно Міністерством цифрової трансформації та ПФУ. А найпопулярнішим є сервіс особистого кабінету на веб-порталі – 87,2% респондентів є активними користувачами. В свою чергу, 78% опитаних у даному аналітичному дослідженні зацікавились можливістю оформлення пенсійних виплат «в один клік» через особистий кабінет. Проте, серед завдань даного опитування думок користувачів електронних послуг, на жаль, не було поставлено питання щодо виявлення проблем та недоліків, з якими стикаються громадяни найчастіше, що на нашу думку було б доречним. [1].

Співпраця Міністерства цифрової трансформації відчутна й в моменті оцифрування пенсійних справ. ІТ-компанія «Медирент» під контролем держави почала надавати послуги ПФУ ще з 1998 р., і першою розробкою була Автоматизована система персоніфікованого обліку внесків на загальнообов'язкове пенсійне страхування – електронна база даних з відомостями про заробітну плату, внески та стаж по кожній застрахованій особі.

Станом на 2023 р. вже створено Інтегровану комплексну інформаційну систему фонду, яка забезпечує автоматизацію практично усіх ключових процесів. Вона, насамперед, виросла із системи персоніфікованого обліку, і є платформою для всієї пенсійної системи України. Останні роки було розпочато спільний проєкт зі створення та впровадження в ПФУ системи ретроконверсії [3].

Рис. 1. Класифікація електронних послуг ПФУ на 2023 р.
Джерело: складено на основі [2].

Так, оцифрування паперових пенсійних справ є масштабним та важливим проєктом ПФУ, який спрямований на вирішення проблеми застарілого спадку Фонду. На фундаменті універсальної технології ретроконверсії, запроваджено Автоматизовану систему оцифрування архівів пенсійних справ та зберігання електронних документів.

Ця система була спеціально адаптована до потреб ПФУ та інтегрована в його сукупний ІТ-ландшафт. Варто зауважити, що це забезпечило перехід на безпаперові технології у всіх процесах, тобто «PaperLess». Це дозволило швидше вилучати з архівів пенсійні справи при призначенні та виплаті пенсій. Сьогодні, за офіційними даними, з понад

9 млн пенсійних справ оптимізовано у електронну систему приблизно 5 млн. Зазначені роботи буде завершено до 2024 року [2;3].

Таким чином, якість реформ та ініціатив у сфері пенсійної цифровізації змінюється з часом у позитивному руслі. Для поліпшення стану впровадження та функціонування електронних сервісів, ПФУ проводяться актуальні постійні дослідження щодо використання електронних послуг громадянами з метою виявлення найбільш затребуваних послуг і проблем, з якими стикаються користувачі; постійно проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота серед різних категорій громадян щодо користування електронними послугами, а також запроваджуються новітні ІТ-розробки вітчизняних фахівців.

Список використаних джерел:

1. Толуб'як В., Томчук О. Цифровізація послуг в органах пенсійного фонду України. *Електронний портал «ICBuTS».* URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39781/2/ICBuTS_2022_Tolubyak_V-Services_digitalization_73-76.pdf.

2. Пенсійний фонд України. URL: https://www.pfu.gov.ua.

3. Нечипоренко М. Олег Шубенок, менеджер проєктів ІТ-компанії «Меридент». Із 9 млн паперових пенсійних справ оцифровано вже більше половини. *Електронний портал «Укрінформ».* https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3708156-oleg-subenok-menedzer-proektiv-itkompanii-medirent.html.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

***Козицька Г.В.**, к.е.н., доцент*
***Царенко Є.С.**, магістр 2-го року навчання*
НУ «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Регіональна політика ЄС на відміну від політики кожної держави окремо є політикою особливого типу, яка має певні цілі на різний проміжок часу. Це може бути фінансова, консультаційна політика підтримки відсталих регіонів тощо. Підкреслимо, що регіональна політика ЄС є унікальною за своєю сутністю, адже у світі немає аналогів міжнародних угрупувань, які б мали власну регіональну політику щодо складових елементів – субнаціональних регіонів країн-членів. Зазначене обумовлене наявністю проблем перерозподілу між регіонами в межах однієї країни, між регіонами різних країн, а також між країна. Важливим у такому аспекті є досягнення солідарності всередині однієї країни та між країнами. Зауважимо, що зазвичай ЄС не надає фінансової підтримки для розвитку регіонів всередині міжнародного угрупування, адже прояв регіональної політики є нехарактерним для глобального простору [1, с. 112].

При цьому особливим напрямом політики ЄС є прагнення зменшити регіональні відмінності та підтримати і підтримки периферійні регіони, що обумовлене перш за все історичними причинами. Адже інтеграція до ЄС перш за все обумовлена економічними причинами, головним серед яких є створення спільного ринку та вирішення питань щодо вільної міграції робочої сили, капіталів, товарів і послуг.

Лише за умови виваженої регіональної політики ЄС, яка покликана зменшити диспропорції та досягти збалансованого економічного розвитку регіонів, можливо забезпечити формування єдиного ринку, забезпечення конкурентоспроможності галузей. Позитивним наслідком ефективної регіональної політики ЄС є неможливість поглиблення рівня відсталості окремих регіонів.

Крім того, активна регіональна політика ЄС сприяє зниженню рівня безробіття та інфляції за рахунок підтримки слаборозвинених регіонів, що є корисним для ЄС в цілому з точки зору розвитку економіки.

Крім того, існують значні неекономічні вигоди від виваженої регіональної політики, які полягають у тому, що спочатку слабкі регіони більш активно розвиваються в результаті регіональної політики, з часом стають більш підготовленими та адаптованими до співпраці і підтримують європейську інтеграцію як з політичної, економічної та соціальної точки зору. політичних та економічних еліт, так і серед населення. При цьому активна регіональна політика виявляється через перерозподіл, соціальну політику, які є одними з ключових елементів післявоєнного розвитку в Західній Європі і предметом загального консенсусу, тобто активно підтримується соціумом [2].

Регіональна політика ЄС може бути представлена з точки зору цілепокладання таким чином:

- політика, спрямована на підвищення рівня регіонального розвитку;
- політика, головною метою якої є «підтягування» економічного розвитку більш слабких регіонів до рівня більш сильних регіонів.

Регіональна політика охоплює всі рівні європейського управління: місцевий, регіональний, державний та рівень ЄС загалом. При цьому кожен рівень оперує своїми власними інструментами та має певні механізми реалізації. На рівні національних економік головним інструментом виступає загальний принцип перерозподілу доходів між регіонами-донорами і регіонами-реципієнтами. На рівні ЄС цей принцип ідентифікується «система спільного фінансування, що пов'язує бюджетні політики різних рівнів управління» [2].

Основним аспектам реалізації Програми регіональної політики ЄС у 2014-2020 році 2021-2027 рр. є конвергенція, тобто «згладжування» відмінностей в рівні розвитку країн-членів та окремих регіонів у складі країн, тоді як ключовими пріоритетами на 2021-2027 рр. визначено інвестування в економічне зростання та зайнятість, територіальне європейське співробітництво (табл. 1).

Таблиця 1 – Порівняльний Програми регіональної політики ЄС за періоди 2014-2020 рр та 2021-2027 рр.

<table>
<tr><th colspan="2">2014-2020</th><th colspan="3">2021-2027</th></tr>
<tr><th>Цілі</th><th>Фонди</th><th>Цілі</th><th>Категорія регіонів</th><th>Фонди</th></tr>
<tr><td>Конвергенція, в т.ч.:</td><td>ЄФРР</td><td rowspan="4">Інвестування в економічне зростання та зайнятість</td><td>Найменш розвинуті регіони</td><td>ЄФРР,ЄСФ</td></tr>
<tr><td>регіони в режимі «виведення з програми»</td><td>ЄСФ</td><td>Перехідні регіони</td><td>ЄФРР, ЄСФ, ФС</td></tr>
<tr><td>регіони в режимі «введення в програму»</td><td>ФС</td><td rowspan="2">Найбільш розвинуті регіони</td><td rowspan="2">ЄФРР, ЄСФ</td></tr>
<tr><td>Зайнятість та конкурентоспроможність регіонів</td><td>ЄФРР, ЄСФ</td></tr>
<tr><td>Європейське територіальне співробітництво</td><td>ЄФРР</td><td colspan="2">Європейське територіальне співробітництво</td><td>ЄФРР</td></tr>
</table>

Джерело: складено авторами на основі [3]

Зауважимо, що регіональна політика ЄС також сприяє формуванню спеціальних механізмів, котрі дозволяють підтримати реструктуризацію економіки. Крім фінансової допомоги ЄС прагне мобілізувати внутрішні регіональні ресурси та забезпечити їх ефективне й оптимальне використання на основі поєднання ресурсного потенціалу країни і Європейського Союзу. Для цього для регіонів формуються умови, виконання яких є обов'язковим для отримання фінансової допомоги від структурних фондів ЄС. Які спрямовуються на реалізація структурних проєктів задля зменшення диспропорційності розвитку. Як правило зміни структури полягають у підтримці переходу від домінування промислової або сільськогосподарської структури до постіндустріальної економіки послуг та економіки знань, інформаційної економіки. Отже, кожен часовий період характеризується певною регіональною політикою ЄС.

Підкреслимо, що фінансування зі структурних фондів розподіляється на досягнення певних цілей регіональної політики, а саме: ціль 1: розумніша; ціль 2: більш зелена Європа з низьким вмістом вуглецю; ціль 3: більш пов'язана Європа; ціль 4: більш соціальна Європа; ціль 5: Європа ближча до громадян.

На основі проведеного аналізу особливостей сучасної регіональної політики країн ЄС можна підсумувати, що основним важелем впливу є надання інструментів щодо вирішення нагальних проблем регіонів, що є складовими частинами спільного економічного простору. Недостатній рівень розвитку регіонів призводить до низького рівня розвитку ЄС в цілому.

Список використаних джерел:

1. Антошкіна В., Кирпичов О. Єврорегіони як складова регіональної політики ЄС та європейської політики сусідства. Підприємництво, господарство, право: Науково-практичний господарсько-правовий журнал. 2010. №10. С. 110-113.
2. Кіш Є. Регіональна політика Європейського Союзу: стратегічні імперативи для України. URL: http://www.ji.lviv.ua/n23texts/kish.htm.
3. EU Regional Policy. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.cfm.

СПРЯМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ 4.0

Корват О. В., *к. е. н., доцент,*
п. н. с. НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, м. Харків

В Україні, починаючи з 1999 року, періодично приймаються нормативно-правові акти, що визначають концептуальні засади і стратегічні орієнтири з переходу національної економіки на інноваційну модель [1]. Останній документ – це Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалена розпорядженням КМУ від 10.07.2019 № 526-р [2]. Кожний з нормативно-правових актів [1], декларуючі необхідність інноваційного розвитку, визнає, що основним рушієм економічного зростання є інноваційний потенціал економіки до виробництва конкурентоспроможних товарів і послуг з високою доданою вартістю.

Відстеження результативності інноваційної політики України за позиціями в світовому рейтингу конкурентоспроможності, Європейському табло інноваційного розвитку, глобальному інноваційному індексі, індексі інноваційного розвитку агентства Bloomberg демонструє відсутність в України стійкого досягнення цілей [2], а вітчизняні експерти в сфері впровадження інновацій у промислове середовище взагалі дотримуються категоричної думки, що жодний уряд за роки незалежності не запровадив дієвих змін, і тренд деіндустріалізації економіки став домінуючим [3]. Дані Держстату також вказують на певну деградацію інноваційного потенціалу країни: стрімке скорочення дослідників, низьку

наукоємність валового внутрішнього продукту, негативну динаміку кількості інноваційних підприємств [2].

Водночас світові тенденції розвитку економік характеризуються неоіндустріалізацією, тобто перебудовою виробництв для створення нових і видозміни існуючих товарів і послуг із застосуванням інноваційних технологій, зокрема таких як інтернет речей, штучний інтелект, машинне навчання, хмарні та туманні обчислення, аналітика великих даних, блокчейн, адитивні технології, цифровий дизайн, симуляція цифрових двійників, безпілотні технології, біометричні технології, віртуальна та доповнена реальність, автономні роботи. Особливостями неоіндустріального переходу є індивідуалізація, наномініатюризація, когнітивізація та біотехнологізація [4, с. 27] як самої продукції, так і процесів її виготовлення та збуту. Комплексна цифровізація й автоматизація виробничих процесів і управління в реальному секторі економіки з впровадженням цих технологій носить назву «Індустрія 4.0» [5].

Сьогодні Індустрія 4.0 є стратегічним напрямом державної економічної політики у багатьох країнах світу. Зокрема в ЄС з 2016 року реалізується ініціатива Європейської Комісії «Оцифрування європейської індустрії», яка спрямована на виконання третьої складової Стратегії Єдиного цифрового ринку щодо максимізації потенціалу зростання цифрової економіки шляхом створення додаткової вартості завдяки цифровим інноваціям у продуктах, процесах і бізнес-моделях підприємств всіх секторів, що згадується у документах ЄС як «індустрія» [6, с. 62].

Процес цифровізації в ЄС базується на п'яти основах [6, с. 50-51]: 1) європейській платформі національних ініціатив з оцифрування індустрії, спрямованій на координацію пропозицій і проектів з цифровізації в Європі; 2) центрах цифрових інновацій (Digital Innovation Hubs - DIHs), призначених надавати допомогу підприємствам покращувати свій бізнес, виробничі процеси та продукти цифровими нововведеннями; 3) державно-приватному партнерстві й промислових платформах для забезпечення ринку цифровими технологіями та стандартизацією в ключових сферах, зокрема таких як 5G, кібербезпека, великі дані, високопродуктивні обчислення, фотоніка, робототехніка, електронні компоненти та системи; 4) нормативній базі, яка відповідає специфіці цифрової епохи; 5) підготовці європейців до цифрового майбутнього, що передбачає розвиток цифрових компетентностей, необхідних для життя й роботи в умовах швидких цифрових змін. Досвід ЄС з впровадження Індустрії 4.0 доцільно використовувати в Україні під час реалізації інноваційної політики.

Бар'єрами інноваційного зростання національної економіки за результатами аналізу, зробленого урядом, є непослідовність і несистемність політики, недосконаліть інституцій, нерозвинена інфраструктура, недостатність фінансування [2]. Законодавець «роздвоює» інноваційну політику на сферу освіти, науки, наукової і науково-технічної діяльності та сферу реального сектору, виокремлюючи два відповідальних міністерства (Міносвіти та Мінекономіки), чим розриває єдине регулювання інноваційного циклу (створення інновацій, їх трансфер і впровадження) [7, с. 61]. Крім того, Міністратегпром, і Мінцифри також мають повноваження з державного управління інноваціями [8, с. 11-12]. Дублювання функцій міністерств, їх логічна неузгодженість, відсутність єдиного органу влади, відповідального за результати заходів впливу, суттєво знижує ефективність регулювання. Враховуючи, що інноваційна політика є складовою політики економічної, повноваження з її формування та реалізації доцільно закріпити за Мінекономіки, наділивши його можливостями делегувати певні функції іншим державним органам і здійснювати контроль за їх виконанням.

Ключовим елементом інноваційної інфраструктури, який «зв'язує» інноваційний цикл на стадії трансферу технологій, являється інноваційний центр. В ЄС центри DIHs – це ключова концепція ініціативи Європейської Комісії з цифровізації індустрії. Роль DIH – допомагати організаціям і підприємствам (особливо МСП) впроваджувати новітні

технології. DIH повинні діяти як єдине вікно з обслуговування суб'єктів господарювання і пропонувати їм експертизу технологій, їх тестування, розвиток цифрових навичок, бізнес-моделей, допомогу в пошуку інформації та фінансування [6, с. 31]. Позитивний досвід DIHs варто використовувати в Україні для підвищення технологічності, оптимізації процесів і цифровізації реального сектору економіки.

Цифровізація індустрії для використання її довгострокових переваг не обмежується впровадженням існуючих технологій. Першочерговим завданням держави є відновлення національної інноваційної спроможності, що можливе у разі послідовних регуляторних заходів, спрямованих на забезпечення сприятливих умов для розробки інновацій, їх трансферу, створення та функціонування інноваційно-орієнтованих підприємств, виробництва інноваційної продукції, підготовку кваліфікованих кадрів, стимулювання і підтримку інноваційних процесів, управління інноваційними ризиками, що має стати предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Інноваційна політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://gcipukraine.com /pravova-baza/innovaciyna-politika/.

2. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : схвалено Розпорядженням КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-р#Text.

3. Юрчак О. Інноваційний розвиток в промисловості – що має змінити війна? Серпень 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.industry4ukraine.net/publications /innovaczijnyj-rozvytok-v-promyslovosti-shho-maye-zminyty-vijna/.

4. Ляшенко В. І. Україна XXI: неоіндустріальна держава або «крах проекту»? : монографія / В. І. Ляшенко, Є. В. Котов; НАН України, Ін-т економіки пром-сті; Полтавський ун-т економіки і торгівлі. – Київ, 2015. – 196 с.

5. Положення про впровадження технологічного підходу «Індустрія 4.0» : затв. Постановою КМУ від 21 лип. 2021 р. № 750 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/750-2021-п#n13.

6. Digitising European Industry: an ambitious initiative whose success depends on the continued commitment of the EU, governments and businesses. – European Court of Auditors, 2020. – 78 p.

7. Правове забезпечення функціонування національної інноваційної системи в сучасних умовах: монографія / за ред. С. В. Глібка, О. В. Розгон. – Харків : НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2020. – 360 с.

8. Інноваційні проєкти: фінансова і консультаційна підтримка. Керівництво для суб'єктів інноваційної діяльності / за ред. С. В. Глібка та С. О. Шкуракова. – Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. – 24 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кушнір В. В.,*Студентка 2 курсу (магістратура) навчально-наукового інституту економіки та менеджменту*
Липинська О. А., *Д.е.н., старший науковий співробітник, професор кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м Одеса

Вища освіта має важливу роль в сьогоденні України, як і в будь-якій іншій країні. Вона сприяє економічному розвитку, забезпечуючи кваліфікованих фахівців для різних галузей господарства. Освічені люди можуть бути більш продуктивними і ефективними на робочому місці, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності країни.

Освіта також важлива для соціального розвитку, оскільки вона допомагає формувати освічених громадян, які можуть брати участь в громадському житті, приймати обґрунтовані рішення та критично мислити. Вона також сприяє культурному розвитку, збереженню та поширенню національної культурної спадщини.

Крім того, вища освіта є важливою для розвитку науки та інновацій. Університети та інші вищі навчальні заклади є центрами наукових досліджень, де вчені працюють над новими відкриттями та розробками, які можуть сприяти технологічному прогресу та економічному зростанню.

Однак, важливо зазначити, що роль вищої освіти в Україні також залежить від різних факторів, таких як якість освіти, доступність освіти, фінансування науки та освіти, а також від того, наскільки ефективно освіта відповідає потребам ринку праці та суспільства загалом.

Державна політика в сфері вищої освіти в Україні визначається рядом законів, регуляторів і стратегічних документів.

Державну політику у сфері вищої освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки. У статті 3 Закону України «Про вищу освіту» зазначається, що державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах:

1) сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

2) сприяння утвердженню української національної та громадянської ідентичності, вихованню патріотизму, формуванню оборонної свідомості;

3) доступності вищої освіти;

4) державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної, мистецької та педагогічної діяльності;

5) державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів закладам вищої освіти, що провадять таку діяльність;

6) сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

7) відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою. [1]

Державна політика в сфері вищої освіти постійно розвивається, а її успішність визначається виконанням зазначених завдань та досягненням цілей, включаючи покращення якості освіти, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення доступності вищої освіти для всіх громадян.

Стратегічні орієнтири і мета державної політики України у сфері вищої освіти орієнтовані на її інтеграцію у європейський освітній простір, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної вищої освіти на світовому та європейському просторах, всебічному розвитку людської особистості як рівновеликої цінності, примноженню інтелектуального і культурного потенціалу українського народу. Згідно з цим наша країна узгоджує і наближує діяльність вітчизняної системи вищої освіти до європейських освітніх стандартів і вимог, зберігаючи і примножуючи власний досвід у цій сфері. [2]

В Україні державна політика в сфері вищої освіти спрямована на реформування системи вищої освіти, підвищення якості освіти, забезпечення доступності освіти для всіх громадян, а також на підтримку наукових досліджень та інновацій. Однією з ключових реформ у сфері вищої освіти в Україні є впровадження системи освіти на основі Болонського процесу, який спрямований на гармонізацію стандартів вищої освіти в Європі.

В умовах зростання ролі вищої освіти в соціально-економічному розвитку країни важливим є дослідження щодо реалізації державної освітньої політики шляхом впровадження дієвого інноваційного інструментарію й відповідного організаційно-правового забезпечення. [3]

Якщо проаналізувати весь сучасний стан державної політики у сфері вищої освіти можна виділити деякі способи удосконалення механізмів реалізації для цього:

1) Забезпечення фінансової стійкості. Для здійснення успішної державної політики в сфері вищої освіти необхідно забезпечити адекватне фінансування вищих навчальних закладів. Це дозволить підтримувати якість освіти та знижувати вартість для студентів. Важливо також встановити ефективний механізм аудиту та контролю за використанням коштів.

2) Регулювання якості освіти: Державна політика повинна включати в себе механізми оцінки та підвищення якості освіти. Це може включати в себе акредитацію вищих навчальних закладів, впровадження стандартів якості та оцінку результатів навчання.

3) Забезпечення доступності освіти. Державна політика повинна сприяти забезпеченню доступності вищої освіти для всіх соціальних верств. Це може включати в себе розробку програм фінансової підтримки студентів, включаючи стипендії та позики, а також створення системи допомоги для студентів з низьким рівнем доходів.

4) Прозорість та інформування. Державна політика повинна сприяти прозорості та інформованості стосовно умов та можливостей вищої освіти. Інформація про вищі навчальні заклади, програми навчання та фінансову підтримку повинна бути доступною та легко зрозумілою для студентів та їх батьків.

5) Професійний розвиток викладачів: Забезпечення якості вищої освіти вимагає надання підтримки та можливостей для професійного розвитку викладачів. Інвестування в навчання та підвищення кваліфікації може покращити якість навчання та досліджень.

Підсумовуючи, в цілому удосконалення механізмів реалізації державної політики в сфері вищої освіти є постійним процесом, який вимагає співпраці різних зацікавлених сторін і постійного оновлення стратегій та підходів для досягнення цілей освіти в країні.

Список використаної літератури

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII: станом на 28 трав. 2023 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 04.11.2023). – Назва з екрана.

2. Хомишин І. Механізми реалізації державної політики в сфері вищої освіти / І. Хомишин. – 2016. – УДК 340.116:316.42.

3. Шевченко В. М. 3. Аналіз механізмів впровадження державної політики у сфері вищої освіти з урахуванням євроінтеграційних процесів / В. М. Шевченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 15. – С. 100–103.

ПРОГНОЗУВАННЯ КОН'ЮНКТУРИ СВІТОВОГО РИНКУ ОЗБРОЄННЯ

***Лазнева І.О.**, к.іст.н., доцент*
***Швалко А.Д.**, магістр 2-го року навчання*
НУ «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Прогнози експертів щодо розвитку світової економіки свідчать про падіння темпів зростання внаслідок складних умов здійснення міжнародного торгівлі, що обумовлене загостренням глобальних конфліктів. Зазначене призвело до уповільнення темпів розвитку економіки європейських країн. Крім того, внаслідок COVID-19 відбулося падіння темпів зростання китайської економіки.

Як свідчать результати аналізу Інституту міжнародних фінансів (IIF), у 2023 р. темпи економічного зростання на світовому рівні складатиме біля 1,2% [1-2]. Зазначений показник спостерігався на глобальному рівні в 2019 р., який є початком виходу зі світової фінансової кризи. Щодо європейських країн, то експерти передбачають темпи зростання сукупного ВВП на рівні 2,0% [3].

Підкреслимо, що військові конфлікти значно впливають на поточну ситуацію та майбутні перспективи розвитку інших країн світу, що, пер за все, призводить до зростання цін на товари першочергового значення, продовольство, паливо. Внаслідок цього виникає необхідність всебічної підтримки населення, яке має низький рівень доходу.

При цьому світові аналітики виокремили ключові тенденції та драйвери розвитку наступного десятиліття [4]:

а) зміна світопорядку внаслідок загострення конкурентної боротьби та зміщенням світового економічного центру тяжіння до Азії;

б) значні зміни природо-кліматичних умовах. За оцінками фахівців спостерігається прискорення процесу зміни клімату, зростання глобальної температури поверхні до +1,5°С між 2032 і 2052 рр. порівняно з доіндустріальним рівнем;

в) погіршення екологічного стану та природного середовища внаслідок біорізноманіття;

г) створення додаткових можливостей технологічного розвитку, збільшення невизначеності та потенційних ризиків;

д) прискорення темпів зростання національних ринків країн, що розвиваються, призведе до падіння частки країн G7 у рівні світовому ВВП. За прогнозами глобальний «середній клас» зросте з 3,8 млрд осіб у 2018 р. до 5,3 млрд у 2030 р.;

е) збільшення нестабільності та загострення глобальних викликів.

Серед зазначених тенденцій та драйверів розвитку необхідно виокремити технологічний розвиток, який є важливим для військової галузі, виступає локомотивом соціальних змін, створює нові можливості для розвитку економіки знань. Застосування нових технологій в цивільній діяльності дозволяє впровадити нові технологічні розробки.

Підкреслимо, що провідною тенденцію у військовій галузі буде використання smart-технологій та штучного інтелекту, робототехніки, для військових цілей [2].

На світовому урівні посилення напруженості ситуації на Близькому Сході та у Північній Кореї є стимулом збільшення попиту на озброєння та військову техніку, які є основою функціонування та розвитку оборонно-промислового сектору.

Необхідно також враховувати можливості інформаційної війни та підтримку впровадження технологій кібербезпеки на глобальному рівні. Тому розробка стратегій у військовій галузі повинна грунтуватися на застосуванні інноваційних цифрових інформаційно-комунікаційних заходах та управлінських рішеннях, які б дозволили ефективно боротися як із традиційними так і з інформаційними загрозами. Питання кібербезпеки, штучного інтелекту будуть провідними в найближчій перспективі [3]. Як зазначають фахівці ключовим питання стане саме штучний інтелект, про що і свідчать показники передових компаній світу (рис. 1).

Аналіз рис. 1 дозволяє констатувати, що лідером за штучним інтелектом є Китай. Зауважимо, що концентрація уваги Китаю на штучному інтелекті має певну реакцію з боку країн-сусідів (Індія та Японія), які об'єднують свої зусилля з метою кооперування для розробки військових наземних безпілотних машин та військових роботів, щоб бути достойними конкурентами Китаю.

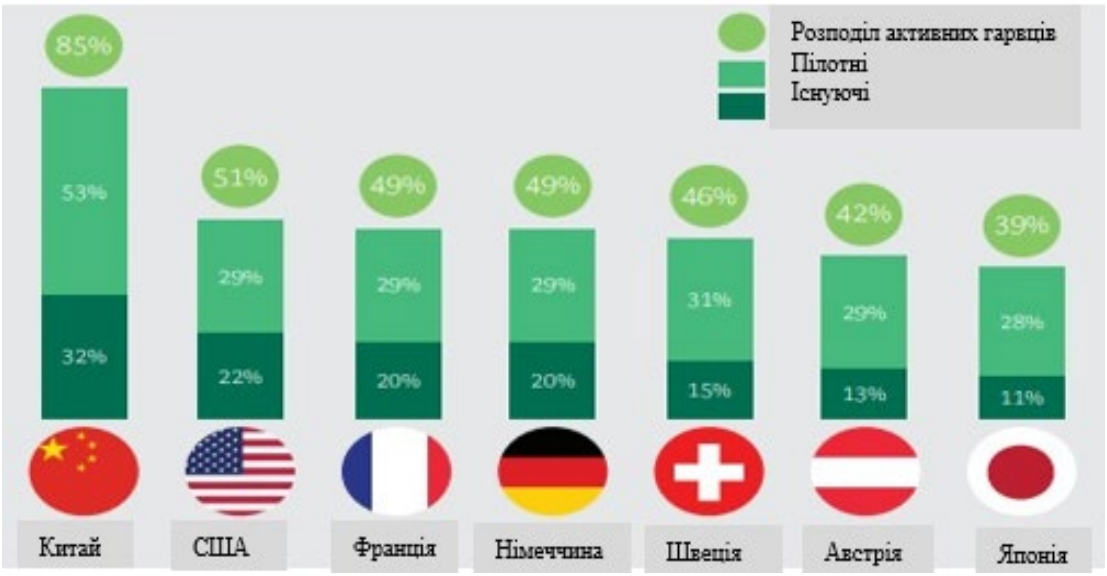

Рис. 1. Частка активних щодо застосування ШІ компаній у передових країнах світу, %*

*Джерело: побудовано автором за даними [5]

За прогнозами експертів найближчі 20 років ключовими будуть такі тенденції, характерні для ринку озброєння та військові техніки : інтелектуалізація: застосування всіх наявних можливостей штучного інтелекту, можливостей аналітичного мислення, орієнтація на знання; взаємопов'язаність: використання мережі датчиків, організацій, приватних осіб та автономних агентів, пов'язаних за допомогою нових методів шифрування та розподілених технологій реєстру; розподіленість: зберігання та обчислення для досягнення нових руйнівних військових ефектів; цифровізація/діджиталізація: цифрове поєднання людського, фізичного та інформаційного потоків для підтримки нових ефектів.

Отже, за прогнозами експертів у майбутньому ринок озброєння та військової техніки буде використовувати традиційні методи і важелі впливу поєднано зі збільшення обсягу інвестицій в smart-технології та штучний інтелект, що значно посилить військову міцність держави та забезпечує високий рівень національної та глобальної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Прогнози для світової економіки на 2023 рік все більш невтішні https://ukrainian.voanews.com/a/world-economic-outlook-for-2023-increasingly-gloomy-/6851355.html.

2. Emerging military and security technologies. URL: https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/emerging-militaryand-security-technologies.
3. 2019 global aerospace and defense industry outlook. URL: https://www2.deloitte.com/global/en/pages/manufacturing/articles/global-a-and-doutlook.html.
4. Integrsted rewiew: call for evidence. URL: https://www.gov.uk/government/publications/integrated-review-call-for-evidence дата звернення: 10.11.2022).
5. Growing consumption. URL: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/growing-consumerism_en.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Леміш К.М., *кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та адміністрування*
Орлов О.А., *здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти*
Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя

Для вітчизняного бізнесу досвід, отриманий в умовах війни, та відбудова в післявоєнний період мають вирішальне значення при формуванні актуальних стратегій. Через війну Україна наразі стикається з чотирма видами витрат: людськими, матеріальними, економічними та екологічними. Масштаб деструктивних факторів та ризиків зростає з кожним днем і вимірюється мільярдами гривень. Враховуючи негативний макроекономічний вплив на економіку України, інвестиційний потенціал та зруйновану інфраструктуру, одним з ключових питань сьогодні є ретельний аналіз кризи та вивчення варіантів відновлення. Одним із шляхів виходу з кризи та підвищення ефективності діяльності підприємств є їх реструктурування.

Варто акцентувати увагу на тому, що у науковому обороті під реструктуризацією слід розуміти процедуру здійснення різного типу заходів: технічних, правових, господарських, що спрямовані на модифікацію структури конкретного підприємства, організації менеджменту, зміну форми власності, організаційно-правових зв'язків, для профіцитної фінансової трансформації, підвищення ефективності виробництва в цілому, тощо [4].

Відносно конкретних проявів зазначеного процесу, слід наголосити, що прийнято виокремлювати форми реструктуризації (стратегічна та оперативна), а також її види (фінансова, економічна, управлінська, технічна, організаційно-правова) [4].

Слід підкреслити, що українські компанії недостатньо підготовлені до ведення бізнесу в таких складних умовах. У ризикованій та небезпечній ситуації менеджери не можуть діяти за старими правилами. Водночас вони не мають досвіду в антикризовому управлінні такого масштабу, оскільки компанії зараз стикаються не лише з фінансовими ризиками, але й з фізичним руйнуванням та окупацією. Не розроблено ефективних моделей управління через дуже гнучке середовище та мінливі фактори.

За умови визнання можливостей проведення тих чи інших заходів антикризового управління, розробка й втілення програми реструктуризації може слугувати вагомим фактором усієї системи антикризових заходів.

У сучасних умовах війни найчастіше використовують такі методи корпоративної реструктуризації підприємств:

- об'єднання (злиття) корпорацій з утворенням нової юридичної особи;
- перетворення товариства;

– виділення окремих структурних підрозділів для продажу;

– виділення окремих структурних підрозділів з утворенням на їх базі нових юридичних осіб у формі дочірніх підприємств або господарських товариств;

– залучення стратегічного інвестора з уступкою йому корпоративних прав;

– перепрофілювання підприємства;

Багатьом компаніям доводиться повністю перебудовувати свій бізнес, оскільки єдиним цінним активом, що залишився, є клієнтська база. Водночас, слід зазначити, що з'являються ніші в сферах, пов’язаних зі здійсненням військової діяльності, інформаційних технологіях, медицині та інше.

Окремі компанії також повинні враховувати макроекономічні ризики, пов'язані з війною.

Слід зазначити, що зростання бюджетного дефіциту (через значне падіння податкових надходжень і збільшення видатків), як очікується, чинитиме значний інфляційний тиск на економіку, що негативно позначиться на фінансовому становищі більшості підприємств. Крім того, рівень безробіття та відтоку інтелектуальних ресурсів залишатиметься досить стабільним, оскільки чим довше триватиме війна, тим більше людей виїжджатиме з країни [3].

Таким чином, для створення, підтримання та розвитку бізнесу на довоєнних показниках, необхідно спочатку проаналізувати сектор, в якому підприємство бажає здійснювати відповідну діяльність; оцінити ресурси, необхідні для заснування та розвитку бізнесу; визначити джерела, які можуть забезпечити відповідні цілі й провести кваліфіковану реструктуризацію. Саме реструктуризація дозволить оптимізувати ті сфери діяльності підприємства, які можуть бути прибутковими в умовах війни, та згорнути ті сфери, які не приноситимуть доходів; максимально оптимізувати ресурси й нівелювати ризики. Якісна й виважена реструктуризація дозволить бізнесу працювати в умовах війни й поступово виходити на довоєнні показники функціонування та прибутковості.

Зрозуміло, що необхідно підготувати якісний бізнес-план і виконати всі юридичні процедури для належної реструктуризації. Враховуючи можливість отримання державної та міжнародної підтримки бізнесу, варто скористатися грантовим менеджментом, який може стати оптимальним каталізатором змін на ранніх етапах становлення бізнесу. Надалі необхідно провести ґрунтовну оцінку ризиків та розробити план управління останніми. Керівникам важливо забезпечити гнучкість управління, а також те, щоб бюрократичні процедури не заважали компанії виживати в кризових ситуаціях.

Таким чином, реструктуризація підприємства в умовах війни – явище складне та багатогранне, вимагає ретельного плану дій та підходів, які б було доцільно впроваджувати в умовах війни. Варто наголосити, що за державної чи міжнародної підтримки, розробки актуальних бізнес-ідей та прогнозування потенційних ризиків можливо не тільки зберегти, але й «надати нового забарвлення» власній підприємницькій діяльності, адже бізнес-середовище – напрочуд мінливе явище, яке вимагає гнучкості розуму та долю креативу.

Список використаних джерел

1) Пищуліна О. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації [Електронний ресурс] / О. Пищуліна, К. Маркевич. - Режим доступу: https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf (дата звернення: 17.05.2023).

2) Іванов С. Вплив збройного конфлікту (війни, бойовихдій) на вартість підприємства: [монографія] / С. Іванов. - Дніпропетровськ : Маков., 2015. - 179 с.

3) Зварич Р. Локальні конфлікти в глобальній економіці. / Р. Зварич // Актуальні питання розвитку економіки. - 2020. - Т. 2, № 63. - С. 88–101.

4) Леміш К.М. Основи формування механізму реструктуризації промислових підприємств. / К.М. Леміш // Економіка і регіон. Науковий вісник Полтавського національного технічного університету ім.. Ю. Кондратюка. - Полтава: ПолтНТУ, 2010. - № 25-С2 (спеціальний випуск 2). – С.111-115.

МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОБОТИ КОМАНДИ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ

Ленчук А. С., *студентка 3-го курсу, за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»*
Іжевський П. Г., *професор, доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування*
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Для забезпечення ефективного управління персоналом проекту, необхідна ефективна модель мотивації. Мотивація включає різні чинники, які підштовхують людину до активної діяльності при виконанні своїх обов'язків. Основні з цих факторів включають матеріальну винагороду, різноманітність роботи, можливість професійного зростання, задоволення від досягнутих результатів, підвищення відповідальності, ініціативу, а також сприятливий мікроклімат в колективі.

У команді існують функціональні ієрархії та різні рівні влади, і менеджер повинен знайти ті мотиви, які стимулюють саме його персонал. Мотивація - це спонукальний фактор, який стимулює людей до активності для досягнення цілей проекту. Вона включає в себе сили, які підштовхують людину працювати над досягненням певних цілей з витратою зусиль, старанням, і наполегливістю [1].

Сучасні теорії мотивації ґрунтуються на результатах психологічних досліджень і можуть бути поділені на дві основні категорії.

І. Змістовні теорії мотивації, які визначають основні потреби людини, що є драйверами її дій:

1. Теорія Абрахама Маслова, відома як піраміда Маслова, яка описує ієрархію потреб, включаючи фізіологічні, безпеки, належність, повагу та самореалізацію.

2. Теорія Д. Мак-Клелланда, яка вказує на потреби влади, успіху і причетності як ключові фактори мотивації.

3. Теорія Ф. Герцберга, розрізняючи гігієнічні та мотиваційні фактори в роботі та середовищі, які впливають на задоволення працівника.

ІІ. Процесуальні теорії мотивації, які розглядають вибір стилю поведінки та розподіл зусиль в залежності від конкретних ситуацій:

1. Теорія очікувань, яка визначає, як очікуваність результатів впливає на мотивацію людини.

2. Теорія справедливості, що розглядає справедливий розподіл нагород та визнання як мотивуючий чинник.

3. Модель Портера-Лодлера, яка допомагає розуміти, як обрання стилю лідерства впливає на ефективність мотивації в організації [2].

У проектній команді відсутність чіткої функціональної ієрархії призводить до того, що багато звичайних методів мотивації стають неефективними. До того ж, особливості проектної діяльності впливають на традиційні фактори мотивації та роблять їх більш складними в застосуванні.

У матричній організаційній структурі проекту спостерігається подвійна підпорядкованість виконавців: вони підпорядковані менеджеру проекту на короткостроковий період і функціональному менеджеру на довгостроковий. Очевидно, що функціональний менеджер володіє більшим впливом на подальшу кар'єру працівника. Навіть тоді, коли менеджер проекту намагається мотивувати свою команду для досягнення цілей проекту, виконавці часто надають перевагу відносинам зі своїм функціональним керівником [2].

Якщо в організації діє плоска організаційна структура, яка характеризується обмеженою кількістю рівнів управління, то працівнику складніше рости в професійному плані. Він може провести тривалий час на одному рівні і не бачити можливостей для свого розвитку. Часто в такій ситуації працівник не має можливості впливати на свою кар'єру, оскільки не спілкується з тими, хто приймає рішення щодо кар'єрного росту. Крім того, виконавець не завжди має доступ до стратегічних планів компанії, оскільки він зосереджений на конкретних проектах.

Оскільки проекти мають обмежений час виконання, участь в них не завжди задовольняє довгострокові плани працівника. В результаті обмеженого часу роботи деякі працівники не мають можливості розвивати міцні стосунки з іншими членами команди, що може призводити до незадоволення роботою.

Проте високий рівень мотивації може стимулювати виконавців до високої продуктивності та задоволення від роботи, а також до досягнення поставлених цілей. Існує безліч чинників, що можуть мотивувати людей, і роль менеджера проекту полягає в розумінні їх мотивації та забезпеченні її.

Виходячи із вищезазначеного можемо виділити основні принципи мотивації наступним чином:

− Мотивація представляє собою силу, яка спонукає людей до певної поведінки.

− Ця сила направлена на досягнення конкретної мети або цілі.

− Мотивацію найкраще розуміти, враховуючи її в контексті певної системи.

− Насправді, природа мотивації включає такі аспекти:

− Складна поведінка виникає внаслідок впливу не одного, а декількох мотивів.

− Люди з однаковими потребами можуть реагувати різними способами, і навпаки, різні потреби можуть вести до схожої поведінки.

− Мотив неможливо безпосередньо спостерігати, ми можемо судити про його існування тільки зі спостереження за поведінкою людини.

− Мотиви є динамічними і постійно змінюються в залежності від того, наскільки вони задоволені. Отже, важливість мотивів може зростати або слабшати з часом [2].

− Для підвищення мотивації команди та подолання труднощів у реалізації проекту використовуються п'ять чинників, які отримали назву "5 Р":

− Призначення (Purpose): Цей аспект передбачає, що працівник повинен розуміти важливість своєї роботи та свою роль у організації. Це сприяє компенсації обмежень матричної структури.

− Саморозвиток (Proactivity): Оскільки розвиток кар'єри може бути різноманітним, працівник сам має бажання контролювати свій професійний розвиток. Важливим є делегування повноважень та право обирати проекти для участі.

− Участь у прибутках (Profit Sharing): Багато організацій надають можливість співробітникам брати участь у прибутках, що є сильним стимулом для підвищення продуктивності праці. Це збуджує ініціативу, оскільки працівники відчувають свій безпосередній вплив на результати організації.

− Професійне визнання (Professional Recognition): Визнання досягнень співробітника є важливим показником його успіху. Оскільки у плоских структурах головний менеджер не

має прямих контактів з виконавцями, важливо, щоб їхні досягнення та професійні якості були відомі.

– Просування (Progression): Коли особа досягає самореалізації, вона сприймає кожен новий проект як шанс для подальшого розвитку і розширення своїх знань і навичок.

У процесі виконання проекту, фактори саморозвитку та професійного визнання відіграють важливу роль. Їх відсутність може негативно вплинути на завершення проекту. Таким чином, проектні та функціональні менеджери повинні враховувати ці чинники для забезпечення успішного проекту.

Рекомендації для менеджера щодо мотивації включають:

– Пояснювати важливість роботи та роль кожного працівника у проекті.

– Інформувати про вплив дій працівників на результати компанії.

– Сприяти обговоренню робочих питань у неформальній обстановці та створенню командного духу.

– Поширювати пишатися організацією серед працівників.

– Забезпечувати, щоб старші менеджери були обізнані з роботою кожного члена команди.

Для ефективної роботи команди проекту необхідно впровадити систему нагородження та заохочення. Це може включати особисті похвали за окремі досягнення, а також формальні нагороди від менеджера верхнього рівня за якісне командне виконання.

Нагороди можуть приймати різні форми, включаючи внутрішні та зовнішні нагороди. Внутрішні нагороди можуть бути виражені у запрошеннях на святкування чи додатковому вільному часі, в той час як зовнішні нагороди можуть включати визнання досягнень на проекті чи матеріальні премії [3].

Система мотивації - це комплекс заходів, спрямованих на стимулювання певної поведінки працівників протягом певного періоду часу.

Програма мотивації включає ряд ключових компонентів:

– Цілі програми (що потрібно стимулювати у співробітників).

– Охоплення (які категорії співробітників і проекти підпадають під цю програму).

– Термін дії (за який період часу програма діє, включаючи критерії та процедури оцінки).

– Систему заохочень і санкцій.

– Календарний план заходів та відповідальних за їхнє виконання.

– Бюджет програми мотивації.

Зазвичай головною метою програми мотивації є підвищення ефективності при збереженні необхідного рівня якості. Проте ефективність і якість оцінюються по-різному для кожної категорії співробітників.

Основний принцип мотивації полягає в тому, що заохочення або санкції повинні бути прив'язані тільки до результатів робіт, які були доручені конкретному співробітнику. Отже, керівники проекту і функціональні менеджери повинні бути винагороджені за виконання проекту в цілому.

Найчастіше використовувані механізми матеріального стимулювання базуються на розрахунках, які включають такі показники:

– Прибуток (різниця між виручкою від проекту і собівартістю, розрахованою за методом повного розподілу витрат) або маржинальний прибуток (різниця між виручкою від проекту і змінними витратами).

– Заощаджені витрати.

Отже, у процесі управління командою, мотивація є важливим аспектом, який визначає успіх і результативність роботи колективу. Мотивація команди ґрунтується на різних факторах, включаючи внутрішні і зовнішні стимули. Внутрішня мотивація базується

на особистих цілях та цінностях членів команди, тоді як зовнішня мотивація пов'язана з винагородами, визнанням та іншими засобами, щоб стимулювати продуктивність.

Мотивація впливає на рівень залученості команди, ефективність співпраці та бажання досягти поставлених цілей. Важливо забезпечити, щоб цілі були зрозумілими, конкретними та досяжними, щоб команда бачила зв'язок між своєю працею і кінцевими результатами.

Мотивація також включає в себе створення сприятливого робочого середовища, де члени команди почуваються важливими, підтримуваними і визнаними за свої досягнення. Керівництво має розвивати навички комунікації та лідерства для ефективного стимулювання команди.

У висновку, мотивація команди - це складний, але критично важливий аспект управління. Зрозуміла стратегія мотивації сприяє підвищенню продуктивності, покращенню співпраці та досягненню успіху в досягненні поставлених завдань.

Список використаних джерел:

1. Довгань Л. Є., Мохонько Г. А.Управління проектами : навч. посібник. Київ: КПІ імені Ігоря Сікорського. 2017. 420 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19481/1/DMM_UP_2017.pdf
2. Шубалий О.М., Рудь Н.Т., Гордійчук А.І., Шубала І.В., Дзямулич М.І., Потьомкіна О.В., Середа О.В. Управління персоналом : навч. посібник. Луцьк: ЛНТУ. 2018. 404 с. URL: https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-03/Управління%20персоналом%20підручник%202018.pdf
3. Барабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом : підручник. Донецьк: ДНУЕТ. Київ. 2011. 468 с. URL: https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/07/Upravl_personalom_Balabanova2011.pdf

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Майборода В. М., *аспірант кафедри економіки*
Львівський торговельно-економічний університет

Сучасний стан ринку характеризується постійними змінами у зовнішньому середовищі, мінливістю споживчого попиту, наявністю великої кількості підприємств різних форм власності, підвищенням невизначеності та ризику тощо. А отже, задля того, щоб вижити на ринку, підприємству необхідно постійно відслідковувати і реагувати на всі зміни, що відбуваються у його конкурентному середовищі з метою збереження та зміцнення позицій на ринку і забезпечення ефективного управління конкурентними перевагами.

Наявність конкурентного потенціалу дозволяє забезпечити стабільність, адаптивність і високу ефективність функціонування суб'єктів господарювання. Конкурентний потенціал підприємства – це система, що складається з факторів, які постійно взаємодіють між собою, оскільки ця економічна категорія характеризує ступінь реалізації потенційних можливостей підприємства щодо створення конкурентоспроможних переваг та підтримувати їх протягом тривалого часу.

Процес формування конкурентного потенціалу підприємства має бути комплексним і реалізовуватися в контексті формування загального потенціалу підприємства і його локальних компонентів.

Складність процесу формування конкурентного потенціалу у діяльності підприємства полягає в необхідності об’єднання процесів функціонування та розвитку в одну систему, що забезпечує ефективність діяльності підприємства, яка залежить від раціонального

розміщення ресурсів і можливостей підприємства щодо формування та підвищення конкурентного потенціалу, планомірне поєднання засобів і предметів праці, самих працівників і взаємовідносин між ними тощо відповідно до потреб, цілей та інтересів усіх зацікавлених сторін. Тому важливим є вибір методу аналізу факторів, що визначають формування та розвиток складових конкурентного потенціалу, а також справляють на них суттєвий вплив, який дозволить трансформувати тимчасові фактори конкурентних переваг у постійні конкурентні переваги (ключові компетентності), які мають довгостроковий характер [1].

Основу системи управління конкурентоспроможністю на підприємстві повинні скласти наступні загальні принципи:

- орієнтація процесу надання послуг на ринкову кон'юнктуру;
- принцип цільової стратегії управління;
- принцип системності, комплексності управління конкурентоспроможністю;
- принцип орієнтації на кінцеві результати;
- принцип стимулювання.

Основою для організаційної розбудови системи моніторингу конкурентного потенціалу підприємства має бути:

- необхідність забезпечення адекватності стану факторів формування конкурентного потенціалу;
- дотримання вимог достовірності показників конкурентного потенціалу;
- врахування ймовірної різноманітності цілей діяльності підприємства;
- гнучкість та оперативність моніторингу;
- забезпечення достатності аналітичної бази;
- відповідність та погодженість організаційно-методичної і нормативно-правової бази моніторингу;
- адаптивність побудови моніторингу;
- комплексність охоплення всіх релевантних факторів формування потенціалу;
- безперервність відстеження економічної інформації;
- реалізація ситуативного підходу;
- структурованість та ієрархічність показників або явищ відповідно до поставлених цілей і завдань;
- оперативність функціонування.

Комплексний підхід до розробки моделей включає елементи макроекономічного і мікроекономічного моделювання стосовно до досліджуваного об'єкта управління, тому що:

1. При макропідході аналізований об'єкт розглядається як єдине ціле «зовні», шляхом укрупненого моделювання, коли внутрішній устрій об'єкта ігнорується, а вивчаються тільки «входи» і «виходи» системи, їх взаємна залежність;
2. При мікроподході об'єкт розглядається «з середини» і вивчається внутрішня структура системи управління, внутрішні зв'язки її підсистем і тим самим основною відмінністю мікромоделі від макромоделі служить її велика залежність від зовнішнього середовища та умови дезагрегації (розукрупнення).
2. Виявлення комплексу раціональних методів і моделей управління конкурентоспроможністю підприємства.
3. Уточнення призначення (затребуваність) розроблюваних моделей управління конкурентоспроможністю підприємства.
4. Виявлення основних вимог, що пред'являються до розробки моделі досліджуваної системи управління.

З точки зору уточнення вимог, що пред'являються з позиції теорії управління до

пропонованої моделі проектованої системи управління конкурентним потенціалом досліджуваного підприємства, слід віднести:

1. Розгляд системи управління конкурентним потенцілом підприємства як комплексної, складної, динамічної та імовірнісної системи, що є підсистемою більш загальної системи - системи загального менеджменту підприємства. Це обумовлює необхідність правильного розуміння проблеми ієрархічності і необхідність членування єдиної системи загального менеджменту підприємства на підсистеми різних рівнів [2].

2. Необхідність структуризації моделі системи управління конкурентним потенціалом підприємства, сенс якої полягає у виділенні досліджуваної системи на власне досліджувану систему і зовнішнє середовище.

3. Виділення складових частин системи управління конкурентним потенціалом досліджуваного підприємства на підсистеми, виявлення їхніх компонентів, раціональної організації зв'язків і відносин між підсистемами моделі.

4. Наявність ефективного зворотного зв'язку, властивого системі управління і покликаного забезпечити успішне коректування результативності процесів управління, виходячи зі ступеня досягнення цільової конкурентної політики підприємства і висунутих вимог зовнішнього середовища, в тому числі вимог у задоволенні потреб споживачів (інвесторів, замовників).

5. Прояв властивості якості структури, властивої системі управління і наявність механізму функціонування системи.

6. Можливість виявлення конкурентного потенціалу підприємства шляхом моделювання впливу факторів та оптимізації процесів управління, коли всі наявні ресурси (матеріальні, трудові, фінансові) вже витрачено, а прогнозований рівень конкурентоспроможності підприємства не досягнуто.

Список використаної літератури

1. Зрибнєва, І. П. "Вироблення рішень щодо формування конкурентного потенціалу суб’єктів інноваційного підприємництва." *Інтелект XXI* 5 (2020): 150-155.

2. Косянчук, Т. Ф. "Діагностика конкурентного потенціалу підприємства." *Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Економіка* 23 (2018): 51-54.

АКТУАЛЬНІСТЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЄЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Матвієнко Д.О., *магістр*
Кущик А.П., *к.е.н., доц.*
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

Діяльність корпорацій, у сучасному світі, не рідко стикається з тими або іншими видами ризиків, що мають вплив на її подальше функціонування. Окрім цього, на діяльність суб'єктів господарювання невпинно впливають зовнішні та внутрішні фактори, які, в свою чергу, можуть зменшувати або збільшувати ймовірність виникнення певних ризиків. Безпосередньому управлінню з боку корпорації підлягають внутрішні фактори, на які компанія може вплинути. Між тим, зовнішні фактори не підлягають контролю з боку окремих гравців ринку, а отже, корпорації можуть лише готуватися та оперативно реагувати на відповідні зовнішні фактори та потенційні загрози, що можуть виникнути на їхньому фоні безпосередньо або у перспективі.

Війна являє собою надзвичайно потужне і руйнівне явище, яке несе суттєві загрози для функціонування підприємств в країнах конфлікту та поблизу зон бойових дій

безпосередньо. Такий зовнішній фактор як війна можна віднести до категорії катастрофічних, які сприяють виникненню кризових явищ як на рівні окремих підприємств та корпорацій, так і на рівні країни в цілому. Так само воєнна агресія росії проти України стала потужним викликом для антикризового менеджменту України та її суб'єктів господарювання.

Основна мета механізму антикризового управління підприємством у воєнний період - мінімізація негативних економічних та соціальних наслідків війни у діяльності підприємства. З огляду на те, що кризі воєнного часу притаманний гострий дефіцит часу на реагування та обмеження термінів подолання кризи, головне завдання антикризового управління в умовах війни полягає в оперативному і найменш ризикованому прийнятті рішень, що уможливили б досягнення бажаного результату з мінімальними додатковими зусиллями за мінімальних негативних наслідків. На початок війни таким бажаним результатом є забезпечення безперебійної роботи підприємства та виживання, з плином часу війни - це адаптація та налагодження функціонування підприємства в умовах війни. Важливим принципом антикризового управління, особливо в умовах війни, виступає принцип терміновості реагування. Проте із збільшенням масштабів діяльності підприємства втрачають свою гнучкість та стають повільними у прийнятті рішень через бюрократичні процедури, такі як погодження, регламенти, інструкції тощо [1, с. 39].

Важливим є той факт, що в умовах війни всі рішення повинні прийматися швидко та оперативно. Особливо велике значення оперативність набуває у перші години та дні, коли відчувається стан шоку. У відповідності до цього, з метою підвищення швидкості прийняття антикризових рішень у корпорації, необхідним є зменшення рівнів управління, лімітів та/або децентралізація прийняття рішень. Таким чином, рішення можуть прийматися оперативно із врахуванням ситуації на місцях з метою швидкого вирішення локальних проблем.

Серед заходів антикризового управління корпорацією, зокрема у воєнний час, можна виділити: моніторинг, контролінг, даунсайзинг та санацію. Моніторинг забезпечує постійний потік інформації щодо стану внутрішнього та зовнішнього середовища, що дає змогу вчасно підготуватися та попередити виникнення кризових явищ у корпорації. Окрім цього, моніторинг дозволяє визначити дієвість тих чи інших прийнятих рішень в розрізі антикризового менеджменту. Контролінг проявляється як функція у системі управління корпорацією, що має на меті аналіз та координацію виконання певних виробничих програм та заходів. У свою чергу, під даунсайзингом розуміється адаптація компанії до зовнішніх чинників шляхом скорочення обсягів виробництва та персоналу. Однак, останній захід має значні негативні наслідки для гудвілу корпорації. Останнім заходом антикризового управління можна вважати санацію, націлену на підвищення ліквідності корпорації.

Прогнозування та планування є запорукою ефективного антикризового управління будь-якої корпорації. Ці заходи особливо актуальні у воєнний час. Якісно проведені заходи планування та прогнозування кризи наразі приносять плоди підготовленим корпораціям.

Для великих компаній традиційним вважається постійне розроблення планів для управління можливими ризиками. Коли виникає найгірший сценарій, який антикризовий менеджер розглядав як потенційно можливий, компанія вже має план дій і застосовує його, а за необхідності адаптує під нові реалії. Компаніям, які постійно змінюються й оперативно реагують на зовнішні фактори, легше справлятися з кризовими явищами. Якщо криза все ж спіткала і стала неприємним сюрпризом, насамперед необхідно виявити ключові проблеми й наявні ресурси для їх вирішення. Наступний крок - детальне планування роботи в нових умовах, аби забезпечити механізми ухвалення рішень і швидкої синхронізації з основними стейкхолдерами. На цьому етапі важливо підтримати мотивацію команди рухатися далі до поставленої мети із ще більшою завзятістю. Якщо хвилю проблем вдалося зупинити, можна перейти до аналізу виконаних кроків та стабілізації роботи [2].

Антикризове управління корпорацією містить у собі багато сфер, що потребують контрою, здібностей та уваги з боку фахівця. У відповідності до цього, компанії формують антикризові команди, що включають у себе різних фахівців, які мають забезпечити стабільне та ефективне функціонування компанії в кризових умовах. Для України створення таких команд є досить актуальним інструментом. Це обумовлено рядом кризових явищ, які беруть свій початок з кризи 2008 року та посилюються у 2014, 2020 та 2022 роках.

Сьогодні дуже важливою стала наявність в корпорації спеціальної команди експертів із чітко розподіленими ролями, що швидко збиратиме й аналізуватиме інформацію, оперативно ухвалюватиме рішення та вживатиме необхідних антикризових заходів для забезпечення безперебійної діяльності бізнесу з мінімальними фінансовими та репутаційними втратами. В умовах воєнного стану до традиційних ризиків, що супроводжують кризи, додалися ризики фізичної безпеки працівників, руйнування потужностей компанії, логістичних ланцюгів тощо. За таких умов наявність антикризової команди, що буде координувати діяльність різних підрозділів компанії, є просто необхідною. У розпал пандемії коронавірусу на початку 2020 року 61 % українських компаній мали сформований антикризовий комітет. У 2022 року, з початком повномасштабної війни на території Україні, вже 74 % компаній створили антикризові команди в своїх компаніях [3].

Війна має значно ширший вплив, у порівнянні з багатьма іншими зовнішніми факторами. В наявних умовах стають актуальними проблеми порушення логістичних маршрутів, часткове або повне руйнування філій та виробничих потужностей, та інше. Реакція корпорації має бути чіткою, швидкою та націленою на вирішення даних проблем через перенесення виробництва, налагодження нової логістики, постійний моніторинг та пошуку нових ринків. У поєднанні із сформованими групами фахівців, зазначені заходи дозволять зменшити негативний вплив війни, що надзвичайно актуально у наш час.

Список використаних джерел:

1. Ватченко Б.С., Шаранов Р.С. Антикризове управління підприємством в умовах війни. *Економічний простір*. 2022. № 182. С. 38–43. URL: https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-5.

2. Антикризове управління під час війни: як реагувати. *De Visu*. URL: https://devisu.ua/uk/stattia/antikrizove-upravlinnya-pid-chas-viyni-yak-reaguvati.

3. LIGA ZAKON Бізнес. Командні рішення LIGA360 як допоміжний засіб для антикризових команд у розв'язанні питань воєнного часу. *Think brave*. URL: https://biz.ligazakon.net/news/211996_komandn-rshennya-liga360-yak-dopomzhniy-zasb-dlya-antikrizovikh-komand-u-rozvyazann-pitan-vonnogo-chasu. .

ЕФЕКТИВНІСТЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ

Матійчук Н., *студентка 3 курсу за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування*

Юричина І., *асистентка кафедри публічного управління та адміністрування*

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Місцеве самоврядування є невідємною складовою сучасної демократії та ефективного управління. У світі, що швидко змінюється, де міста розростаються, а села розвиваються, місцеві органи влади стають ключовими факторами у вирішенні різноманітних проблем та забезпечення кращого життя громадян.

Враховуючи важливість інституту місцевого самоврядування та його ефективність, останніми роками проведено багато наукових досліджень, присвячених висвітленню різних аспектів теорії і практики місцевого самоврядування як в Україні, так і в зарубіжних країнах. Зокрема, окремі питання були предметом дослідження в працях М. Баймуратова, О. Ігнатенко, Н. Козлової, Б. Крилова, О. Лебединської, О. Яцунської, І. Ковтун та інших [1]. Проте, безліч аспектів щодо шляхів покращення місцевого самоврядування недостатньо висвітлені та потребують детального аналізу.

Ефективність місцевого самоврядування в Україні є предметом дискусій. За останні роки було зроблено значний прогрес у реформуванні місцевого самоврядування, зокрема у напрямі децентралізації влади та зміцнення фінансової самостійності громад. Одним із найважливіших досягнень реформи місцевого самоврядування в Україні є децентралізація влади. В рамках децентралізації громадам було передано значні повноваження та ресурси, що дозволило їм самостійно вирішувати питання місцевого значення. Завдяки децентралізації в Україні спостерігається позитивна динаміка у розвитку місцевого самоврядування. Зокрема, громади стали активнішими у вирішенні питань місцевого значення, а також почали більш ефективно використовувати свої ресурси. В умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування продовжують свою роботу, незважаючи на складні умови. Проте, війна створює низку нових викликів та загроз для місцевого самоврядування [2]. Нестабільність ситуації ускладнює планування та виконання заходів, що здійснюються органами місцевого самоврядування.

Існує низка недоліків, які стримують розвиток місцевого самоврядування в Україні, і тим самим знижують ефективність. Серед них можна виділити такі:

1. Корупція та зловживання зростає в умовах воєнного стану. Контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування може бути недостатньо, це все призводить до зниження ефективності управління та підриває довіру громадян до органів місцевого самоврядування.

2. Недостатня фінансова спроможність громад. Громади часто не мають достатніх коштів на реалізацію своїх повноважень, що призводить до їхньої залежності від центральної влади.

3. Прагнення органів місцевого самоврядування до формального досягненню показників, а не до підвищення ефективності своєї роботи («робота на показник»).

4. Недостатнє виконання державою своїх зобов'язань щодо створення умов для розвитку місцевого самоврядування і громадського суспільства.

5. Невисока професійна підготовка органів місцевого самоврядування. Багато посадових осіб місцевого самоврядування не мають належної професійної підготовки, що може призводити до неефективного управління.

6. Недостатня прозорість. Діяльність органів місцевого самоврядування часто є непрозорою, що ускладнює контроль за їхньою роботою.

8. Недостатня інформованість населення про місцеве самоврядування. Багато людей не знають про свої права та можливості щодо участі у місцевому самоврядуванні.

9. Підвищення рівня ризиків . В умовах війни місцеві громади стикаються із підвищеним рівнем ризиків, таких як руйнування інфраструктури, втрата кадрів, дефіцит ресурсів.

Спираючись на зазначене вище, варто розглянути шляхи удосконалення місцевого самоврядування. Потрібно зміцнити механізм контролю та удосконалити антикорупційні заходи, проводити незалежні аудити та розслідування, підвищувати етичні стандарти серед чиновників. Це забезпечить високий рівень довіри та чесності, і безумовно знизить рівень корупції та зловживання владою. Щодо фінансової спроможності, то необхідно підвищити надходження до місцевих бюджетів з місцевих податків і зборів, а також забезпечити більшу свободу громадам у використанні своїх коштів. Варто створити стимули для розвитку малого та середнього бізнесу, який є основним джерелом надходжень до місцевих бюджетів.

Місцеві органи влади можуть створити сприятливі умови для розвитку підприємництва та привернути інвестиції до свого регіону. Завдяки економічному зростанню та створенню робочих місць збільшиться фінансова спроможність громад.

Безумовно, варто переглянути систему стимулювання органів місцевого самоврядування, щоб вона була спрямована на підвищення ефективності їхньої роботи, а не на формальне досягнення показників. Необхідно надавати фінансову підтримку розвитку громадського суспільства, щоби підвищити його роль у місцевому самоврядуванні.

Першочергово треба удосконалити систему підготовки кадрів для місцевого самоврядування, щоб забезпечити її відповідність сучасним вимогам. Проводити стажування для посадових осіб місцевого самоврядування в ОМС інших країн, щоб вони могли перейняти передовий досвід. Без обмежень варто забезпечувати публічний доступ до інформації про діяльність органів місцевого самоврядування, їх доходи та витрати. Слід стимулювати населення до активної участі в діяльності органів місцевого самоврядування, наприклад, шляхом проведення громадських обговорень, консультацій та референдумів. Проводити інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення рівня освіченості населення про місцеве самоврядування та його можливості. Важливо, щоб органи місцевого самоврядування були готові до виникнення надзвичайних ситуацій та мали план дій на випадок їх настання. Це допоможе їм мінімізувати негативні наслідки ризиків для населення та інфраструктури.

Отже, органи місцевого самоврядування в Україні забезпечують надання основних соціальних послуг населенню, підтримують економіку громад та сприяють відновленню інфраструктури. Ефективне місцеве самоврядування забезпечує впровадження рішень, які враховують унікальні характеристики та специфіку кожного регіону, місцеві органи влади знаходяться ближче до громадян, і це дозволяє їм краще розуміти місцеві проблеми та потреби.

У 2023 році, в умовах війни в Україні, ефективність місцевого самоврядування є особливо важливою. Місцеві громади мають вирішувати багато проблем, повязаних із відбудовою інфраструктури, забезпеченням населенням необхідними товарами та послугами, підтримкою внутрішньо переміщених осіб. Для вирішення цих проблем органам місцевого самоврядування потрібна підтримка з боку держави та суспільства. Важливо, щоб українці зрозуміли важливість місцевого самоврядування та активно брали участь у його роботі. І саме участь населення у місцевому самоврядуванні є запорукою його ефективності та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Проблеми реформування місцевого самоврядування: зарубіжний досвід та українські реалії URL: https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/13628/13533

2. Особливості та ефективність діяльності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/26070

РОЛЬ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Микулець М., *студент 3 курсу за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування*
Юричина І.,*асистентка кафедри публічного управління та адміністрування*
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

Роль молодіжної політики у прийнятті рішень на рівні територіальної громади є надзвичайно актуальним питанням в теперішніх умовах. Молодь є каталізатором суспільного прогресу, а її участь у прийнятті рішень на місцевому рівні має значущий вплив на розвиток територіальних громад. По-перше, молодь становить значну частину населення та є основним сегментом суспільства, який відчуває вплив прийнятих рішень найбільше. Їх потреби, переконання та амбіції варто враховувати при формуванні політики. По-друге, у молоді є великий потенціал для інновацій та змін. Молодь активно використовує сучасні технології та медіа, що може сприяти більшій ефективності та відкритості в управлінні та прийнятті рішень. По-третє, активна участь молоді в громадському житті сприяє їхній громадянській активності та відповідальності перед суспільством, саме це формує культуру громадянської участі та допомагає у вирішенні соціальних та економічних проблем.

Під молодіжною політикою варто розуміти, напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю.

Відповідно до статті 4 ЗУ «Про основні засади молодіжної політики», молодіжна політика здійснюється з дотриманням наступних принципів:

– рівності прав дітей та молоді - недопущення надання привілеїв чи встановлення обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку або іншими ознаками;

– участі молоді - створення механізмів та гарантій залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні та реалізації молодіжної політики, повага до поглядів та переконань молоді;

– обґрунтованості - всі рішення з питань молодіжної політики формуються відповідно до потреб і прагнень української молоді;

– міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії - залучення органів державної влади та органів місцевого самоврядування або будь-яких інших заінтересованих сторін до формування та реалізації молодіжної політики [1].

На сьогодні в Україні є розроблена Національна молодіжна стратегія до 2030 року, в якій закладені чотири основних пріоритети розвитку (рис. 1).

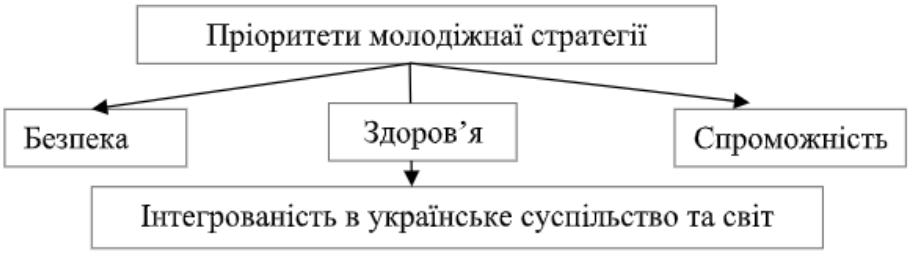

Рис. 1. Основні пріоритети молодіжної стратегії до 2023 року.
Примітка: систематизовано автром [3].

Тому, розгляд та підтримка молодіжної політики на рівні територіальної громади є критично важливим для підтримки розвитку суспільства в цілому. На сучасному етапі їхній

внесок у прийнятті рішень має величезний потенціал для покращення якості життя всіх громадян та досягнення сталого соціально-економічного розвитку.

Однак існують проблеми пов'язані із реалізацією молодіжної політики в Україні. Серед них можна виділити такі як: недоліки фінансування; патерналістський характер; відсутність чіткої цільової аудиторії; слабка регіональна взаємодія [2].

Їх вирішення важливе для забезпечення ефективного розвитку молоді та її активної участі у громадському житті. Особливої уваги на сьогоднішній день, відіграє активна участь молоді у прийнятті рішень в умовах воєного стану, оскільки в цей час важливість цього набуває особливої ваги. Перш за все, це повязано з необхідністю забезпечення безпеки та захисту прав молодого покоління. Воєнний конфлікт приносить загострення суспільно-політичної ситуації, що може вплинути на стабільність та безпеку. Крім того, молодь є ключовим субєктом суспільства, і її активна участь у прийнятті рішень в умовах воєнного конфлікту є важливим чинником стабілізації та відновлення нормального функціонування громади. Молодь володіє необхідними ресурсами, такими як енергія, креативність та ініціативність, які можуть бути використані для розвязання важливих суспільних проблем.

Проте, необхідно врахувати низку факторів та застосовувати конкретні дії для максималізації участі молоді в прийняті рішень в умовах воєнного стану. Насамперед потрібно створити безпечні умови і цей фактор є ключовим особливо в районах близьких до конфлікту.

Іншим важливим фактором є розвиток сучасних систем комунікації. Використання сучасних засобів комунікації, таких як соціальні мережі та месенджери, може сприяти швидкому та ефективному обміну ідеями та думками.

Вважаємо за необхідне, назвати конкретні заходи, які підсилять роль молодіжної політикина рівні територіальних громад в Україні:

1. Забезпечити молодіжну політику необхідними резурсами (трудовими, фінансовими, організаційними);
2. створити в територіальних громадах молодіжні центри та налагоджувати комунікацію між ними;
3. розвивати інститути громадянського суспільства;
4. звітувати перед громадськістю про ефективну роботу з молоддю;
5. сприяти участі молоді в прийнятті управлінських рішень та посилити громадський конроль за даним органом.

У підсумку варто зазначити, що молодіжна політика та участь молоді у громадському житті є надзвичайно важливими компонентами сучасного суспільства. Вони сприяють створенню сприятливих умов для освіти, професійного зростання та активної громадянської участі молоді. Окрім того важливо забезпечити активну участь молоді в процесах прийняття рішень навіть в умовах воєнного стану. Це забезпечить їхню представницьку участь, сприятиме розвитку громади та формуванню відповідальності перед суспільством, а також це допоможе зберегти стійкість та відновити нормальне функціонування територіальної громади в умовах воєнного стану.

Тому, важливо враховувати, що молодь є важливим ресурсом для будь-якого суспільства, і її голос та перспективи повинні бути враховані при формуванні стратегій та програм розвитку громади. Участь молоді у прийнятті рішень дозволяє їм впливати на справи, що безпосередньо торкнуться їхнього життя та майбутнього. Молодіжна політика та участь молоді у громадському житті сприяють формуванню відповідальних та активних поколінь, які внесуть вагомий вклад у подальший розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text
2. 5 факапів молодіжної політики в Україні URL: https://life.pravda.com.ua/columns/2021/04/8/244482/
3. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року. Указ Президента України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text

УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ДЕРЕВООБРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Могильна Л.М., *к.е.н., доц., доц.*
Андріяш М.Ю., *здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

В сучасних економічних умовах деякі підприємства роблять ставку на якість і ціну наданого товару або послуги, забуваючи про те, що кадрова політика та заходи, що проводяться при роботі з персоналом, відіграють найважливішу роль у досягненні конкурентної переваги, бо головною умовою, що сприяє поступальному розвитку сучасного, в тому числі і деревообробного, підприємства, – це оптимізація використання трудових ресурсів, розкриття потенціалу та здібностей співробітників. Для ефективнішої реалізації трудового потенціалу працівників підприємства управління персоналом має стати елементом організаційної стратегії і бути при цьому основною її частиною. Кадрова політика робить акцент на досягнення стратегічних цілей підприємства і дає змогу сформувати необхідні умови для їх реалізації за рахунок кваліфікованого персоналу. Аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних фахівців засвідчив, що одним із головних бар'єрів на шляху створення ефективної кадрової політики виступає відсутність комплексного підходу до розроблення системи управління людськими ресурсами. Це наочно проявляється в тому, що останнім часом активно вивчають організаційні та управлінські питання розроблення кадрової політики, в той час як її психологічна та адміністративно-правова основи залишаються без належної уваги. Слід наголосити, що сучасні підприємства будуть поступально розвиватися тільки в тому випадку, якщо їм вдасться утримувати свої позиції на ринку й оперативно реагувати на зміну кон'юнктури, зокрема й за рахунок ефективної кадрової політики.

Погоджуємося з думкою Андрусь О. І. та Вовк М. Ю., що «управління кадровою політикою підприємства – сукупність принципів, методів та моделей створення, розвитку та підтримки висококваліфікованого и високопродуктивного згуртованого колективу, здатного мобільно реагувати на виклики мінливого сучасного ринку та втілювати стратегічні цілі підприємства» [1]. Кадрова політика безпосередньо впливає на всі виробничі показники організації, тому кадрові рішення мають бути грамотними, гнучкими, здатними адаптуватися до нових умов. Крім того, підтверджується незаперечність зв'язку між високими виробничими показниками в організації та її кадровою культурою.

Таким чином, можна зробити висновок, що формування ефективної кадрової політики деревообробного підприємства – це важлива умова для його успішної діяльності. У процесі оцінювання кадрової політики, що діє на підприємстві, необхідно зробити акцент на її перевагах і недоліках з точки зору економічної ефективності.

Зазначимо, що інколи у процесі здійснення діяльності підприємство досить часто стикається з виникненням нестандартних ситуацій, які вимагають від персоналу

застосування неформального підходу до їх вирішення. Саме тому керівництву з метою забезпечення успішного функціонування необхідно сформувати якісну команду співробітників. Формування команди і грамотне управління нею є одним із ключових чинників успіху діяльності будь-якого підприємства і деревообробне не є виключенням. Процес пошуку та підбору співробітників – це одне з ключових умінь сучасного керівника. Інструментом реалізації цілей і завдань у сфері управління персоналом на підприємстві також є кадрова політика, бо вона являє собою головний напрямок роботи з персоналом, сукупність принципів і методів, на основі яких будується робота кадрової служби підприємства. Кадрова політика може виступати як стратегія, що визначає поведінку підприємства щодо своїх співробітників. Таким чином, кадрову політику можна розглядати як діяльність, спрямовану на формування злагодженого колективу, робота якого спрямована на поєднання цілей деревообробного підприємства зі своїми особистими інтересами. У процесі розроблення кадрової політики підприємства фахівцям у сфері управління персоналом необхідно вжити низку заходів:

– сформувати у співробітників розуміння корпоративних цінностей підприємства;

– провести аналіз уже наявної кадрової політики;

– провести аналіз і оцінку зовнішніх чинників;

– визначити сфери кадрової політики, які потребують доопрацювання та коригування;

– виявити думку менеджерів щодо кадрової політики, яка реалізується на підприємстві та способи її вдосконалення;

– з’ясувати думку рядових співробітників про кадрову політику, послідовність її реалізації та справедливість;

– провести аналіз зібраної інформації та на її основі розробити концепцію нової політики;

– узгодити розроблену політику з представниками профспілкової організації.

Визначимо чотири основні етапи розроблення кадрової політики деревообробного підприємства. Представимо їх на рисунку 1.

Розроблення кадрової політики на підприємстві здійснюють провідні фахівці кадрової служби. Розроблена політика декларується в документах ТОВ «Лебединський деревообробний комбінат» – інструкціях, меморандумах, правилах, у яких відображено ключові аспекти роботи структурних підрозділів, їхніх керівників з усіма категоріями персоналу. Але на підставі перерахованих вище документів складається підсумковий документ – кадрова політика.

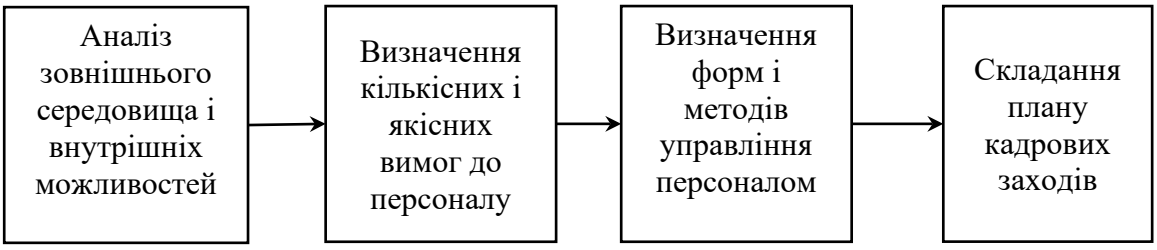

Рисунок 1 – Етапи розроблення кадрової політики ТОВ «Лебединський деревообробний комбінат»

Таким чином, кадрова політика деревообробного підприємства передбачає розгляд і документування наступних питань і процедур: підвищення ефективності роботи кадрової служби, усунення виробничих порушень з боку співробітників, формування ефективної команди управлінців, що забезпечують досягнення стратегічних цілей ТОВ «Лебединський

деревообробний комбінат», формування корпоративної культури підприємства, визначення цілей підприємства в галузі розвитку, ротації, навчання, соціального забезпечення кадрів. Створення ефективної кадрової політики – це ключове завдання управління сучасним підприємством будь-якої галузі, оскільки вона забезпечує розв'язання безлічі соціально-економічних проблем.

Список використаних джерел:

1. Андрусь О. І., Вовк М. Ю. Кадрова політика підприємства як об'єкт дослідження. //Ефективна економіка. – 2018. – № 11. Режим доступу: DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.78 (дата звернення: 26.10.23).

ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Науменко О.М., *здобувач освіти*
Перерва П.Г*., д.е.н., проф.*
Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків

Інтелектуальна власність (ІВ) представляє собою сферу особливого значення, яка з кожним роком стає все важливішою в сучасному світі, де інновації та творчість здатні вивести економіку як всієї країні, так і окремого підприємства на лідируючі позиції в світі. Правова охорона ІВ стає нагальною задачею для кожної країни, так як вона не тільки сприяє заохоченню творчості та інтелектуально-інноваційної діяльності, але і суттєво впливає на конкурентоспроможність національних економік [1-6].

Доповідь присвячена порівняльному аналізу системи охорони ІВ в нашій країні та за її межами. В ній розглядаються поняття та сутність ІВ, а також вивчаються передумови, переваги та проблеми, які супроводжують її правову охорону та захист [1-3]. Дослідження також розглядає особливості реалізації авторського та патентного права в Україні та за кордоном, а також роль патентного захисту та ліцензійної торгівлі об'єктами ІВ та інтелектуально-інноваційними технологіями, створеними на їх основі.

Актуальність дослідження полягає в тому, що цінність та значимість ІВ суттєво збільшується в умовах діджиталізації національної економіки, де інформація та ідеї рухаються з величезною швидкістю [4]. Розуміння та порівняння систем правової охорони ІВ в нашій країні та за кордоном може допомогти вдосконалити національне законодавство та економіко-правову практику в цій сфері, забезпечуючи надійний захист інноваційно-інтелектуальних технологій і творчості, а також сприяючи сталому розвитку національних економік.

Охорона інтелектуальних прав є невід'ємним інструментом забезпечення ефективного функціонування підприємства [5, 6]. Незважаючи на те, що об'єкти ІВ нематеріальні, вони так само числяться на балансі підприємства, як грошові кошти та інші матеріальні активи. Власник бізнесу, який не займається захистом своїх інтелектуальних прав, може зіткнутися з наступними проблемами: втрата ділової репутації та відтік клієнтів у разі використання товарного знаку конкурентами, зниження конкурентоспроможності та скорочення займаної частки ринку, небажання інвесторів співпрацювати з підприємцем, не здатним захистити власні активи. В табл.1 наведено особливості правової охорони ІВ в нашій країні та за кордоном.

Аналіз даних, приведених в табл.1, дозволяє зробити декілька важливих висновків.

По-перше, правове регулювання ІВ є досить важливим є у кожній країні. Наша країна має також свої закони та нормативно-правові акти, які регулюють правові відносини в сфері патентування та ліцензування ІВ. Відмітимо також, що і інші країни мають свою систему правового регулювання виключних прав, яка базується як на національних нормативних положеннях і законах, так і на міжнародних договорах.

По-друге, дуже важливою особливістю є процедура отримання патенту або ліцензії. Кожна країна створює свої процедури для отримання патенту або ліцензії на ІВ. Наприклад, в Україні це включає звернення до Державної служби інтелектуальної власності та подання заяви. За кордоном процедура може відрізнятися, але також передбачає подання заяви та відповідність встановленим вимогам.

По-третє, слід звернути увагу на термін дії ліцензії. Він обмежується певним строком і може бути продовжений. Це важливо як для ліцензіатів, так і для ліцензіарів, так як це впливає на терміни їх прав і обов'язків.

Таблиця 1. – Порівняльний аналіз особливостей правової охорони ІВ в Україні та за її межами

Особливості правової охорони ІВ	Стан особливостей в Україні	Стан особливостей за кордоном
Регулювання права в сфері ІВ	Регулюються Законом «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» та іншими нормативними та правовими актами та угодами	Регулюються законодавчими правовими актами кожної країни та міжнародними угодами
Процедура ліцензування	Обов’язкове звернення до Держслужби ІВ України та подання заяви на отримання патенту.	Залежить від конкретної країни, але включає подання заяви згідно встановлених вимог.
Термін дійсності патенту	Визначається у патентній угоді, але, як правило, обмежується певним терміном (10 або 20 років) і може бути в подальшому продовжений за бажанням патентовласника.	Як правило, зумовлений угодою між сторонами, може бути термінований або продовжений згідно умов патенту.
Методи практичного споживання предмету патентування	Повне, обмежене або часткове використання предмету патентування, згідно зазначених умов патенту.	Визначається патентним описом і може мати різне наповнення для кожного конкретного випадку.
Наявність умов і обмежень ліцензійної угоди	Встановлюються у патентній або ліцензійній угоді, де включені також географічні обмеження і обов'язки споживача.	Також прописуються у ліцензійній угоді, враховують особливості країни та умови договору.
Фінансові умови ліцензійної угоди (відшкодування і винагороди)	Можливості отримання матеріальної (фінансової) винагороди та інших умови передбачаються в тексті ліцензії.	Можливість отримання фінансових вигід залежать від умов договору та специфіки ринку
Контроль за споживанням інтелектуальної технології	Передбачаються можливості контролю та аудиту споживання інтелектуальної технології ліцензіатом з боку ліцензіата.	Визначається у ліцензійному договорі та може включати різні механізми аудиту.
Міжнародні особливі аспекти	Допускається міжнародна кооперація та виконання міжнародних правил і стандартів у сфері інтелектуальної власності.	Можлива міжнародна кооперація, вимагається та відповідність правовим міжнародним актам.
Правова охорона виключних прав ІВ	Прав власності закріплюються у внутрішній системі правового захисту ІВ в Україні.	Забезпечення правового захисту ІВ в країні, де отримано патент.

Як підсумок зазначимо, що наведена табл.1 надає важливий огляд особливостей правової охорони ІВ як в Україні, так і за кордоном, демонструє різні підходи до врахування правового контексту кожної країни.

Список використаних джерел:

1. Кльован А., Перерва П. Особливості управління безпечним використанням інтелектуальних технологій: порівняльний аналіз України та світу // Сучасні технології менеджменту: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л.Черчик.– Луцьк: ВНУ ім.Л.Українки, 2022.– С.95-99. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60201
2. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf
3. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva,. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
4. Кобєлєва Т.О., Витвицька О.Д., Перерва П.Г., Ковальчук С.В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності // *Вісник НТУ "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 1. С. 52-57. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60492
5. Перерва П.Г., Нагі С., Кобєлєва Т.О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень конкурентоспроможності // *Вісник НТУ «ХПІ» (екон. науки) : зб. наук. пр*. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 89-94. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346
6. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства // *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид*. 2023. № 1 (65). С. 5-11. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf

ДАУНСАЙЗИНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗМІН В ОРГАНІЗАЦІЇ

Недзельська У.В., *здобувачка вищої освіти на магістерському рівні*
Кулинич Р. О.*, професор, доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій*
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

Щороку як українські, так і зарубіжні організації стикаються зі змінами у зовнішньому середовищі, які змушують їх певним чином реагувати, пристосовуватися, впроваджувати відповідні заходи. Поруч з цим зміни всередині організацій можуть бути викликані й чинниками внутрішнього середовища. В будь-якому випадку постає потреба у втіленні тих чи інших змін, що може відбуватися, зокрема, шляхом використання такої технології як даунсайзинг.

У зарубіжній літературі склалися два підходи до визначення даунсайзингу. Прихильники першого, розширеного, підходу (К.С.Кемерон, С.Дж.Фріман, А.К.Мішра, С.В.Дж.Козловскі, М.К.Де Бреші, К.Балаз та ін.) під даунсайзингом розуміють комплекс заходів, що реалізовується менеджментом організації з метою підвищення організаційної ефективності, продуктивності і (або) конкурентоспроможності і що припускає скорочення витрат виробництва, ліквідацію робочих місць, зменшення кількості рівнів управлінської ієрархії або зміну системи організації виробництва. Прихильники другого підходу (В.Ф.Кассіо, С.Х.Аппельбаум та ін.) під даунсайзингом розуміють стратегію поліпшення фінансового стану підприємства і зниження витрат виробництва шляхом скорочення чисельності персоналу (звільнення працівників). З погляду прихильників розширеного

підходу це є лише одним з можливих напрямів реалізації даунсайзинга і іменується «workforce downsizing» [1, с. 421].

З наведених вище визначень поняття «даунсайзинг» можемо зробити висновок про його спрямування на покращення ефективності, продуктивності, конкурентоспроможності організації переважно за рахунок зменшення витрат, чисельності персоналу. В умовах кризи саме політика скорочення робочих місць займає особливе місце у технології даунсайзингу. Ставлення до скорочення персоналу у багатьох випадках може бути негативним, втім варто розглядати це як оптимізацію кадрового складу, вдосконалення кадрової політики, що покликане зберегти та покращити показники діяльності організації. Тим не менш, даунсайзинг має як позитивні, так і негативні сторони (табл.1).

З табл. 1 видно, що даунсайзинг не можна назвати позитивною технологією проведення змін в організаціях, що пояснюється негативними реакціями з боку персоналу. Таких реакцій є чимало внаслідок чого почали виникати альтернативи даунсайзингу. Попри це, якщо розглядати це з точки зору керівництва організації, що прагне, наприклад, підвищити конкурентоспроможність, то його використання може бути виправданим.

Таблиця 1. Переваги та недоліки використання даунсайзингу

Переваги	**Недоліки**
– мінімізація витрат; – поліпшення фінансового стану; – підвищення ефективності та оперативності виконання завдань; – скорочення кількості рівнів управління і, відповідно, підвищення організаційної гнучкості; – більш раціональне використання персоналу; – сприяння зміні конфігурації організації; – підвищення конкурентоспроможності; – перетворення стратегічних, тактичних та оперативних цілей; – зміни у роботі менеджерів з підлеглими (з посиленням соціально-психологічного акценту)	– сприймається як негативне явище (особливо характерно для національних культур з украй негативним ставленням до безробіття); – неприйняття персоналом змін; – погіршення соціально-психологічного клімату; – висока ймовірність конфліктних ситуацій та неприйняття до виконання розпоряджень керівництва; – можливість виникнення трудових суперечок, судових позовів; – тимчасове зниження продуктивності праці та поява браку продукції внаслідок відсутності мотивації до праці; – виникнення великої кількості чуток, що перешкоджають надходженню достовірної інформації; – неконтрольована паніка серед персоналу, що негативно впливає на загальний імідж підприємства; – вірогідність передачі стратегічної інформації третім особам як елемент “помсти” скорочених працівників

Примітка. Складено авторкою за даними [2, с. 117-118].

Одним із прикладів використання даунсайсингу можна вважати тенденцію до зменшення меню ресторану. Все частіше виникають заклади, з вузькою спеціалізацією і успішно закріплюються на ринку, тому що вузька спеціалізація – стратегія розвитку. Підкреслює ефективність даного методу стратегія фокусування компанії «Coca Cola» у порівнянні з компанією «Pepsi Co». Хоча компанія «Pepsi Co» значно більша за розмірами, ніж «Coca Cola» вартість акції на фондовому ринку в «Coca Cola» значно більше. Також обсяг продажів «Coca Cola» у 4 рази вище, ніж у «Pepsi Co». Тобто компанії «Pepsi Co» було б доцільно застосувати метод даунсайсингу, так як даний метод підкреслює зміни у

стратегічних цілях компанії [3, с. 2]. Останніми роками організації зіткнулися з такими масштабними викликами як пандемія Covid-19 та повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України. Якщо наслідки останнього відчули переважно саме українські організації, то пандемія вплинула на діяльність організацій в усьому світі, після чого багато з них оголосили про масові звільнення працівників. Під час карантину вони зазнали величезних збитків і почали стикатися з фінансовими труднощами. До прикладу, Корпорація Microsoft скоротила близько 5% своєї робочої сили в 2022 і 2023 роках. Причини звільнення - економічний спад компанії і структурні зміни. Twitter скоротив чисельність персоналу з 7500 до 2700, щоб найняти більше інженерів і торговельного персоналу в свою команду [4].

Використання даунсайзингу як технології проведення змін в організації не завжди може мати лише позитивні наслідки. Далеко не всі працівники готові до таких змін, тим більше, коли це стосується скорочення чисельності персоналу. На наш погляд, якщо вдаватися до використання такої технології, то лише з обережністю та врахуванням можливих ризиків. Варто заздалегідь потурбуватися зокрема про те, яким чином провести даунсайзинг, щоб не було негативного впливу на якісні показники кадрового складу. За правильного підходу організація матиме більші шанси покращити показники своєї діяльності, вдосконалити кадрову політику та зберегти лояльне ставлення працівників до змін.

Список використаних джерел

1. Гавриш О.А. Технології управління персоналом.: монографія / О.А. Гавриш, Л.Є. Довгань, І.М. Крейдич, Н.В. Семенченко. – Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського». – 2017. – 528 с.
2. Хитра О.В. Застосування технології даунсайзингу для реалізації стратегії управління персоналом підприємства / О.В. Хитра // Інтелект XXI. – 2020. – № 2. – С. 114-121.
3. Гончар Л.О. Особливості використання сучасних методів управління змінами у сфері готельно-ресторанного бізнесу / Л.О. Гончар, І.О. Єфіменко // Ефективна економіка. – 2015. – № 10. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/101.pdf (дата звернення: 30.09.2023)
4. Downsizing. [Електронний ресурс] // The Investors Book. – Режим доступу: https://theinvestorsbook.com/downsizing.html (дата звернення: 30.09.2023)

ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКА «ЗОЛОТА КАМПАНІЯ» У ПОДОЛАННІ КРИЗИ 1997–1998-х РОКІВ

Петько С. М., *к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародного менеджменту*
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

Яскравим прикладом патріотизму, самопожертви та національної ідеї стати промислово-розвинутою нацією був вдалий вихід Республіки Корея з Азійської валютно-фінансової кризи 1997–1998 рр. Від перегріву швидкозростаючих місцевих економік Азійська валютно-фінансова криза потужно вдарила по країнах Південно-Східної Азії: Республіка Корея, Малайзія, Індонезія, Філіппіни, Тайланд та Сінгапур.

Протягом 1961–1996 років Республіка Корея показувала вражаючі економічні результати, під час яких країна спромоглась здійснити індустріалізацію, започаткувати переробну та металургійну промисловість і в підсумку стати успішним символом світового капіталізму. У промисловому ривку відіграли велику роль вдалі економічні реформи

генерала Пак Чон Хі, який прийшов до влади у 1961 р. після падіння режиму Лі Сен Мана., коли річний ВВП Республіки Корея на душу населення складав приблизно 70 доларів США, а головний геополітичний суперник на Корейському півострові – Північна Корея, отримуючи потужну військово-економічну підтримку Радянського Союзу, набагато випереджала свого південного «сусіда» в економічному плані. Також у спадок після громадянської війни до Північної Кореї відійшла територія з великою кількістю промислових підприємств, які були побудовані ще в колоніальний період японської окупації Корейського півострова. Саме тому уряд Пак Чон Хі взяв курс на впровадження експортно-орієнтованої моделі росту національної економіки.

Вже з середини 1980-х років країни Південно-Східної Азії виявляли стрімкий економічний зріст, тож у фінансовій літературі з'явився новий термін, що характеризував їх – «Азійські тигри». Аналітики МВФ фіксували щорічне зростання ВВП економік нових індустріальних країн на рівні 9–10% [1]. Регіон Південно-Східної Азії демонстрував найкращі економічні результати в усьому світі.

Економіка Республіки Корея, яка до 1996 року показувала феноменальний зріст, почала впадати у глибоку рецесію, зазнала глибокої девальвації також і південнокорейська валюта, почався відтік іноземного капіталу з південнокорейського фондового ринку, призупинилося державне кредитування банків та корпорацій, а найбільші чеболі збанкрутували, через що тодішньому Уряду Республіки Корея довелося просити найбільшу фінансову допомогу за часів існування МВФ – 58 млрд. дол. США [2].

У докризовому1996 році ВВП Республіки Корея оцінювався в 610 млрд. дол. США, з початком кризи у 1997 р. ВВП впав до 570 млрд. дол. США, а найбільше падіння – 382 млрд. дол. США прийшлося на 1998 р. Отже, економіка Республіки Корея в період кризи 1997–1998 рр. скоротилася вдвічі та впала до показників 1992 року [1].

Наголосимо, що в наслідок тридцятилітнього авторитаризму диктаторами Пак Чон Хі та Чон Ду Хван, було побудовано жорстку ієрархічну систему управління, через яку Республіка Корея дуже сильно постраждала в період кризи 1997–1998 років. У Республіці Корея вибудувалася система дешевого кредитування для чеболей, завдяки якої найбагатші клани (сім'ї) країни заволоділи усіма провідними бізнес-структурами. До того ж відсутність фінансового контролю та регулювання дозволило чеболям безконтрольно користуватися державними кредитами, інвестуючи їх у завідомо збиткові проєкти.

Упродовж 1970–1996 рр. чеболі стали урядовим інструментом виконання економічних реформ у період першого етапу індустріалізації. Завдяки урядового сприяння чеболі трансформували свій бізнес в абсолютні монополії в Республіці Корея, які згодом почали безпрецедентно впливати на політичні кола в країні. Чеболі брали кредити за пільговими ставками у державних банківських установах, сума яких набагато перевищувала існуючий власний капітал «сім'ї». Уряд ніяк не втручався та не перевіряв доцільність угод, бо такі транзакції були так званою «винагородою» для бізнесменів за їх лояльність до влади. Саме пільгове кредитування чеболей стало одним із ключових факторів наростаючих економічних проблем при фінансовій кризі, що насувалася на країну.

Задля погашення величезного кредиту перед МВФ, південнокорейський Уряд під керівництвом Президента країни Кім Йон-Сам розпочав національну кампанію добровільної здачі золота серед населення, яка до нашого часу є однією з найзворушливих історій, яку коли-небудь знало сучасне людство, прояву патріотизму, самопожертви громадян заради процвітання країни. За дуже короткий термін, золото від звичайних людей прийшло на порятунок економіки Республіки Корея. У національній кампанії з фінансового порятунку країни добровільними її учасниками стали 3.5 млн. південнокорейців – чверть тодішнього дорослого населення країни. Черги молодих людей та громадян похилого віку, багатих та бідних тягнулися вулицями до спеціальних пунктів збору пожертв. Люди відгукнулися на заклик допомоги своїй країні у скрутну хвилину. В середньому кожен південнокореєць пожертвував 65 грамів золота, що еквівалентно за тодішнім обмінним курсом – 640 дол.

США. Усього за 2 місяці від початку «золотої кампанії» було зібрано 226 метричних тон золота, які були швидко переплавлені та доставлені МВФ в еквіваленті 2.2 млрд. дол. США. Незважаючи на те, що ця сума була невеликою у порівнянні з 58 мільярдним боргом перед МВФ, урядова кампанія по збору золота стала ключовим моментом у боротьбі Республіки Корея із зовнішнім боргом та подальшим успішним її виходом з фінансової кризи. «Золота кампанія» продемонструвала усьому світові самопожертву південнокорейського народу, його єдність, глибокий патріотизм, національну ідею та любов до своєї країни [2].

Висновки, які можна винести з південнокорейського досвіду у подоланні жорсткої валютно-фінансової кризи за усю історію існування країни? полягають в ефективності швидкого реагування з боку Уряду, участі фінансових державних організацій, гнучких підходах щодо вирішення кризових питань в економіці. Також додамо, що ієрархічність та груповий колективізм, який укорінився у південнокорейському суспільстві протягом багатьох років правління авторитарних режимів допоміг повернутися Республіці Корея на шлях реформ, демократичного розвитку та швидко вийти з кризи. На прикладі Республіки Корея, груповий колективізм чудово себе показав на початковій стадії індустріалізації південнокорейської економіки, але не міг забезпечити креативні підходи в управлінні та економіці, що було вкрай необхідним для подолання майбутніх фінансових криз та подальшого технологічно розвитку великих бізнес-структур – чеболей.

Список використаних джерел:

1. International Monetary Fund. URL: https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/KOR

2. Holmes Frank. How Gold Rode to the Rescue of South Korea? *FORBES.* September 27, 2016, 03:21pm EDT. URL: https://www.forbes.com/sites/greatspeculations/2016/09/27/how-gold-rode-to-the-rescue-of-south-korea/?sh=2ebe41

3. Петько С. М. Досвід Республіки Корея – кейс для України. *IV круглий стіл українсько-корейської співпраці у сфері видання підручників* : зб. матеріалів (м. Київ, 25 жовтня 2023 р.). Київ : Посольство Республіки Корея в Україні, 2023. С. 28–32.

4. Петько С. М. «Економічне диво» на річці Хан. Розвиток демократії / Українсько-корейська співпраця у сфері видання підручників : матеріали круглого столу (м. Київ, 26 жовтня 2022 р.). Київ : Посольство Республіки Корея в Україні, 2022. С. 23–28

5. Петько С. М. Республіка Корея в індексах цифрової економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 1 (01). С. 66−73. DOI: 66-73. https://doi.org/10.32782/dees.1-11

6. Петько С. М. Роль Південнокорейських урядових організацій у підтримці малого та середнього бізнесу. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство».* Ужгород : ДВНЗ Ужгородський національний ун-т, 2020. Вип. 29. С. 124−128. DOI: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-29-24

УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ВВЕДЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

***Прушківська Е.В.**, д.е.н., професор*
***Некрасов Ю.В.**, аспірант*
НУ «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

В умовах невизначеності та ризиків на внутрішньому ринку виникає потреба виходу на міжнародний рівень з метою пошуку нових ринків збуту та диверсифікації діяльності, що дозволить мінімізувати втрати та стабілізувати фінансові результати. Зазначене обумовлює виокремлення пріоритетів та розробку ефективної стратегії, яка враховували національні особливості введення бізнесу та кон'юнктуру міжнародних ринків.

Стратегія повинна бути оптимальною, тобто забезпечити максимальний результат за певних умов ділового середовища. На нашу думку, для досягнення зазначеної мети доцільно використати інструментарій бенчмаркінгу, який передбачає використання позитивного досвіду інших учасників ринку, які мають подібні характеристики бізнесу та умови господарювання. Бенчмаркінг є основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Розглянемо більш детально технологію бенчмаркінгу, котрий за механізмом реалізації є подібним до конкурентного аналізу. На відміну від конкурентного аналізу бенчмаркінг має вищий рівень деталізації, є більш формалізованим та є більш впорядкованим (табл. 1).

Порівняння бенмаркінгу з конкурентним аналізом дозволяє констатувати, що перший зосереджує увагу на вивчення позитивного досвіду конкурентів та використанні його як приклад поведінки на ринку, тоді як конкурентний аналіз лише передбачає вивчення поведінки суперників без деталізації та формалізації.

Відмінністю є також предмет, який для бенмаркінгу означає адаптацію до потреб споживачів, а для конкурентного аналізу – вивчення стратегії конкурентів. Різняться підходи і об'єктом дослідження. Адже для конкурентного аналізу ключовим є продукція та ринки, а для бенчмаркінгу – методика та бізнес-процеси. Крім того бенчмаркінг не має обмежень щодо застосування.

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз бенчмаркінгу та конкурентного аналізу

Ознаки	Конкурентний аналіз	Бенчмаркінг
Мета	Дослідження альтернативних стратегій конкурентів	Аналіз позитивного досвіду конкурентів
Предмет	Стратегії конкурентів	Адаптація до вимог споживачів
Об'єкт	Продукція та ринки	Методика та організації бізнес-процесів
Обмеження	Функціонування на ринку	Відсутність обмежень
Вплив на прийняття управлінських рішень	Незначний	Значний
Інформаційні джерела	Інформація надана експертами галузі та аналітикам ринку	Фірми, які займають лідерські позиції в межах галузі, поза нею, конкуренти внутрішні структурні підрозділи

Джерело: Складено авторами самостійно

Сучасна інтерпретація економічної категорії бенчмаркінг передбачає його трактування як процесу постійного пошуку позитивних методик, досвіду та найкращих управлінських практик аналогічних підприємств та їх використання в діяльності. Бенчмаркінг є ефективним інструментарієм на міжнародному ринку для підприємств, які диверсифікують свою діяльності та прагнуть розширити ринки збуту.

Крім того, бенчмаркінг дає можливість суб'єкту господарювання визначати правильність прийнятого рішення, зосереджуватись на найважливіших аспектах діяльності та оптимально використовувати часовий ресурс за рахунок можливості запозичити досвід у підприємств-аналогів і не витрачати час на розробку нових підходів [1-2].

Зауважимо, що інструментарій бенчмаркінгу дозволяє побудувати ефективну політику щодо управління людськими ресурсами через підвищення здатності до навчання та вдосконалення навичок, зростання індивідуального потенціалу. Методологія бенчмаркінгу передбачає взаємодію та спілкування з колегами, дослідження позитивного досвіду підприємств-аналогів, що в свою чергу є найціннішим джерелом отримання креативних ідей та нових знань. Крім того використання досвіду інших зменшує рівень ризику, що і обумовлює мінімізація фінансових витрат на експериментальну діяльність та розробку власних підходів.

Зауважимо, що практична реалізація інструментарію бенчмаркінгу передбачає виконання таких послідовних дій [2]:

а) визначення ключових потреб споживача;
б) вибір ринку;
в) ідея щодо продукту,
г) організація виробництва продукту,
д) маркетингова політика;
е) впровадження;
ж) післяпродажне обслуговування.

Використання вищезазначеної послідовності дає можливість чітко виокремити слабкі місця та визначити способи зменшення їх негативного впливу або подолання.

Корисним напрямом використання методології бенчмаркінгу підприємствами є «запозичення» досвіду щодо вирішення конкретної проблеми або управлінського рішення, тобто використання «передового досвіду».

На основі вищезазначеного необхідно підкреслити, що бенчмаркінг є надзвичайно ефективним та дієвим для національних підприємців, оскільки, як правило за відсутності часу не приділяється значна увага отриманню теоретичних знань та практичного досвіду. А позитивний досвід підприємств-аналогів дає можливість отримати чітку та конкретну інформації щодо прийомів, підходів і методів, котрі є найкращими з точки зору ефективності та дієвості.

Зауважимо, що існують різні види бенчмаркінгу, використання якого обумовлюється особливостями підприємницької діяльності та умовами ділового середовища. Вибір того чи іншого виду бенчмаркінгу підпорядковується характеру визначених цілей, стадії розвитку підприємства, видам економічної діяльності та особливостям конкурентного середовища. Наприклад, використовувати внутрішній бенчмаркінг потрібно за умови наявності безпосередньо у суб'єкта господарювання власного позитивного досвіду використання відповідної методики або ефективності діяльності окремого відділу. Такі випадки зустрічаються не часто, адже підприємство є цілісною системою, в якій взаємодіють різні складові елементи, кожен я яких має свої особливості та різняться між собою.

Отже, можна підсумувати, що інструментарій бенчмаркінгу є ефективним та дієвим з точки зору практичного застосування, адже дає можливості вдосконалення процесу розробки ділової стратегії функціонування та розвитку національних підприємств на

міжнародному ринку на основі принципу мінімізації витрат, ризиків та дає можливість окреслити орієнтири на майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Навольська Н.В. Бенчмаркінг як інструмент підвищення ефективності підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип.6. С. 79–82.

2. Гончарук А.Г. Бенчмаркінг як метод управління ефективністю підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2007. № 1(27). С. 12–15.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ У БЮДЖЕТНІ СФЕРІ, ЯК ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ПЛАНУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПОЛІТИК

Романенко Є. О., *здобувач ОС «Магістр», спеціальності «Публічне управління та адміністрування», Навчально-науковий інститут бізнесу і фінансів ЗВО «Подільський державний університет» , м. Кам'янець-Подільський*

Характерною ознакою практично кожного з етапів становлення державності є діяльність, спрямована на вдосконалення порядку формування та використання бюджетних ресурсів.

Удосконалення планування та реалізації бюджетних політик свого активного розвитку набуло в середині XX століття, коли в західних країнах поширювалися капіталістичні відносини, відбувалися ріст ділової активності, розбудова промисловості тощо. Саме тому, в останні десятиліття у розвинених країнах науковці, враховуючи комплекс сучасних процесів, що відбуваються в економічній соціальній, культурній, науково-технічній та інших сферах суспільства, сконцентровані на розробці теоретичних та практичних засад державного регулювання процесів ефективного акумулювання, перерозподілу та витрачання бюджетних коштів.

У цьому контексті, зокрема в українському вимірі, слід зауважити, що В. П. Нагребельний у своїх працях [1] зазначає: «Потреба трансформації системи державного управління і державного регулювання в Україні зумовлена передусім необхідністю подолання кризових явищ у соціально-економічній сфері та реформування суспільних відносин у цій сфері. У загальному вигляді цю проблему можна сформулювати таким чином: здійснення задекларованих Президентом та урядом України економічних і соціальних реформ неможливе без ефективної та якісної системи державного менеджменту.» [1].

Варто відзначити, що одним з головних аспектів фінансової системи загалом та публічної фінансової діяльності зокрема є публічний фінансовий контроль, оскільки саме його ефективна реалізація напряму впливає на стабільність фінансової системи України. Особливістю публічного фінансового контролю є його спрямованість на запобігання, виявлення та припинення правопорушень у сфері публічних фінансів з метою збереження бюджетних коштів [2].

При цьому, програмно-цільовий метод виявився на практиці одним з найбільш ефективних методів для функціонування сфери публічних фінансів і тому його використання набуло поширення в розвинених країнах в рамках удосконалення планування та реалізації державних політик.

Одна з вагомих переваг програмно-цільового методу полягає у можливості на тільки контролювати і аналізувати розвиток подій (ситуації) за його застосування, а й забезпечувати ефективний позитивний вплив на них (на неї).

Цей метод спрямовує фокусування уваги не на самому процесі його реалізації, а на окремих елементах тієї програми, що визначено для забезпечення досягнення конкретних цілей.

Виходячи з наведеного вище, ключовим елементом програмно-цільового методу є програма, що включає комплекс заходів, необхідних для реалізації стратегії, визначеної її розробниками.

Таким чином, програмно-цільовий метод забезпечує можливість органічного поєднання, з одного боку, планування (програмування) з метою досягнення визначених кінцевих цілей, а з іншого – безпосереднього впливу на економічні показники шляхом ефективного корегування в ході його реалізації.

Програмно-цільовий метод знайшов впровадження в багатьох розвинених країнах як ефективний метод державного регулювання економіки, при цьому, виходячи з пріоритетних цілей її розвитку, передбачається розробка відповідного плану з подальшим пошуком і визначенням оптимальних шляхів і засобів по їх досягненню та ресурсному забезпеченню останніх

Програмно-цільовий метод дозволяє розв'язувати на тільки стратегічні проблеми економічного розвитку держави, а й конкретні завдання, зокрема ефективно впливати на соціально-економічний розвиток окремих територіальних одиниць, що особливо актуально в умовах децентралізації, на розміщення підприємств певних галузей економіки, на міграційні потоки, на вирішення гострих екологічних проблем, у тому числі спричинених надзвичайними ситуаціями тощо.

Таким чином, сутність програмно-цільового методу, на мою думку, полягає у поєднанні сукупності об'єктивно визначених взаємопов'язаних цілей соціального, економічного, науково-технічного, культурного розвитку держави та суспільства, а також у розробці відповідних взаємно узгоджених і інтегрованих комплексів заходів з досягнення вказаних цілей за рахунок мобілізації необхідних фінансових та інших ресурсів у встановлені часові терміни з урахуванням перспективних розрахунків розвитку держави та відповідних соціально-економічних процесів.

Список використаних джерел:

1. Нагребельний В. П. Правове забезпечення модернізації державного управління та державного регулювання в економічній сфері України // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 2 (73). – С.133- 140.

2. Дмитренко Е. С. Понятійно-категоріальний апарат фінансового права: проблеми визначення. // Право та державне управління. – 2015. – № 2 (19). – С. 19-22.

ПОДІЛ ТА ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ В ПРОЦЕСАХ УПРАВЛІННЯ

Степанова А.В., *здобувачка 4 курсу, Інститут економіки та менеджменту*
Граціотова Г.О., *кандидат економічних наук, старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м.Одеса

Поділ влади у державі є надзвичайно важливим процесом, оскільки саме він сприяє демократизації державного управління. Принцип розподілу влади на три гілки закріплений у

Конституції України. Зазначеними трьома гілками є: законодавча, виконавча та судова влади. Важливо зазначити, що згідно з чинним законодавством, діяльність кожної з цих гілок є незалежною та не може впливати на діяльність інших гілок державної влади.

Законодавча гілка влади у системі розподілу влади займає важливе місце. Вона відповідає за створення нормативно-правових актів та законодавче регулювання всіх процесів, що відбуваються у межах держави. У будь-якій демократичній державі законодавча влада – це одна з ключових складових сучасної системи управління. При цьому варто розуміти, що законодавча влада являє собою не лише процес прийняття законодавчих актів та положень, а й сам символ демократії у державі [1].

Унікальність законодавчої влади полягає у тому, що вона відображає різноманітні інтереси громадян. Здебільшого це обґрунтовується тим, що до парламенту у всіх європейських країн обираються представники народу, які вже у законодавчому порядку впливають на прийняття законів. Законодавці представляють різноманітні групи населення та враховують інтереси не певної частки суспільства, а всього населення держави.

Варто зазначити, що законодавча влада відповідає за виконання декількох важливих функцій. Першою такою функцією є формування законопроєктів та прийняття законів, які регулюють різні сфери життя суспільства у межах держави, включаючи права та обов'язки громадян, господарську діяльність, соціальні питання, міжнародні відносини, соціально-економічні та культурні питання тощо. По-друге, законодавча влада ставить на меті забезпечувати контроль за виконанням законодавчих актів та владних рішень, що є важливою частиною системи перевірки, внутрішнього контролю та збалансування влади у державі. По-третє, законодавча влада має можливість вносити зміни в законодавство, відповідаючи на зміни у суспільстві та його потреби.

Не менш важливим є питання взаємодії законодавчої влади з іншими гілками влади, якими є виконавча та судова влади. Здебільшого в Україні ця взаємодія обмежується наданням розпорядчих актів, передачею інформації та контрольними функціями. Ця взаємодія є важливою для збереження рівноваги та обмеження можливості зловживання владою. Водночас, законодавча влада взаємодіє з громадськістю, обранцями та іншими стейкхолдерами для забезпечення репрезентативності та відкритості в процесі прийняття рішень. Таким чином, можемо говорити про те, що саме законодавча влада відіграє суттєву роль у формуванні демократичного суспільства та правової держави.

Єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України. Саме на неї покладаються всі функції та завдання, що реалізовуються у межах відповідальності за творення законодавства в Україні.

Важливо дослідити також роль та функції виконавчої влади. Сутність виконавчої влади в Україні полягає у формуванні та втіленні у життя державної політика та нормативно-правових актів, що приймаються та затверджуються на законодавчому рівні. Це означає, що виконавча влада визначає стратегічні напрямки розвитку країни, розробляє плани та програми, спрямовані на досягнення цих цілей, та відповідає за їх практичне втілення. Якщо законодавча влада призвана унормовувати життя суспільства у державі за допомогою нормативно-правових актів, то виконавча влада спрямована безпосередньо на реалізацію законодавчих ініціатив. При цьому виконавча влада є повністю незалежною від законодавчої гілки та має право приймати рішення владного характеру та ухвалювати необхідні постанови. Проте все це не виключає той факт, що виконавча влада є підзвітною законодавчій гілці.

Дуже важливим зауваженням при вивченні виконавчої влади є те, що виконавча влада є певною структурою, яка забезпечує зв'язок між громадянами та державою. Виконавча влада приймає рішення, які впливають на побут та добробут громадян, забезпечує надання громадських послуг та виконує функції захисту прав та свобод людей. За умов відсутності виконавчої влади концепція взаємодії між громадянами та державними органами просто неможлива, оскільки саме ця гілка виконує практичні завдання та отримує

більшість зворотного зв'язку від населення, вчасно та оперативно реагуючи на виклики, що виникають у суспільстві.

На відміну від законодавчої гілки влади, органи виконавчої влади не обмежуються основним керівним органом – Кабінетом Міністрів України. Виконавчими органами влади в Україні також є різноманітні міністерства, департаменти, організації та інші структури, що визначаються чинним законодавством.

Останньою гілкою влади, яка потребує особливої уваги, є судова гілка влади. Судова гілка влади є не менш важливим стовпом, на якому тримається кожна демократична держава. Функціонування судової влади відбувається на основі двох принципів: принципу незалежності та принципу справедливості. Це означає наступне: суди в Україні мають право приймати незалежні рішення виключно на підставі об'єктивних доказів і відповідати перед чинним законодавством. Також до обов'язків судів у державі входить гарантування справедливого судового процесу, за реалізації якого кожен громадянин України має право на захист та має можливість довести свою невинність.

Якщо говорити про унікальність судової гілки влади в України, то вона полягає в її здатності вирішувати конфлікти та спори в суспільстві за допомогою норм права, затверджених законодавчою гілкою. В цьому, власне, і полягає основна взаємодія між цими двома гілками влади. Саме у судовій гілці влади відбуваються судові процеси, в яких розглядаються справи різного характеру (в залежності від галузі права), а також мають місце апеляції чи скарги щодо рішень, які буди прийняті іншими законодавчими, виконавчими або судовими органами влади. Згідно з чинним законодавством, особи, обрані на посади суддів, зобов'язані знати закони та додержуватися їх, а їх рішення мають бути об'єктивними та справедливими [2].

Взаємодія трьох вищезазначених гілок влади – виконавчої, законодавчої і судової – є фундаментом для забезпечення демократичного напрямку розвитку держави, рівноваги влади та системи захисту прав і свобод громадян. Кожна з цих гілок має свої унікальні функції та повноваження, і взаємодія між ними визначає ефективність та стабільність правової системи в кожній демократичній державі [3].

Також можна говорити про те, що взаємодія між цими гілками влади полягає в тому, що закони приймаються законодавчою гілкою влади, виконуються виконавчою гілкою та можуть бути переглянуті або оскаржені у судовому порядку судовою гілкою влади. Також Верховна Рада України відстежує діяльність виконавчої влади та може здійснювати вплив на неї за допомогою законодавчого процесу, яких реалізується через затвердження та прийняття нормативно-правових актів. Суди визначають, чи суперечать дії виконавчої та законодавчої влади конституції та правам громадян.

Таким чином, можна зробити висновок, що система влади в Україні є демократичною, оскільки включає в себе три основні гілки: законодавчу, виконавчу та судову гілки. Кожна з цих гілок є незалежною, що сприяє їх відкритому та ефективному функціонуванню, проте має місце і система контролю, яка реалізовується шляхом здійснення контрольних функцій однією гілкою влади відносно іншої.

Список використаної літератури:

1. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. – URL: http://www.nbuv.gov.ua/node/3577

2. Офіційний сайт Конституційного Суду України. – URL: https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/38-podil-vlady-na-zakonodavchu-vykonavchu-sudovu

3. Костицький В.В. Розподіл влади у правовій державі та соціально-нормативне закріплення ідеї свободи і демократії / Теорія держави. – 2011. – С. 21-25.

ANALYSIS OF THE MANAGEMENT OF THE VISITOR SERVICE PROCESS IN SHANXI MUSEUM

Yang Teng, master's student,
Khyzhnyakova N.O., candidate of economics (PhD), associate professor,
Rivne State University of Humanities,
Rivne

The People's Republic of China has the large museum network [1]. It was near 6 thousand museums in China today. Shanxi Province is the part of the Northern China region. The Centre of this province is Taiyuan City. Shanxi Province is the leader in the Northern China region on the quantity of the museums. The museum network of Shanxi Province is an integral entity.

The biggest and the most important and popular museum in Shanxi Province is Shanxi Museum. Shanxi Museum is the central museum of province and located in Taiyuan City. Shanxi Museum has the historical profile. It was opened in 1919 year. So far, it has the history of 104 years.

Shanxi Museum is the central museum in Shanxi Province. It has the historical profile and the rich collections of ancient books and cultural relics today. This museum is located in the new and modern building complex and has the large potential in activities and services.

Shanxi Museum has enough resources of all kinds: large new building, large exhibition, storage and other area, rich collections of cultural relics and books, professional staff and amount of funding. It has the great potential for its activities, both for the demonstration of collections and for the scientific and education activity. The museum is funded by the central budget of the People's Republic of China, by the budget of Shanxi Province and from other sources of income.

Exhibitions of Shanxi Museum illustrate the history of Shanxi Province through the demonstration of cultural remains and cultural relics. First of all, the visitors can see the results of archeological excavations. At the same time the Museum shows the achievements of Shanxi Province inhabitants in the different arts and economic activities.

The organizational structure of Shanxi Museum has the linear functional type.

Shanxi Museum works according to the Law of the China People's Republic on the Cultural Relics Protection. It is subject to the Ministry of Culture and Tourism of the China People's Republic and Department of Culture and Tourism of Shanxi Province. Every department of Shanxi Museum has its own functions.

The main functions of visitor service process management in Shanxi Museum are planning, organization, motivation and control.

First of all, Shanxi Museum uses planning of replenishment, restoration and storage of collections. The main of the planned indicators are the number and cost of archaeological research, the number and cost of exhibits, including new ones, the cost of restoration and storage of exhibits.

Than Shanxi Museum planes using of museum space and also the placement of exhibitions and collections. It planes the use of the total area of the building, exhibition area, storage area of cultural relics, layout of exhibitions and exhibits.

The museum also planes its main activities – the exhibition activities. The main planned indicators are the number of permanent and temporary exhibitions, number of exhibits, duration of temporary exhibitions, route of movement of visitors, number of visitors in this case.

The plan of the scientific activities includes the number of permanent and temporary exhibitions, number of exhibits, duration of temporary exhibitions, route of movement of visitors, number of visitors.

Shanxi Museum also planes cultural, educational and other activities. It planes the topics and the number of events, formats of events, necessary resources and costs, graphic of events.

After the end of the process of the planning of its activities Shanxi Museum calculates all the types of the necessary resources: material, technical, human and financial. It tries to define the number and costs of exhibition and other equipment, the cost for materials for conservation and restoration, the number and structure of personnel, moving of personnel, qualification level of personnel, the amount of investments, income, current expenses, the amount of budget financing, property value, debt and other indicators.

And, at last, the very important part of planning is the marketing planning. The marketing planning is necessary for the contacts with visitors and for the high level of service management. It includes the definition of the range of museum services, including additional paid services, use of advertisement and other types of marketing communications. Each of the modern museums must use the marketing planning in its activities.

The next stage in the management process after planning of the customer service process is its organization.

The main museum services are connected with the traditional services of exhibition organization and support the visits of the people to watch them.

The main museum services in Shanxi Museum start from the giving information to potential customers. The official web-site of Shanxi Museum, the sites of tourist activities and tourist firms, the radio, television and newspapers are used for this aim by the personnel of the Public Service Department of Shanxi Museum.

The Public Service Department of Shanxi Museum is also responsible for remote consultation of visitors and appointment for service. These elements of the service are executed by the official web-site of Shanxi Museum and other channels of communication, for example, telephone, messengers, e-mail and others. Preliminary registration for service used from the beginning of the pandemics of Corona virus as the instrument for the regulation of the people flow.

The next three stages of the traditional services are executed during the visitors are in the museum. They are the meeting of the visitors on the entrance to museum, the visitors moving in museum and looking for exhibitions and the consultation of visitors during the inspection of exhibits. The Exhibition Department and Operation Guarantee Department (Security Department) are responsible for these elements of the museum service.

And, at last, keeping in touch with visitors and handling complaints and suggestions are done by the personnel of the Public Service Department, Cultural and Creative Development Department.

Shanxi Museum also provides the additional museum services.

The next stage in the management process after the organization of the customer service process is the motivation of personnel.

Shanxi Museum uses both the material motivation and the moral one for the stimulation of its personnel to work better. The instruments of the material (financial) incentive are the awards for the personnel. They use to stimulate the best results in activities of the museum personnel. The material punishment is not used in Shanxi Museum.

The moral encouragement is executed by the using of the certifications and thanks. They also use to stimulate the best results in activities of the museum personnel.

The moral punishment has the type of the reprimands. They use for the violation of labor description by the museum personnel.

It can be suggested to elaborate the methodic for evaluation the level of customer services in Shanxi Museum and the level of the quality of the work of the personnel [2]. These methodic can be used to evaluate the work of the personnel and to divide the material and moral awards between them.

References

1. Ho S.C.F. (2020). Museum Processes in China. Amsterdam: Amsterdam University Press (in English).
2. Gahler M., Klein J.F., Paul M. (2023). Customer Experience: Conceptualisation, Measurement and Application in Omnichannel Environments. Journal of Service Research. Vol. 2, Iss. 2, pp. 191-211 (in English).

АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В МОРСЬКІЙ ГАЛУЗІ

Яворський В.В., *здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, кафедра кафедри публічного управління та адміністрування*
Лук'янчук К.П., *здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, кафедра кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Для сучасного етапу забезпечення економічного розвитку багатьох країн світу характерним є зростання ролі саме сектору транспортування, зокрема – морського. Державне регулювання економічної діяльності сектору морського транспорту в країнах з розвиненою ринковою економікою орієнтована на формування оптимального поєднання регулюючих та ринкових сил з метою пом'якшення загострення соціально-економічних суперечностей на ринку транспортних послуг, а також на надання прогресивного характерне забезпечення розвитку транспортної галузі України. Як результат, важливого значення для науково-дослідницької діяльності набуває аналіз світового досвіду використання інструменту публічного управління в галузі морського транспорту. [1]

Більшість країн пройшли досить складний шлях розвитку морського транспорту у контексті регулювання з метою забезпечення його вільної конкуренції. Відповідно, простий механізм обміну між виробництвом і споживанням трансформувався у складну, багатокомплексну, транспортну індустрію під впливом сучасних умов. Після тривалого державного регулювання був викоренений даний механізм в таких державах, як Англії, Канаді, Бельгії, Австрії, Швеції, США. Для Канади, США та Австралії загальним є наступний вид державного устрою – федеративна демократія. В Австралії закріплено 8 штатів, Канаді – 10 провінцій, а США – 50 штатів. Через географічне положення цих держав, їх економіка прямо залежить від сектору транспорту, зокрема морського. Відповідно, використання інструменту публічного управління в секторі морського транспорту несе важливу економічну роль. [2]

Сектор морського транспорту, як і інші форми та сфери міжнародної комерційної та економічної діяльності, регулювався століттями. На сьогодні, реальна діяльність цього глобального сектору регулюється складною системою, яка складається з двох незалежних, проте різних за своєю природою регуляторних підсистем. Кожен з них має свої специфічні характеристики. Це загальнодоступна підсистема, суть якої полягає як у міжнародній, так і в автономній підсистемі, що базується на процесах регулювання ринку вантажних перевезень. Перший є зовнішнім щодо транспортного сектору, а другий є як зовнішнім, так і внутрішнім, значною мірою тому, що один із ринків, а саме ринок вантажних перевезень, є невід'ємним елементом самого сектору, що складають одну з його підсистем (рис.1).

Характеризуючи ринкове середовище сектору морського транспорту, слід зазначити, що він складається не лише із світового ринку вантажних перевезень, але й з інших видів транспортних ринків, а також ринків товарів, капіталу та праці. Кожен з них має значний

вплив на сектор морського транспорту.

Рисунок 1 - Система регулювання глобального морського транспорту та його основні складові

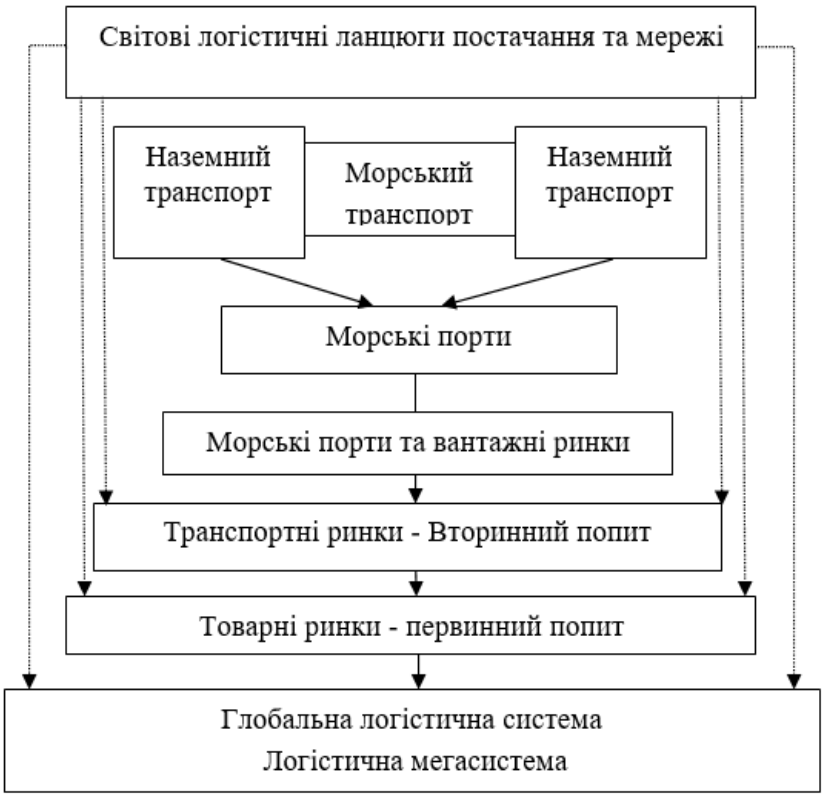

Рисунок 2 – Міжнародні морські перевезення у глобальній логістичній системі.

Всі ці ринки за допомогою своїх регуляторних механізмів формують реальні процеси, що здійснюються в секторі морського транспорту, тобто його реальну діяльність, і врешті-

решт визначають форму його зв'язків із глобальним середовищем, яке є глобальною логістичною системою (логістична мега-система). На рисунку 2 представлено положення та функції, а також відносини між морським сектором та іншими компонентами логістичної мега-системи, тобто логістичні ланцюги постачання та мережі.

Виходячи з вище наведеної інформації, ефективність та результативність автономного регулювання реальної діяльності морського транспорту залежить від ступеня узгодженості різних видів ринків і, власне, це визначається рівнем лібералізації кожного з них. Чим більше воно узгоджене, тим більше ефективності та продуктивності створює регулювання ринку, яке розглядається як складна автономна підсистема.

Підсумовуючи вище зазначене, міжнародне державне регулювання світового сектору судноплавства здійснюється багатьма спеціалізованими міжнародними організаціями, такими як: Міжнародна Морська Організація, Світова Організація Торгівлі, Міжнародна організація праці, Конференція ООН з питань торгівлі та розвитку й інші регіональні галузеві асоціації, наприклад Європейська асоціація громадянської науки. Друга система державного регулювання з самого початку глобалізації відіграла домінуючу роль і в багатьох сферах замінила національні підсистеми, роль яких поступово зменшується. Міжнародна Морська Організація відіграла провідну роль, але в останні роки рушійною силою, особливо, що стосується екологічних стандартів у галузі судноплавства, була прийнята Європейською Комісією, яка стала ініціатором ініціатив та реальних змін у цій галузі.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 лип. 2013 р. № 548-р.

2. Розвиток суднобудівної індустрії в контексті реформування транспортної системи України. Проблеми транспортного комплексу України Вісник економіки транспорту і промисловості № 58, 2017. С. 86-96.

СЕКЦІЯ 2

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ

Арбузова А.С., *здобувачка 3- курсу, Інститут економіки та менеджменту*
Кулінська А.В., *д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Бюджетна система є однією з важливих складових державного управління та фінансової політики кожної країни. Вона визначає спосіб мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів для задоволення потреб суспільства і забезпечення реалізації державних функцій і завдань. Бюджетна система є інструментом досягнення соціально-економічних цілей держави, забезпечення сталого розвитку і забезпечення добробуту громадян.

Центральним елементом будь-якої бюджетної системи є бюджетний устрій, який визначає структуру та організацію бюджету держави. Він регулює відносини між різними рівнями влади, визначає порядок формування і виконання бюджету, а також встановлює правила фінансової дисципліни та контролю за витратами держави. Бюджетна система держави та її бюджетний устрій - це тема, яка сьогодні стоїть на передньому краї політичних та економічних дискусій у всьому світі. І вона важлива з безлічі причин [2, 4, 8].

Перш за все, фінансова стабільність та економічний розвиток країни визначаються саме бюджетною системою. Це як величезний фінансовий механізм, який визначає, як і на що витрачатимуться гроші, зіграє роль у подальшому розвитку економіки. Невірне використання ресурсів чи надмірний бюджетний дефіцит можуть призвести до фінансової кризи та зупинити економічний розвиток.

Крім того, бюджетна система впливає на соціальну справедливість. Вона розподіляє кошти на різні галузі, включаючи освіту, охорону здоров'я і соціальний захист. Справедливий розподіл фінансових ресурсів може покращити якість життя громадян та зменшити соціальні нерівності.

Бюджетна система також важлива для політичних реформ країни. Зміни у бюджетній системі можуть бути частиною політичних змін у країні та сприяти покращенню прозорості, акаунтабельності та демократії в управлінні фінансовими ресурсами національного господарства. Глобальні виклики, такі як зміна клімату та економічна нестабільність, також вимагають ефективної бюджетної системи для фінансування заходів, спрямованих на їх вирішення [1, 3, 6].

І, звісно ж, не можна ігнорувати вплив технологій. Інформаційні технології змінюють спосіб функціонування бюджетних систем, роблять їх більш прозорими та ефективними. У світі, де фінансові ресурси завжди обмежені, ефективна бюджетна система стає справжнім кермом для досягнення соціальних та економічних цілей. Тож розуміння та дослідження цієї теми є критично важливими для всіх, хто цікавиться майбутнім своєї країни та світу вцілому [5, 7].

До того ж бюджетна система держави складається із бюджетів різноманітних рівнів: державного, місцевих бюджетів та бюджетів державних позабюджетних фондів. Державний бюджет є основним фінансовим планом держави. Він формується на загальнодержавному рівні і визначає основні напрями використання фінансових ресурсів держави.

Місцеві бюджети формуються на рівні територіальних громад та їхніх об'єднань. Вони спрямовуються на задоволення місцевих потреб країни. Втім бюджети державних позабюджетних фондів формуються на рівні держави для виконання окремих функцій держави.

Щодо бюджетного устрію держави, то він визначає порядок утворення, формування, розподілу та використання бюджетних коштів. Є різні види бюджетних систем, і їх можна класифікувати за різними критеріями [3, 9].

Залежно від кількості рівнів бюджетної системи розрізняють: унітарну бюджетну систему, яка має один рівень бюджету – державний; федеральну бюджетну систему, яка має два рівні бюджетів - державний і місцеві.

Залежно від ступеня самостійності бюджетів України різних рівнів розрізняють: централізовану бюджетну систему, в якій бюджети нижчих рівнів повністю залежать від бюджету вищого рівня; децентралізовану бюджетну систему, в якій бюджети нижчих рівнів мають певну самостійність.

Отже, бюджетна система держави є важливим елементом її фінансової системи. Вона забезпечує ефективне функціонування держави та реалізацію її функцій. І для підвищення ефективності бюджетної системи держави можливо: вдосконалити систему бюджетного планування; посилення контролю за виконанням бюджету; розширення децентралізації бюджетної системи.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна система: навчальний посібник / [Баранова В. Г., Дубовик О. Ю., Хомутенко В.П. та ін.] за заг. ред. В.П. Хомутенко, 2014.– 392 с.

2. Голинська О. В. Зміна управлінського погляду на бюджет через призму застосування програмно-цільового методу / О. В. Голинська // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. ОРІДУ. – Одеса, 2013. – Вип. 4 (56). – С. 45–48.

3. Забезпечення фінансової стабільності в Україні в умовах посткризової економіки: аналітична доповідь / за ред. Я. В. Белінської. – К.: НІСД, 2011. – 38 с.

4. Захожай К. В. Роль Державного бюджету в житті країни, суспільства та індивідуумів / К. В. Захожай // Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: зб. матер. V Всеукр. наук.-практ. конф., 02-03 березня 2017 р. – Кременчук, 2017. – С. 51-53.

5. Кравець В. І. Бюджетна політика соціально-економічного розвитку країни / В. І. Кравець // Економічний простір. – 2018. – № 16. – С. 40–45.

6. Кулінська А. В. Бюджетна безпека як умова досягнення національних соціально-економічних інтересів / А. В. Кулінська // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 4. – С. 29-34.

7. Кулінська А.В. Фінансовий контроль як дієвий спосіб адміністрування фінансового механізму державного управління економікою України / А.В. Кулінська // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2018. – № 3 (5). – С. 48-58.

8. Лондар С. Л. Фінанси: навчальний посібник. / С. Л. Лондар, О. В. Тимошенко. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 384 с.

9. Мазярчук В. М. / Бюджетна система: тенденції розвитку / В. М. Мазярчук, 2019. – 384 с.

РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Александрюк Т.Ю., *старший викладач кафедри соціального забезпечення та податкової політики*
Сірант М.О., *студент кафедри соціального забезпечення та податкової політики*
Сіворакша А.А., *студентки кафедри соціального забезпечення та податкової політики*
Університету митної справи та фінансів

Нині проблема соціального страхування є дуже актуальною, особливо у сфері медицини. Наразі в Україні медичне страхування є не досить розвинене в порівнянні з Європейськими країнами. Але ця галузь не стоїть на місці, та намагається процвітати навіть в такі важкі часи.

Наразі медичне страхування підкріплене наступною законодавчою базою:

Загальнообов'язкове соціальне медичне страхування - це вид обов'язкового страхування, спрямований на забезпечення конституційних прав громадян на охорону здоров'я та реалізацію державних гарантій на одержання безоплатної медичної допомоги та медичне страхування.

Загальнообов'язкове соціальне медичне страхування є формою фінансового забезпечення витрат населення України, що можуть бути понесені на лікування, діагностику, профілактику, реабілітацію, забезпечення ліками та засобами медичного призначення тощо у разі хвороби, нещасного випадку, в межах, визначених договором та Програмою загальнообов'язкового соціального медичного страхування, за рахунок грошових фондів (страхових резервів страховика та коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування), що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) за договорами загальнообов'язкового соціального медичного страхування, отримання доходів від розміщення коштів цих фондів та з інших, передбачених цим законом джерел.[1]

Основні мінуси, які вбачають українці в медичному страхуванні, та те що виступає основними перешкодами до залучення громадян піклуватися за своє здоров'я це – уразі не використання послуг полісу, кошти не повертаються. Другою перешкодою виступає необізнаність громадян на які саме випадки не розповсюджується поліс обраного медичного страхування.

Основними послугами при формуванні медичного страхування, які пропонують страхові компанії в Україні є:

- невідкладна допомога
- оплата медикаментів повна або часткова
- стаціонарна допомога
- стоматологічне лікування, якщо це передбачено страховим полісом
- поліклінічні обслуговування.

Головні зміни, які відбулися у 2022 році й тривають сьогодні - це включення воєнних ризиків до переліку страхових випадків. Дане страхування передбачене для лікування цивільних, які постраждали від обстрілів, пожежі, обрушення будівлі тощо.

Проте є декілька нюансів:

На прикладі однієї страхової компанії «УНІКА» розглянемо страхові випадки у воєнний час. Страхові покривають воєнні, а не військові ризики. Тобто компанії не страхують військових та інших учасників активних бойових дій. Також вона покриває витрати на лікування військового в межах корпоративного ліміту за узгодженням з компанією-роботодавцем, де він/вона після мобілізації залишаються на покритті. Проте основна медична допомога захисників відбувається за державні кошти. Страхова компанія –

підтримувальна ланка. Наприклад, допомагає знайти медикаменти, яких наразі немає в клініці.

Зазвичай страхові не покривають лікування на окупованій території. Адже застрахований навряд чи може надати підтверджувальний документ українського зразка. Наприклад, фіскальний чек про оплату ліків. Але є винятки. Наприклад, УНІКА має позитивний кейс на окупованих територіях. Деякий час клініка-партнер могла надавати документи за українським законодавством, тому страхова компанія компенсувала витрати застрахованим.[2]

Із-за воєнного стану в країні більшість українців покинули свої домівки, тому популярною опцією стала телемедицина. Застрахована особа, яка знаходиться на території іншої держави може звернутися до своєї страхової компанії та отримати онлайн консультацію з лікарем.

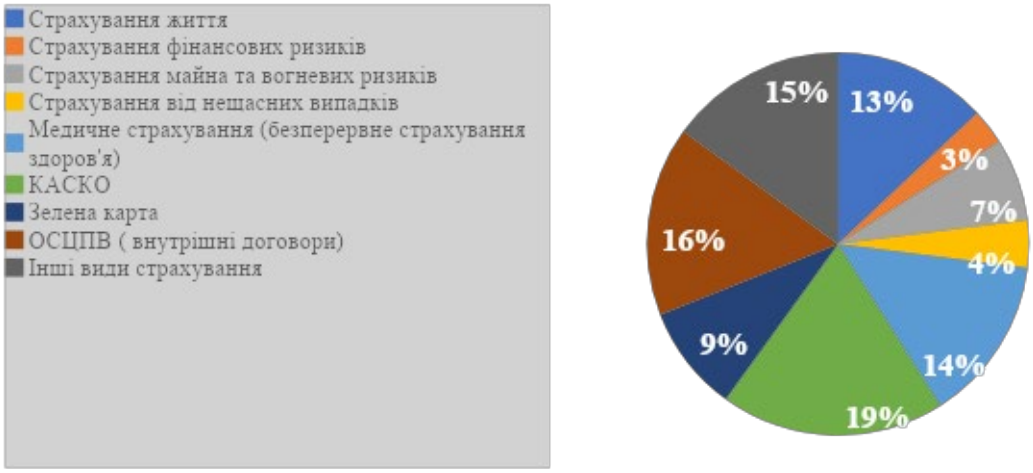

Рис. 1 Структура видів страхування [3]

За вищенаведеною схемою структури ми бачимо, що найбільш поширене в Україні страхування є:

- Автомобільне страхування (КАСКО) – 19%
- ОСПЦВ (внутрішні договори) – 16 %
- Медичне страхування – 14 %.

Як ми бачимо, медичне страхування увійшло в трійку найпопулярніших страхових видів, це говорить про те, що попри низький рівень доходів населення та нестабільної ситуації в економіці, громадяни свідомо віддають свої кошти на медичне страхування.

Задля покращення сучасної системи медичного страхування можна впровадити такі кроки:

- надання доступу до якісних медичних послуг населенню з мінімальним
- рівнем доходів;
- акцентування уваги громадян на первинному медичному обслуговуванні та на профілактиці захворювань;
- вдосконалення контролю над якістю надання медичних послуг;
- створення чіткої нормативно правової бази для здійснення медичного страхування;
- заохочення страховиків здійснювати діяльність обов’язкового медичного страхування за допомогою податкових пільг;
- підвищення страхової культури населення.

Дані кроки мають наступні переваги: модель є соціально справедливою, адже внески громадяни сплачуватимуть відповідно до рівня своїх доходів, медичними послугами будуть забезпечуватися усі верстви населення, усі матимуть доступ до якісних медичних послуг, на ринку медичних послуг та серед медичних закладів створюватиметься конкуренція, за

допомогою ринкових механізмів та конкуренції забезпечуватиметься ефективна система охорони здоров'я.

Таким чином, медичне страхування зараз знаходиться на початковому етапі та набирає обертів. Але дана система медичного страхування є доволі не чіткою та не визначеною. Тому іноді відштовхує українців вкладати свої кошти. Тим паче, що доходи населення є доволі низькими та й більшість громадян недовіряє даній системі, що призводить до того, що населення краще відкладе ці кошти, чим буде їх вкладати.

Список використаних джерел:

1) Про загальнообов'язкове соціальне страхування [Електронний ресурс]: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV : станом на 31.03.2023 р. - Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text (дата звернення : 15.06.2023).

2) Медична страховка на 2023 рік: ціни, воєнні ризики та що змінилося за рік [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://life.liga.net/poyasnennya/article/meditsinskaya-strahovka-na-2023-god-tseny-voennye-riski-i-izmeneniya-za-god (дата звернення : 15.06.2023).

3) Національний банк України. Огляд страхового ринку України за перше півріччя 2022 року. Структура страхового портфеля на перше півріччя 2022 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://forinsurer.com/files/file00728.pdf (дата звернення : 15.06.2023).

РЕГУЛЮВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Балан Д.В. , *здобувач 3-курсу, Інститут економіки та менеджменту*
Кулінська А.В., *д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Система міжбюджетних відносин, що склалася на Україні в умовах становлення самостійної бюджетної системи, формувалась не завжди послідовно та раціонально, що викликало дискусії з приводу її вдосконалення на всіх рівнях влади. Протягом перших десяти років існування незалежної України питанню міжбюджетних відносин не приділялось належної уваги. Поняття таких відносин не було законодавчо визначено.

Центральне місце у міжбюджетних відносинах належить процедурам бюджетного регулювання, яке полягає у виділенні коштів із Державного бюджету України до бюджетів областей, міст Києва і Севастополя з метою збалансування доходів і видатків кожного бюджету. У нашій країні застосовуються два методи бюджетного регулювання: метод процентних відрахувань з державних податків, які стягуються на місцевому рівні, та метод безпосереднього фінансування бюджетів у вигляді міжбюджетних трансфертів.

Бюджетне регулювання вирішує такі важливі питання: баланс між доходами і видатками місцевих бюджетів на різних рівнях; перерозподіл бюджетних ресурсів між фінансово забезпеченими та незабезпеченими територіями; проведення фінансового вирівнювання [2].

Система розподілу бюджетних ресурсів між регіонами є важливою частиною бюджетної політики, яка допомагає зменшити нерівність між адміністративними одиницями, які мають різні соціально-економічні характеристики та потенціал. У нашій країні, як і в багатьох інших, це є основним способом вирівнювання бюджетів. Слабкість цього підходу полягає в тому, що з ефективних адміністративних громад забирається частка їх доходів для підтримки інших, слабших громад. Негативна сторона цього підходу полягає в тому, що витягання грошей з продуктивних громад гальмує їх прогресивний розвиток.

Бюджетний кодекс є основою для побудови механізму міжбюджетних відносин, до якого належать різні засоби, методи, фінансові технології та правила, за допомогою яких держава та інші уповноважені органи впливають на процеси створення і використання бюджетних ресурсів з метою досягнення цілей соціально-економічної політики. В Україні застосовуються такі засоби, як власні та закріплені доходи, трансферти, бюджетні позички та кредитні ресурси. Також виділяють методи управління: відрахування від загальнодержавних податків і зборів, формульні розрахунки [4-5].

Міжбюджетні трансферти – це кошти, які безкоштовно та беззворотно перераховуються з одного бюджету до іншого для того, щоб вирівняти доходну спроможність різних бюджетів та реалізувати державні програми (пов'язані з соціальним захистом, наданням пільг та реалізацією інвестиційних проектів тощо); їх розмір обчислюється на основі розрахунків видаткових потреб бюджету та його можливих доходів.

За допомогою міжбюджетних трансфертів регулюються міжбюджетні відносини, які впливають на якість суспільних послуг, рівень доходів місцевих бюджетів та здатність вирішувати економічні і соціальні проблеми на різних територіях. Зараз міжбюджетні трансферти забезпечують перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами, але не стимулюють розвиток регіонів і не задовольняють їх потреби. Тому потрібно створити ефективну систему фінансового вирівнювання, яка буде узгоджуватися з місцевим самоврядуванням щодо перерозподілу фінансових ресурсів [1].

Для ґрунтовного висвітлення суті міжбюджетних відносин, як елемента бюджетної системи держави, доцільно розкрити моделі міжбюджетних відносин, які є інституційними напрямами визначення організаційних основ взаємовідносин між державними і місцевими органами влади й пов'язані з політикою уряду, регіональних та місцевих адміністрацій у вирішенні питання розподілу доходів і видатків за рівнями бюджетної системи.

Розрізняють дві основні моделі міжбюджетних відносин: централізовану та децентралізовану. Централізована модель характерна для соціалістичних країн спричинює зосередження управління в одних руках тим самим спричинює нехтування інтересами окремих громадян і соціальних груп. Але така модель містить і позитивні риси: єдність організації управління, підвищення організуючої здатності командної економіки, спрямування фінансових ресурсів на прискорення досягнення цілей [3].

Децентралізована модель міжбюджетних відносин є ознакою економічного розвитку держави на демократичних засадах, сприяє розвитку і стійкості інститутів ринкової економіки, має певні принципи: невтручання держави в бюджетний процес муніципалітетів і регіонів; чітке розмежування видаткових повноважень між різними рівнями управління; цілеспрямований розвиток фінансової автономії місцевого самоврядування; незалежність від форми державного устрою. Дана модель характерна для більшості розвинутих країн світу, але вона має також ряд недоліків, одним із яких є ускладнення координації дій уряду для досягнення макроекономічних цілей і забезпечення балансу фінансових можливостей у державі.

Для регулювання міжбюджетних відносин необхідно більше уваги приділяти таким напрямам, як диверсифікація напрямів фінансової підтримки регіонів на підставі застосування різноманітних важелів впливів та відповідних інститутів; впровадження розширеного контролю щодо використання фінансових ресурсів у межах міжбюджетних відносин; розробка підходів до оцінювання розвитку окремих регіонів, визначення ефективності міжбюджетного перерозподілу фінансових ресурсів, застосування механізму бюджетного вирівнювання.

Список використаних джерел:

1. Беспалов М. О. Міжбюджетні відносини в Україні в умовах децентралізації / М. О. Беспалов // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – № 7. – С. 34-46.

2. Канєва Т. Міжбюджетні відносини в умовах децентралізації влади / Т. Канєва, А. Дрепін // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2021. - № 6. – С. 76-82.

3. Кулінська А. В. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансово-бюджетна політика держави»: [конспект лекцій] / А. В. Кулінська. – Одеса: НУОП, 2021. – 133 с.

4. Ткачик Ф. П. Архітектоніка міжбюджетних трансфертів та їх вплив на фінансову самостійність регіонів / Ф. П. Ткачик // Економіка та держава. – 2021. – 11. – С. 97-106.

5. Череватенко І. В. Регулювання міжбюджетних відносин в Україні: сучасний стан та напрями удосконалення / І. В. Череватенко, Ю. В. Ковальчук, О. В. Ковальчук // Економіка і суспільство. – 2020. – № 6. – С. 111-121.

ЕКОНОМІЧНА АДАПТАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Бондарчук В., *здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії*
Маркова С. В., *д.е.н., професор кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Запорізького національного університету, м. Запоріжжя*

У 2022 році національна економіка втратила 29,2% реального ВВП, а 13,5 мільйонів осіб були змушені покинути свої домівки. Понад 7 мільйонів осіб опинилися у бідності, а рівень бідності досяг 24% населення. За оцінками експертів Світового банку і Єврокомісії, загальні збитки від війни в Україні у період з 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року становлять 134,7 мільярдів доларів США, і для відновлення країни необхідно 410,6 мільярдів доларів США [1]. Військова агресія Росії проти України спричинила значні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, призвела до великої кількості людських жертв та соціальних втрат. Цей конфлікт також викликав серйозні економічні та соціальні наслідки для України.

У результаті війни в Україні сталося зменшення виробничого потенціалу та інфраструктури. Це призвело до значних матеріальних втрат для країни. Крім того, велика кількість людей загинула чи постраждала внаслідок конфлікту.

Соціальні наслідки війни також виявилися серйозними. Скорочення робочих місць і зменшення доходів призвели до погіршення фінансового стану багатьох громадян. Купівельна спроможність населення зменшилася, а обсяги накопичених активів суттєво зменшилися.

Економічна адаптація персоналу промислових підприємств в умовах воєнного стану в Україні є критично важливим завданням для забезпечення стійкості та продовження функціонування підприємств під час конфлікту. Воєнний стан може суттєво вплинути на бізнес-середовище, тому підприємства повинні приймати заходи для збереження виробничої діяльності та мінімізації фінансових втрат. Ось деякі кроки, які можуть бути корисними при економічній адаптації персоналу:

Розробка плану надзвичайної ситуації: Підприємства повинні розробити план надзвичайної ситуації, який включатиме заходи для забезпечення безпеки персоналу та майна під час воєнного стану.

Оцінка ризиків: Важливо проаналізувати можливі ризики і загрози, які виникають в умовах воєнного конфлікту, і розробити стратегії їх мінімізації.

Збереження персоналу: Під час воєнного стану може бути складно знайти та найняти нових співробітників. Тому важливо зберегти і мотивувати наявний персонал. Це може включати в себе оптимізацію робочого часу, збільшення компенсаційних пакетів і підвищення безпеки на робочому місці.

Демографічні втрати від воєнних дій, які поки що важко оцінити. Але за результатами дослідження ЄБРР у світі навіть через 25 років після закінчення воєн населення постраждалих країн залишалося помітно меншим, ніж у співставних країнах без збройних конфліктів. Основними складовими цих втрат є жертви військових дій, відтік біженців і зменшення народжуваності [2]. Наголосимо, що в Україні постала кількісна проблема з персоналом. Так, за даними ООН, поза межами України станом на травень 2023 року перебуває близько 9 млн осіб, з них 5 млн мають статус тимчасового захисту в ЄС. За даними МОМ, в Україні наразі близько 5 млн ВПО, серед них переважають мешканці сходу. Все більше українців успішно адаптуються до життя за кордоном: за опитуванням ООН, частка мігрантів, які працюють, зросла з 32% (у серпні-вересні 2022 року) до 40% (у грудні 2022 року – січні 2023 року), частка тих, хто орендує житло, збільшилася з 27% до 45%, а частка безробітних скоротилася з 33% до 19%. Тому схильність мігрантів до повернення, на жаль, знижується: у березні 2023 року 45% опитаних мігрантів у Польщі (17% у жовтні 2022 року) не планували повертатися, а серед тих, хто планує, більшість (82%) повернуться лише після війни. Отже, ризики від нестачі робочої сили для повоєнного відновлення суттєво посилюються (за оцінками Мінекономіки, Україна потребуватиме 4.5 млн осіб додаткової робочої сили) [3].

Збереження персоналу (рис. 1) під час війни є критично важливим завданням для промислових підприємств. Воєнний конфлікт може створити значні ризики для безпеки та стабільності бізнесу, а також вплинути на мораль та ефективність працівників. Ось деякі кроки та стратегії, які можна вжити для збереження персоналу під час війни:

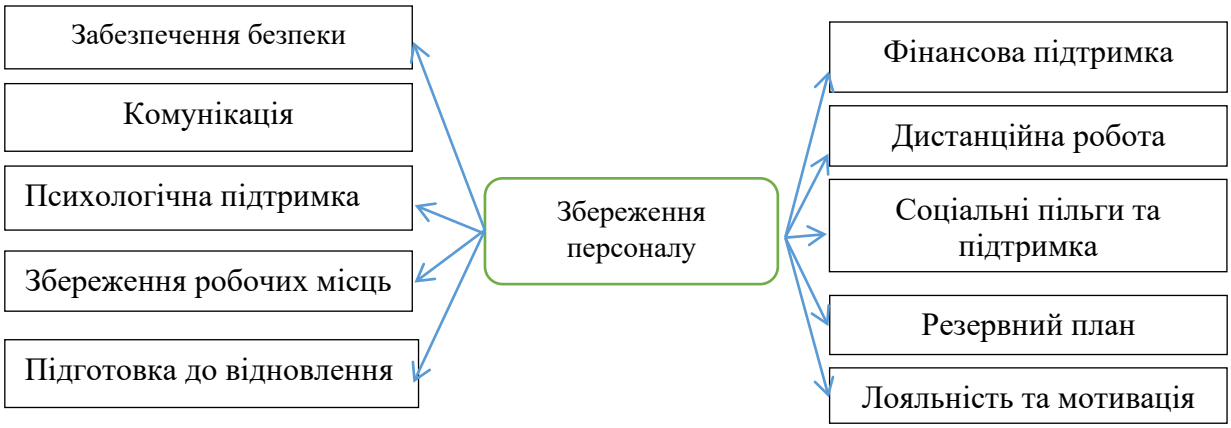

Рис. 1 - Складові збереження персоналу

Забезпечення безпеки: Першочерговим завданням є забезпечення безпеки персоналу. Потрібно розробити план надзвичайної ситуації та навчіть персонал, як діяти в разі загрози або нападу. Забезпечте відповідні системи безпеки та евакуації.

Комунікація: Забезпечення ефективної системи сповіщення та комунікації з персоналом під час кризи. Заздалегідь потрібно навчити персонал використовувати засоби зв’язку та системи повідомлення.

Психологічна підтримка: Збереження психологічного комфорту співробітників важливо під час війни. Забезпечте доступ до психологічної підтримки та консультацій для працівників, які можуть відчувати стрес або травму.

Фінансова підтримка: Розглянути можливість надання фінансової допомоги або підтримки працівникам та їх родинам, які можуть зазнати фінансових труднощів через воєнний стан.

Резервний план: Розробити резервний план для продовження виробничої діяльності в умовах війни. Цей план повинен враховувати можливість переселення або евакуації підприємства, якщо це необхідно.

Дистанційна робота: можливість дистанційної роботи для тих працівників, які можуть виконувати свої обов'язки здалеку. Це допоможе зменшити ризики для їх безпеки.

Збереження робочих місць: Треба докласти зусиль для збереження робочих місць і уникайте масових звільнень, якщо це можливо. Втрата кваліфікованого персоналу може бути важким ударом для підприємства.

Соціальні пільги та підтримка: З'ясовувати можливості отримання соціальних пільг або підтримки для працівників, які зазнали втрат або пошкоджень через воєнний конфлікт.

Лояльність та мотивація: Треба визнавати та винагороджувати внесок співробітників у складних умовах. Підтримка моральної висоти співробітників може позитивно позначитися на продуктивності.

Підготовка до відновлення: Планувати стратегії відновлення після війни. Розгляньте можливості залучення фінансової та інфраструктурної підтримки для відновлення підприємства.

Збереження персоналу в умовах війни вимагає ретельної підготовки та гнучкості для адаптації до змін в ситуації. Важливо діяти проактивно і з урахуванням безпеки та інтересів працівників.

Диверсифікація продукції: Підприємства можуть розглянути можливості розширення або зміни асортименту продукції для зменшення залежності від конкретного ринку чи галузі, що може бути постраждалою внаслідок конфлікту.

Вивчення можливостей експорту: Пошук нових експортних ринків може допомогти підприємствам під час внутрішнього кризового стану.

Підвищення робочої продуктивності: Ефективне використання технологій та процесів може допомогти зберегти виробничу продуктивність підприємства на високому рівні навіть в умовах воєнного стану.

Співпраця з іншими підприємствами: Взаємодія з іншими підприємствами і галузевими організаціями може допомогти об'єднати зусилля для захисту спільних інтересів та джерел підтримки.

Фінансова підтримка: Підприємства можуть розглянути можливості для отримання фінансової підтримки від уряду або міжнародних фінансових організацій для збереження фінансової стабільності.

Навчання та розвиток персоналу: Інвестиції в навчання та розвиток персоналу можуть допомогти зберегти конкурентоспроможність підприємства навіть в умовах кризи.

Корпоративна відповідальність: Важливо також враховувати соціальну відповідальність перед співробітниками і спільнотою та надавати допомогу в разі потреби.

Забезпечення економічної адаптації в умовах воєнного стану вимагає від підприємств гнучкості, стратегічного планування і спроможності швидко реагувати на зміни у ситуації, особливо в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Фінансово-економічні наслідки війни - портал новин LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 05.09.2023).

2. Фінансово-економічні наслідки війни - портал новин LB.ua URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 05.09.2023).

3. Економіка України в умовах війни URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads /article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4 (дата звернення: 05.09.2023).

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Герасимова Т. І., *викладач*
Годованюк А.В., *викладач*
Відокремлений структурний підрозділ Кам'янець-Подільський фаховий коледж НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл.

Повномасштабне вторгнення рф зумовило надзвичайно складні виклики соціально-економічного розвитку як для суспільства, так і для всіх процесів, що відбуваються в нашій державі. Сьогодні агресор продовжує руйнувати та завдавати величезної шкоди людям і інфраструктурі населених пунктів, завдавати важкого удару українському бізнесу та економіці, особливо там, де тривають бойові дії.

«Військова агресія росії проти України викликала масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, принесла людські жертви та соціальні втрати. Війна призвела до скорочення робочих місць і доходів, зменшення купівельної спроможності і обсягів накопичених активів. У 2022 році національна економіка втратила 29,2% реального ВВП, а 13,5 млн. осіб змушені були покинути свої домівки. Більше 7 млн. осіб опинилися за межею бідності, а рівень бідності сягнув 24% населення» [1].

«Сума прямих задокументованих збитків інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення росії за підсумками червня 2023 року оцінюється в $150,5 млрд., що випливає зі звіту KSE Institute» [2].

Ця оцінка враховує також, обрахунки експертів проекту «Росія заплатить» від збитків інфраструктури України, які спричинені підривом російським агресором Каховської ГЕС у червні 2023 року.

«За попередніми даними обласних військових адміністрацій, станом на червень 2023 року, загальна кількість зруйнованих або пошкоджених унаслідок бойових дій об'єктів житлового фонду становить близько 167,2 тис. будівель, із них 147,8 тис. - приватні будинки; 19,1 тис. - багатоквартирні, ще 0,35 тис. – гуртожитки» [2].

Внаслідок військових дій агресора, не менш постраждалою сферою є освіта, збитки якої від пошкодження та руйнувань тридцяти чотирьох закладів складають $9,7 млрд.. Найбільші збитки від руйнувань та пошкоджень закладів освіти – у Харківській, Донецькій, Чернігівській, Запорізькій та Київській областях.

В умовах війни, левову частку видатків державного бюджету (а це більше 5 млрд. грн. на день), Україна спрямовує на оборону та безпеку, а з коштами на соціальні видатки, зарплати бюджетникам та на деякі інші потреби держави допомагають міжнародні партнери.

«За даними Міністерства фінансів, з початку повномасштабного російського вторгнення партнери надали Україні $60,17 млрд. безповоротної допомоги та позик. Зокрема, цього року від міжнародної спільноти надійшли $28,07 млрд. Найбільше надав Європейський Союз – $11,4 млрд. Від США ми отримали $8,5 млрд, від МВФ – $3,59 млрд. Далі в переліку Канада ($1,76 млрд) і Японія ($1,5 млрд). $579 млн. – «внесок» Світового банку, $499 млн. надала Великобританія. Також фінансово підтримували нашу країну цього річ Іспанія, Німеччина, Фінляндія, Ірландія, Швейцарія, Бельгія, Ісландія та Естонія» [3].

Нанесені збитки позначилося на державному та місцевих бюджетах так, як значно зменшились надходження до бюджетів при зростанні потреб у фінансуванні видатків, пов'язаних із забезпеченням обороноздатності та підтримкою населення й економіки. Адже, обороноздатність держави, успішність економіки, та інші важливі аспекти ефективного функціонування сучасного суспільства безпосередньо залежить від результатів виконання бюджету.

«Експерти Світового банку і Єврокомісії оцінюють пошкодження від війни в Україні в період з 24 лютого 2022 р. до 24 лютого 2023 р. в сумі 134,7 млрд. доларів, а потреби у відновленні – 410,6 млрд. доларів» [2].

За рік війни з початку повномасштабного російського вторгнення на українську землю економіка нашої країни впала на третину. Лише, завдяки героїзму і важкій праці мільйонів українців та допомозі світу наша економіка змогла вистояти та має гарні перспективи для відновлення. При тому, що війна скоротила вітчизняний ринок праці, адже за кордон виїхало більше 8 мільйонів наших співгромадян та ще сотні тисяч українців та українок долучилися до армії, щоб зі зброєю в руках відбивати ворожу навалу.

Вже в перший рік війни було продемонстровано стійкість нашої держави та нашої економіки завдяки згуртованості і мужності нашого народу та значної міжнародної підтримки, як військової, так і фінансової. Українці - мешканці громад та регіонів взяли на себе один з найбільш відчутних ударів цієї війни, що актуалізувало потребу в розробці нових підходів, як до регіональної та місцевої економічної політики в Україні загалом, так і до реалізації цієї політики на рівні окремих громад і регіонів.

Змінились умови існування української економіки, адже, з жовтня 2022 року, після поразок на фронті, варварська росія вдалася до періодичних терористичних ракетних обстрілів енергетичної інфраструктури України, які тривають й сьогодні. При цьому, керівниками бізнесу досить швидко було організовано роботу в умовах вимкнень світла за допомогою генераторів. Всупереч прогнозам, що наша економіка не витримає і кількох місяців масштабної війни, українці ось уже понад півтора року протистоять ворогові на фронті, одночасно забезпечуючи відносно стабільне життя в тилу.

Сьогодні можна з впевненістю зазначити, що українська економіка витримала надзвичайно важкий удар ворога і пристосувалася до роботи в умовах війни і через рік після початку великої війни, ніхто точно не може проінформувати, скільки ще будуть продовжуватися бойові дії на фронтах та ракетні удари по енергетичних інфраструктурах. Невизначеність на майбутнє не дає можливостей вітчизняному бізнесу планувати свої дії на більш тривалий період, а державі – залучати іноземні інвестиції.

Війна в Україні вплинула на кожну країну світу. Війна в Україні – це не просто регіональна криза, у неї є далекосяжні наслідки, які торкаються різних регіонів світу, що завдає серйозного удару світовій економіці, призвівши до повільнішого зростання і швидшої інфляції.

Незважаючи на те, що війна в Україні триває, фінансовий світ вже активно обговорює можливості для відбудови країни. При цьому, визначено наступні перспективи відновлення та розвитку української економіки, де у короткостроковій перспективі Україна – це відновлення та реновація, а у довгостроковій – вона буде модерновою країною, яка створює умови для інновацій.

Список використаних джерел:

1. Фінансово-економічні наслідки війни. Блог Тетяни Богдан, доктора економічних наук, директора з наукової роботи Growford Institute. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html, (дата звернення 26.10.2023). – Назва з екрана.

2. Інформаційне агентство Інтерфакс Україна – новини України та світу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://interfax.com.ua, (дата звернення 26.10.2023). – Назва з екрана.

3. Що сприяє економічній стійкості України під час війни за Незалежність. Мультимедійна платформа іномовлення України УКРІНФОРМ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3751995-so-spriae-ekonomicnij-stijkosti-ukraini-pid-cas-vijni-za-nezaleznist.html, (дата звернення 26.10.2023). - Назва з екрана.

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЦЕБРИКІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Даниляк А.Д., *здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня*
Гусаріна Н.В., *д.е.н., проф. професор кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса*

Вивчення питанньмісцевої децентралізації та самоврядування має довготривалу історію. Місцеве самоврядування і демократія тісно пов'язані і є основою здійснення влади народу на місцях. О. М. Титаренко стверджував: «європейський та світовий досвід свідчить, що місцеві проблеми можуть ефективно вирішуватися лише на місцевому рівні (макросистема не дійде до вирішення проблем кожного села чи міста). Відтак, реальні реформи на селі передбачають, насамперед, створення фінансово незалежних сільських громад, які можуть самостійно і на належному рівні освоювати територіальний потенціал, а також утримувати дитячі садки і школи, амбулаторії, будинки культури і клуби, дороги, інфраструктуру тощо. Тому, децентралізація існуючої системи владних повноважень в Україні — реальний шлях до підвищення якості повсякденного життя мешканців кожного села, селища чи міста, що сприяє формуванню справедливого суспільства – стабільного, заможного і безпечного.» [1].

С. О. Коваленко досліджувала досвід проведення й визначення основних результатів фінансової децентралізації, їх оцінку, виявляла проблеми і розробила рекомендацій щодо їх розв'язання в сучасних умовах. В її роботі окреслено позитивні зрушення та зазначено недоліки реформування. Запропоновано звернути увагу на застосування кластерного підходу до організації виробництва; зниження рівня безробіття в областях; розв'язок соціальних і внутрішніх регіональних проблем за рахунок отриманих власних доходів, враховуючи при цьому ймовірний рівень середньострокового фінансового розвитку кожного регіону, а також налагодити державний нагляд за законністю прийняття рішень органами місцевого самоврядування [2]. Як ефективну складову вдалої реформи децентралізації І.В. Патока розглядав фінансове забезпечення сталого розвитку територіальних громад [3].

В сучасних умовах, головним завданням державної політики щодо забезпечення сталого місцевого розвитку є підвищення економічної активності територіальних громад. Це зміцнить їх спроможність та підвищить економічний потенціал. Територіальні громади мають стати головними суб'єктами розвитку національної економіки та потужними економічними центрами, що здатні самостійно вирішувати будь-які проблеми соціально-економічного розвитку територій. Велике значення у цьому процесі має бюджетна децентралізація громад яка має привести до підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів.

Місцеві бюджети є головною фінансовою базою громад, так як саме з них фінансуються основні сфери життєдіяльності населення, вони сприяють реалізації програм, пов'язаних з розвитком різних галузей господарства, здійснюють підтримку суб'єктів господарювання, впливають на розвиток інфраструктури та збільшують можливості місцевої влади у задоволенні потреб населення, а отже впливають на тенденції фінансово-економічного розвитку.

Звернемо увагу на Цебриківську територіальну громаду Роздільнянського району Одеської області. Формування бюджету Цебриківської ТГ у досліджуваному періоді проводилось на нових засадах чинного бюджетного та податкового законодавства, закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», рішень місцевих органів влади, інструктивних і методичних рекомендацій Міністерства фінансів України та інших

законодавчих і нормативних актів, що сприяло фінансовій самостійності селищного бюджету, розширенню доходної бази і, як наслідок, збільшенню видаткової частини.

Дохідна частина бюджету на 2022-2023 роки формувалась за методикою, визначеною Бюджетним кодексом та Департаментом фінансів Одеської облдержадміністрації з використанням звітності Державної фіскальної служби у Одеській області про надходження та нарахування податків і зборів, звітності про виконання бюджету об'єднаної територіальної громади за попередні роки. Ухвалення рішень про бюджети досліджуваного періоду проводилось без порушення строків визначених ч.2 ст. 77 Бюджетного кодексу.

За 2022 рік до селищного бюджету надійшло податків та зборів 17153,0 тис.грн., що становить 111 % плану звітного періоду [4]. По запланованих дохідних джерелах загального фонду виконання становить:

- податок та збір на доходи фізичних осіб – 110,0 %;
- рентна плата за використування природних ресурсів – 111 %;
- акцизний податок – 58,8 відсотків;
- податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки – 127 %;
- плата за землю – 132,1 %;
- єдиний податок – 133 %;
- адміштрафи – 176 %;
- плата за надання адмінпослуг – 66 %;
- державне мито – 115 %.

Вагомим джерелом надходжень загального фонду є податок та збір на доходи фізичних осіб, питома вага якого в загальних надходженнях становить 48 %. Це пов'язано з тим, що податок на доходи фізичних осіб, який сплачуються податковим агентом, із доходів платників податку у вигляді заробітної плати, яку вони отримують під час перебування на військовій службі, перераховується по місцю їхнього проживання. Найбільш вагомими платниками відповідного податку на місцях були: бюджетні установи та організації (в тому числі комунальної форми власності), ФОП «Багацький В.А.»,ТОВ «КОЛОС»,ТОВ «Гарант-Манько», ТОВ «Іринівка ВМ» та інші. В структурі місцевих податків найбільша питома вага плати за землю –55,8 %. Фактичні надходження єдиного податку у 2022 році складають 3 790,6 тис. грн., що становить 133,8% від планових призначень. Ставки оподаткування для платників єдиного податку 1 та 2 групи не змінились порівняно з попереднім роком.

Проаналізувавши доступні показники бюджету за 2021-2023 роки Цебриківської ТГ (податки та інші платежі до місцевого бюджету заплановані відповідно до Закону України „Про Державний бюджет України") слід відмітити, що в надходженнях до загального фонду збільшується частка власних доходів і зменшуються надходження від офіційних трансфертів. Цебриківська ТГ в контексті фінансово-економічного розвитку має достатнє бюджетне забезпечення та характеризуються середніми показниками самодостатності. Впродовж останніх трьох років спостерігається зростання ролі доходів місцевого бюджету, що показує значне розширення фінансових можливостей і дає змогу закласти підвалини фінансової самодостатності громаді. Показники доходів та видатків місцевого бюджету в контексті реалізації реформи децентралізації показують позитивну динаміку.

Список використаних джерел

1. Титаренко О. М. Децентралізація як чинник розвитку сільських територіальних громад в Україні [Електронний ресурс] / Титаренко О. М // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2016 - № 1 – Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=972 (дата звернення: 01.11.2023)

2. Коваленко С. О. Фінансова децентралізація в Україні та її перспективи [Електронний ресурс] / Коваленко С. О. // БІЗНЕСІНФОРМ – 2019 - № 4– С. 300-306. -

Режим доступу: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-4_0-pages-300_306.pdf (дата звернення: 01.11.2023)

3. Патока І. В. Фінансове забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад як складова ефективної децентралізації влади в Україні [Електронний ресурс] / Патока І. В. // Ефективна економіка. – 2015. – № 11. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4582. (дата звернення: 01.11.2023)

4. Цебриківська селищна рада. Рішення 37 сесії VIII скликання Цебриківської селищної ради Роздільнянського району Одеської області №1469- VIII від 9 лютого 2023 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://cebrykivska-gromada.gov.ua (дата звернення: 01.11.2023)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЗЮ ТУРИЗМУ

Добрянська Н.А., *д.е.н., професор, зав.кафедри туристичного бізнесу та рекреації*
Курченко Д.С., *PhD 281 Публічне управління та адміністрування*
Одеський національний технологічний університет, м. Одеса

Туризм XXI-го століття – це вид діяльності, що забезпечує вирішення великого комплексу економічних, соціальних, екологічних і навіть політичних проблем. За темпами зростання доходів у світовій економіці він випереджає таких бізнесових китів як нафтовидобуток й автомобілебудування та забезпечує десяту частину світового валового продукту. Такий незаперечний успіх туризму полягає в тому, що в епоху глобалізації, інформатизації легше задовольняються зростаючі людські потреби до пізнання навколишнього світу. Тому новою компонентою сучасної парадигми туризму виступає людська мобільність, яка дозволяє долати найскладніші географічні перешкоди та отримувати доступ до соціокультурного середовища різних країн і народів.

Україна має передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: сприятливі кліматичні умови, цікава історична спадщина, значний культурний, туристично-рекреаційний потенціал, вигідне географічне положення. За фактом українські громадяни виступають інвесторами зарубіжних країн, тобто переважають виїзні, а не внутрішні туристичні потоки, що є найболючішим питанням, адже туризм, за розрахунками фахівців, лише у вигляді податків приносить до бюджету до 4 млрд. дол. [1, с. 4].

Вплив туризму на економіку України поки недостатній. Це пояснюється недостатнім розвитком туристичної інфраструктури (об'єкти розміщення, харчування, оздоровлення, супутня та комунікаційна сфери) та низькою якістю надаваних послуг.

Розвиток туризму в економіці країни особливо актуальний, оскільки саме завдяки туристичній галузі можна поліпшити соціально-економічну ситуацію в цілому, адже він за рахунок свого мультиплікативного ефекту може забезпечувати зростання доходів та покращення показників господарювання у багатьох видах економічної діяльності. Зокрема, сфера туризму підтримує майже 50 суміжних галузей, один турист дає роботу 10 особам, а створення одного робочого місця в туризмі в 20 раз дешевше, аніж у промисловості [2, с. 166; 3].

Українські науковці М. Мальська та В. Худо подають наступне тлумачення туризму: «Туризм – це вид рекреації, пов'язаний із виїздом за межі постійного місця проживання, активний відпочинок, під час якого відновлення працездатності поєднується з оздоровчими, пізнавальними, спортивними і культурно-розважальними цілями» [4; 5; 6, с. 24; 7; 8; 9].

На думку іншого українського науковця, В. Кифяка, «туризм – це вид економічної діяльності, пов'язаний з обслуговуванням людей, які тимчасово перебувають поза місцем постійного проживання» [10, с. 10].

У широкому розумінні туристичну галузь визначають як міжгалузевий комплекс, який передбачає здійснення його основними суб'єктами господарювання, у т.ч. через посередників (банків, страхових, транспортних компаній, закладів розміщення та харчування тощо), різних видів економічної діяльності (фінансової, маркетингової, інформаційної, страхової, банківської, транспортної, послуг розміщення та харчування, оздоровлення тощо) з метою задоволення потреб споживачів (туристів) у відпочинку, розвагах, харчуванні, оздоровленні тощо.

Ще один перелік характерних туристичних продуктів і туристичних видів діяльності представлено у Методиці розрахунку обсягів туристичної діяльності, яка затверджена Наказом Держтурадміністрації України та Держкомстату України від 12.11.2003 р. № 142/394. Методика визначає систему показників, єдиних за змістом та порівняних на всіх рівнях державного управління в Україні та на міжнародному рівні, що характеризують обсяги туристичної діяльності та вплив туризму на економіку країни (регіону) [11].

Основними учасниками ринку туристичних послуг є виробники туристичного продукту, держава в особі уповноважених органів та безпосередні споживачі цих послуг - туристи. Вони пов'язані між собою різними фінансовими операціями та зобов'язаннями – виплатами податків і зборів, споживчими видатками, інвестиційними вкладеннями, державними гарантіями, соціальними і державними виплатами та іншими платежами. Туристичний процес представлено як безперервний і циклічний, адже надання туристичної послуги не одноразова, а постійно повторювана діяльність, у якій беруть участь усі елементи цієї системи.

В основі системи туризму лежать дві підсистеми: суб'єкт і об'єкт туризму. Суб'єкт туризму - це учасник туристичного заходу, тобто турист, який задовольняє свою потребу у здійсненні подорожі (мандрівки) до об'єкта туризму шляхом отримання специфічних туристичних послуг (розміщення, харчування, транспортного, інформаційно-рекламного обслуговування тощо). Названі послуги він може одержувати самостійно або через посередників. Об'єктами туризму можуть бути предмети, місця, споруди, явища та усе, що потенційно є метою подорожі для суб'єкта туризму (туриста). Це може бути туристичний регіон, дестинація чи загалом країна з усіма їхніми туристичними ресурсами та об'єктами.

Система туризму існує в певному середовищі, яке представлене економічною, соціальною сферами, що обслуговують туризм, довкіллям, технологіями та законодавчою базою і державною політикою в галузі туризму.

Державне регулювання галузі туризму – це набір централізованих та обов'язкових до виконання методів впливу державних органів влади на туристичну сферу з метою досягнення конкретних цілей практичного характеру та функціонального спрямування.

Основними методами впливу державних органів влади на туризм є:

− прямі (прийняття нормативно-правових актів, затвердження та фінансування цільових комплексних програм, встановлення нормативів та лімітів, розміщення державних замовлень, ліцензування, сертифікація, стандартизація, державні бюджетні видатки тощо);

− непрямі (інструменти інноваційної, фіскальної, бюджетної, грошово- кредитної, інвестиційної, амортизаційної, соціальної політик).

Державне управління галуззю туризму – це різновид діяльності держави, що передбачає цілеспрямований довгостроковий вплив на туристичну галузь шляхом використання спеціального механізму з метою досягнення визначених стратегічних завдань.

Одним із передових підходів до управління в умовах всезагального динамізму, непередбачуваності та мінливості бізнес-середовища визнане стратегічне управління. Але в наукових колах залишилось невирішеним питання про те, наскільки концепція стратегічного управління здатна забезпечити сучасним господарським системам ефективний розвиток, кращі шанси на виживання, комерційний успіх та фінансову стабільність.

Список використаних джерел:

1. Майорова, І.М., 2014. Використання прикладних сіті логістичних рішень для розвитку туризму Приазов'я. В: Сучасні технології управління туристичним та готельно-ресторанним бізнесом: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. Маріуполь, Україна, 26 Вересня 2014 р. Маріуполь: МДУ, 169 с., с. 4-5.
2. Свірідова, Н.Д., 2009. Концепція сталого розвитку туризму в сучасних умовах**.** Культура народов Причерноморья, № 176, с. 166-168.
3. Мальська, М.П, Мандюк, Н.Л. та Занько, Ю.С., 2012. Корпоративне управління: теорія і практика. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 360с.
4. Мальська, М.П., Пурська, І.С., 2013. Міжнародна маркетингова діяльність: теорія та практика. К.: «Центр учбової літератури», 288 с.
5. Мальська, М.П., Худо, В.В та Цибух, В.І., 2004. Основи туристичного бізнесу: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 272 с.
6. Мальська, М.П., Бордун, О. Ю., 2005. Планування діяльності туристичних підприємств: навч. посіб. К.: Знання, 241 с.
7. Мальська, М.П., 2009. Просторові системи послуг (теорія, методологія, практика): Монографія. К.: Знання, 363 с.
8. Мальська, М.П., Худо, В.В., 2007. Туристичний бізнес: теорія та практика: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 424 с.
9. Кифяк, В.Ф., 2008. Організація туризму: Навчальний посібник. Чернівці: Книги – ХХІ, 344 с.
10. Паньків, Н.М., 2011. Туристичне ресурсознавство: навч. посібник. Львів: Український бестселер, 238 с.
11. Ткаченко, Т.І., 2009. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К.: Вид-во КНТЕУ, 463с.

МАРКЕТИНГОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НОУ-ХАУ ТА КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ

Дубініна Д.Є., *здобувач освіти*
Сисоєва К.О., *здобувач освіти*
Перерва П.Г*., д.е.н., проф.*
Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків

Технологічний прогрес та постійне прагнення до інновацій в сучасному світі сприяють виникненню та розробці нових методів, процесів та винаходів. Один із ключових аспектів цього процесу – «ноу-хау» [1]. Цей термін широко використовується в різних сферах життя, починаючи від технологічних інновацій та завершуючи управлінням бізнесом. «Ноу-хау» означає знання та технічні рішення, які відзначаються вищою якістю, творчістю та непередбачуваністю, і які дозволяють досягти конкурентних переваг та ринкового успіху. Це є певною «родзинкою» організації, що допоможе більш швидко стати конкурентоспроможнім на ринку [2,3]. Такий ресурс має потенціал змінювати наше життя та суспільство в цілому, сприяючи технологічному прогресу і досягненню нових вершин у різних галузях. Ноу-хау має мати комерційну цінність, тобто бути корисною для діяльності у певній сфері, цікавою для ринку. Цінність ноу-хау зберігається тільки поки вона невідома третім особам - після розголошення навряд чи знайдеться особа, яка захоче платити за цю інформацію [4, 5].

Найважливішою проблемою захисту та комерційної реалізації вітчизняних ноу-хау є їх своєчасне виявлення, оцінка техніко-економічної та комерційної значущості, збереження в таємниці при проведенні НДДКР, їх промисловому освоєнні та комерційна реалізація як на зовнішніх, так і на внутрішніх ринках [6].

Тому розкриття поняття «ноу-хау», його сенсу та значення для відтворення техніки, технології та їх подальшої реалізації за ліцензійними договорами набуває виняткового значення. Це особливо важливо тому, що в країні, за рідкісними винятками, майбутні інженерні навчаються у вишах виявлення, техніко-економічної та комерційної оцінки значущості, збереження в таємниці та техніці комерційної реалізації ноу-хау перетворилося на «нерозв'язну» проблему.

Як показала практика, інженерно-технічний склад – розробники та виробники нової техніки та технології – найчастіше не знають і не розуміють, що таке ноу-хау, не виявляють його при проведенні НДДКР та їх промисловому освоєнні [7, 8]. В результаті ноу-хау розголошується і стає доступним конкурентам, втрачає свою комерційну цінність, а фірми та держава втрачають значні валютні надходження від можливої реалізації ноу-хау за кордоном за ліцензіями.

Теорія та практика міжнародної торгівлі ліцензіями знає численні визначення ноу-хау [1]. Питання зміст ноу-хау постійно обговорюється у світової юридичної та економічної, а останні роки і в технічній літературі. Можливі поняття ноу-хау зазвичай є предметом обговорення у різних організаціях, на міжнародних конференціях, симпозіумах та нарадах.

Практика виробничо-комерційної діяльності в сфері інтелектуально-інноваційної діяльності часто стикаються з проблемою змішування термінів ноу-хау та комерційна таємниця. На наш погляд, комерційна таємниця — це режим конфіденційності інформації, що дозволяє її власнику за існуючих чи можливих обставин збільшити доходи, уникнути невиправданих витрат, зберегти становище на ринку товарів, робіт, послуг або отримати іншу комерційну вигоду. З цього виходить, що комерційна таємниця – це правовий режим, а ноу-хау – конфіденційна інформація, яка є основою комерційної таємниці. Саме щодо ноу-хау встановлюється режим комерційної таємниці. Тому режим комерційної таємниці встановлюється лише щодо інформації, що становить потенційну комерційну цінність підприємствам [1-8].

Правовий захист ноу-хау шляхом реєстрації в Укрпатенті неможливий для даного об'єкта інтелектуальної власності, а ось запровадження режиму комерційної таємниці якраз дозволяє обмежити доступ до секретної інформації третім особам та встановити відповідальність за розголошення. Процес запровадження режиму комерційної таємниці складається з кількох етапів.

Етап 1. - визначення, що є секретною інформацією, та структурувати дані. До секретної інформації може належати не тільки якийсь унікальний спосіб і метод, що використовується в роботі, а й технічна документація, список постачальників, дані досліджень тощо.

Етап 2. - розробка правил використання ноу-хау та запровадити режим конфіденційності шляхом складання наказу.

Етап 3 - складання списку осіб, які можуть мати доступ до секретної інформації. Тут актуальним є правило: «Чим менше — тим краще».

Етап 4 - укладення угоди про нерозголошення (англ. Non-disclosure agreement, NDA) з усіма, хто так чи інакше має доступ до важливої інформації. У документі вказуються умови дотримання конфіденційності, правила роботи із секретними даними та відповідальність, яка може виникнути у разі порушення умов угоди.

Підсумовуючи викладене, можна дійти до висновку, що у світі, який швидко змінюється, об'єкти інтелектуальної власності, інновації та конкурентність стають важливішими, ніж будь-коли раніше. Відомості і технології, які створюються та

використовуються підприємствами, стають їхнім сильним активом. Ноу-хау може значно посилити маркетингові зусилля підприємства та стати поштовхом для набуття конкурентоспроможності, в подальшому досягнення великого успіху.

Ноу-хау дозволяє підприємствам не тільки зміцнювати свої позиції на ринку, але й сприяти загальному розвитку та інноваціям у суспільстві. Було виокремлено види ноу-хау, які стосуються певних галузей, в яких працює організація. Частіше всього - це технічне, управлінське, комерційне та фінансове ноу-хау, що можуть бути на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Ноу-хау в системі об'єктів права інтелектуальної власності: веб-стаття. 2019. URL: https://pravo.ua/nou-hau-v-sistemi-ob-iektiv-prava-intelektualnoi-vlasnosti/

2. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf

3. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva,. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.

4. Кобєлєва Т.О., Витвицька О.Д., Перерва П.Г., Ковальчук С.В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності // *Вісник НТУ "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр*. Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 1. С. 52-57. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60492

5. Перерва П.Г., Нагі С., Кобєлєва Т.О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень конкурентоспроможності // *Вісник НТУ «ХПІ» (екон. науки) : зб. наук. пр*. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 89-94. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346

6. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T.O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

7. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства // *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид*. 2023. № 1 (65). С. 5-11. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf

8. Перерва П.Г., Нагі С., Кобєлєва Т.О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень конкурентоспроможності // *Вісник НТУ «ХПІ» (екон. науки) : зб. наук. пр*. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 89-94. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346

ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Дугієнко Н. О., *к. е. н, доц.,*
Домніч О.В.,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

Для побудови системи міжнародних відносин в умовах глобалізації світового господарства кожна країна має вибрати зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні пріоритети, вибудовуючи які країна, насамперед, звертає увагу на своє так зване близьке зарубіжжя. Активізація зовнішньоекономічних зв'язків України з країнами ЄС, яка спостерігається в останні роки, відкриває нові можливості для економіки України. Тому питання розвитку торговельних відносин із країнами ЄС є надзвичайно актуальним.

Важливість євроінтеграційного напряму для України зумовлена історичними, географічними, політичними факторами, адже подальший розвиток Української держави, з

часу отримання незалежності, практично завжди був зорієнтований на європейський вибір, приєднання до демократичних, економічно незалежних європейських держав. Незважаючи на те, що євроінтеграційний процес розвивався в Україні не завжди послідовно, тим не менше, ідея про те, що для України євроінтеграційний процес сприятиме модернізації країни завжди залишалася актуальною. Європейський ринок є одним з найбільших та платоспроможних, тому євроінтеграція для України – це подолання технологічної відсталості, збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій та інноваційних технологій, зростання кількості робочих місць, підвищення конкурентоспроможності національних виробників.

Проведений аналіз розвитку економічного співробітництва між Україною та ЄС дозволяє виділити такі етапи:

І етап – підписання Угоди про партнерство та співробітництво з державами-членами ЄС (червень, 1994 р.), співпраця в рамках Європейської політики сусідства, ухвалення Спільної стратегії ЄС щодо України (1999);

ІІ етап – затвердження Програми інтеграції України до ЄС (2000), плану дій Україна – ЄС (2005), парафування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (2012 р.), призупинення підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (21 листопада 2013 р.), переговори щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС;

ІІІ етап – підписання, ратифікація та імплементація положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. 21 березня 2014 р. в Брюсселі були підписані політичні положення Угоди про асоціацію. А Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка є частиною Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) та набула чинності 1 січня 2016 року, скасувала більшість ввізних мит, що полегшило українським фірмам і споживачам обмін товарами та супутніми послугами з фірмами та споживачами ЄС;

IV етап – надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. 17 червня 2022 року Європейська комісія рекомендувала Європейській раді надати Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Також було висунуто низку вимоги щодо проведення реформ, зокрема, це стосувалося реформи Конституційного суду, продовження судової реформи, антикорупції, боротьби з відмиванням коштів, втілення антиолігархічного закону, узгодження аудіовізуального законодавства з європейським, зміни законодавства про нацменшини.

Таким чином, процес вступу країни до Європейського Союзу є тривалим та потребує серйозних зусиль. Сьогодні безпекові питання набули надзвичайно важливого значення, що також вплинуло на отримання Україною статусу кандидата в члени ЄС.

Європейський Союз є головним торговельним партнером України. Повномасштабна військова агресія Росії проти України спричинила найбільших за всю історію незалежності втрати в українській економіці, внесла суттєві зміни у структуру зовнішньої торгівлі країни. Кордон з Європейським Союзом на певний час став майже єдиним надійно функціонуючим зв'язком України із зовнішнім світом. А оскільки країни Євросоюзу в останні роки і так були ключовими партнерами України, то відбулось стрімке зростання ролі ЄС як торговельного партнера України. Крім того, запроваджені з боку ЄС заходи в умовах війни, такі як скасування мит і зборів на українські товари, «митний безвіз» і «транспортний безвіз», не лише підтримали український експорт, а й забезпечили основу для зростання в наступні періоди.

За результатами 2022 року питома вага торгівлі товарами та послугами з ЄС склала 53,6% від загального обсягу торгівлі України (для порівняння, у 2021 році – 39,1%) [1]. А от у квітні 2022 року частка ЄС у товарному експорті України сягнула 81% на тлі морської блокади країни. В імпорті значення ЄС як торговельного партнера також зросло, але не на настільки разюче. Як й у випадку експорту, частка ЄС в імпорті вже кілька років становила

близько 40%. Широкомасштабна російська агресія підштовхнула цю частку до максимуму на рівні 56% у липні 2022 року, однак надалі роль ЄС почала поступово знижуватись [2].

Стан зовнішньої торгівлі товарами за І півріччя 2023 р. має ознаки певної стабілізації у зовнішньоекономічній діяльності, проте є зменшення вартісних обсягів експорту до ЄС на 10 %, спричинене падінням обсягів експорту більшості товарних груп, що пов'язано з проблемами транзиту аграрної продукції, а також забороною імпорту зернових та олійних культур окремими країнами-членами ЄС [3]. Експорт до країн ЄС склав 12,1 млрд. дол. Це 62% всього експорту у першому півріччі 2023 року (59% у першій половині 2022 року). А от імпорт з ЄС збільшився на 35 % і становив 15,7 млрд дол. США. Україна збільшила ввезення товарів з ЄС за всіма, без винятку, основними групами товарів, що спричинило нарощування негативного сальдо у торгівлі.

Змінилась і роль країн-членів ЄС як торговельних партнерів України, зокрема, відбулось зростання ролі країн, які безпосередньо межують з Україною. Так, в І половині 2023 р. основними партнерами в експорті є Польща (13,7% всього експорту товарів) та Румунія (10,6%). За обсягом імпорту лідерами серед країн-членів ЄС є Польща (10,6% всього імпорту товарів) та Німеччина (7,8%) [4].

Перспективи зовнішньої торгівлі товарами до кінця 2023 і першу половину 2024 року наразі є стриманими, проте торговельне сальдо продовжить погіршуватись, насамперед через менші обсяги експорту аграрної продукції. Але, європейський ринок має стати інструментом, що дозволить позбавитись від слабких підприємств, натомість підтримавши головні конкурентні переваги. Активне співробітництво з країнами Європейського Союзу автоматично відкриває ринки і решти країн світу, що є потужним імпульсом для розвитку всього найкращого, що є в нашому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2022 році. – Режим доступу: https://me.gov.ua/documents/detail?lang=uk-ua&id=5db05993-288d-4981-9f26-f0f6efe586e2&title=biuletenstanutorgovelnikhvidnosinmizhukrainoiutasu2022-rotsi

2. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості. Український центр європейської політики. Київ, 2023. – Режим доступу: www.ucep.org.ua

3. Зовнішня торгівля товарами. Підсумки І півріччя 2023 року. – Режим доступу: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-tovaramy-pidsumky-i-pivrichchya-2023-roku

4. Гетманцев Д. Економічні підсумки першого півріччя. Не треба мати зайвих ілюзій. Главком. – 2023. – Режим доступу: https://glavcom.ua/publications/ekonomichni-pidsumki-pershoho-pivrichchja-ne-treba-mati-zajvikh-iljuzij--944513.html

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Кармазіна В.С., *магістрант,*
Череп А.В. *, д. е. н., професор.*
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств в Україні є важливою складовою для зміцнення конкурентоспроможності держави та забезпечення її сталого економічного зростання. Загалом інновації сприяють розвитку технологій, продуктів і послуг, покращенню якості виробництва і підвищенню ефективності функціонування

бізнесу, що призводить до позитивних наслідків підвищення вітчизняних рейтингових позицій на міжнародній арені.

Нові технології повинні бути базою для модернізації та післявоєнного розвитку підприємництва України. За останніми проведеними опитуваннями 2023 р. від Інституту економічних досліджень та політичних консультацій на запит Ukrainian Cluster Alliance, 18% опитаних підприємств не мали інноваційної діяльності до початку повномасштабної російсько-української війни (від 24.02.2022 р.) та досі не проводять таку діяльність, та було зроблено висновок, що найбільшу кількість інноваційно-спрямованого бізнесу склали інтернаціональні компанії та великі компанії України, до яких належить відома компанія ТОВ «Нова Пошта» тощо.

До того ж кризові ситуації згідно дослідженню завжди зменшували увагу до інновацій (77% респондентів знижували темп інноваційного розвитку, 23% підтримували його (великі компанії та експортери); лише 19% збільшували інвестування на інновації задля досягнення своїх цілей). Серед заходів, які опитані підприємства України вважають стимулюючими: довгострокові галузеві програми розвитку, фіскальні стимули, покращені формати спілкування з новаторами [1].

Отже, варто зауважити, що інвестиційне забезпечення є фінансовим інструментом його розвитку відповідно до реалій сьогодення. Та, на жаль, інвестиційна діяльність в Україні демонструє незначну тенденцію сповільнення. Наприклад, за період триваючої російсько-української війни, індекс активності вітчизняного бізнесу UBI (Ukrainian Business Index), який, власне, демонструє інвестиційне забезпечення розвитку суб'єктів господарювання, у листопаді 2022 р. склав 30,04 та за лютий 2023 р. становив 30,76. Крім того, на кінець минулого року близько 26,5% підприємств України повністю або частково зупинили роботу [2].

Збалансований підхід до вибору існуючих типів інвестиційного забезпечення і структури фінансування допоможе компаніям ефективно реалізувати свої інноваційні цілі, забезпечити стабільність та знизити фінансові ризики. Якщо аналізувати джерела інвестування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, то найбільша частка належить власним коштам підприємств (85%), середня структурна частка – коштам інших джерел (12%), а найменше фінансуються українські суб'єкти за рахунок коштів державного бюджету (2%), коштів інвесторів-нерезидентів (1%) [3].

Слід зазначити, що, зазвичай комбінація декількох джерел інвестиційного забезпечення є найефективнішою стратегією для компаній. Вибір конкретних джерел залежить масштабу проєкту, фінансових можливостей підприємства та ризиків, які воно готове взяти на себе. На рис. 1 наочно продемонстровано схему безперервної взаємодії інвестицій та інновацій на вітчизняних підприємствах. Така модель, на нашу думку, є найбільш ефективною, раціональною та доцільною у реалізації, оскільки кожен крок вкладення у прогресивно-інноваційний шлях пошуку оптимальних рішень дозволяє на такий же крок збільшити ефективність виробництва.

Таким чином, нарощення фінансового портфелю та збільшення інвестиційного забезпечення своєї діяльності на кінець 2023 р. прогнозується за дослідженнями Center for Innovations Development у приблизно 45,5% суб'єктів, серед яких 8% зможуть досягти дуже високих показників, 24,1% отримають аналогічні до кінця 2022 р. фінансові звітні результати, та 28,8% зазнають падіння сум інвестиційного забезпечення, яке могло бути спрямовано на інноваційну діяльність та розвиток підприємництва в цілому [2]. Протягом 2021-2023 рр. наша держава задля стабілізації інноваційного розвитку почала реалізовувати стимулюючі заходи та інвестиційні програми, наприклад «Доступні кредити 5-7-9%», де одним із ключових секторів підтримки є саме новаторська діяльність. З початку 2023 р. за вищезазначеною програмою пільгового кредитування було видано 18 тис. кредитів на суму

62,4 млрд грн. А від старту (лютий 2020 р.) вже підписано понад 71 тис. договорів на 229 млрд грн. Серед них на інвестиційні цілі було надано 16,8 млрд грн [5].

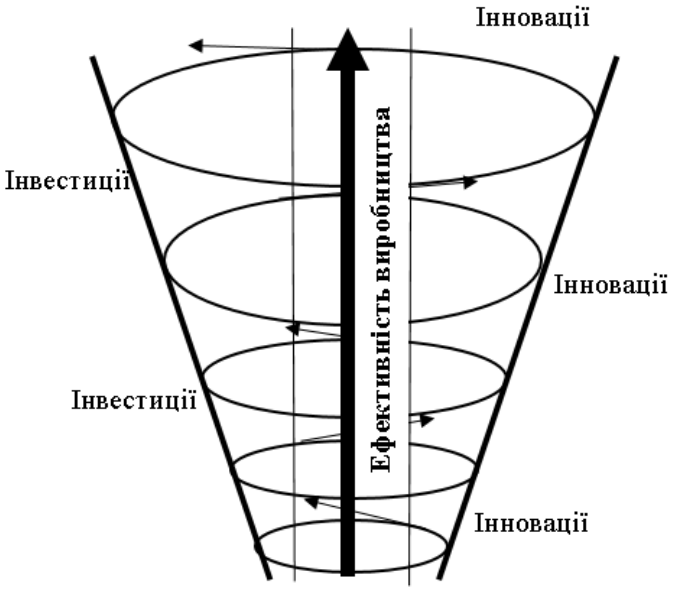

Рисунок 1 – Інноваційно-інвестиційний процес взаємодії на підприємствах
Джерело: складено на основі [4].

Таким чином, наша держава рухається у правильному руслі розвитку управління інвестиційним забезпеченням інноваційної діяльності, оскільки впроваджуються не лише законодавчі зміни, але й фінансові реформи. Самі компанії також постійно модернізують свій механізм управління, щоб досягти найбільшої прибутковості та рентабельності виробництва. Це провокуватиме подальший науково-технічний прогрес, та пошуки нових можливостей інвестиційного залучення фінансових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Інновації під час війни – чи на часі? *Електронний портал «Ukrainian Cluster Alliance»,* 2023. URL: https://www.clusters.org.ua/blog-single/innovatsiyi-pid-chas-viyny/.
2. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в січні 2023 року. URL: https://cid.center/the-state-and-needs-of-business-at-war-results-of-the-january-2023-survey/.
3. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua.
4. Сподіна В.О. Інновації та інвестиції: сутність і взаємозв'язок. *Електронний журнал «Ефективна економіка»,* 2013. Вип. 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2640.
5. Міністерство економіки України. URL: https://me.gov.ua/?lang=uk-UA.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПЛАНУВАННЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Ленчук А. С., *студентка 4-го курсу, за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування*
Юричина І. А., *асистентка кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницьк*

Планування в сфері публічного управління є необхідним і складним процесом, який вимагає великої уваги та навичок. Управлінці повинні володіти різними методами планування для досягнення успіху в своїй діяльності.

Важливим аспектом планування є врахування індивідуальних особливостей кожного управлінця. Оскільки кожна ситуація управління є унікальною, не існує універсального методу, який би підходив для всіх. Тому вибір методу планування та прийняття рішень є справою керівника і базується на його власних знаннях і творчих підходах.

Ефективність планування особистої діяльності управлінця визначається правильною організацією цього процесу. Використання апарату управління, також як і володіння різними методами планування, може значно підвищити результативність.

Однією з найпоширеніших проблем управлінців є невміння розпоряджатися часом. Управлінці, які намагаються вирішити всі завдання самостійно і не делегують їх, можуть швидко втратити контроль над своєю діяльністю та відчувати невпевненість.

Для планування особистої діяльності існують різні методи, такі як метод «Альпи», принцип Парето, АБВ-аналіз та принцип Ейзенхауера. Вони допомагають управлінцям встановити пріоритети та упорядкувати свою роботу.

Метод «Альпи» заснований на розставленні завдань за пріоритетами та контролі над їх виконанням. Цей метод сприяє покращенню організації робочого дня та підвищує ефективність управлінця.

Принцип Парето, або 80/20, показує, що 20% зусиль призводять до 80% результату. Цей принцип може бути використаний для виділення найважливіших завдань і сконцентрування на них уваги.

Усі ці методи та принципи допомагають управлінцям оптимізувати свою діяльність та досягати кращих результатів. Планування особистої діяльності є важливою складовою успіху в сфері управління.

Принцип 80:20, відомий також як принцип Парето, є однією з ключових концепцій у сфері управління та планування, яка стверджує, що невелика частина причин, засобів або зусиль призводить до більшої частки результатів. За цим принципом, на отримання 80% результатів у вашій роботі витрачається лише 20% часу і зусиль. Це означає, що більшість зусиль, які ми вкладаємо, не мають великого впливу на кінцевий результат.

Цей принцип допомагає розкрити деякі важливі аспекти управління та планування:

– Важливість виокремлення ключових факторів: Принцип 80:20 наголошує на важливості ідентифікації та приділення уваги найважливішим факторам, які справді впливають на результати. Це допомагає уникнути розсіювання зусиль на незначущі завдання.

– Раціональне використання часу: Знання про принцип 80:20 дозволяє управлінцям ефективніше розподіляти свій час та ресурси на те, що справді важливо для досягнення цілей.

– Розуміння складних взаємозв'язків: Принцип Парето вказує на те, що не завжди очевидно, які фактори призводять до результатів. Часто існують складні взаємозв'язки між причинами та наслідками, і їх важко передбачити.

– Приорітети у плануванні: Розуміння того, що деякі завдання або дії мають більший вплив, допомагає встановити пріоритети в плануванні та прийнятті рішень.

АБВ-аналіз є іншим важливим інструментом у плануванні та управлінні, який допомагає розподілити завдання на три категорії в залежності від їх важливості та відносної кількості. Він надає управлінцям інструмент для ідентифікації найважливіших завдань і пріоритетних дій.

Принцип Д. Ейзенхауера виокремлює чотири категорії завдань (A, B, C, D), які визначаються їх важливістю та терміновістю. Цей принцип допомагає управлінцям краще організовувати свій робочий день та робити правильні пріоритети.

Отже, важливо розуміти, що ефективне планування та управління вимагає раціонального використання ресурсів і концентрації уваги на найважливіших завданнях. Принцип 80:20, АБВ-аналіз та принцип Д. Ейзенхауера є корисними інструментами для досягнення цього. Збалансоване та свідоме планування свого часу допомагає досягти більшої продуктивності та успіху у різних сферах життя.

Список використаної літератури:

1. Ажажа М. А. Самоменеджмент в органах публічного адміністрування : навч. посібник. Запоріжжя: ЗЦППКК. 2018. С. 40. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/666424/mod_resource/content/0/Ажажа%20М.А.%20Методичний%20посібник_Самоменеджмент%20в%20органах%20публічного%20адміністрування.pdf

2. Юринець З. В. Самоменеджмент: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2014. С. 272. URL: http://kk.nau.edu.ua/article/962

3. Василик С. К. Самоменеджмент: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2020. С. 150. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26376/1/2020-Василик%20СК%2С%20Майстренко%20ОВ%2С%20Немашкало%20КР%20та%20ін.pdf

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Малашенко Ю.А., *к.е.н., доцент кафедри управління та адміністрування*
Єфременко А. Г., *к. е. н., доцент, завідувачка кафедрою управління та адміністрування*
Придніпровського інституту ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

В умовах сьогодення більшість підприємств працюють в умовах невизначеності та непередбачуваності. Нестабільна політична і соціально-економічна ситуація в країні посилюють ступінь ризику прийняття рішень і функціонування підприємств загалом. На багатьох підприємствах України відсутня ефективно функціонуюча система оцінки економічної безпеки, а також теоретична і практична база для її підтримки. Це підсилює проблему забезпечення економічної безпеки підприємства і значно зменшує ефективність функціонування діяльності підприємств.

Система економічної безпеки підприємства – поєднання суб'єктів та об'єктів безпеки, в межах безпекозабезпечувальних процесів, шляхом реалізації механізму забезпечення та дотримання політики безпеки, задля досягнення мети й визначених цілей в сфері економічної безпеки у відповідності до специфіки й умов функціонування підприємства [1].

Рівень економічної безпеки підприємства забезпечується шляхом зростання його основних функціональних складових. Функціональні складові економічної безпеки підприємства – сукупність основних напрямів економічної безпеки підприємства, які за своїм змістом істотно відрізняються один від одного [2].

Головною метою забезпечення економічної безпеки підприємства є досягнення його сталої життєдіяльності, ефективного функціонування всіх його систем та формування потенціалу розвитку у майбутньому. .Нові загрози та ризики, що формуються у процесі переходу до цифрової економіки та нових механізмів управління, що базуються на широкому застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, роблять актуальним проведення фундаментальних системних досліджень, спрямованих на виявлення зазначених ризиків та створення механізмів їх відображення.

Вже зараз можна безперечно стверджувати, що перехід до цифрової економіки вимагатиме радикальних змін у системі відносин «держава – суспільство – наука – бізнес». У сучасних умовах економічна безпека є станом захищеності підприємства від впливу та загроз з боку як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Фактори, що створюють умови для економічної неспроможності підприємства поділяють на : зовнішні - інфляція, зміна банківських відсоткових ставок та умов кредитування, зміна по відношенню до власності та оренди, зміни в законодавстві з праці (одні із зазначених факторів може викликати спонтанне банкрутство підприємства, інші поступово посилюються та накопичуються , що призводить до повільного спаду виробництва та банкрутства), та внутрішні - недосвідченість менеджерів, некомпетентність керівництва, зловживання службовим становищем, консерватизм мислення (можуть призвести до неефективного правління підприємством та прийняттю помилкових рішень, що може призвести до втрати позицій на ринку та подальшому банкрутству підприємства).

У системі цифрової економіки простежується тісний зв'язок між економічною безпекою підприємства, системою підготовки кадрів та управління трудовими ресурсами фірми. Таке становище є наслідком усунення основного вектору у бік нематеріальних активів як інтелектуальної власності, до створення якої головним ресурсом підприємства є знання і навички персоналу.

Дієвість ефективності система економічної безпеки забезпечується певними елементами:

– системою моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства;

– стратегією антикризового управління підприємством;

– концепцією забезпечення безпеки працівників та майна підприємства:

– нормативними документами, що визначають дії працівників підприємства у кризових ситуаціях;

– структурними підрозділами, що відповідають за управління підприємством під час спаду виробництва та прояви кризових процесів.

Важливим чинником забезпечення економічної безпеки підприємств є використання інновацій. В умовах цифрової економіки інноваційні технології ініціюють нові конкурентні тиски шляхом інтеграції ринків, що потребують більшої кількості інновацій з боку технологічних і інших організацій. Підприємствам доводиться стикатися з необхідністю впровадження інновацій та швидко здійснювати процес масштабування, щоб зберегти та зміцнити свої ринкові позиції.

Загрозами економічній безпеці галузевих комплексів в умовах цифрової економіки є: різке зростання продуктивності праці в нових галузях; можливість маніпулювати інформацією, утрата засобам інформації свого значення; принципова зміна ландшафту загроз економічної безпеки; розширення проникнення інформаційних систем в системі управління

На сьогоднішній день, в умовах фінансової нестабільності, суперечливості реформ, зростання ринкової конкуренції забезпечення економічної безпеки бізнесу стає першочерговим завданням. Економічна безпека підприємства передбачає його захищеність від негативного впливу зовнішнього середовища, здатність пристосовуватися до умов, що змінюються, і запобігати загрозам.

Основною проблемою є те, що будь-яка підприємницька діяльність завжди пов'язана з ризиками, зумовленими безліччю факторів. Комплекс заходів, спрямованих на забезпечення безпеки бізнес-процесів від факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, підбирається з урахуванням індивідуальних особливостей організації та здійснюваної нею професійної діяльності.

Серед зовнішніх проблем забезпечення економічної безпеки підприємства слід виділити такі: недосконаліть законодавчої та податкової системи; адміністративні проблеми, що створюють надмірне регулювання бізнесу (тривалі перевірки, погодження в інстанціях, отримання ліцензій та дозволів та ін.); проблеми у отриманні та виконанні державних замовлень; складнощі в отриманні кредитів.

Для забезпечення і підтримки системи економічної безпеки підприємства слід виконати наступні дії: оцінка загроз для діяльності підприємства та їх своєчасне запобігання; оцінка діяльності конкурентів та бізнес-партнерів; формування звітів та інформаційних матеріалів про партнерів, ринки збуту, контракти тощо; перевірка благонадійності нових контрагентів та ділових партнерів; запобігання загрозам, що виникають внаслідок неправомірної діяльності партнерів та співробітників організації; забезпечення безпеки співробітників та майна підприємства; взаємодія з правоохоронними та наглядовими органами; забезпечення безпеки конфіденційної інформації.

Список використаних джерел:

1. Штангрет І. А. Теоретичні засади формування системи економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / [Штангрет І. А. // Ефективна економіка. - 2022. - № 4. – Режим доступу: URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10173 (дата звернення: 16.10.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.4.150

2.Ярова Ю. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи / Ю. Ярова, Л. Артеменко // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». - 2016. - № 13. - С. 257–263

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ПАТЕНТУ

Ничмоглод А.А., *здобувач освіти*
Федоренко О.В., *здобувач освіти*
Перерва П.Г*., д.е.н., проф.*
Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків

Ринок патентів досі залишається непрозорим. Інформація про кожну патентну та ліцензійну угоду засекречена, тому навіть якщо ліцензії на схожі патенти багато разів вже продавалися, умови ліцензій, включаючи ціну, завжди залишалися конфіденційними. Це означає, що ліцензіат не має можливості порівнювати ціну ліцензії з іншими аналогічними цінами та визначати, наскільки вигідна ця угода. Те саме стосується і власників патентів: і вони не мають можливості провести бенчмаркінг. У подібних умовах наявність математичних моделей для оцінки опціонів дозволить учасникам патентного ринку визначити справедливу ціну на патенти і досягти більшої прозорості ринку.

Відповідно до законодавства права на результати інтелектуальної діяльності в науково-технічній сфері або сфері дизайну можуть бути захищені патентом на винахід, корисну модель або промисловий зразок. Патент - це документ, що видається національною службою з інтелектуальної власності (Укрпатент), що засвідчує пріоритет, авторство та виключне право на відповідний об'єкт інтелектуальної власності.

У прямому юридичному сенсі патент не є об'єктом оцінки, оскільки це лише документ, що засвідчує права авторів та патентовласника. Об'єктом оцінки є або виключне право, або певний склад прав щодо інтелектуальної власності, що захищається патентом (невиключне право). Однак у мовному обороті суб'єктів господарювання в інтелектуально-інноваційній сфері досить широко використовується термін «оцінка вартості патенту», і надалі ми будемо його використовувати, розуміючи, що об'єктом оцінки є права на винахід, корисну модель або промисловий зразок, захищені цим патентом.

Українське законодавство поділяє права автора, тобто. особи, яка створила інтелектуальну власність, і патентовласника - особи, яка має виняткове право на цю власність. Це зовсім різні права, хоча вони можуть належати одній і тій самій особі. Далі, під оцінкою вартості патенту, ми матимемо на увазі оцінку вартості виключного права: права використання, розпорядження, заборони використання іншими особами. Права автора є особистими правами, вони є предметом громадянського обороту і їм не можна визначити величину ринкової вартості.

Потреба в оцінці патентів виникає в наступних випадках виробничо-комерційної діяльності промислових підприємств:

- під час укладання угод купівлі-продажу, міни, дарування;
- при внесенні активу до статутного капіталу підприємства;
- при отриманні кредиту під заставу;
- під час укладання договорів використання запатентованих об'єктів іншими особами;
- у момент визначення оподаткування для підприємства;
- при переоцінці активів;
- у процесі визначення розміру завданих збитків;
- щодо розміру втраченої вигоди;
- у процесі судових розглядів, де прямо чи опосередковано торкнулися майнові права на запатентований об'єкт;
- при залученні інвесторів.

Вартість прав на винахід чи інший об'єкт, захищений патентом, цілком визначається економічними вигодами, які може отримати правовласник від впровадження та використання своїх новацій у комерційній діяльності чи інших сферах. Ці вигоди можуть виражатися у створенні нових товарів чи послуг, зниження собівартості виробництва, поліпшенні споживчих властивостей товарів хороших і досягненні конкурентних переваг.

Для оцінювання вартості патенту використовуються три основні методи: витратний підхід (вартість патенту – це вартість заміщення або сума, яка була б необхідною для заміни права на захист винаходу), дохідний підхід (метод додаткових грошових потоків або економії коштів, які він допоможе забезпечити), порівняльний підхід (визначення того, скільки покупець заплатить за подібне майно). Специфіка проведення оцінки полягає в тому, що застосування таких порівняльних методів або методів, заснованих на розрахунку витрат, дуже обмежена.

Порівняльний підхід до оцінки, заснований на зіставленні об'єкта оцінки та його ринкових аналогів, практично ніколи не використовується для оцінки патентів, оскільки винахід чи промисловий зразок завжди є унікальними об'єктами (власне, тому на них і видають патенти), і порівняння їх із аналогами завжди буде некоректно, оскільки ігноруватиме цю унікальність. Крім того, інформація про угоди з продажу патентів майже завжди є закритою та важкодоступною. Найчастіше оцінювач обґрунтовано цурається застосування порівняльних методів виходячи з недоступності необхідної ринкової інформації. Великі складності існують і при застосуванні методів витратного підходу, тобто. методів розрахунку вартості, що ґрунтуються на аналізі витрат на створення об'єкта оцінки.

Справедлива вартість патенту може бути досить слабко пов'язана із витратами на його розробку. Існує багато прикладів, коли із дуже скромним бюджетом робляться комерційно успішні розробки.

Найчастіше для оцінки вартості патентів використовується дохідний підхід, який дозволяє розрахувати вартість об'єкта, що оцінюється, ґрунтуючись на аналізі потенційних доходів, які може отримати правовласник від використання свого винаходу. Тобто, ці методи пов'язують величину вартості та комерційну ефективність патенту, що оцінюється.

Існуючі методи дозволяють оцінити навіть вартість патентів на винаходи, які ще не впроваджені і не використовуються. Патент на такий винахід можна оцінити, якщо існує ясна перспектива комерційного використання цього винаходу в існуючих технологічних і ринкових умовах. В даному випадку оцінка базуватиметься на обґрунтованому прогнозі доходів від комерційного використання об'єкта інтелектуальної власності, що захищається патентом.

Список використаних джерел:

1. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf

2. Перерва П.Г., Нагі С., Кобєлєва Т.О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень конкурентоспроможності // *Вісник НТУ «ХПІ» (екон. науки) : зб. наук. пр*. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 89-94. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346

3. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva,. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.

4. Кобєлєва Т.О., Витвицька О.Д., Перерва П.Г., Ковальчук С.В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності // *Вісник НТУ "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр*. Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 1. С. 52-57. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60492

5. Перерва П.Г., Нагі С., Кобєлєва Т.О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень конкурентоспроможності // *Вісник НТУ «ХПІ» (екон. науки) : зб. наук. пр*. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 89-94. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346

6. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T.O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

7. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства // *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид*. 2023. № 1 (65). С. 5-11. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf

ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧКОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

О.П. Петренко, *к.е.н., доцент*
І.П.. Жечева, *магістрантка*
Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

Будь-яке підприємство своєю метою ставить отримання прибутку, тому підвищення ефективності управління таким підприємством є актуальним в умовах сталого розвитку.

З погляду Гречко А. В. та Балагир Б. В. *«*...Одним із основних завдань функціонування підприємства є забезпечення його ефективності» [1].

Погребняк А.Ю. та Медведєва А.Д. акцентують увагу на тому, що «…в сучасних умовах господарювання для розвитку підприємства і збільшення прибутку необхідно

максимальне використання всіх наявних ресурсів: економічних, фінансових, організаційних, кадрових, технічних тощо» [2].

Деякі автори відмічають, що «…Оцінка економічної. ефективності діяльності підприємства на основі показників, що дають характеристику результативність різних аспектів господарської діяльності підприємства, дозволяє не тільки з'ясувати, яким способом одержаний даний результат, але і віднайти шляхи її підвищення» [3].

Тому для оцінки ефективності діяльності мікропідприємства ФГ «КОЛОС-2006» Білгород-Дністровського району Одеської області ми скористалися функцією Харрингтона (табл.1).

Таблиця 1- Розрахунок інтегрального показника оцінки ефективності управління виробничою діяльністю ФГ "КОЛОС-2006"

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р. (+;-)
Витрати на 1 грн. продукції	0,98	0,67	0,71	-0,27
Фондовіддача	0,75	5,44	3,68	2,93
Коефіцієнт придатності основних фондів	0,34	0,27	0,26	-0,07
Матеріаловіддача	0,46	0,62	0,80	0,34
Темпи зміни продуктивності праці	45,26	753,28	72,31	27,05
Оборотність запасів	0,09	0,32	0,23	0,14
Темпи зміни середньої заробітної плати	9,65	15,93	12,7	3,05

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

Виходячи з основних показників аграрного мікропідприємства ФГ «КОЛОС-2006» , слід відмітити позитивні зрушення в економічній діяльності підприємства. Спостерігаємо скорочення витрат на 1 грн. продукції в 2022 році в порівнянні з 2020 роком на 0,27 грн. Підвищення ефективності використання основного капіталу на підприємстві характеризує фондовіддача, значення якої збільшилося за дослідний період на 2,93 в.п. Також бачимо підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів підприємство, про що свідчить збільшення показника матеріаловіддачі на 0,34 в.п. Щодо ефективності використання трудових ресурсів, слід відмітити збільшення продуктивності на 27,05 в.п. та незначне збільшення темпу зміни заробітної плати (3,05 в.п.). Серед негативних явищ слід зазначити низьке значення показника оборотності запасів, яке менше нормативного значення. Не дивлячись на збільшення показника в динаміці, причиною такого значення цього показника може бути недостатнє забезпечення оборотними запасами на підприємстві, що може привести до перебоїв в операційному циклі.

За результатами розрахунків можемо прослідити значення функції Харрингтона на рис. 1.

Прослідковуючи динаміку зміни значень інтегрального показника ефективності управління виробничою діяльністю ФГ "КОЛОС-2006", слід відмітити його позитивне значення, яке збільшується на протязі дослідного періода з 1,24 пункти в 2020 році до 4,62 пункти в 2022році. Це свідчить про достатньо ефективне управління виробничою діяльністю на підприємстві.

Отже, на підприємстві діагностовано достатній рівень економічної ефективності, проте слід відмітити і недоліки в ефективному управлінні запасами підприємства та незначний рівень зменшення ефективності управління основним капіталом підприємства. Тому, для подальшого підвищення економічної ефективності, необхідно застосовувати цілісну систему організаційно-технічних та фінансових заходів.

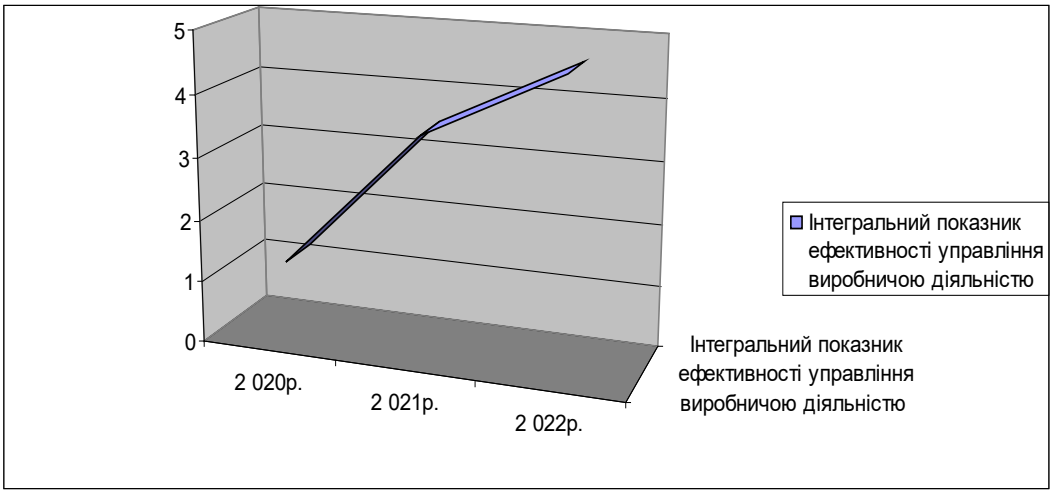

Рис.1. Інтегральний показник ефективності управління виробничою діяльністю ФГ "КОЛОС-2006"
Джерело: побудовано авторами

Серед таких заходів можна запропонувати:

– регулювання тривалості виробничого та фінансового циклів, оскільки оборотність поточних активів збільшується зі зменшенням тривалості виробничого і фінансового циклів;

– впровадження на підприємстві методики оптимального вкладення коштів у запаси матеріалів і покупних виробів;

– встановлення прогресивних норм витрати сировини, матеріалів та палива;

– систематична перевірка стану складських запасів;

– зменшення періоду обороту дебіторської заборгованості;

– зменшення періоду обороту авансів за матеріали, тобто скорочення часу між оплатою матеріалів та їх надходженням на підприємство.

Список використаних джерел:

1. Гречко А. В., Балагир Б. В. Дослідження шляхів підвищення ефективності управління виробничою діяльності підприємства. *Ефективна економіка.* 2016. №2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4780 (дата звернення 05.10.2023р.)

2. Погребняк А.Ю., Медведєва А.Д. Напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництво*. 2018. Випуск 21. С.191-197 URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/45282/1/SPEP-21_p191-198.pdf (дата звернення 04.10.2023р.)

3. Матвійчук Ю. В., Величко Л. А. Резерви підвищення ефективності діяльності підприємства в конкурентному середовищі. URL: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/1_matvijchyk.htm (дата звернення 04.10.2023р.)

ЕКОНОМІКО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Приймак С.В., *к.е.н., доц.*
Рахвал І.Р., *студентка*
Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів

Нестабільна ситуація в економіці України, яка зіткнулася зі значними викликами внаслідок військової агресії росії, вимагає не лише вирішення поточних проблем, а й пошуку шляхів постконфліктної реконструкції національної економіки. Вкрай важливо забезпечити наявність планів сталого відродження економіки. Важливо визнати, що війна суттєво вплинула на економічну систему України, зокрема на функціонування дрібного і середнього бізнесу, які є важливим джерелом зайнятості, інновацій, економічного зростання та соціальної стабільності в країні. Наразі бізнес-спільнота України перебуває у складній ситуації. Майже третина підприємств була повністю або частково закрита. Основними перешкодами для зростання бізнесу у 2023 році є економічна та політична невизначеність, пов'язана з непередбачуваною ситуацією в країні, а також недостатнє фінансування для підтримки діяльності бізнесу. Натомість проблеми, пов'язані з діяльністю державних та регуляторних органів, у 2023 році зменшилися та мають незначний вплив на розвиток бізнесу. Для забезпечення успішного функціонування малих та середніх підприємств в Україні необхідно розробити стратегічну політику щодо макроекономіки держави. Такі заходи передбачають створення сприятливого бізнес-середовища, яке передбачає широкі можливості для ведення бізнесу, зниження адміністративних бар'єрів, спрощення бюрократичних процедур та електронні реєстраційні послуги, спрямовані на підтримку малого та середнього бізнесу [1].

Малі та середні підприємства створюють близько 64% доданої вартості, забезпечують зайнятість 81,5% працівників суб'єктів господарювання та генерують 37% податкових надходжень в Україні [2]. Міжвідомча робоча група з питань прискорення перегляду державного регулювання господарської діяльності, створена 13 січня 2023 року, ідентифікувала понад 1 000 державних регуляторних актів. Серед них 528 дозволів, 224 ліцензії, 157 погоджень, 145 висновків, 121 сертифікат, 55 декларацій, 42 повідомлення та 23 свідоцтва. Юлія Свириденко, Перший віце-прем'єр-міністр - Міністр економіки України, повідомила про підготовку до дерегуляції господарської діяльності та покращення бізнес-середовища на засіданні Уряду 31 січня 2023 року [3]. Значна частина запропонованих змін спрямована на покращення бізнес-клімату для малих та середніх підприємств.

У період воєнного часу та протягом одного місяця після його завершення будь-яка компанія може скористатися пільговою ставкою податку, після чого мінімальна ставка податку буде встановлена на рівні 5%. Зобов'язання уряду вже принесли свої плоди: понад 120 000 підприємців подали заявки на застосування нового режиму оподаткування за ставкою 2% протягом декількох днів після 31 березня 2022 року. Крім того, 30 березня 2022 року через систему ДІЯ було зареєстровано 1 000 нових фізичних осіб-підприємців, що свідчить про те, що люди не лише готові працювати та продовжувати свою діяльність, а й проявляти бізнес-ініціативу навіть тоді, коли країна перебуває у стані війни [4].

Також уряд України розпочав реалізацію Програми тимчасового переміщення підприємств з регіонів, що постраждали від військових дій, спрямованої на підтримку малих та середніх підприємств. Метою програми є підтримка виробничого та трудового потенціалу України шляхом сприяння переміщенню виробничих підприємств у західні регіони країни. Львівська область є першочерговим напрямком для бізнесу завдяки своєму стратегічному розташуванню між Європейським Союзом та Україною, а також відмінному сполученню з іншими регіонами. Завдяки Програмі в регіоні вже працює понад 200 компаній, які створили

понад 5 000 нових робочих місць. Для підтримки цих підприємств з обласного бюджету було виділено 50 мільйонів гривень. Програма переїзду дозволяє компаніям продовжувати свою діяльність у сприятливому середовищі, роблячи внесок у розвиток та економічне зростання України [5].

Не менш важливим пунктом в реалізації функціонування малих та середніх підприємств є забезпечення ефективного управління їх платоспроможністю, оскільки це може бути визначальним фактором їхньої життєздатності та стійкості в умовах економічної дестабілізації. Відсутність достатніх фінансових резервів, які б допомогли малим та середнім підприємствам впоратися з цими складними часами, є основною проблемою в управлінні платоспроможністю. Основною загрозою фінансовій стабільності малих та середніх підприємств є зменшення оборотного капіталу та збільшення витрат. Крім того, кредитний дефіцит, спричинений зниженням банківської активності з початком війни, посилив напруженість у фінансуванні бізнес-діяльності. Підвищення відсоткових ставок за кредитами та жорсткі кредитні обмеження, запроваджені банками, а також підвищені вимоги до застави значно обмежили фінансові ресурси, доступні для малих підприємств. Раніше такі компанії використовували ці ресурси для фінансування господарської діяльності та сприяння зростанню виробництва.

З початком війни комерційні банки різко скоротили кредитування всіх категорій підприємств. Однак скорочення кредитів середнім підприємствам було відносно найменшим - 1,570 млрд. грн., що в 1,5 рази менше, ніж скорочення кредитів іншим категоріям підприємств. Кредити малим підприємствам та мікропідприємствам зменшилися у 2,3 та 2,1 рази відповідно порівняно з березнем 2022 року. Загальна тенденція вказує на зниження спроможності підприємств отримувати комерційні кредити в банках, незважаючи на те, що окремі підприємства різних видів припинили свою діяльність через конфлікти, що відбуваються на території, де вони розташовані. Серед інших проблем, що перешкоджають покращенню платоспроможності дрібних та середніх підприємств в Україні, обмеженість інфраструктури для залучення інвестицій та недостатня розвиненість фінансового ринку, що обмежує доступ компаній до зовнішніх джерел фінансування. Ще однією важливою проблемою, що ускладнює платоспроможність малого та середнього бізнесу під час війни, є брак ліквідності. Під час кризи попит на товари та послуги, як правило, знижується, що призводить до затримки платежів, збільшення вартості кредитів та скорочення фінансування. Таке зниження, зрештою, призводить до загального спаду ділової активності. Недостатня ліквідність для покриття витрат та погашення поточних боргів може стати проблемою для малих та середніх підприємств.

Від початку війни забезпечення фінансової стабільності підприємництва в Україні спирається на тривалі державні програми, спрямовані на підтримку малих і середніх підприємств. Крім того, було запроваджено нові заходи, спрямовані на забезпечення стійкості малого бізнесу в надзвичайних ситуаціях. У рамках стратегії зміцнення фінансової стабільності українських суб'єктів господарювання було визначено низку державних програм, спрямованих на досягнення цієї мети. Ці програми були адаптовані для використання в умовах воєнного стану, а також були розроблені нові програми для підтримки малого та середнього бізнесу:

1. Продовження надзвичайного стану в березні 2022 року продовжило дію урядової програми "Доступні кредити 5-7-9%", яка пропонує малому та середньому бізнесу доступ до кредитів до 60 мільйонів гривень з компенсацією відсотків державою. Зокрема, відсоткові ставки для МСП були знижені до 0% на період воєнного часу.

2. Реалізація схеми підтримки зайнятості громадян, які були переміщені в межах країни та окремих регіонів. Ця програма передбачає виплату компенсації суб'єктам малого та середнього підприємництва, які працевлаштовують осіб, що належать до цієї категорії громадян. Розмір компенсації виплачується з коштів державного бюджету, що спрямовуються до Резервного фонду, і залежить від рівня витрат на оплату праці.

3. Державна програма підтримки переміщення підприємств із зони проведення антитерористичної операції у західні регіони України пропонує організаційну допомогу для перенесення виробничих потужностей у безпечніші райони.

4. У рамках державної ініціативи з цифровізації через портал "Дія" впроваджується урядова програма безповоротних грантів "єРобота". Програма пропонує підприємцям можливість отримати гранти для започаткування та розширення своєї бізнес-діяльності. Розмір цих виплат варіюється від 6 250 до 200 000 фунтів стерлінгів залежно від типу бізнесу. Варто зазначити, що ця програма має окремий розділ мікрогрантів. Він спеціально спрямований на підтримку малих сільськогосподарських підприємств.

5. Існує кілька програм, які передбачають пільгові та спрощені податкові структури для бізнесу в період воєнного стану. Ці програми покликані спростити необхідні податкові платежі та зменшити загальні витрати на ведення бухгалтерського обліку для бізнесу. Призупинення податкових перевірок для малих і середніх підприємств на період воєнного стану також входить до цієї групи пакетів державної підтримки [6]. Так, наприклад президентом України було підписано Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX (законопроєкт 7137-Д) «Про внесення змін до податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [7].

Отже, малі та середні підприємства мають значний вплив на українську економіку, оскільки вони збільшують додану вартість та становлять більшість суб'єктів господарювання. Після закінчення воєнного стану компанії мають можливість отримувати знижену ставку податку протягом місяця, що стимулювало понад 120 000 підприємців подати заявку на новий режим оподаткування за ставкою 2%. Зниження банківської активності після початку війни обмежило фінансові ресурси малого бізнесу, що ускладнило поповнення обігових коштів та призвело до зростання витрат. Комерційні банки різко скоротили обсяги кредитування для всіх видів бізнесу, а ситуація ускладнюється відсутністю інфраструктури для залучення інвестицій та нерозвиненістю фінансового ринку. Крім того, дефіцит ліквідних активів під час війни призвів до зниження попиту на товари та послуги, відтермінування платежів, підвищення вартості запозичень та скорочення фінансування малих і середніх підприємств. Для посилення фінансової стійкості підприємств в умовах надзвичайних ситуацій було запроваджено низку державних програм та заходів, спрямованих на підвищення їхньої фінансової надійності та стійкості.

Список використаних джерел:

1. Клочковська В. О., Клочковський О. В., Трегубов О. С. Макроекономічні аспекти відновлення функціонування малого та середнього бізнесу в контексті повоєнної відбудови національної економіки України. Економіка і організація управління, 2023. С. 89-98. DOI: https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.1.9

2. Урядовий портал. Підтримка малого і середнього підприємництва. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva (дата звернення: 24.10.2023)

3. Носков О. М. Проблеми регулювання та перспективи розвитку малого і середнього бізнесу в україні: теоретичні аспекти. 2023. С. 157-168

4. Бортнік С. Функціонування малого і середнього підприємництва в україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка та суспільство, № 36. 2022. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-4

5. Ватаманюк-Зелінська У., Кілочко О., Зелінський, М.-П. Державна фінансова підтримка мсб в період воєнного стану. Економіка та суспільство, №45. 2022. С. 10. DOI:https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-77

6. Томчук О., Трегубов О., Андронік О. Фінансові аспекти управління платоспроможністю малого та середнього бізнесу в умовах війни. Економіка та суспільство, № 50. 9 с. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-42

7. Верховна Рада України. Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX (законопроєкт 7137-Д) «Про внесення змін до податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 24.10.2023)

ЗДІЙСНЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Савчук Т. О., *здобувачка вищої освіти групи ФБі-21-1 Факультет фінансів та цифрових технологій*

Коляда Т. А., *к.е.н, доцент, доцент кафедри публічних фінансів*

Державний податковий університет

Відповідно до Бюджетного кодексу України, бюджетний процес – це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Згідно з Бюджетним кодексом України етапами (стадіями) бюджетного процесу є:

1. складання проектів бюджетів;

2. розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (або рішення про місцевий бюджет);

3. виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (або рішення про місцевий бюджет);

4. підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Експерти наголошують, що від належно організованого управління бюджетним процесом залежить соціально-економічне становище кожної громади, регіонів і країни в цілому, реалізація функцій і завдань всіх органів влади, ефективність надання публічних послуг та результативність роботи всіх учасників бюджетного процесу [1].

Бюджетний процес в умовах воєнного стану відрізняється від звичайного бюджетного процесу. Коли встановлено воєнний стан, держава фактично змушена перерозподілити бюджетні ресурси та збільшити додаткові витрати на потреби оборони та безпеки.

Бюджетний процес в Україні за часи війни пройшов ряд суттєвих змін, що є наслідком переформування доходів та видатків Державного бюджету України.

Прийняті за поточні місяці війни Закони України, Укази Президента України та Постанови Кабінету Міністрів України свідчать про наступні зміни у бюджетному процесі:

- переформування бюджетних коштів на фінансування оборони та галузей її підтримки, що призвело до спрощеної процедури виконання бюджетних зобов’язань, оскільки Уряд надав повноваження по внесенню змін до місцевих бюджетів, перерозподілу бюджетних коштів і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, а також з перерахування коштів з місцевих бюджетів Державному бюджету на потреби оборони, на збільшення видатків за рахунок зменшення інших видатків з метою боротьби російськими загарбниками, на підставі рішення виконавчих комітетів місцевих рад, місцевими державними адміністраціями, військово-цивільними адміністраціями, військовими

адміністраціями, розпорядниками бюджетних коштів за поданням місцевих фінансових органів без ухвалення відповідного рішення представницьким органом влади;

– передача коштів між бюджетами здійснюється без укладання договорів;

– норма ст. 55 Бюджетного кодексу України (Захищенні видатки) в умовах воєнного стану не застосовується;

– реверсні дотації до Державного бюджету з місцевих бюджетів, тимчасово окупованих територій не здійснюються;

– фінансово-контрольні заходи щодо виконання місцевих бюджетів призупинені і поступово відновлюють роботу в обмеженому режимі та інші.

Вказані зміни у бюджетному процесі свідчать про поширення повноважень органам влади на місцях щодо бюджетного регулювання та спрощення процедури бюджетного контролю [2].

Щодо основних особливостей бюджетного процесу в умовах воєнного стану, то вони наступні:

1. Як вже ми зазначали раніше, це збільшення видатків на оборону: У воєнний період видатки на оборону та безпеку значно зростають. До бюджету додаються кошти на забезпечення армії, придбання військової техніки та озброєння, а також інші заходи, пов'язані з обороною країни. До прикладу: у 2021 році на оборону уряд виділив близько 117 млрд. грн., тоді як у 2023 році цей показник передбачав 870 млрд грн, проте протягом цього року Верховна Рада схвалювала виділення додаткових коштів на оборону, що в остаточному варіанті склало 1 трлн 141 млрд. грн.;

2. Швидке реагування: Умови воєнного стану можуть вимагати швидкого реагування на зміни в обстановці. Тому бюджетний процес повинен бути гнучким і здатним отримати нагальні потреби у фінансуванні.

3. Запровадження додаткових або скасування наявних податків: Для забезпечення фінансування воєнних заходів можуть бути введені додаткові податки або збори.

«Так, не оподатковується ПДФО сума (вартість) благодійної допомоги, отриманої зазначеними фізичними особами, які внесені до Реєстру волонтерів, для її надання на користь осіб, перелік яких визначений в ПКУ».

«Також, дохід від продажу об'єктів нерухомості, зазначених в абзаці 2 п. 172.2 ст. 172 ПКУ (продаж протягом звітного (податкового) року другого, третього та наступних визначених об'єктів нерухомості), об'єктів незавершеного будівництва може бути зменшений на документально підтверджені витрати на придбання об'єкта нерухомості, зокрема, у вигляді грошової суми, зазначеній у житловому сертифікаті на придбання об'єкта житлової нерухомості, що був отриманий платником податку, як компенсація за пошкоджений/знищений об'єкт нерухомого майна відповідно до зазначеного вище Закону України № 2923-IX від 23.02.2023».

«Також, з 1 жовтня 2023 року за порушення зазначеного законодавства передбачено звільнення від відповідальності (крім порушень порядку при продажу підакцизних товарів), якщо порушення вчинені при продажу товарів, наданні послуг на:

– тимчасово окупованих територіях України – по дату завершення тимчасової окупації;

– територіях активних бойових дій – по дату завершення бойових дій;

– територіях можливих бойових дій – по дату припинення можливості бойових дій».

4. Велика відкритість і контроль: Умови воєнного стану можуть вимагати більшої відкритості та контролю над витратами та видатками із запобігання корупції та недоцільному використанню коштів.

5. Взаємодія з міжнародними партнерами: Країни, які перебувають у стані конфлікту, можуть отримувати фінансову підтримку та допомогу від інших країн та міжнародних

організацій. Ця взаємодія також впливає на бюджетний процес. Україна є країною-членом Світового банку, з 24 лютого 2022 року Світовий банк мобілізував на підтримку України фінансові ресурси у розмірі 34 млрд дол. США. Понад 22 млрд дол. США з цієї суми вже надано Україні.

ЄБРР є одним з найбільших інституційних кредиторів в Україні. Станом на кінець березня 2023 року сукупний обсяг виділеного Україні Банком фінансування становить 18,1 млрд євро в рамках 529 проектів. Частка приватного сектору в українському портфоліо складає 39%. У березні 2022 року ЄБРР оголосив початковий «пакет стійкості» у розмірі 2 млрд євро, що передбачає фінансування заходів для допомоги громадянам, компаніям і країнам, які зазнали впливу війни рф проти України. Підтримка для українських компаній передбачена, зокрема, у формі відстрочених кредитів, підтримки ліквідності та торговельного фінансування. За можливості компаніям також буде надаватися допомога у релокації з метою продовження діяльності. Кошти для країн-сусідів України передбачені для допомоги у зв'язку з приїздом біженців, пом'якшення наслідків війни та санкцій для їхнього енергетичного сектору, підтримання ліквідності для малого та середнього бізнесу [3].

Щодо Міжнародного Валютного Фонду, країною-членом якого Україна є також, то 9 березня 2022 року Радою виконавчих директорів Міжнародного валютного фонду було затверджено рішення виділити Україні фінансування на суму $1,4 млрд (1,0059 млрд СПЗ) в рамках програми екстреної підтримки Фонду для його держав-членів за рахунок інструменту швидкого фінансування Rapid Financing Instrument (RFI). Метою фінансування є покриття першочергових витрат Держбюджету та підтримка платіжного балансу України на фоні непередбачуваних величезних витрат, спричинених війною з Російською Федерацією [4].

Отже, можемо зробити висновок, що бюджетний процес в Україні є важливою та невід'ємною частиною економічної системи. Проте умови воєнного стану вимагають від уряду та фінансових установ великої відповідальності та особливої здатності ефективно регулювати бюджетний процес, забезпечувати виконання державного бюджету та ефективно управляти ним, покращувати рівень міжнародного партнерства, гарантуючи безпеку країни, стабілізацію економіки та відновлення після воєнного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Все про «Бюджетний процес» для місцевих бюджетів. Децентралізація в Україні. URL: https://decentralization.gov.ua/news/9310 (дата звернення: 18.10.2023).
2. Коробцова Д. В. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Аналітично-порівняльне правознавство. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/29.pdf (дата звернення: 18.10.2023).
3. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. Міністерство закордонних справ України. URL: https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami (дата звернення: 18.10.2023).
4. Роль міжнародних фінансових організацій в процесах стабілізації економіки України. DSpace Repository :: Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d5d0b892-c44f-43b0-869f-0e095809b884/content (дата звернення: 18.10.2023).

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Сердюк О. І., *к. е. н., доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування,*
Кремпоха Я. С., *здобувачка другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми «Зв'язки з громадськістю», Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

Найважливішим соціально-політичним явищем у житті та діяльності будь-якої організації являється кадрова політика. Від її змістовного наповнення залежить успіх розвитку не тільки конкретної організації, а й суспільства загалом. Лише за умови вибору сучасних принципів та технологій управління персоналом функціонування організацій буде ефективним. Адже працівники, які належним чином мотивовані, мають доступ до знань і активно беруть участь у житті організації, стають її основним капіталом і перестають бути лише одним із економічних ресурсів її операційної діяльності [1, с. 74].

Науковці вважають, що персонал організації являється найскладнішим об'єктом управління. Основні концепції управління персоналом ґрунтуються на визнанні зростання значущості особистості працівників, дослідженні схем мотивації, вмінні їх раціонально коригувати, відповідно до основних завдань організації.

Головною метою концепції управління людськими ресурсами є не лише залучення та утримання кваліфікованих працівників, а й розвиток персонал-технологій, що сприяють ефективній реалізації стратегічних цілей організації [1, с. 75]. Технології управління персоналом – це засоби управління персоналом, які впливають на поведінку людини, створення сприятливого управлінського середовища, організацію та координацію спільної трудової діяльності, дисциплінованість, довіру, лояльність [2].

Науковець Т. Погорєлова розглядає інноваційну систему управління персоналом в організації як гнучку систему управління, яка враховує та формує потреби фахівців, здатних розробляти, застосовувати та широко використовувати інновації [3]. У процесі свого розвитку система управління персоналом проходить усі стадії, характерні для інноваційного процесу (табл. 1).

Таблиця 1 - Основні стадії впровадження управлінської новації

Стадія впровадження	Її характеристика
Інвенція	Поява ідеї інновації
Ініціація	Дослідження та перевірка можливості втілення ідеї з допомогою використання інформаційних технологій
Дифузія	Втілення ідеї, яка здатна підвищити ефективність діяльності конкретних підрозділів чи організації в цілому

Джерело: [4]

Система управління персоналом, через її ключову роль в організації, має характеризуватися стрімким розвитком та інноваційним характером, який проявляється в застосуванні її керівництвом комплексу інноваційних технологій в управлінні людськими ресурсами (HR-інновацій), зокрема:

– підбір персоналу за допомогою штучного інтелекту: використання чат-ботів, які відповідають на поширені запитання, проводять їх скринінг та допомагають рекрутерам зосередитись на інших адміністративних завданнях;

– гейміфікація – новітня бізнес концепція, пошук нестандартних рішень, які допомагають зробити роботу цікавішою за допомогою інструментів чітко структурованих сценаріїв (бейджів, лідербордсів, евордсів, сетингів); ігрові досягнення легко трансформуються у традиційні KPI, кількісні оцінки продуктивності;

– розвиток емоційного інтелекту, який на 50 % визначає клімат в організації; вчені доводять, що продуктивність персоналу залежить від їх емоційного інтелекту, у зв'язку з

чим програма його розвитку стала досить популярною серед керівників успішних українських організацій, що роблять її частиною сучасної корпоративної культури [1].

Інноваційними методами підбору персоналу є рекрутингові технології, зокрема хедхантинг, скрінінг, коучинг, аутстафінг, контролінг та інші.

Head hunting – процес цілеспрямованого виявлення та залучення сильних кандидатів, які не шукають перспективну роботу самостійно, оскільки працюють на інші організації. Ця методика використовується якщо мова йде про фахівців, які мають рідкісну спеціальність або винятковий рівень майстерності [1].

Широкою популярністю в організаціях користується адаптований хедхантинг, більше схожий на рекрутинг. Його суть полягає в зацікавленості кадрових працівників фахівцями середньої ланки на відміну від класичного хедхантингу, при якому «полювання» відбувається лише за тими працівниками, які займають керівні позиції в організації [5]. Одним із способів пошуку персоналу є звернення роботодавців до закладу вищої освіти (прелімінарінг), який дозволяє підготувати фахівців згідно реальних потреб організації, відібравши при цьому найбільш мотивованих кандидатів.

Надсилання запитів до служби зайнятості, розміщення вакансій в Інтернеті та ЗМІ включає такий спосіб оцінювання претендентів як скрінінг (технологія швидкого добору персоналу окремих категорій персоналу). Це не потребує значних фінансових витрат, оскільки ці джерела набору забезпечують відділу кадрів зручність контролю вхідних резюме. Однак отримання великої кількості резюме від кандидатів, які завідомо не відповідають заявленим вимогам, потребує багато часу для їх детального розгляду та відбору [5].

Найефективнішим інструментом підвищення результативності праці персоналу вважається коучинг. Його суть полягає в тому, що керівник організації (коуч) не виступає в ролі експерта та не приймає рішення за співробітника, стосовно проблеми, що виникла. Проте, його високий рівень компетентності та управлінського досвіду дозволяє створити такі умови, співробітнику, за яких він самостійно зможе вирішити проблему.

В умовах воєнного стану в Україні все більшої популярності набирає аутстафінг (вивід персоналу за штат), коли працівники оформлені в одній організації («аутстафер» або організація-підрядник), а виконують трудові обов'язки в іншій (організація-замовник).

Одним з інноваційних методів управління персоналом є контролінг персоналу (кадровий контролінг). Його основне призначення – контроль трудових ресурсів і планових показників діяльності. Це гарантує інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, використанням і розвитком персоналу організації. Крім того, контролінг формує систему управління, що включає її постійний моніторинг, включаючи комплексний аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів організації.

Отже, розвиток системи управління персоналом займає ключові позиції у розмаїтті напрямів та сфер функціонування організації. Характерною його особливістю є застосування, окрім традиційних методів управління, комплексу інноваційних технологій (HR-інновацій), використання яких дозволить підвищити рівень конкурентоздатності та репутації персоналу, а також сприятиме формуванню працездатної і ефективно функціонуючої команди в цілому.

Список використаних джерел

1. Жавела К. А., Жавела А. К. Сучасні концепції та інноваційні технології в системі управління персоналом. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2019/14.pdf (дата звернення: 08.10.2023).

2. Балановська Т. І., Михайліченко М. В., Троян А. В. Сучасні технології управління персоналом: навчальний посібник. Київ: ФОП Ямчинський О. В., 2020. 466 с.

3. Погорєлова Т. О. Інноваційні технології в управлінні персоналом на сучасному

підприємстві. Вісник національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки): збірник наукових праць. Харків: НТУ «ХПІ», 2018. № 15 (1291) С. 101-104.

4. Тоцький В. І., Лавриненко В. В. Організаційний розвиток підприємства: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2005. 247 с.

5. Шахно Ю.А., Шипіна В. О. Інноваційні технології підбору персоналу в сучасних умовах. URL: http://surl.li/mdidd (дата звернення: 07.10.2023).

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ «СУХИХ ПОРТІВ»

Слободян В.В., *науковий співробітник відділу розвитку митної справи*
Науково-дослідний інститут фінансової політики
Державний податковий університет,м. Хмельницький

Розширення меж міжнародної торгівлі, концентруючись навколо морських портів**,** сприяє підвищенню інвестиційної привабливості як регіонів, в яких розміщені, так і самої країни. Однак через блокування морських портів та часті обстріли, постало питання створення так званих «сухих портів» ближче до кордону країни з суміжними країнами. Під «сухим портом» розуміється внутрішній термінал, з'єднаний з одним або декількома морськими портами за допомогою інтермодальної транспортної системи. Таким чином, «сухий порт» виступає сучасним дієвим способом щодо збільшення пропускної та переробної спроможності морських портів в умовах територіальних обмежень, а також ефективним інструментом зниження нерівномірності внутрішніх вантажопотоків порту. Основні функції «сухого порту» - це перевалка вантажів, а також зберігання, консолідація та комплектація вантажів, їх митне оформлення, технічне обслуговування автомобільних і залізничних транспортних засобів. Створення «сухих портів» вирішує проблему розвитку транспортних потоків в припортових містах. До основних переваг «сухих портів» можна віднести [1]:

– «сухі порти» покращують послуги з імпорту та експорту морського порту;

– «сухі порти» виступають як джерело зайнятості, що дає змогу забезпечити розширення морського порту через просторові обмеження;

– такі інтермодальні перевезення можуть знизити транспортні та логістичні витрати для компаній;

– завдяки оперативній спритності можна скоротити терміни доставки товарів;

– між розвитком регіону та «сухим портом» створюється доброчесне економічне коло;

– зменшується вплив на навколишнє середовище, пов'язаний з перевезенням товарів;

– розвантажуються дороги.

Тож, створення і експлуатація «сухих портів», є перспективним та потенційно ефективним шляхом у вирішенні завдання щодо збільшення вантажообігу морських портів, що призведе до підвищення своєчасності вантажних перевезень, а також до подолання екологічних проблем регіону. Однак недостатній розвиток науково-методичної бази системного обґрунтування необхідності створення «сухого порту» в регіоні, вибору і розрахунку основних параметрів такого тилового терміналу на етапі його стратегічного планування може привести до виникнення зайвих капітальних і експлуатаційних витрат і, як наслідок, до збільшення собівартості вантажопереробки в системі «морський порт – «сухий

порт» [1;2]. Тому, як висновок зі сказаного, випливають і недоліки створення «сухих портів», а саме:

– державна політика та її правила. Це пов'язано з тим, що створення «сухого порту» потребує державного розгляду до прийняття остаточного рішення, який передбачає залучення різних міністерств, таких як міністерство навколишнього середовища, інфраструктури, землеустрою та багато інших державних органів [2];

– вплив на навколишнє середовище та суспільство. Дорожні та залізничні перевезення спричиняють такі негативні наслідки, як затори, шум та забруднення повітря;

– вплив на інфраструктуру. Однією з основних концепцій «сухого порту» є залізнична інфраструктура, залізничне сполучення між морським портом і «сухим портом» є основним чинником успіху «сухого порту»;

– фінансові проблеми. Фінансування «сухих портів» є головною перешкодою, оскільки впровадження «сухого порту» вимагає значних фінансових ресурсів. Фінансуванню також підлягає нинішня інфраструктура залізниць та автомобільних доріг, щоби впоратися зі зростаючими навантаженнями, а створення цих потужностей вимагає великих початкових вкладень, які можуть підвищити рівень податків [2;3];

– обмеження користування землею. При виникненні ідеї створення та розвитку логістичного хаба, перш за все, необхідно перейнятися питанням місця розміщення такого центру та статусу земельної ділянки, на якій його буде розміщено. При оформленні прав на земельну ділянку важливо пам'ятати про цільове призначення, правовий статус, наявність обтяжень/обмежень щодо використання землі та особливості процедури отримання земельної ділянки у власність або в користування. [2];

– економічний розвиток регіону може вплинути на якість життя сусідніх регіонів, а саме витіснення продуктивних факторів у бенефіціарний регіон.

Однак, підсумовуючи усе вище сказане та враховуючи нинішню ситуацію в країні, можна впевнено сказати, що «сухий порт» - це важливий учасник транспортного процесу у перевезенні вантажів, на якого покладено безліч функцій задля підвищення та забезпечення сталого економічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Загородня Ю.В. Перспективи стратегічного розвитку морських портів. / Ю.В. Загородня // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки». - 2020. - № 4. Т. 1. – С. 49-58.

2. Петренко О.І. Особливості функціонування сухих портів. / О.І. Петренко // ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ. – 2021. - №3. - С. 58-64 URL: https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8b4a816c-e41b-4b77-8fa1-9e6a659fbc66/content

3. Горачек О., Горова К. «Сухий порт». Особливості та організація роботи. АПК-інформ. 2021. URL: https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/topic/1521245

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ АВТОНОМІЇ РЕГІОНІВ

Степанова А.В., *здобувачка 4 курсу, Інститут економіки та менеджменту*
Пульча Д.О.*, аспірант*
Національний університет «Одеська політехніка», м.Одеса

Бюджетна децентралізація відіграє важливу роль у розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць. Зокрема, можна говорити про те, що сутність бюджетної децентралізації полягає у делегуванні фінансових повноважень центральних органів влади до місцевих органів територіального урядування.

Необхідність бюджетної децентралізації обґрунтовується підвищенням ефективності діяльності органів місцевого самоврядування, оскільки вона залежить саме від наявності фінансових ресурсів у розпорядженні громади або регіону та раціонального використання бюджетних коштів.

За умови євроінтеграційного напрямку розвитку України децентралізація місцевих бюджетів стала надзвичайно важливим питанням та набула особливої актуальності. Фінансова автономія органів місцевої влади є елементом стабільності та спроможності будь-якого регіону України. Саме тому дослідження джерел фінансових надходжень до місцевих бюджетів є невід'ємною частиною теми курсової роботи.

Згідно з бюджетним кодексом України доходами бюджету є всі неподаткові, податкові та інші фінансові надходження, які надходять до місцевого бюджету на засадах безповоротності (рис. 1) [3].

Рисунок 1 – Класифікація фінансових надходжень у місцеві бюджети

Безперечним фактом є те, що основу місцевих бюджетів становлять податкові надходження. До них можна віднести загальнодержавні податки, які у законодавчому порядку закріплені за місцевим органом влади та його бюджетом, а також збори на певній місцевості. Зокрема до податкових надходжень місцевих бюджетів можна віднести: податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, акцизний податок із реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів, плата за землю, єдиний податок, збір на першу реєстрацію транспортного засобу, податок на майно, збір за місця паркування, туристичний збір.

Говорячи про неподаткові доходи, варто розуміти, що до їх числа входять різноманітні доходи від власності та від діяльності підприємців на території органу місцевого самоврядування, адміністративні збори та надходження від некомерційної діяльності.

Іншим джерелом фінансових надходжень є доходи від операцій з капіталом. Сюди входить продаж капіталу, основних фондів органу місцевого самоврядування, резервів або земельних ресурсів.

Окремим видом фінансових надходжень є трансферти. Трансферти – це кошти, які отримує місцевий бюджет від інших органів влади у державі, міжнародних фондів, організацій або іноземних держав. Розмір міжбюджетних трансфертів згідно з чинним законодавством затверджується в окремому порядку для кожного місцевого бюджету держави. Відмінністю трансфертів від позик є їх безповоротна основа. Окрім того, невід'ємною частиною фінансових надходжень є кошти, які місцевий бюджет отримує від муніципальних утворень. Окремою статтею доходів є місцеві позики органу місцевої влади [2].

Міжбюджетні трансферти в Україні також можуть бути різних видів. Так, виокремлюють базові дотації, субвенції, реверсні дотації та додаткові дотації. Під поняттям базової дотації розуміють трансферт, що надається місцевому бюджету з державного. Реверсна дотація являє собою зворотній процес, при якому кошти передаються з місцевого бюджету до державного.

Таким чином можна підсумувати, що в Україні джерелами надходжень до місцевих бюджетів є різні види доходів: податкові, неподаткові, трансферти та доходи від операцій з капіталом. Іншими видами надходжень є місцеві запозичення, які надаються бюджетам на основі подальшого повернення. Окрім власних доходів та доходів, отриманих завдяки міжбюджетним трансфертам, місцеві бюджети також можуть отримувати надходження на власні потреби від іноземних країн, організацій або фондів, оскільки відповідна можливість передбачена у реформованому законодавстві як одна з переваг бюджетної децентралізації органів місцевого самоврядування.

Список використаної літератури:

1. Булавинець В.М. Бюджетна децентралізація: сутність та специфіка реалізації в Україні / Ефективна економіка. – 2021. – № 12. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/98.pdf

2. Татарин Н.Б. Місцеві бюджети як фінансова база місцевого самоврядування / Н.Б. Татарин, В.В. Войтович // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – № 11. – С. 159-162.

3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51 – URL: http://zakon3.rada. gov.ua/laws/show/2456-17

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

***Тараненко О.О.**, студентка 3-го курсу економ. фак-ту,*
***Дугієнко Н.О.**, к.е.н., доцент*
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

2022 рік став початком світової політичної та економічної кризи, яка охопила економіку України. В Україні склалася складна економічна ситуація. Причиною цього є вторгнення, нашого сусіда, Російської федерації, пошкодження цивільної інфраструктури, а також морська блокада майже всіх портів України [1, с. 577].

Через вихід РФ із Чорноморської зернової ініціативи, ситуація з продовольством на світовому ринку погіршилася. Це призвело до зростання цін на продовольство та загострення проблеми голоду, і це в свою чергу, стимулює нові хвилі міграції.

До війни 75% зовнішнього українського товарообігу припадало на морські порти. З 24 лютого 2022 року всі морські порти заблоковані [2, с. 23]. Відбулася динамічна переорієнтація зовнішньої торгівлі України на європейські ринки та нові логістичні маршрути, що суттєво пом'якшило обмеження, які наклало блокування агресором чорноморських морських портів. Цьому сприяли рішення ЄС та низки інших важливих торговельних партнерів щодо лібералізації доступу українських товарів, важливі рішення щодо поліпшення транспортування українських товарів територією ЄС [3, с. 2].

Економіка України не стоїть на місці. Вона розвивається завдяки допомозі провідних країн світу, починає поступово адаптуватись до умов війни. Так, товарообіг України почав відновлюватися, і навіть зріс на 3 % відповідно до минулого року (табл. 1). Не вдалося подолати негативну тенденцію у експорті. Обсяг скоротився на 15% до 24475 млн. дол. США. На відміну від експорту, імпорт товарів збільшився на 19% до 41117 млн. дол. США.

Таблиця 1. Структура зовнішньої торгівлі товарами 2022-2023 рр. (млн. дол. США).

	2022	2023	Зміни до попереднього періоду
Товарообіг	63497	65592	3%
Експорт	28924	24475	-15%
Імпорт	34573	41117	19%

Джерело: складено автором за даними Держмитслужби [4].

Структура експорту та імпорту товарів в порівнянні з минулим роком змінилася (рис. 1). В експорті продовжують переважати продовольчі товари та сільськогосподарська продукція, частка яких становить 59,6% від загального обсягу. У той час, частка несільськогосподарської продукції в експорті зменшилася до 40,4%. Зокрема скоротився експорт металів та виробів з них (до 11,1%), машин, устаткування та транспорту (до 8,7%), мінеральних продуктів (до 5,3%), продукції хімічної промисловості (до 3,2%), текстилю, текстильних виробів, взуття (до 1,2%) та паливно-енергетичних товарів (до 1,2%).

В імпорті скоротилася частка паливно-енергетичних товарів (до 17,2%). У той час, збільшилась частка машин, устаткування та транспорту (до 30%) та текстилю, текстильних виробів, взуття (до 5,1%).

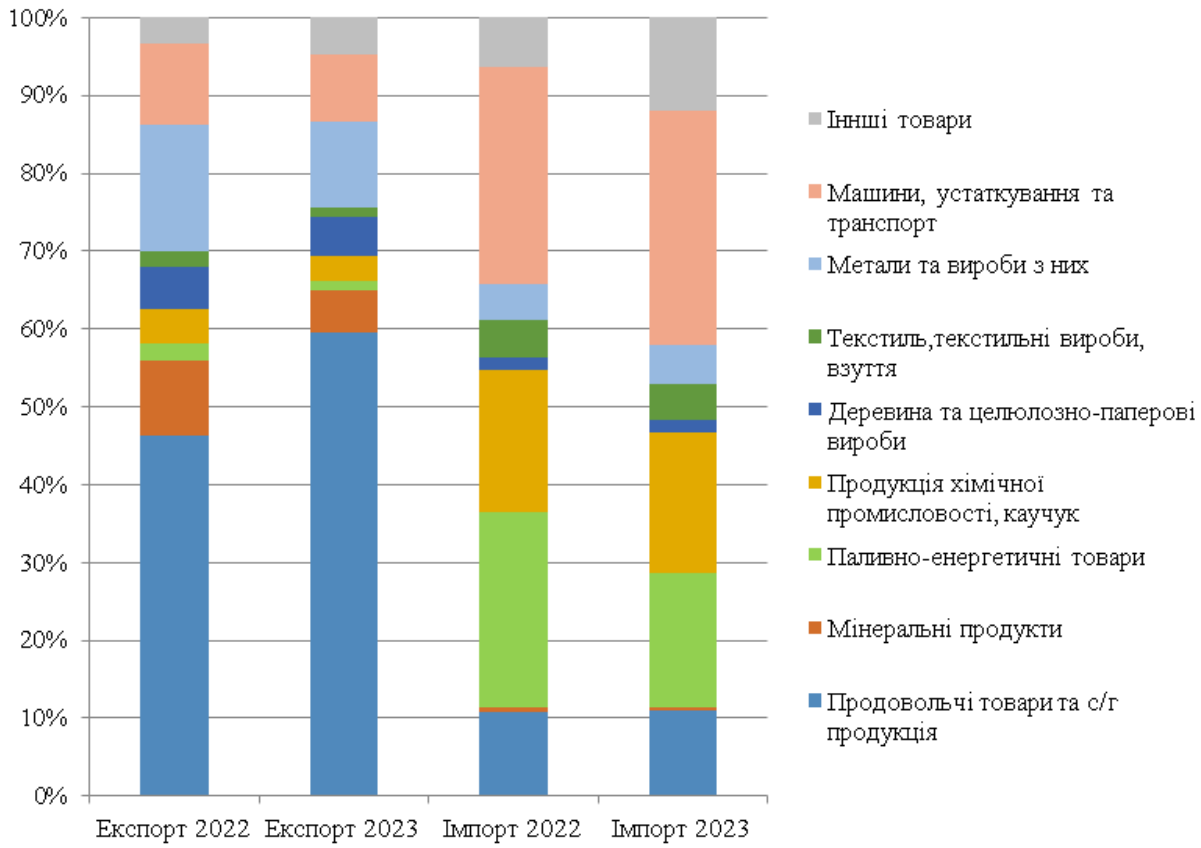

Рис. 1. Структура зовнішньої торгівлі товарами 2022-2023 рр.
Джерело: власні розрахунки за даними Держмитслужби [4].

Більше половини експорту (рис. 2) України припадає на країни ЄС (63,97%), що суттєво посилює їх значення для зовнішньої торгівлі України. В імпорті (рис. 3) значення ЄС як торговельного партнера також зросло (51,8%).

Війна вплинула не лише на напрямок торгівлі, але й змінила ролі країни-членів ЄС як торговельних партнерів України. Зокрема, відбулось зростання ролі країн, які безпосередньо межують з Україною. Розвинуті економічні зв'язки з ЄС до початку російського повномасштабного вторгнення та логістичні обмеження спровокували стрімке поглиблення орієнтації України на ЄС, зокрема на найближчих сусідів – Польщу, Румунію, Угорщину, Словаччину, Болгарію [5, с. 16, 21].

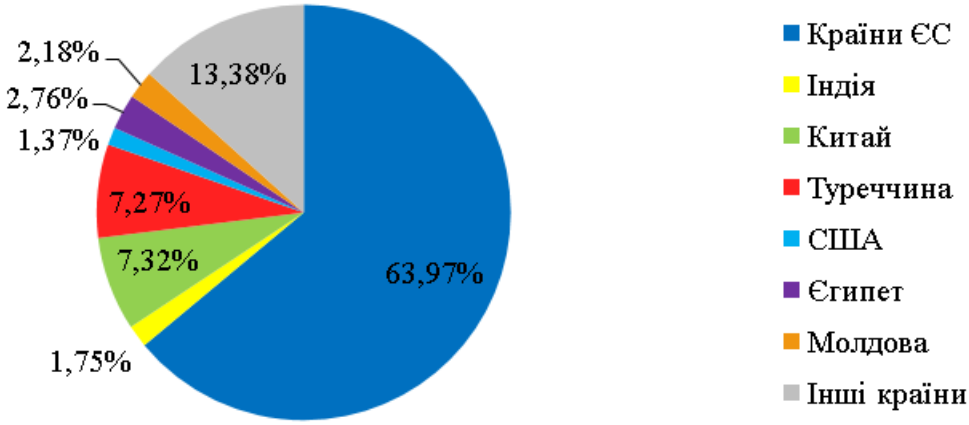

Рис. 2. Структура експорту товарів країнами 2023 р.
Джерело: власні розрахунки за даними Держмитслужби [4].

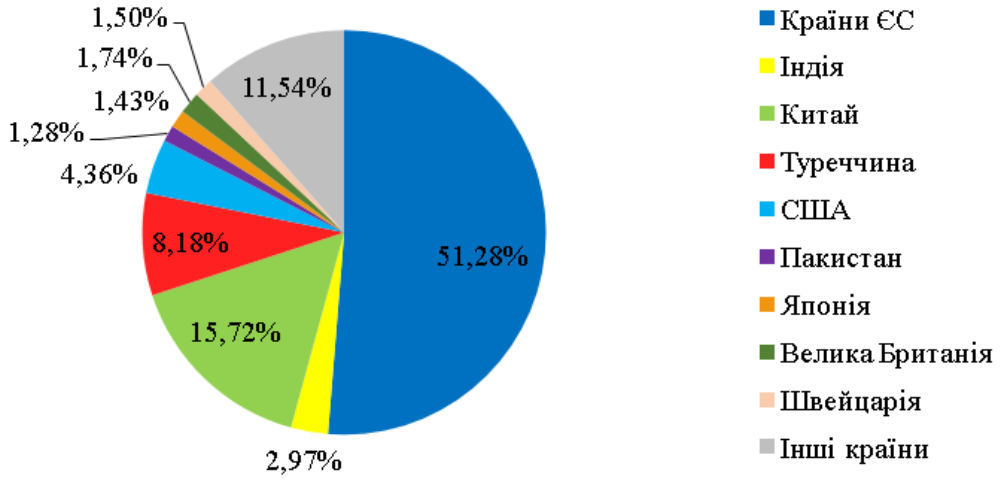

Рис. 3. Структура імпорту товарів країнами 2023 р.

Джерело: власні розрахунки за даними Держмитслужби [4].

Війна спричинила до суттєво зниження виробничого потенціалу економіки України та порушенню логістичних шляхів. Важливим завданням сьогодення є стабілізація зовнішньоекономічної діяльності України. У такий складний період нашої історії, економіка України продовжує боротися. Знаходяться нові шляхи постачання. Люди працюють. Бізнес відроджуються.

Список використаних джерел

1. Горобець О. Ю. Міжнародна торгівля України під час війни / О. Ю. Горобець // Українське суспільство в умовах воєнного стану: сучасні виклики та напрямки розвитку : матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Одеса, 6 червня 2022 р.) / уклад.: Ю. Д. Батан, В. С. Кучерявенко, Л. С. Бондарчук та ін. ; за ред. М. Р. Аракеляна, К. І. Спасової. – Одеса : Фенікс, 2022. – С. 577-579. – Режим доступу : https://hdl.handle.net/11300/21085 (дата звернення: 18.09.2023).

2. Логістика та міжнародна торгівля України в умовах війни / Ю. Б. Кушнір [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2023. – № 1(61). – С. 23–25. – Режим доступу : https://doi.org/10.24144/2409-6857.2023.1(61).23-25 (дата звернення: 18.09.2023).

3. Скопенко Н. С. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни / Н. С. Скопенко, І. В. Євсєєва-Северина, О. М. Кириченко // Ефективна економіка. – 2023. – № 3. – 24 с. – Режим доступу : https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/39813 (дата звернення: 18.09.2023).

4. Статистика та реєстри // Державна Митна Служба. – Режим доступу : https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri (дата звернення: 18.09.2023).

5. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості / Г. Трипольська [та ін.] // Український центр європейської політики. – Київ. – 2023. – 64 с. – Режим доступу : https://ucep.org.ua/doslidzhennya/integracziya-ukrayiny-do-vnutrishnogo-rynku-yes-v-umovah-vijny-vyklyky-ta-mozhlyvosti.html (дата звернення: 18.09.2023).

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тетью А.П., *PhD 051 Економіка*
Науменко Ю.В., *PhD 051 Економіка*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Сьогоднішній стан міжнародної економіки показує тенденції руху капіталів попередніх періодів розвитку національних господарств. В той же час, від масштабів і динаміки розвитку міжнародної інвестиційної діяльності країн повно залежить подальше вдосконалення структури та особливостей, а також напрями розвитку [1].

В наших реаліях інвестиції стають важливим фактором у розвитку будь-якої країни, а якщо говорити про Україну, то від них ми залежимо дуже сильно. У процесах реформування вітчизняної економіки ставляться широкомасштабні завдання, щодо покращення, вдосконалення та підтримки у всіх галузях господарського комплексу з метою переходу від адміністративно-командної економіки до ринкових відносин. Щоб реалізувати та втілити всі задумані плани та завдання потрібні значні фінансові ресурси, яких у держави не вистачає.

Положення вітчизняної та світової інвестиційної діяльності відображає широкий спектр проблем. Основними є: проблеми із законодавством, механізмів інвестування, недостатньо чіткої роботи регулятивних інститутів як на національному, так і міжнародному рівнях та інше [1].

Під час незалежності українська економіка намагається швидко інтегруватися в європейську і світову, запроваджувати міжнародні стандарти у сферу виробництва та фінансово-економічну сферу, тому фінансова і економічна, а також юридична термінологія як основа термінологічно-понятійного апарату, тобто принцип однозначного трактування тих чи інших термінів, стає головним інструментарієм зближення вітчизняного законодавства до європейського і міжнародного, а через нього – і до чітких та взаємозрозумілих відносин.

Отже, можна зробити висновок, що уже із сьогоднішнього дня треба формувати національний єдиний нормативно-правовий простір і забезпечувати однозначність застосування економічної, юридичної та фінансової термінології в рамках усього галузевого законодавства.

Згідно слів Олійника О., автора статті [2], при формуванні загально-правової міжгалузевої та галузевої термінологій, слід установлювати і неухильно дотримуватися приписів щодо застосування однозначності юридичних, економічних та фінансових термінів, а також вимог до їхньої понятійної точності та зрозумілості.

Прадід Ю. у своїй монографії [3] писав, що законодавець, розробник будь-якого нормативно-правового акта, положення, інструкції чи стандарту має дати економічному, юридичному термінові «одне єдине визначення, включаючи в нього всі істотні, на його погляд, ознаки, тобто такі, що мають регулятивний характер, мають правове значення» [2].

Спираючись на вищевикладене в питаннях визначення та обґрунтування інвестиційної діяльності, ключовим є термінологічна означеність явищ, які досліджують і аналізують. Поняття «інвестиції» – надто широке і містке, адже деякі автори вважають, що інвестиції – це сукупність витрат, що реалізується у формі довгострокових вкладень капіталу в галузі національної чи міжнародної економіки [4]. В той же час аналогічний зміст вони вкладають у термін «капітальні вкладення», який трактується як «сукупність витрат матеріальних, трудових та грошових ресурсів, що направляються на розширене відтворення основних фондів всіх галузей народного господарства…» [4].

Автори Банківської енциклопедії [4] вважають головною метою інвестицій одержання підприємницького доходу, прибутку і відповідного відсотка від понесених витрат, тобто вкладеного капіталу.

У сучасній економічній літературі та наукових публікаціях термін «капітальні вкладення» ототожнюється з поняттям «реальні інвестиції» [4].

Єрмошенко Н.Н. та Скворцов Н.Н. зазначають, що під словом «інвестиція» можна розуміти усі види фінансових, матеріальних, інтелектуальних і майнових цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у кінцевому підсумку яких створюється дохід або ж досягається соціальний ефект. Під цінностями автори Словника-довідника підприємця розуміють грошові кошти, банківські вклади, цінні папери, рухоме і нерухоме майно, майнові права, права на авторські винаходи, досвід, право на користування землею, природними ресурсами тощо [5].

Термін «інвестиції» практично у вітчизняній науковій і навчальній літературі почав досить широко вживатись у період реформування національної економіки, тобто в період її переходу від командно-адміністративного управління до ринкових відносин. Свідченням цього є те, що навіть у словниках економічного характеру того періоду відсутній цей термін. Водночас всюди послуговуються терміном «капітальні вкладення». [6].

Зауважимо, відповідно до статистики, за якою проводиться побудова статистичних даних, до «капітальних інвестицій» відносять інвестиції в основні засоби, інші необоротні матеріальні активи; витрати, пов'язані з поліпшення об'єктів, що призводить до збільшення майбутніх економічних вигід, первинно очікуваних від використання об'єкта, і на суму яких збільшується первісна вартість основних засобів (капітальний ремонт будівель, споруд, машин та обладнання); інвестиції в необоротні нематеріальні активи, а також витрати на формування основного стада. [7].

Термін «інвестиції» (від лат. investio – одягаю, або investire – вкладати) означає вкладення цінностей, коштів або довгострокове вкладення капіталу в яке-небудь підприємство, справу.

Як зазначалось раніше, досить часто термін «інвестиції» і термін «інвестиційна діяльність» трактується не зовсім однозначно або ж в їхній зміст вкладаються різні ознаки.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук І. Інвестиційна політика в Україні / І. Бондарчук. – К. : Вид-во Української академії державного управління при Президентові України, 2008.– 24с.

2. Олійник О. Реформування юридичної риторики в Україні: євроінтеграція та адаптація національного законодавства і права України до законодавства та права Європейського Союзу / О. Олійник // Віче : журнал Верховної Ради України. Громадсько-політичне і теоретичне видання. – К., 2010. – № 18 (279). – С. 27–29.

3. Прадід Ю. Ф. Вступ до юридичної лінгвістики : навч. посібник/ Ю. Ф. Прадід ; за ред. чл.-кора АПрН О. Н. Ярмиша. – Сімферополь : Доля, 2002. – 104 с.

4. Банківська енциклопедія / кол. авт. : М. І. Савлук, А. М. Поддєрьогін, А. А. Пересада, Н. Д. Олексієнко, І. Н. Лазенко ; під ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К. : «Ельтон», 1993. – 328 с.

5. Єрмошенко Н. Н. Словарь-справочник предпринимателя / Н. Н. Єрмошенко, Н. Н. Скворцов. – К. : УкрИНТЭИ, 1993. – 168 с.

6. Куньч З. Й. Універсальний словник української мови / З. Й. Куньч. –Тернопіль : «Навчальна книга – Богдан», 2007. – 848 с.

7. Новий словник іншомовних слів : близько 40 000 слів і словосполучень/ Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк ; за ред. Л. І. Шевченко. – К. : АРІЙ, 2008. – 672 с.

АГРАРНИЙ СЕКТОР ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ, СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Фербей Г.М., *здобувачка освітнього ступеня «бакалавр»,*
Рилєєв С.В., *к.е.н., доц. кафедри фінансів, обліку і оподаткування*
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Чернівці

Роль аграрного сектора (АС) важко переоцінити. Ця сфера є стратегічно-орієнтованою та/або визначальною для будь-якої країни, включаючи й Україну

В першу чергу, це економічна складова. Сільському господарству (с/г), зважаючи як на внутрішні, так і зовнішні потреби, відведене особливе місце серед галузей економіки України. Воно забезпечує значний внесок у ВВП та вітчизняний експорт. Нажаль у зв'язку із захопленням та анексії частини території України ще у 2014 р., а тепер й повномасштабною військовою агресією рф, рівень падіння ВВП у с/г секторі (2022 р.) становив 28,4 % [1].

АС також сприяє розвитку інших галузей економіки, таких як переробна промисловість, логістика та транспорт. І знову війна внесла свої «чорні» корективи у розвиток зазначених секторів національної економіки. Зокрема втрати внаслідок порушення логістики становили у 2022 р. 18,5 млрд USD [1]. Блокування морських портів, експортні обмеження, які були запроваджені окремими країнами.

С/г виступає як основна продуктивна система, що забезпечує як громадян окремої країни, так і людства в цілому, продуктами харчування та товарами першої необхідності, без яких практично неможлива життєдіяльність людини. Розвиток АС допомагає забезпечити продовольчу безпеку, запобігти голоду та зменшити залежність від продуктового імпорту.

По-третє, забезпечення розвитку сільських територій [2]. С/г є основною діяльністю у селі та в сільських громадах. Розвиток АС сприяє розвитку інфраструктури, створенню робочих місць та підтримці соціально-економічного розвитку сільських територій.

По-четверте, збереження природного середовища. АС може впливати на стан навколишнього середовища. Розвиток сталого та екологічного с/г допомагає зберегти природні ресурси, зменшити забруднення та зберегти біологічну різноманітність. Але як противага – тваринництво негативно впливає на озоновий шар нашої планети.

Регіональний розвиток. АС є важливим фактором регіонального розвитку в Україні. Розвиток с/г сприяє розвитку інфраструктури, туристичного та культурного потенціалу регіонів, а також стимулює розвиток малих та середніх підприємств [3], включаючи сфери гастрономічного туризму. Констатуємо факт втрати та «військового забруднення» частини території України, у т.ч. с/г угідь.

Враховуючи всі ці фактори, важливо розвивати АС економіки України, підтримувати фермерські господарства, створювати сприятливі умови для інвестицій та інновацій, підвищувати ефективність виробництва та стимулювати фахівців, у т.ч. їх підготовки, в сфері с/г та АПК. Такий розвиток АС й АПК сприятиме стабільному економічному зростанню, покращенню якості життя населення та зміцненню національної економіки.

Серед основних стратегій розвитку АС у післявоєнний період слід зазначити такі, як:

1. Диверсифікація виробництва. В умовах війни можуть бути обмежені можливості для вирощування певних культур або розвитку певних видів с/г діяльності, зокрема морської аквакультури. Тому важливо розглянути можливості для диверсифікації виробництва, переорієнтувавшись на альтернативні культури або види с/г діяльності.

2. Розвиток підтримки фермерів. Держава може надавати фінансову та технічну підтримку фермерам у цей період: надання кредитів зі зниженими процентними ставками або пільгами, надання с/г техніки та обладнання, надання консультацій та навчання щодо ефективного ведення господарства.

3. Формування аграрних кооперативів. Умови воєнного стану призводять до зменшення доступності та вартості певних ресурсів, таких як насіння, добрива, техніка тощо. Створення аграрних кооперативів може допомогти фермерам об'єднатися для спільної закупівлі ресурсів, обміну досвідом та ресурсами, а також спільного продажу вироблених товарів.

4. Розвиток процесів зберігання та переробки. Варто зосередитися на розвитку інфраструктури для зберігання та переробки продукції. Це дозволить фермерам зберігати продукцію для майбутнього використання, а також переробляти у дорожчу продукцію.

5. Розвиток внутрішнього споживання. В умовах війни є певні обмеження можливості експорту [3]. Тому варто зосередитися на розвитку внутрішнього споживання, підтримці місцевого ринку та споживачів. Залучення місцевих ресторанів, супермаркетів та інших закладів до співпраці з місцевими фермерами може стимулювати внутрішнє споживання.

Важливо зберігати оптимізм та шукати нові можливості у складних умовах воєнного часу для розвитку АС. Розумна стратегія, внутрішня підтримка та постійний пошук інновацій можуть допомогти забезпечити стійкість та розвиток цієї галузі.

Основними напрями реалізація зазначених стратегій є:

– модернізація та удосконалення інфраструктури. Розширення та поліпшення с/г інфраструктури, такої як системи зрошення, дороги та залізниці, зберігання та переробка продукції. У кінцевому випадку це дозволить забезпечити більш ефективне виробництво, зберігання, транспортування та реалізацію с/г продукції в системі розвитку вітчизняного АПК;

– науково-технічний прогрес. Впровадження новітніх агротехнологій, автоматизації та механізації в с/г може покращити продуктивність праці, врожайність с/г культур, якість продукції та знизити небажані трати;

– забезпечення продовольчої безпеки країни. Збільшення обсягів виробництва вітчизняної продукції с/г продуктів з одночасним забезпеченням її доступності для населення, враховуючи, зокрема ціновий фактор. Це може бути досягнуто через підтримку (техніко-технологічну, фінансову, правову, консультативну, інвестиційно-інноваційну, податкову тощо) с/г товаровиробників, а також сприяння закупівлям (в цілому, а також за рахунок коштів державного й місцевих бюджетів; суб'єктами у сфері переробки с/г продукції);

– розширення експортного потенціалу. Реалізація даного напряму дасть змогу збільшити доходи с/г суб'єктів, забезпечить їх внутрішніми власними фінансовими ресурсами, дозволить диверсифікувати зовнішні ринки збуту тощо;

– підтримка фермерських господарств. Розробка та реалізація програм пільгового кредитування, фінансової та іншої підтримки діючих й новостворених фермерських господарств у післявоєнний період;

– стимулювання інвестицій. Необхідним є створення сприятливого інвестиційного клімату, підтримка фінансових інструментів і стимули для інвесторів, а також сприяння технологічному трансферу та інноваціям.

Розробка та реалізація зазначених стратегій (напрямів) сприятимуть розвитку АС України та забезпеченню стійкого економічного зростання, продовольчої безпеки, зайнятості населення, економічного та соціального розвитку с/г територій в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Русан В. М. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік. *Національний інститут стратегічних досліджень :* офіц. веб-сайт. URL : https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahrarnyy-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik (дата звернення: 27.10.2023).

2. Халізов Д. В. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах воєнного стану. *Наук. вісн. Ужгород. нац. у-ту. Сер.: Право.* 2023. № 79. Т. 2. С. 286-290. URL : http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/288620 (дата звернення: 25.10.2023).

3. Русан В. М. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни. *Національний інститут стратегічних досліджень :* офіц. веб-сайт. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/rusan.pdf (дата звернення: 27.10.2023).

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Чеботарьова Н.М., *к.е.н., доц.*
Лисенний І.А., *студент*
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Полтава

Мале підприємництво є невід'ємною складовою сучасної економіки і завдяки йому держава в змозі розвиватися. Але російсько-українська війна, тим більш з початком повномасштабного вторгнення росії, значно вплинула на розвиток малого бізнеса в нашій країні. Проблемам функціонування малих підприємств у таких умовах присвячені наукові роботи Васюти В., Путрі А., Пивоварова В. [1], Гук О., Сомової Є. [2], С. Коробки [3] та інших дослідників. Проаналізуємо основні проблеми, з якими стикаються сьогодні суб'єкти малого підприємництва.

Недостатність фінансових ресурсів. Малі підприємства, зокрема ті, які розташовані на територіях, наближених до лінії бойового зіткнення, мають значні труднощі з отриманням фінансування від банків та інших фінансових установ.

Зниження попиту на продукцію та послуги. Війна призвела до зниження рівня життя населення, що в свою чергу призвело до зменшення споживчого попиту на продукцію та послуги малих підприємств.

Погіршення бізнес-клімату. Війна та зміни в політичному середовищі вплинули на погіршення бізнес-клімату в Україні, що зумовило зростання корупції та зменшення довіри до правоохоронних органів.

Повна чи часткова втрата майна підприємства в результаті активних бойових дій на території, де воно розташовано, або окупації росією той території (і пов'язаних з цим «віджиму», вандалізму, крадіжок майна тощо). Для збереження бізнесу багато підприємців прийняли рішення про релокацію підприємства у більш безпечні регіони країни, розв'язуючи низку організаційних, економічних, логістичних та демографічних проблем [3], пов'язаних з цим процесом.

Зростання вартості виробництва. Через війну відбулося зростання вартості ресурсів та енергії, що зробило виробництво товарів та послуг більш дорогим для малих підприємств.

Обмеження доступу до ринків. Війна спричинила обмеження доступу до окремих ринків, зокрема, на тимчасово окупованих територіях, що вплинуло на можливості розвитку бізнесу.

Погіршення умов життя та роботи значної частини підприємців. Повномасштабна війна та її наслідки призвели до помітного погіршення умов життя та роботи як підприємців, так і найманих робітників.

Задля забезпечення поступового розвитку малого підприємництва в Україні в умовах війни, з нашої точки зору, доцільно проводити такі заходи:

Надання фінансової підтримки. Держава через Фонд розвитку підприємництва в умовах дії воєнного стану має надавати приватним суб'єктам малого підприємництва фінансову та іншу супровідну підтримку, таку як кредити зі зниженими відсотками, а також

застосовувати інші інструменти, серед яких пільги з оподаткування діяльності підприємств, дотації тощо.

Розвиток ефективної системи підтримки. Для успішної діяльності підприємств малого бізнесу в умовах війни необхідно розробити та запровадити ефективну систему підтримки, що буде спрямована на його розвиток та мінімізацію ризиків.

Збільшення довіри до правоохоронних органів та зменшення корупції. Необхідно підвищувати довіру до правоохоронних органів та всіляко зменшувати рівень корупції, щоб малі підприємства могли працювати в стабільнішому та прозорішому бізнес-середовищі.

Сприяння розвитку інфраструктури та економічного потенціалу регіонів. Держава має зосередитися на розвитку інфраструктури та економічного потенціалу регіонів, які найбільш безпечні для діяльності підприємств малого бізнесу, в тому числі і релокованих. Це дозволить забезпечити доступ малих підприємств до нових ринків та можливостей.

Підвищення конкурентоспроможності. Для забезпечення успіху малих підприємств в умовах війни необхідно підвищувати їх конкурентоспроможність, наприклад, через впровадження нових технологій, підвищення якості продукції та послуг, зниження їх собівартості, що досягається, насамперед, зниженням вартості матеріальних ресурсів шляхом купівлі великими партіями або заміною на менш дорогі подібні ресурси, а також автоматизацією й модернізацією виробництва.

Розширення міжнародної співпраці. Для забезпечення розвитку малого підприємництва в умовах війни необхідно розширювати міжнародну співпрацю та залучати інвестиції з-за кордону. Це допоможе збільшити експорт продукції (і навіть послуг) суб'єктів малого бізнесу, залучити нові технології та знання, що підвищить конкурентоспроможність та ефективність малих підприємств.

Активний розвиток цифрових технологій. Умови війни можуть вимагати різних форм дистанційної роботи та комунікації. Розвиток цифрових технологій та їх використання можуть допомогти малим підприємствам зберегти свою продуктивність та ефективність в умовах віддаленого доступу до роботи та ринків.

Підвищення рівня освіти та кваліфікації. Необхідно сприяти доступу малих підприємств до якісної освіти та кваліфікованої робочої сили. Це допоможе підвищити конкурентоспроможність та якість виготовленої підприємствами продукції та наданих послуг.

Особливої уваги заслуговує підтримка жіночого підприємництва. Можливості для жінок-підприємниць дещо обмежені в умовах війни, тому необхідно надавати спеціальну підтримку жіночому підприємництву, зокрема шляхом консультаційної та фінансової підтримки, включаючи участь в проєктах та грантових програмах.

Отже, висвітлені нами проблеми щодо розвитку малого підприємництва в Україні в умовах повномасштабної російсько-української війни дають підстави стверджувати, що за ці двадцять місяців бізнес почав потрохи адаптуватися до нових реалій. Розуміло, що при започаткування своєї справи, підприємець, в першу чергу, має розраховувати на власні сили, але без підтримки держави, тим більш, в ситуації невизначеності й найвищого рівня ризику, розвиток малого бізнесу буде загальмований. Оскільки держава наразі не в змозі у повній мірі допомагати суб'єктам малого підприємництва розвиватися, а їхнє значення для економіки країни неоціненно, в тому числі – і для її перемоги у війні, джерелами отримання коштів для розвитку малого бізнесу можуть бути: залучені іноземні інвестиції, проєкти або гранти.

Список використаних джерел:

1. Васюта В., Путря А., Пивоваров В. Стан розвитку малого підприємництва в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки.* 2022. № 6.

Том 1. С. 160 – 164. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-61-22.pdf.

2. Гук О., Сомова Є. Вітчизняний бізнес в умовах війни: зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. «Бізнес, інновацій, менеджмент проблеми та перспективи», м. Київ, 08 груд. 2022 р. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2022. С. 44 – 45. URL: http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/271454.

3. Коробка С. В. Особливості релокації малого підприємництва в умовах війни. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 7. URL: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-04-14.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР ПРИСКОРЕНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Шевченко А.А., *к.е.н., доц.*
Букрєєва А.В. *здобувачка 2 курсу*
Одеський державний аграрний університет, м Одеса

В умовах сучасної нестабільної ситуації в національній економіці для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору набуває ще більшого значення підвищення конкурентоспроможності української аграрної продукції на внутрішньому та світовому продовольчих ринках. Для створення ефективного та конкурентоспроможного аграрного виробництва необхідно посилити роль інноваційної діяльності, удосконалити інноваційну політику, адаптуватися до національної динаміки, факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, ефективно впроваджувати інновації. Вважаємо, що на сучасному етапі економічного розвитку України пріоритетом має бути активізація інноваційної діяльності. Інноваційний розвиток аграрних підприємств передбачає впровадження новітніх передових результатів науково - технічного розвитку. Проаналізувавши різні підходи щодо трактування інновацій, нами було узагальнено, що інновацію слід визначати як продукт, послугу, технологію або форму організації людської діяльності, що має ознаки новизни, є результатом наукових розробок і раціоналізаторських рішень та впровадження або реалізація яких забезпечує одержання економічних, соціальних та екологічних вигод [1, 2]. На жаль, інноваційна діяльність в аграрних підприємствах здійснюється не активно через ряд стримуючих чинників: ризикованість, нестача фінансових ресурсів, недостатня державна підтримка, низький рівень обізнаності в сучасних інноваційних підходах. Найпоширенішими інноваціями в аграрних підприємствах є: використання нових сортів, гібридів с.-г. культур і тварин, штамів мікроорганізмів; застосування нової техніки; обробка посівів новими хімічними та біологічними препаратами та ін. Впровадження нововведень в аграрних підприємствах є необхідним елементом для їх зростання, формування конкурентних переваг та постійного покращення результатів діяльності. Елементи інноваційної діяльності, що впроваджуються у виробничий процес прийнято називати агроінноваціями. Агроінновації - це сучасна передова трансформація в сільськогосподарському виробництві. Вони здійснюються з метою задоволення зростаючих потреб суспільства та отримання економічної вигоди шляхом забезпечення національної продовольчої безпеки.

Інноваційний розвиток аграрних підприємств має бути досягнутий за рахунок використання сучасних, передових технологій, які забезпечать аграріям виробництва продукції з мінімальними виробничими витратами. Технологічний напрям інновацій полягає в розробці і послідовності проведення технологічних операцій, агро- і зоотехнічних вимог до них [2].

На нашу думку заслуговують на увагу такі інноваційні технології: генетична інженерія (впровадження дозволяє отримувати рослини, які мають удосконалені характеристики щодо стійкості до шкідників, захворювань та агроекологічних змін в навколишньому середовищі); біотехнологія (можливість одержувати нові, більш корисні та значно якісніші продукти); точне землеробство (дає змогу ефективно використовувати ресурсний потенціал в підприємстві); дистанційне зондування (можливості планувати потреби в ресурсах, моніторити стан технологічних процесів та передбачати результати діяльності); ресурсо- та енергозберігаючі технології (дозволяють підвищити продуктивність, ефективність, мінімізувати витрати і забезпечити безпеку навколишнього середовища); органічне виробництво.

Виробництво органічної продукції в усьому світі надає можливість вирішити проблеми екологічного, технологічного, економічного та соціального характеру. Збільшення обсягів виробництва органічної продукції сприятиме створенню нових можливостей для усіх організаційно -правових форм господарювання, а також покращенню навколишнього середовища, якості харчування і здоров'я нації [3].

Для дотримання основних принципів інноваційного розвитку аграрних підприємств в Україні необхідно враховувати особливості та можливості вітчизняного агровиробництва, запроваджувати технологічну безпеку та верифікувати існуючі та впроваджувані технології.

Розвиток аграрних інновацій в Україні має бути підтриманий за рахунок: розширення посівних площ елітним насінням сільськогосподарських культур; підвищення прибутковості сільськогосподарського виробництва до рівня, що гарантує відтворення родючості ґрунтів, матеріальних і трудових ресурсів; державної підтримки будівництва або реконструкції потужностей зі зберігання та первинної переробки сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. Шевченко А.А., Петренко О.П., Добрянська Н.А. Інноваційний розвиток аграрних підприємств. Аграрний вісник Причорномор'я. 2017. С. 200-213.
2. Власенко Т., Ларіна Т., Дзюбановська Н. Вплив інновацій на управління технологічним розвитком галузі рослинництва. *Вісник Хмельницького національного університету* 2022, № 6, Том 2. URL:http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/05/2022-312-62-62.pdf
3. Шевченко А. А., Нікіфорчук М.Ю. Органічне виробництво с.-г. продукції: можливості для аграріїв в Україні. *«Економічний вісник Причорномор'я»*. 2021. №2. с. 115 – 123 URL:https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/28/25

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ ФРАНЧАЙЗИНГУ

Яскевич А.О., *здобувач освіти*
Станєва К.С., *здобувач освіти*
Перерва П.Г*., д.е.н., проф.*
Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків

Франчайзинг є однією з найбільш ефективних і поширених форм ділового співробітництва і є не тільки важливим інструментом розвитку бізнесу, але й важливою ланкою в системі реалізації маркетингових стратегій. Ця форма ведення бізнесу відкриває значні можливості як для франчайзера - власника успішної бізнес-концепції, так і для франчайзі - підприємця, який прагне досягти успіху в конкурентному ринковому середовищі. Вивчаючи цю тему, можна краще зрозуміти, як франчайзинг може сприяти

просуванню та реалізації маркетингових програм, що, в свою чергу, може створити нові можливості для бізнесу та споживачів.

Комерціалізація інновації (об'єктів інтелектуальної власності) - це попереднє розміщення нового продукту на ринку для залучення потенційних споживачів, а потім здійснення дифузії інновації. Під дифузією інновацій слід розуміти процес, при якому інновація в часі по певних каналах розподіляється між членами соціальної системи [1-7]. Франчайзинг вважається ефективним способом розвиток бізнесу на основі ідей побудови великої мережі франчайзі та добре відпрацьованих технологій територіального розвитку бізнесу [4]. Висока ефективність франчайзингового аспекту розвитку малого бізнесу підтверджена ключовими технологіями, а саме практичним навчанням бізнес-процесам і системою субфранчайзингу, що дозволяє будувати мережевий бізнес на великих територіях і в окремих країнах. В даний час в Європі налічується понад 6500 франчайзингових систем і приблизно 380 000 франчайзі, із загальним обсягом продажів понад 350 мільярдів доларів. Однак ступінь розвитку франчайзингу в Європі набагато нижче, ніж в США, де його обсяг перевищує $ 1000 млрд. на рік [1, 2, 6].

На ринку України представлено як українські, так і приватні міжнародні підприємства, які в цей час надають споживачам послуги франчайзингу. Найбільш прогресивним українським підприємством, на наш погляд, є Franchise Group, яке активно працює по поширенню культури бізнес-діяльності на засадах франчайзингу. Слід відмітити, що зростання кількості підприємств на ринку франчайзингу в нашій країні має місце з 2017 р. Станом на початок 2022 р. вітчизняний ринок франчайзингу на 8…18% щорічно [3, 5]. При цьому вітчизняний ринок франшиз є в певній мірі диверсифікованим. Франчайзингові підприємства працюють у різних галузях бізнес-діяльності: послугах, громадському харчуванні, роздрібній торгівлі, науці та освіті. Франчайзинг є популярною формою ведення бізнесу і має переваги та недоліки як для франчайзера, так і для франчайзі.

Переваги франчайзингу:

а) визнаний бренд і концепція: франчайзі отримує доступ до вже визнаного та успішного бренду і бізнес-концепції, що приваблює клієнтів і дає йому конкурентну перевагу;

б) підтримка та навчання: франчайзер надає підтримку франчайзі в питаннях маркетингу, управління та навчання персоналу, щоб допомогти франчайзі створити та вести бізнес;

в) економія часу та зусиль: франчайзі отримують готову бізнес-модель, яка дозволяє їм будувати свій бізнес з нуля, скорочуючи час і зусилля, необхідні для його запуску;

г) спільні закупівлі: франчайзі можуть скористатися перевагами спільних закупівель з іншими франчайзі та отримати товари та послуги за більш вигідними цінами.

д) маркетинг і реклама: франчайзери часто інвестують в рекламу і маркетингову діяльність.

Недоліки франчайзингу:

А) витрати та зобов'язання: франчайзі, як правило, зобов'язаний сплачувати франчайзеру різні платежі, які можуть бути значними, наприклад, ліцензійні платежі, платежі за рекламу тощо.

2. Обмежений контроль: франчайзі повинен дотримуватися стандартів і правил, встановлених франчайзером, що обмежує автономію франчайзі та його контроль над бізнесом.

3. Конкуренція між франчайзі: якщо кілька франчайзі працюють в одному місці під одним брендом, вони можуть конкурувати один з одним за клієнтів.

4. Залежність від франчайзера: якщо франчайзер зазнає фінансових труднощів або змінює свою стратегію, це може вплинути на франчайзі.

5. Обмежена територія: франчайзер може накласти обмеження на територіальні права франчайзі, що може обмежити зростання бізнесу.

З огляду на ці переваги та недоліки, потенційні франчайзі повинні ретельно оцінити умови договору та власні обставини, щоб визначити, чи відповідає франчайзинг їх потребам.

Франчайзинг є важливим та ефективним методом реалізації корпоративних маркетингових програм у сучасних умовах. Можливість використовувати вже впізнаваний бренд або бізнес-концепцію дає підприємцям конкурентну перевагу та уможливлює швидкий розвиток. Однак франчайзинг несе в собі власні виклики та ризики, такі як фінансовий тягар та обмежена автономія франчайзі. Успішний франчайзинг вимагає тісної співпраці між франчайзером і франчайзі та дотримання стандартів і вимог, викладених у договорі.

Проведені дослідження дозволили обґрунтувати ефективні форми комерційної реалізації результатів інтелектуальної діяльності, що використовуються у світовій практиці. Франчайзинг в Україні, в першу чергу, використовується як стратегія розширення бізнесу, спосіб організації продажів і інструмент комерціалізації маркетингу інтелектуальної власності, а не комерціалізації результатів НДДКР. Франчайзинг дозволяє здійснювати комплексну комерціалізацію результатів інтелектуальної діяльності франчайзера, забезпечуючи при цьому великі в порівнянні з іншими стратегіями комерціалізації права контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності.

Таким чином, франчайзинг є важливим шляхом для підприємців, які шукають можливість працювати під відомим брендом за підтримки франчайзера. Франчайзинг забезпечує поєднання підприємницького духу, впізнаваного бренду та готової бізнес-концепції, що є запорукою успіху в досягненні бізнес-цілей.

Список використаних джерел:

1. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобєлєва Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf

2. Кобєлєва Т.О., Перерва П.Г. Кон'юнктура міжнародного ринку як економічна категорія маркетингової політики підприємства // *Сучасні тенденції міжнародних економічних відносин. Економічна інтеграція України у світове господарство*: кол. монографія / ред. І.М.Посохов [та ін.]. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva,. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.

3. Кобєлєва Т.О., Витвицька О.Д., Перерва П.Г., Ковальчук С.В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності // *Вісник НТУ "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр*. Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 1. С. 52-57. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60492

4. Перерва П.Г., Кобєлєва Т.О. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства // *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид*. 2023. № 1 (65). С. 5-11. URL: https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf

5. Перерва П.Г., Нагі С., Кобєлєва Т.О. Оцінка впливу інноваційної, інвестиційної та маркетингової політики підприємства на рівень конкурентоспроможності // *Вісник НТУ «ХПІ» (екон. науки) : зб. наук. пр*. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 15 (1291). С. 89-94. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36346

6. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T.O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВАЖЕЛІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА РИНОК ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Яворський В.В., *здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, кафедра кафедри публічного управління та адміністрування*
Лук'янчук К.П., *здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, кафедра кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Україна на даний час знаходиться на стадії становлення і розширення галузі надання національних послуг транспортними компаніями, поступаючись країнам Західної Європи як за якістю, так і за складністю процесу. Подальший розвиток українського ринку транспортних послуг, зміна умов конкуренції на ринку прямо залежить від зовнішніх і внутрішніх факторів. Транспорт є невід'ємною секторальною складовою в економічному розвитку та існуванні держави. По-перше, він забезпечує зв'язок між різними секторами економіки, а по-друге, переміщення товарів зі сфери виробництва в сферу обігу, що призводить до продовження виробничого процесу в рамках звернення.

Суб'єктами ринку транспортних послуг є учасники транспортного процесу – виробники, клієнти, покупці, транспортні компанії, посередники, котрі вступають у складні економічні та комерційні відносини, які визначаються різними положеннями, регульованими національним законодавством, міжнародним правом і традиціями [1].

Функції ринку транспортних послуг полягають в забезпеченні потреб економіки, соціально-культурної сфери та оборонної галузи держави. А також є не від'ємним елементом інтеграції до світової та міжнародної торгівлі [2].

Основна функція транспортного ринку - інфраструктурна (системоутворююча). Виконання системоутворюючою функції транспортного ринку, з одного боку, забезпечує внутрішню підтримку конкурентного потенціалу виробників, а з іншого - дозволяє здійснювати виробничу кооперацію і торгівлю в міжгалузевому і міжрегіональному контексті, участь країни в міжнародний поділ праці і співробітництво. Транспорт впливає на галузевий і територіальний поділ праці, сприяючи розширенню і прискоренню торгівлі, спеціалізації регіональних ринків і їх інтеграції в національні, міжнародні та глобальні системи. Транспортна складова впливає на ціноутворення на інших товарних ринках. Всі соціально-політичні та макроекономічні функції, які виконує ринок транспортних послуг, можна розглядати як соціальний аспект його функціонування [3].

Відповідно до маркетингових досліджень ринку транспортних послуг України, факторами, що впливають на розвиток національного ринку транспортних послуг виступають: глобалізація, динаміка світової торгівлі, значний потенціал торгівлі за напрямками «Захід-Схід» і «Схід-Захід», що обумовлює зростаючі потреби в розвитку міжнародних транспортних коридорів, в тому числі транзитних перевезень через Україну; розширення Європейського Союзу і орієнтація України на європейську інтеграцію; експансія міжнародних транспортних компаній. [4]

Позитивними внутрішніми факторами, які забезпечать розвиток ринку транспортних послуг, є: досягнення високих темпів економічного зростання; збільшення експортно-імпортних операцій та зміна структури зовнішньої торгівлі; позитивна динаміка промислового виробництва та роздрібної торгівлі; зрушення в структурі попиту на транспортні послуги; темпи консолідації ринку транспортних послуг; стан транспортної інфраструктури і динаміка інвестицій в галузь.

Транспортні послуги вже давно є одним з провідних ланок на світовому ринку послуг. За останні чотири роки їх частка в світовому експорті послуг коливалася від 18,5% у 2014 році до 17,1% в 2018 році. Таблиця 1показує статистика що торгівля транспортними

послугами коливалася протягом тривалого часу, про що свідчить світовий експорт послуг в період з 2013-2018 рр.

Проводячи аналіз обсяг світового експорту послуг за різними видами, можна визначити, що найбільшу частку на ринку послуг в даний час займає туризм, загальний експорт якого знаходиться в діапазоні 1,19-1,372 трлн. дол., друге місце займають інші бізнес-послуги за класифікацією Світового банку з об'ємом 1,06-1,23 трлн. дол., а третє місце безпосередньо належить транспортним послугам, які складають 0,850-0,984 трлн. дол. Найуспішнішим був 2014 рік обсягом експортованих транспортних послуг в 984 млрд. дол. У 2015-2016 роках був спад, який закінчився в 2017 році, коли відбулося значне збільшення експорту приблизно на 50 мільярдів доларів за рік. Дані, накопичені Світовим банком, показують, що в даний час загальний обсяг торгівлі у 2018 р. транспортними послугами збільшився на 7,1% в порівнянні з 2017 роком.

Таблиця 1 – Обсяг світового експорту послуг за видами (трлн. дол)

Вид послуг	2014	2015	2016	2017	2018
Комерційні послуги	4,750	5,110	4,852	4,881	5,257
Туризм	1,248	1,190	1,211	1,273	1,372
Інші бізнес-послуги	1,125	1,061	1,089	1,146	1,230
Транспорт	0,984	0,892	0,850	0,911	0,975

Сьогодні транспортні послуги є однією з провідних статей українського експорту послуг. На їх частку припадає 49,1% українського експорту послуг у 2018 році, склавши 5,8 млрд дол. США. При цьому імпорт транспортних послуг склав 1,4 млрд. дол. США, або 23,8% від загального обсягу імпортованих послуг. Структура експорту транспортних послуг в Україні досить диверсифікована. Найбільша частка експорту припадає на трубопровідний транспорт - 51% від загального обсягу. 21% експорту становить повітряний транспорт, а залізничний та морський транспорт - по 9%. Найнижчий відсоток припадає на поштові та кур'єрські служби - 1% [5].

Починати аналіз українського ринку транспортних послуг варто саме з автомобільних і залізничних перевезень. На даний час більше 80% вантажних перевезень в Україні забезпечується залізничним і автомобільним транспортом. Якщо порівняти їх частки в 2016 та 2017 років роках, то можна побачити, що більше половини всіх вантажів перевозиться по залізниці, але його частка за рік знизилася на 1,7%, а частка автомобільного транспорту збільшилася на 0,9%, що свідчить про зростання значення автомобільного транспорту в Україні [5]. Оцінюючи автомобільний транспорт необхідно враховувати значну частину тіньового сектора, який не включається в офіційну статистику. На залізничному транспорті все більшої актуальності набуває питання оновлення рухомого складу. Відсутність коштів на цей процес може привести до значного скорочення парку вантажних вагонів. Якщо не вжити термінових заходів, половина з сьогоднішніх більш 70,5 тисяч вагонів до кінця 2020 року залишиться в справному стані. Вже зараз 40% з 1720 електровозів, наявних на балансі залізниці, несправні [6]. Морський транспортний комплекс – це багатофункціональна структура, що забезпечує потреби народного господарства в транспорті. В даний час морський транспортний комплекс України складається з 13 континентальних морських портів потужністю 262 млн в рік, в яких задіяно 25 тис. працівників [7].

Таким чином, можна стверджувати, що ринок транспортних послуг має позитивні тенденції. Загальний обсяг експорту в 2018 році збільшився на 7,1%, і після тривалого зниження їх частка в структурі експорту послуг стала поступово збільшуватися. В експортних операціях переважає повітряний транспорт, а в імпортних - морський. Найбільшим експортером і імпортером транспортних послуг є США. Стосовно України ринок транспортних послуг держави диверсифікований з перевагою транзиту природного

газу, який охоплює близько 50% ринку. У країні відбулися значні позитивні зрушення в автомобільному та повітряному транспорті з одночасним скороченням обсягів залізничних перевезень через низку адміністративних проблем. Надалі розвиток ринку транспортних послуг буде формуватися навколо останніх досягнень технічного прогресу. Поточні недоліки галузі знайдуть відображення в тенденції подальшої комп'ютеризації та цифровізації [8].

Список використаних джерел:

1. Центр інформації транспорту України. URL: https://googl.su/QPL8GD4

2.Період зростаючого навантаження: аналіз ринку автомобільних і залізничних перевезень України// База «Аналіз ринку» – Режим доступу: https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/periodvozrastayushej-nagruzki-analiz-rynka-avtomobilnyh-i-zheleznodorozhnyhperevozok-ukrainy

3. Бойко О.В. Структура транспортного ринку: основні та забезпечуючі складові //Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». Збірник. – Чернігів: ЧДТУ, 2010. – № 44. – 307 с. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2010_44/9.htm

4. Транспортний комплекс України: наукова доповідь / за ред. Котлубай О.М – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2014. – 176 с.

5. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року// КМУ-схвалена 30.05.2018 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#n13

6. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 / Розпорядження КМУ №430-р. від 30.05.2018 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text

7. Кушнір Н. Аналіз сучасного стану світового ринку транспортних послуг / Н. Кушнір, О. Сюсько. // Геополітика України: історія і сучасність. – 2019. – С. 135–146.

8. Державна служба статистики України // офіційний сайт. – Режим доступу: http://www.ukrstat. gov.ua/

СЕКЦІЯ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ У ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ

Арбузова А.С., *здобувачка ступеня бакалавр спец. 281 «Публічне управління та адміністрування» Навчально – наукового інституту економіки та менеджменту*
Граціотова Г.О., *старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка»,
м.Одеса

Згідно із загальноприйнятим визначенням, теорія змін — це підхід, який пояснює, як очікується, що конкретне втручання або набір втручань призведе до конкретних змін у розвитку на основі причинно-наслідкового аналізу наявних даних. Теорія змін допомагає приймати обґрунтовані рішення, що ґрунтуються на фактах, а також чітко аналізує та окреслює припущення та ризики. Інновація теорії змін полягає в тому, щоб розрізняти бажані та фактичні результати та вимагати від зацікавлених сторін моделювати свої бажані результати перед тим, як прийняти рішення про форму втручання для їх досягнення.

Теорія управління змінами давно і активно застосовується в бізнесі. Проте, останнім часом і в публічному секторі дана технологія знаходить все більше прихильників. Особливості управління змінами у публічному секторі висвітлені у працях таких людей М. Ендрюса, М. Барбера, П. Гриценка, Ю. Тельнова та ін [1].

Щоб управляти змінами в публічній організації, потрібно впорядкувати процес та обґрунтувати його структуру. Структура процесу змін є багатоступеневим і повторюваним процесом, який охоплює три етапи: підготовку до змін, власне управління змінами, регулювання та закріплення змін (рис. 1).

Рис. 1. Етапи процесу змін у публічній організації[3]

Найпростіший опис процесу змін у публічному секторі дає Майкл Барбер, який заявляє, що зміни в публічному секторі відбуваються, коли громадяни бачать і відчувають різницю, а не лише те, що було проголошено політичний курс або прийнято закон. Отже, зміна має бути відчутною в повсякденному житті, а не лише проголошеною [2].

Підготовка до змін є відправною точкою змін. Необхідність змін на цьому етапі мають усвідомлювати не лише ініціатори змін, а й учасники майбутніх змін. На цьому етапі рекомендується провести діагностику стану організації. Для успішного впровадження змін необхідно проаналізувати причини майбутніх змін, позитивні та негативні сторони, а також чітко сформулювати цілі змін перед цими змінами.

Ваше власне управління змінами має базуватися на технології управління змінами та здійснюватися за допомогою загальних функцій управління, таких як планування та організація (для забезпечення підтримки змін і подолання опору змінам), щоб сформувати систему стимулів і контролю за змінами [4].

Адаптація та консолідація змін включає збір інформації про впроваджені зміни, виявлення проблемних моментів у впровадженні змін та вжиття коригувальних дій.

Загалом управління в публічних організаціях має свої особливості, оскільки існує потреба у приділенні значної уваги досягненню результатів і персональній відповідальності керівників; необхідності відмови від класичної бюрократії, орієнтації на створення більш гнучких організацій; чіткому визначенні організаційних цілей, установленні показників якості й ефективності діяльності; орієнтації на використання моделей управління змінами у діяльності органів влади, публічних організацій.

Зважаючи на це можна виділити специфічні підходи до управління змінами в публічній організації [5]:

– комплексний підхід, який одночасно враховує нагальні потреби громадських організацій, балансування діяльності державних і автономних інституцій та враховує особливості функціонування органів державної влади. Отже, для забезпечення сталого розвитку територіальних громад має бути оптимальне співвідношення господарювання та автономії, що зробить місцеву соціально-економічну систему більш стабільною;

– інформатизаційний підхід ґрунтується на універсальних принципах інформатизації та має реалізовуватися в контексті відкритості та прозорості діяльності громадських організацій;

– планово-цільовий підхід, який передбачає застосування планово-цільового підходу до формування місцевих бюджетів;

– соціально-психологічний підхід, який забезпечує умови для використання поведінкових механізмів для здійснення змін.

У підсумку можна сказати, що ефективність процесу управління змінами в публічній сфері значною мірою залежить від участі громадськості на всіх етапах цього процесу. Якісна, чітка та обґрунтована система управління змінами в публічній організації може забезпечувати не тільки поліпшення якості життя людей, а й якості діяльності органів публічної влади у цілому.

Список використаних джерел:

1. Andrews M. Explaining Positive Deviance in Public Sector Reforms in Development / Matt Andrews. // CID Working Paper No. 267. – 2013. – No74. – P. 197–208.

2. Barber M. Barber M. How to Run A Government: So that Citizens Benefit and Taxpayers Don't Go Crazy / Michael Barber. – Penguin UK ,2016. – 368 p.

3. Лавриненко В. Суть та теоретичне обґрунтування основних понять системи управління змінами в органах публічної влади / В. Лавриненко // Актуальні проблеми державного управління. – 2016. – № 1(65). – С. 20–24.

4. Ястремська О.М., Мажник Л.О. Публічне адміністрування : [навч. посіб.] / О.М. Ястремська, Л.О. Мажник. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 132 с.
5. Обушна Н.І. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект / Н.І. Обушна // Ефективність державного управління. – 2015. – Вип. 44. – С. 53–63.

ОЦІНКА ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ В УКРАЇНІ

Балан Д.В. , *Здобувач 3 курсу, Інститут економіки та менеджменту*
Граціотова Г.О., *к.е.н., ст. викл. кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса

Україна перебуває на стадії реформування більшості галузей державного управління, адже більшість із них законодавчо не були врегульовані, відсутній чіткий механізм функціонування та реалізації покладених повноважень та контроль із боку держави за якістю надання адміністративних послуг громадянам. Вирішення даної проблеми є важливою в умовах формування громадянського суспільства – саме якість адміністративних послуг і кваліфікованість їх надання є показником результативності державної влади. Практика надання адміністративних послуг в Україні показує значну кількість проблем, що виникають у процесі надання послуг громадянам. Відношення суспільства до якості адміністративних послуг будується на відсутності загальних уявлень про якість та доступність адміністративних послуг. Ще нижчий рівень інформованості громадян та юридичних осіб про свої права в цій сфері [1].

Адміністративні послуги – це послуги, які надаються органами виконавчої влади громадянам та юридичним особам з метою забезпечення їх прав та інтересів, а також виконання їх обов'язків перед державою. У сучасному праві адміністративні послуги вважаються одними з головних категорій, і їх значення зростає, особливо коли національне законодавство пристосовується до вимог Європейського Союзу [2].

Сучасний ринок адміністративних послуг має тенденцію до швидкої диверсифікації і збільшення. Це стосується різних послуг, які потребують правового регулювання і які задовольняють індивідуальні та колективні потреби особистостей, держави та суспільства. У останнє десятиліття законодавство про послуги розвивалося інтенсивно, визначаючи види послуг, суб'єкти їх надання (адміністратори), умови надання та контролю [3].

Деякі з викликів, з якими зустрілись органи виконавчої влади та ЦНАП після початку воєнної агресії РФ у 2022 році, були пов'язані з втратою документів, перебоями у роботі державних реєстрів, припиненням реєстрації місця проживання, збереженням соціальної допомоги для ВПО та інших громадян.

Для подолання цих проблем було запроваджено ряд заходів, таких як застосунок «Дія», що дозволив швидко надавати державну допомогу та цифровизувати документи про особу; створення веб-порталу «Моя адреса», що спростило процедуру декларування місця проживання; запуск проєкту «Полегшення доступу до адмінпослуг та покращення їх якості в умовах війни», що передбачав моніторинг ЦНАП та УСЗН у чотирьох містах України; розроблення рекомендацій для громад щодо організації надання соціальних послуг в умовах війни [4].

Зараз в Україні надають близько півтори тисячі адміністративних послуг, тому одним з ключових напрямків реформування державного управління є створення та розвиток системи надання адміністративних послуг.

Якість надання адміністративних послуг впливає на рівень довіри населення до держави, ефективність публічного управління та розвиток громадянського суспільства.

Одним із напрямків реформування системи надання адміністративних послуг в Україні є децентралізація, яка передбачає передачу повноважень з центрального рівня на регіональний та місцевий. Це має сприяти покращенню доступності, своєчасності, прозорості та професійності адміністративних послуг, а також залученню громадян до контролю за їх якістю.

Однак, для оцінки ефективності децентралізації необхідно мати об'єктивні критерії та інструменти вимірювання якості надання адміністративних послуг на регіональному рівні. Для компетентної оцінки якості надання адміністративних послуг на регіональному рівні та надання моделі оцінки якості таких послуг використовується метод «сервквал» (SERVQUAL).

SERVQUAL – це метод, який базується на порівнянні очікувань і сприйняття споживачів щодо якості послуг за п'ятьма параметрами: надійність, відповідальність, гарантія, емпатія та зовнішня привабливість. Розбіжність між очікуваннями і сприйняттям визначає рівень задоволеності чи незадоволеності споживачів послугами. Чим менша розбіжність, тим вища якість послуг [4].

Таким чином, підвищення якості надання адміністративних послуг є одним із пріоритетних напрямів адміністративної реформи в Україні. Існує необхідність розроблення стандартів адміністративних послуг національного рівня, якими будуть установлюватись єдині мінімальні вимоги до якості адміністративних послуг. Також необхідно забезпечити ефективну організацію механізму контролю якості надання послуг, наприклад, громадський моніторинг за наданням адміністративних послуг. Визначення критеріїв оцінки якості надання адміністративних послуг сприятиме підвищенню якості та стандартів їх надання. Такими критеріями можуть бути:

- результативність;
- доступність;
- своєчасність;
- удосконалення порядку оплати адміністративної послуги [5].

За результатами дослідження, можна зробити висновок, що якість надання адміністративних послуг на регіональному рівні в Україні є незадовільною, оскільки існує значна розбіжність між очікуваннями і сприйняттям громадян. Вона також виявляє, що найбільш критичними параметрами якості є надійність та відповідальність, тобто здатність посадових осіб своєчасно та правильно виконувати свої обов'язки. Вона рекомендує проводити регулярне моніторинг та оцінку якості надання адміністративних послуг на регіональному рівні, покращувати кваліфікацію та мотивацію посадових осіб, забезпечувати належне інформування та консультування громадян, впроваджувати електронне надання послуг та залучати громадськість до контролю за їх якістю.

Список використаних джерел:

1. А. Вороніна, О. Копил. Проблеми надання адміністративних послуг в Україні
2. Бекешкіна І. Оцінка діяльності центрів надання послуг у 30 містах України. 04.09.2019 р.
3. Крикавська І. В. Проблемні аспекти правового регулювання діяльності центрів надання адміністративних послуг / І. В. Крикавська // Науковий вісник Львівського національного університету – 2019. – Т. 21, № 94. – С. 214–218.

4. Підцерковна Я. А. Особливості управління якістю надання адміністративних послуг на регіональному рівні: кваліф. роб. маг.: Суми, 2023.
5. Ющенко М. Проблемні питання правового регулювання адміністративних послуг в Україні / М. Ющенко // Актуальні проблеми державного управління. – 2018. – № 1 (53). – С. 125–131.

THE IMPORTANCE OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE'S TOURISM POTENTIAL RENOVATION IN THE POST-WAR PERIOD

Maryna Shepel, *PhD in Pedagogy, Associate Professor, Department of Public Management and Administration,*
Yuirii Chyzhevskyi, *Master's degree Student, Department of Public Management and Administration,*
Odesa Polytechnic National University,
Odesa, Ukraine

The war started on 24 February 2022 by the Russian Federation has influenced all areas of life. Tourism as one of the most prosperous areas of Ukraine's recovery has suffered deeply because of Russia's barbarous invasion. WTTC notes that while Ukraine will suffer strong economic shocks from the war, the main economic consequences for the rest of the world will be felt through the increase in prices for raw materials, in particular for oil and gas, and interruptions in the supply of basic resources from Russia and Ukraine [1,p.38]. But the tourism industry has not stopped completely. It continues to replenish the state budget at the expense of taxes. In 2022 some companies even transferred more funds than in 2021. On average, the tourism industry was able to pay 25.7% less taxes to the state budget in the first half of 2022 than in the same period last year. The number of companies decreased by 24.5%, and entrepreneurs – by 13.5%. The state budget received the most revenue from tax payments by hotels and sanatoriums – almost UAH 461 million. But this amount is 30% less than last year. [2]

The war significantly affected the work of tour operators - a 21% decline in their activity was recorded in half a year. They paid only UAH 83 million in taxes to the state budget, and last year for the same period the amount of income was UAH 106 million.

The following regions received the most taxes from tourism: the Ivano-Frankivsk region - 63% increase; the Lviv region - an increase of 51%; the Kyiv region - 16% increase; the Kyiv-city – a decline of 34% ; the Odesa region - a decline of 82.3%. [2]. As we can see these are the most famous tourism destinations among tourists.

It should also be mentioned that some of Ukraine's territories are under Russia's occupation. After our victory, these regions will be of great interest among tourists both domestic and foreign. In our opinion Ukraine's tourism potential development is impossible without proper public administration in this area.

Thus, the aim of this piece of research to emphasize the importance of public administration in Ukraine's tourism potential renovation in the post-war period.

Modern tourism functions as a multicultural and multifunctional system with existing internal and external features within the country and in the international community. Tourism as an object of public administration is considered comprehensively with the application of state management, economic, sociological, psychological and pedagogical methods and is defined as an area of recreation, an environment for the formation of a worldview, the identification of motives and modeling of the social portrait of the traveler and the social system of tourism as a whole , as well as as a means of national and patriotic education of all categories of citizens of Ukraine. Within the framework of the state management approach, tourism development is considered in the

context of the improvement of public management institutions involved in educational and tourism processes [3].

A regional tourism destination is also of great importance in the system of public administration as it can ensure a region's competitiveness in the post-war period. A regional tourist destination is an infrastructurally interconnected local destination within the region's territory, which has attractive tourist and recreational resources for visitors, which are accessible due to the availability of a system of facilities and services, and which are delivered to the consumer in the form of a complex tourist product modern marketing and project tools in the system of integrated public management to ensure the competitiveness of the tourist and recreational complex of the region. [4, p. 34].

In our opinion, decentralization of public administration will be crucial in Ukraine's tourism sector recovery in the post-war period. Decentralization of public administration acquired features under the influence of which it became a key prerequisite for the recovery and of the tourism industry development in territorial communities in the face of global challenges. It includes the following features institutional support as an organizational, functional and legal basis for the exercise of power in territorial communities; socio-humanistic content, which consists in the citizens' involvement in the authorities, the interaction of citizens and authorities, the expansion of the range of citizens' competences for the decisions made regarding the development of the community, including and tourism, and awareness of everyone's responsibility; infrastructural support, which is a set of economic, logistical, social and tourist infrastructure, during the existence of which the mechanism that produces a "tourist product" is launched; resource provision of territorial communities, as a set of available and potential resources [5].

Thus, in the period of Ukraine's tourism potential renovation it is necessary to use all the public administration toolkit, including application of state management, economic, sociological, psychological and pedagogical methods, developing regional tourism destination, and using best decentralization practices

References

1. Oxford Economics Travel & tourism economic impact research, Methodology WTTC [Electronic resource] / Oxford Economics. – [S. l. : s. n.], 2022. – 43 p. – Mode of access: https://wttc.org/Portals/0/Documents/Reports/2022/WTTC%20methodology%20report%202022.pdf?ver=2022-06-13-202957-567.

2. Маджумдар О. Найважчий сезон. Стали відомі втрати туризму в Україні під час війни [Електронний ресурс] / Ольга Маджумдар // РБК-Украина. – Режим доступу: https://www.rbc.ua/ukr/travel/samyy-trudnyy-sezon-stali-izvestny-poteri-1662112736.html

3. Крутій Г. Публічне управління розвитком туристичної сфери в умовах гіборідних загроз [Електронний ресурс] / Г. Крутій // Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Теорія і практикарозвитку туризму: досвід, проблеми, інновації, Харків, 2023 р. – Харків. – С. 24–26. – Режим доступу: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18400/1/ZbirnikTurizm.pdf#page=24

4. Добрянська Н. А. Регіональна туристична дестинація в системі публічного управління як основа забезпечення конкурентоспроможності регіону / Н.А. Добрянська, О.О. Новіцька, Згадова Н.С. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. / ОДАУ. - Одеса, 2018. – Вип. 89. – С. 31-38.

5. Крушельницька Т. А. Особливості децентралізації публічного управління як передумови відновлення і розвитку галузі туризму в Україні в умовах глобальних викликів [Електронний ресурс] / Т. А. Крушельницька, І. М. Шапран // Дніпровський науковий часопис публічного управління психології права. – 2022. – № 4. – С. 38–44. – Режим доступу: https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.4.5

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕТИКИ ПУБЛІЧНИХ УПРАВЛІНЦІВ

Велика М. Д., *здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні*
Юричина І.А., *асистент кафедри публічного управління та адміністрування*
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Публічний управлінець - це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті) (далі - державний орган), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [1].

Етика державних службовців – це моральні правила, якими повинні керуватися державні службовці у своїй діяльності. Ці правила базуються на загальнолюдських цінностях, таких як справедливість, законність, відповідальність, доброчесність. [2].

Етика публічних службовців в органах місцевого самоврядування є важливою, оскільки вона:

− забезпечує прозоре і ефективне функціонування органів місцевого самоврядування;

− дозволяє громадянам довіряти органам місцевого самоврядування;

− знижує ризик корупції та інших порушень закону.

Вважаємо за необхідне розглянути основні принципи, на яких має базуватися етика публічних управлінців (рис.1).

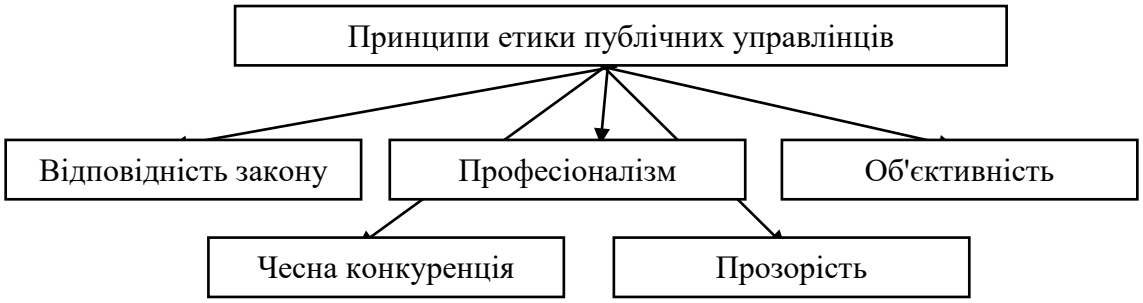

Рис. 1. Принципи етики публічних управлінців

Примітка: систематизовано автором.

Відповідно до рисунку 1, можемо зробити такі висновки:

− публічні службовці повинні діяти в рамках чинного законодавства;

− повинні мати необхідні знання, навички та досвід для ефективного виконання своїх обов'язків;

− повинні приймати рішення на основі неупередженого аналізу інформації;

− повинні уникати будь-яких дій, які можуть призвести до несправедливої переваги одних осіб або груп над іншими;

− повинні діяти відкрито і чесно, інформуючи громадян про свою діяльність.

Відповідно до наказу Міністерства юстиції України, державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування під час виконання своїх посадових обов'язків зобов'язані неухильно дотримуватись загальновизнаних етичних норм поведінки, бути доброзичливими та ввічливими, дотримуватись високої культури спілкування, з повагою ставитись до прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, об'єднань громадян, інших юридичних осіб [3].

Державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування зобов’язані у своїй поведінці не допускати:

– використання нецензурної лексики, підвищеної інтонації;

– принизливих коментарів щодо зовнішнього вигляду, одягу, віку, статі, сімейного стану або віросповідання особи;

– поширення чуток, обговорення особистого або сімейного життя колег, членів їх сімей та інших близьких осіб;

– впливу приватних, сімейних, суспільних або інших стосунків чи інтересів на його (її) поведінку та прийняття рішень під час виконання своїх посадових обов’язків;

– прояву будь-якої з форм дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, а також за мовними або іншими ознаками [3].

На жаль, публічні управлінці не завжди дотримуються своїх зобов’язань, і в сучасних умовах дозволяють собі непрофесійну поведінку, непрофесіоналізм та недоброчесність. З власного спостереження, під час проходження практики у місцевій раді, державні службовці не завжди є компетентними у роботі із сучасними технологіями, не завжди коректно себе поводять із працівниками структурних підрозділів, перекладаючи на них свої повноваження.

Виходячи із вище наведеного матеріалу, вважаємо за необхідне запропонувати такі заходи щодо підвищення рівня етики публічних управлінців в органах місцевого самоврядування:

– забезпечити проведення обов'язкового навчання з питань етики публічних службовців;

– створити ефективну систему контролю за дотриманням публічними управлінцями норм етики;

– сприяти розвитку корпоративної культури, яка буде базуватися на принципах етики та доброчесності.

Отже, етика публічних управлінців в органах місцевого самоврядування - це не просто набір правил, яких потрібно дотримуватися. Це спосіб мислення і поведінки, який допомагає публічним службовцям виконувати свої обов'язки чесно, справедливо і ефективно.

Етична поведінка публічних управлінців важлива з декількох причин. По-перше, вона допомагає забезпечити прозорість і підзвітність органів місцевого самоврядування. По-друге, вона сприяє довірі громадян до органів місцевого самоврядування. По-третє, вона допомагає забезпечити справедливе і ефективне управління.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державну службу» від 10. 12.2015 № 889-VIII ВВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text

2. http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44674/1/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B0_%D0%AF.%2C_%D0%9F%D0%A3%D0%90%D0%B7%D0%BC%D1%96-21_original_15022022_124209.pdf

3. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» від 31 серпня 2016 р. № 1203/29333 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#n13

4. Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування" від 07.06.2001 № 2493-III ВВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text

МАТЕРІАЛЬНА І ФІНАНСОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Загалевич В.Л. *викладач суспільних дисциплін*
ВСП Кам'янець - Подільського фахового коледжу НРЗВО «Кам'янець - Подільський державний інститут», м. Кам'янець - Подільський

Ефективність місцевого самоврядування вимірюється наявністю у громади достатнього місцевого бюджету, а також ефективно працюючої комунальної власності, тобто матеріальними і фінансовими ресурсами, якими розпоряджається територіальна громада та які в системі становлять *матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування*.

Відповідно до ст**.** 142 Конституції України до матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування відносить рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад [1].

Майно комунальної власності громада може використовувати для підтримання життєдіяльності міста, селища чи села. Комунальна (муніципальна) форма власності, наприклад на нерухоме майно та землю, дозволяє органам місцевого самоврядування мати додаткові джерела доходів. Загалом, комунальна власність виражає суспільні, економічні, політичні та територіальні інтереси [2, с.18].

Процес створення комунальної власності описується за допомогою терміну «комуналізація». Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» в числі підстав для набуття права комунальної власності називає наступні: 1)передача майна територіальним громадам безоплатно державою (тобто «роздержавлення»); 2)передача майна територіальним громадам безоплатно іншими суб'єктами права власності; 3) створення майна органами місцевого самоврядування; придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом [3].

Перелік об'єктів права комунальної власності територіальної громади визначає відповідна сільська, селищна, міська рада. Рухоме і нерухоме майно, інші об'єкти права комунальної власності громадського користування, які мають важливе значення для життєзабезпечення села, селища, міста, задоволення потреб територіальної громади та для збереження історико-культурних об'єктів визначаються територіальною громадою як об'єкти *виключного права комунальної власності*[2, с.19].

До об'єктів виключного права комунальної власності, зокрема, можуть бути віднесені: землі загального користування населених пунктів (майдани, вулиці, проїзди, шляхи, пасовища, сінокоси, набережні, парки, міські ліси, сквери, бульвару, кладовища, місця знешкодження та утилізації відходів), а також землі, надані для розміщення будинків органів державної влади та органів місцевого самоврядування; землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення; річки, водойми та їх береги; кладовища; пам'ятки історії та архітектури; природні ландшафти та заповідники; інші об'єкти, перелік яких встановлює територіальна громада або відповідна рада [1].

Доречно зазначити, що об'єкти виключного права комунальної власності не можуть бути відчужені у будь-який спосіб, а їх перелік встановлюється статутом територіальної громади.

Наголосимо, що територіальні громади можуть мати спільну власність (сумісну або часткову), тобто об'єкти, що задовольняють спільні потреби територіальних громад, об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів, які за рішенням двох або кількох територіальних громад, відповідних органів місцевого самоврядування об'єднуються

на договірних засадах для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій. Так, відповідно до закону територіальна громада - власник комунального майна, може здійснювати з об'єктами комунальної власності будь-які господарські операції, передавати їх у постійне або тимчасове користування фізичним та юридичним особам, здавати в оренду, вносити як частку до статутного фонду підприємств та акціонерних товариств, продавати, купувати, використовувати як заставу, приватизувати, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів комунальної власності, що приватизуються або передаються у користування та оренду тощо.

Крім того, органи місцевого самоврядування відповідно до Податкового кодексу України встановлюють місцеві податки і збори. Місцевими податками в Україні є податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; єдиний податок. До місцевих зборів належать: збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір [4].

Характеризуючи фінансові ресурси територіальної громади, визначимо їх структуру, що включає: а) кошти місцевого бюджету; б) позабюджетні кошти місцевого самоврядування; в) кошти комунальних підприємств[1]**.** Місцеві бюджети розробляють, затверджують і виконують відповідні органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення).Районні та обласні ради затверджують *районні та обласні бюджети,* які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм.

Місцевий бюджет має *дохідну* та *видаткову* частини. Доходи місцевих бюджетів мають бути достатніми для ефективного здійснення завдань та функцій місцевого самоврядування та формуються, **по-перше,** за рахунок власних джерел (місцеві податки і збори), що відповідає вимогам ***Європейської Хартії місцевого самоврядування, ст. 9*** якої прямо передбачає, що принаймні частина коштів місцевого самоврядування *повинна надходити за рахунок місцевих зборів і податків.*

По-друге, до доходів місцевих бюджетів зараховуються *закріплені доходи,* тобто закріплені законом загальнодержавні податки, збори та інші обов'язкові платежі.

По-третє, до дохідної частини місцевих бюджетів можуть входити кошти з ***державного бюджету***, які передаються з метою надання фінансової підтримки місцевого самоврядування з боку держави, яка гарантує органам місцевого самоврядування дохідну базу, достатню для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб. Фінансова допомога місцевому самоврядуванню з боку держави може здійснюватися в формі ***дотації*** **або** ***субвенції***[2]**.**

По-четверте, до дохідної частини місцевого бюджету включаються кошти, необхідні для фінансування витрат, пов'язаних із *здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади та виконанням рішень органів виконавчої влади.*

Отже, підсумуємо, сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи *самостійно розпоряджаються* коштами відповідних місцевих бюджетів, визначають напрями їх використання. Розмір і цільове спрямування видатків, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад визначаються видатковою частиною місцевих бюджетів, яка включає ***видатки поточного бюджету*** (спрямовуються на фінансування установ і закладів, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань) і ***видатки бюджету розвитку*** (спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних із здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності, а також на фінансування субвенцій та інших видатків, пов'язаних з розширеним відтворенням).

Список використаних джерел

1. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141-144. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text URL:
2. Лазор О. Д., Лазор О.Я. Місцеве самоврядування: Навчальний посібник. 3-є видання . Київ: Дакор, 2004. 560 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2011/
3. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97

4.Податковий кодекс України *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112 . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ І ВИКЛИКІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Кириленко Г.О., *здобувачка 2-курсу магістратури, Інститут економіки та менеджменту*
Кулінська А.В., *д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса

Введення воєнного стану через повномасштабне вторгнення російської федерації мало наслідки для системи багаторівневого врядування в Україні. По-перше, були розширені повноваження голів громад. Обласним військовим адміністраціям було надано повноваження щодо організації надання соціальних послуг, а громадам – можливість використовувати кошти спецфондів для забезпечення надзвичайних потреб [3]. По-друге, призупинено дію традиційних демократичних механізмів. На час дії воєнного стану заборонено проведення будь-яких виборів, референдумів, протестів і страйків. Законних можливостей припинити повноваження голів громад чи депутатів, партії яких заборонено законом, за зверненням громадськості немає. Нарешті, обмежено прозорість: деякі акти органів місцевого самоврядування не потребують оприлюднення. Взяті разом, ці зміни можуть забезпечити швидкість і певну гнучкість у прийнятті рішень та бути виправдані з міркувань безпеки. Ці тези продемонструють, що практики спільного врядування частково компенсують брак інструментів підзвітності та прозорості.

Тому оцінювання викликів і потреб, а також спроможності та практичних підходів базується на огляді публікацій та джерел щодо стійкості та теоретичному питанні: які форми врядування підтримують і обмежують стійкість у децентралізованій державі? Ми визначаємо стійкість як здатність органів місцевого самоврядування адаптуватися та надавати державні послуги під час війни, незважаючи на зовнішні потрясіння та загрози. Основне припущення полягає в наявності 2-х елементів моделі передбачуваного врядування, а саме прогнозування і міжурядової координації, а також 2-х елементів моделі спільного врядування – забезпечення участі громадськості та партнерських мереж з іншими громадами в країні та за кордоном, які допомагають зміцнити та підтримувати стійкість органів місцевого самоврядування в Україні [1].

Передбачуване врядування – це підхід до формування політики, який дає змогу суспільствам одночасно реагувати на подвійний виклик прискорення та невизначеності, тісно пов'язаний із національною безпекою. Основна увага зосереджена на механізмах передбачення, які дозволяють стратегічне планування навіть в умовах невизначеності, враховуючи різні варіанти розвитку подій та готуючись до «множини можливих майбутніх подій». Цей підхід також спирається на ефективну міжурядову координацію, яка має

вирішальне значення не лише для забезпечення швидкого обміну інформацією між урядовими установами в країні, але й для сприяння гнучкому формуванню політики, що дозволяє швидко реагувати в кризовій ситуації на інституційному рівні, враховуючи потреби та вимоги як місцевого, так і центрального рівнів врядування [2].

Однак, щоб правильно відреагувати на кризу, потрібні спільні зусилля. Спільне врядування створює канали для інших зацікавлених сторін, як урядових, так і неурядових, щоб вони могли зробити свій внесок у рішення проблем ресурсами та місцевими знаннями. Цей підхід передбачає високий рівень комунікації та тісні партнерські відносини між урядами та недержавними зацікавленими сторонами. Він також покладається на наявність і використання національних і міжнародних однорангових мереж для пошуку дефіцитних ресурсів, поширення інформації та обміну знаннями про те, як пристосуватися в умовах кризи. Отже, аналіз у цьому дослідженні ґрунтується на чотирьох фундаментальних механізмах: передбаченні, міжурядовій вертикальній координації, залученні громадськості та горизонтальному партнерстві, і їм усім сприяє п’ятий механізм – підтримка цифрових технологій, які мають можливість підвищити стійкість суспільства до викликів криз, які ані державні органи, ані окремі зацікавлені сторони не можуть вирішити самостійно [4].

1. Передбачення охоплює моніторинг подій, надання своєчасних попереджень та підготовку до кількох сценаріїв розвитку подій під час кризи. Цей підхід відрізняється від звичайного врядування, яке базується на прогнозуванні з припущенням стабільності та лінійного економічного та соціального розвитку. Натомість мета передбачення – бути готовими до майбутніх викликів, одночасно визнаючи руйнівний характер майбутніх криз. У всьому світі існують різні форми того, як органи влади інтегрують передбачення у свою діяльність, починаючи від заходів із передбачення в урядових відомствах і закінчуючи гнучким розробленням політики або передбаченням на основі залучення різних зацікавлених сторін за допомогою платформ на основі інформаційних та комунікаційних технологій.

2. Вертикальна міжурядова координація є дуже важливим чинником, який є вирішальним для підтримки стійкості суспільства в умовах кризи, тоді як її брак є руйнівним у децентралізованій державі. Міждержавна координація ґрунтується на наявності зворотного зв’язку. Сюди входять механізми збору та визначення потреб, проведення комплексного та швидкого оцінювання поточної політики та реагування на визначені потреби шляхом відповідного коригування стратегій та політичних рішень. Швидка координація по вертикалі влади (місцевий-регіональний-національний рівні врядування) дає найбільш повне уявлення про проблему, тобто забезпечує наявність диференційованої інформації про те, що відбувається на місцях в різних частинах країни одночасно, інтегруючи цю інформацію в процес прийняття рішень, та координує роботу над вирішенням такої проблеми.

3. Залучення громадськості – це підхід до розв’язання проблем за участю широкого кола зацікавлених сторін. Він ґрунтується на усвідомленні того, що кризи є надто масштабними, щоб їх можна було вирішити лише силами уряду. Такий спосіб врядування визнає, що громадяни можуть допомагати державі ресурсами та місцевими знаннями. Широка участь громадськості із залученням пересічних громадян, уразливих груп, зацікавлених сторін із приватного сектору та громадянського суспільства мобілізує соціальний капітал і примножує доступні ресурси для розв’язання проблем.

4. Горизонтальне партнерство між громадами всередині України та на міжнародному рівні уможливлює обмін ідеями та знаннями та координує попит та пропозицію, щоб задовольняти потреби громадян та вразливих груп населення.

5. Нарешті, цифрові технології допомагають застосовувати всі чотири взаємопов’язані механізми та мають вирішальне значення для швидкого зв’язку та ефективної координації. Дані в усьому різноманітті їхніх форм можуть лягти в основу доказового передбачення та стратегічного планування. Цифрові платформи та соціальні

мережі мають вирішальне значення для розбудови мереж. Усі ці функції цифрових технологій мають вирішальне значення для реагування на кризи, якщо їх правильно застосовувати, водночас усвідомлюючи кіберзагрози.

Список використаних джерел:

1. Голопатюк Л. Визначення та аналіз особливостей складових сучасних воєнних конфліктів / Л. Голопатюк, Р. Тимошенко // Центр воєнно-стратегічних досліджень: зб. наук. пр. – 2017. – № 1 (59). – С. 21-27.

2. Горбулін В. Світова гібридна війна: український фронт / В. Горбулін. – Харків: Фоліо. – 2017. – 496 с.

3. Економіка України під час війни: оперативна оцінка. Аналітична записка. – К.: Центр економічної стратегії, 2022. – 236 с.

4. Іванов С. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України / С. Іванов // Економіка України. – 2019. – № 1 (686). С. 75-89.

СУТНІСТЬ ТА ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Кириленко Г.О., *здобувачка ступеня магістр,*
Рудик О.В., *аспірант*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Місцевий економічний розвиток— партисипативний процес, до якого залучені зацікавлені сторони громади та метою якого є стале економічне зростання на місцевому рівні та підвищення якості життя мешканців.

Місцевий економічний розвиток почав формуватися на початку 50-х років XX ст. у таких країнах, як США, Канада та низці європейських країн (Польща, Чехія, Німеччина), набувши широкого розповсюдження в інших країнах у другій половині 70-х років. Умовно місцевий економічний розвиток можливо розділити на такі етапи:

I етап (1950–1970 рр.) «промисловий розвиток» («гонитва за фабричними димарями»). Цей етап характеризувався зміцненням місцевого економічного розвитку, який відбувався за рахунок залучення інвестиційних коштів, зокрема з метою створення нових великих промислових підприємств на своїй території та надання інвестору певних пільг (земельна ділянка, пільгові кредити, спрощенні умови ведення бізнесу). Саме у цей період з'явилися перші промислові парки, а також посилилася конкурентна боротьба між громадами за залучення інвесторів.

II етап (1970–1990 рр.) «розвиток малих підприємств». В цей етап зароджується таке поняття як «малий бізнес», він стає новою рушійною силою місцевого економічного розвитку, заходи з підтримки якого націлювалися на надання технічної допомоги, консультування операційної діяльності та управління. В ці часи з'явилось також таке поняття як «м'яка інфраструктура», до складу якої входили бізнес-центри, бізнес-інкубатори, центри розвитку підприємництва, обслуговувальні центри, а також набули поширення урядові програми з підтримки малих і середніх підприємств.

III етап (1990–2000 рр.) «розширення бази економічного розвитку». Особливість даного етапу – формування та впровадження інноваційних інструментів та механізмів місцевого економічного розвитку, зокрема використання державно-приватного партнерства,

формування асоціацій громад, розвиток промислових кластерів. Приділяється увага екоекономічному зростанню та якості життя в громаді.

IV етап (2000 р. – дотепер) «сталий економічний розвиток громад». Сталий розвиток та багатовекторність – головні рушійні сили місцевого економічного зростання. В умовах глобалізаційних змін кожна громада вибудовує власну стратегію розвитку та використовує свої дієві інструменти та механізми [2].

Отже, місцевий економічний розвиток пройшов певні етапи свого становлення, проте його формування у глобалізованому світі відбувається й досі. Еволюція місцевого економічного розвитку свідчить, що нині розвиток громад повинен бути націлений на досягнення сталості, тобто збалансованості трьох складників: економічного, соціального та екологічного.

Основні сфери реалізації місцевого економічного розвитку як процесу:

1) політика уряду, спрямована на задоволення широких економічних цілей, у тому числі контроль над інфляцією, високий рівень зайнятості та стале зростання;

2) політика та програми, спрямовані на надання послуг, у тому числі будівництво доріг, управління інфраструктурою та надання доступу до освіти, медицини, інших соціальних благ для незабезпечених верств населення;

3) політика та програми, безпосередньо спрямовані на поліпшення ділового клімату через спеціальні заходи, фінансування бізнесу, маркетинг, розвиток громади, бенчмаркинг, збереження та розширення бізнесу, передачу технологій, розвиток нерухомості тощо [3].

Характерні особливості місцевого економічного розвитку:

– це колективний і рівноправний процес, у якому беруть участь різноманітні зацікавлені сторони

– відбувається на певній території, межі якої переважно збігаються з адміністративними кордонами

– це підхід до управління територією «знизу-вгору», коли місцеве населення приймає місцеві рішення з місцевих питань

– передбачає запровадження певного виду економічного стимулювання

– здійснюється для досягнення певних якісних та / чи кількісних зрушень у економічному добробуті [2].

Місцевий економічний розвиток означає більше ніж просто розвиток приватного сектора, збільшення доходів чи економічне зростання.

Ґрунтуючись на місцевому діалозі, місцевий економічний розвиток об’єднує людей та їхні ресурси задля поліпшення можливостей і добробуту, забезпечення кращої якості життя у сталому майбутньому.

До принципів місцевого економічного розвитку відносять [1]:

1. Місцевий економічний розвиток – це стратегічно спланований процес;
2. Передбачає вжиття взаємопов’язаних заходів у різних сферах розвитку;
3. Грунтується на лідерській ролі місцевої влади;
4. Пов’язаний зі сталим розвитком;
5. Грунтується на залученні / участі громади;
6. Рівноправний і спрямований на забезпечення ґендерної рівності;
7. Зумовлює ефективне сприятливе середовище;
8. Передбачає встановлення партнерських стосунків і партнерств;
9. В основі підходу місцевого економічного розвитку – творчість і гнучкість;
10. Визнає важливість місцевого бізнесу та приділяє увагу його потребам;
11. Заходи в рамках місцевого економічного розвитку вживають на перспективу

Отже, на основі вищевикладеного матеріалу, можна дійти висновку, що місцевий економічний розвиток – це складний та багатогранний процес, при реалізації якого необхідно залучати значну чисельність фахівців із різних галузей та сфер діяльності, а також

зважати на думку місцевих мешканців. Але в результаті плідної співпраці цих спеціалістів з народом економічне зростання на місцевому рівні стовідсотково підвищиться, як і якість життя.

Список використаних джерел:

1. Аналіз сталого розвитку регіонів України / Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http ://wdc.org.ua/uk/services/ukraine-sd.
2. Місцевий розвиток за участі громади: Монографія: У 2 т. / Т.1 : Теоретичнчі основи сталого місцевого розвитку, орієнтованого на громаду [За заг. ред. М.Ю. Петрушенко] Суми: Університетська книга, 2013. - 352 с.
3. Пальчук В. Розвиток економічного потенціалу громад у рамках реформи з децентралізації. Україна: події, факти, коментарі. 2018. №11. С. 38–50.

ПОЗАБЮДЖЕТНІ ДЖЕРЕЛА ПРИБУТКІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Лиса З.В., *здобувачка групи ЗОЛ-221, Інститут дистанційної та заочної освіти*
Кулінська А.В., *д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року призвело до численних кризових ситуацій, таких як масова евакуація, руйнування критичної інфраструктури та військова окупація, тощо. Українське суспільство продемонструвало неймовірну стійкість під час цієї війни. В значній мірі цій стійкості сприяють місцеві органи самоврядування. Однак протягом війни виникають постійно нові виклики, такі як забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, готовність до зимового сезону при обмеженому доступі до енергії, безперервні руйнування цивільної інфраструктури, економічна рецесія тощо.

Всі вказані питання потребують негайного вирішення. Більшість українських територіальних громад, що знаходяться за межами зони бойових дій або були звільнені, продовжують функціонувати, незважаючи на повномасштабне вторгнення [1]. Тому питання забезпечення потреб громад наразі є особливо гострим і потребує швидких дій. Цілком зрозуміло, що в стані війни громади знаходяться в постійному дефіциті фінансових ресурсів і вирішення цієї проблеми наразі дуже актуально. Позабюджетне залучення коштів - це процес залучення фінансових ресурсів для проектів або інших потреб, який не включає грошові кошти з бюджету громади. Серед загальних видів позабюджетного залучення коштів можна навести [2]:

гранти від міжнародних фондів – багато міжнародних організацій та фондів надають гранти для гуманітарних проектів у країнах, які перебувають у воєнний конфлікт. Ці кошти можуть бути використані для надання медичної допомоги, забезпечення продовольства, водопостачання, освіти тощо;

благодійність – масові збори коштів або індивідуальні пожертви можуть допомогти забезпечити необхідні ресурси для громад та людей, які постраждали від війни;

партнерства з гуманітарними організаціями – це співпраця з міжнародними та національними гуманітарними організаціями може допомогти в громадах забезпечити медичну допомогу, продукти харчування, житло та інші необхідні ресурси;

публічно-приватні партнерства – уряд та приватний сектор можуть укладати партнерські угоди для фінансування гуманітарних та інфраструктурних проектів;

спонсорство від бізнесу – бізнес-сектор може фінансувати проекти та ініціативи у громадах, щоб полегшити їхнє життя під час конфлікту.

Також можуть бути використані такі потужні інструменти як краудфандинг та фандрайзинг. Краудфандинг – цей метод передбачає збір коштів від великої кількості людей. Він може бути корисним для громад у таких секторах [3]:

гуманітарна допомога – це збір коштів на гуманітарну допомогу для потребуючих війною зазначених громад;

медичне обладнання і ліки – залучення коштів на закупівлю медичного обладнання, ліків і засобів індивідуального захисту для лікарень та медичних закладів;

житло та засоби персональної гігієни - забезпечення тимчасового притулку, їжі та необхідних речей для постраждалих;

відновлення інфраструктури - збір грошей для відновлення пошкоджених будівель, доріг, мостів тощо.

Щодо фандрайзингу, то це традиційний метод, що передбачає залучення коштів від обмеженої групи донорів чи спонсорів, часто за допомогою офіційних інституцій або організацій. Фандрайзинг часто використовується для збору коштів на конкретні проекти, благодійність і діяльність організацій. Фандрайзери зазвичай встановлюють довгострокові відносини з потенційними донорами та спонсорами і працюють на залучення коштів через особисті зв’язки та переконання.

Наразі органи місцевого самоврядування мають багато можливостей для залучення коштів в свої громади. Залучення коштів – це складний та багатоетапний процес, й ефективність може залежати від багатьох факторів, таких як об’єм фінансових потреб, вид проектів і масштаб співпраці з іншими сторонами. Але на позитивний результат можуть вплинути такі умови [2]:

- чіткий план – спочатку важливо розробити план дій, в якому будуть визначені основні пріоритети і проекти, для яких потрібні фінансові ресурси;
- пошук фінансування на різних рівнях - керівники повинні активно шукати джерела фінансування на різних рівнях: національному, регіональному та місцевому. Вони можуть взаємодіяти з урядовими органами, громадськими організаціями, а також місцевими підприємствами для залучення коштів;
- залучити громадськість - важливо включити громадськість в процес планування та збору коштів. Громадяни можуть надати цінну допомогу в пошуку джерел фінансування та навіть в самому зборі коштів через краудфандинг або інші масові методи;
- забезпечити прозорість та облік фінансів: Важливо забезпечити прозорість та облік всіх отриманих коштів. Це покращить довіру спонсорів та донорів та допоможе в подальшому залучати кошти;
- інформаційна кампанія - органи місцевого самоврядування можуть створити інформаційну кампанію, яка розповість громадянам та потенційним спонсорам про потреби та проекти громади, надаючи можливість пожертви;
- моніторинг та звітність - важливо систематично моніторити витрати та результати фінансових зусиль та подавати звіти донорам та громадськості;
- оцінка ризиків – оцінка можливих ризиків та розробка планів мінімізації ризиків також важливі для успішного залучення коштів;

поширення інформації про успіхи – коли проекти фінансуються та успішно реалізуються, важливо активно ділитися цими успіхами з громадськістю та потенційними донорами для підтримки майбутніх ініціатив.

Список використаних джерел:

1. Бахур Н.В. Краудфандинг та краудсерсинг як інструменти стимулювання розвитку регіонів та громад / Н.В. Бахур // Ефективна економіка. – 2021. – № 4. – С. 123-132.

2. Филиппова В.Д. Краундфандінг як спосіб залучення громадян до вирішення питань місцевого розвитку / В.Д. Филиппова // Вісник Херсонського національного технічного університету. – 2021. – №2 (77). – С. 67-75.

3. Чернявська О. В. Фандрайзинг: [навч. посіб.] / О. В. Чернявська, А. М. Соколова. – 2-е вид., доопрац. та допов. – К.: Алерта, 2015. – 272 с.

ОПТИМІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ

Мазілкіна О.О., *Студентка 3 курсу, Інститут економіки та менеджменту*
Граціотова Г.О, *к.е.н., ст. викладач кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Оптимізація адміністративного процесу в організації є важливим стратегічним інструментом управління, який дозволяє підвищити ефективність і результативність діяльності організації. Адміністративний процес - це сукупність дій, спрямованих на забезпечення досягнення цілей організації. Він включає в себе всі види діяльності, пов'язані з плануванням, організацією, мотивацією та контролем. [1]

Оптимізація адміністративного процесу - це процес його вдосконалення з метою підвищення ефективності та результативності. Вона спрямована на усунення непродуктивних витрат часу, ресурсів і зусиль, а також на підвищення якості роботи.

Стратегічний інструмент управління - це інструмент, який дозволяє організації досягти своїх стратегічних цілей. Оптимізація адміністративного процесу є стратегічним інструментом управління, оскільки вона дозволяє організації підвищити свою конкурентоспроможність і досягти успіху в довгостроковій перспективі.[3]

Вдосконалення структури управління дозволяє забезпечити ефективне виконання завдань та досягнення цілей організації. Оптимальна структура управління - це така структура, яка забезпечує ефективне виконання завдань та досягнення цілей організації. Вона повинна бути адаптована до конкретних умов діяльності організації, а також до її стратегічних цілей.

Для вдосконалення структури управління можна використовувати такі методи:

− Реорганізація структури управління;

Радикальний метод вдосконалення структури управління, який передбачає зміну її основних елементів, таких як ієрархія, розподіл повноважень, система комунікації та взаємодії.

− Впровадження матричних структур управління;

Метод вдосконалення структури управління, який передбачає поєднання функціональної та проектної структури управління

− Делегування повноважень;

Метод вдосконалення структури управління, який передбачає передачу частини повноважень від вищого рівня управління до нижчого

− Зменшення кількості рівнів управління.

Метод вдосконалення структури управління, який передбачає скорочення кількості рівнів управління в організації.[2]

Розробка ефективних процедур і методів роботи дозволяє виконувати завдання та досягати цілей організації з мінімальними витратами часу, ресурсів і зусиль. Ефективні процедури і методи роботи - це такі процедури і методи, які дозволяють виконувати завдання та досягати цілей організації з мінімальними витратами часу, ресурсів і зусиль.

Для розробки ефективних процедур і методів роботи можна використовувати такі методи:

- Аналіз існуючих процедур і методів роботи;
- Впровадження нових процедур і методів роботи;
- Використання сучасних технологій та інструментів. [2]

Автоматизація адміністративних процесів дозволяє автоматизувати виконання рутинних завдань, що звільняє час працівників для виконання більш творчих і складних завдань.

Для автоматизації адміністративних процесів можна використовувати такі інструменти:

- Інтегровані системи управління підприємством (ERP);
- Системи управління проектами;
- Системи управління клієнтами (CRM);
- Системи управління документами.[4]

Підвищення кваліфікації працівників дозволяє їм виконувати свої завдання більш ефективно і якісно. Для підвищення кваліфікації працівників можна використовувати такі методи:

- Навчання в навчальних закладах;

Навчання в навчальних закладах є традиційним способом підвищення кваліфікації працівників. Цей метод дозволяє отримати системні знання та навички в певній галузі. Навчання в навчальних закладах може проводитися в державних або приватних навчальних закладах, а також на курсах підвищення кваліфікації.

- Навчання на робочому місці;

Навчання на робочому місці дозволяє працівникам отримати практичні навички, необхідні для виконання їхніх обов'язків. Цей метод може здійснюватися у вигляді стажування, навчання під керівництвом досвідченого працівника або за допомогою навчальних програм, розроблених організацією.

- Самоосвіта.

Самоосвіта - це процес самостійного отримання знань та навичок. Цей метод може здійснюватися за допомогою книг, статей, навчальних курсів онлайн або інших джерел.[2]

Оптимізація адміністративного процесу є важливим завданням для будь-якої організації, яка прагне до успіху. Вона дозволяє підвищити ефективність та результативність діяльності організації, а також сприяти її розвитку та зростанню. [3]

Список використаних джерел:

1. Мельник В. С. Організація і управління: Підручник. Київ: Знання, 2005. 511 с

2. Оліфер В. В., Оліфер О. В. Інформаційні системи та технології: підручник. Київ: Видавництво "Київський університет", 2012. 556 с.

3. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основи менеджменту. Київ: Вища школа, 2012. 664 с.

4. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Економічний словник. Київ: Видавництво "Академія", 2014. 616 с.

ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПИ ЩОДО НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

***Наливайко Н. В.**, здобувачка другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми «Зв'язки з громадськістю», Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

Чітке визначення поняття «адміністративної послуги», як важливої складової державних та муніципальних послуг, закладено в Концепції адміністративної реформи в Україні. Відповідно до неї сферу публічних послуг складають саме ті послуги, що надаються органами державної влади та місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами, організаціями, що належать до сфери їх управління.

Спираючись на досвід економічно розвинутих країн щодо запроваджених ними якісних систем надання публічних послуг, слід зазначити, що уряди переважної більшість з них свою діяльність спрямовують на формування зручності та доступності умов для населення при отриманні послуг: ефективні інтегровані офіси, компетентні суб'єкти надання послуг, локальні та глобальні інформаційні мережі, власні веб-портали для ознайомлення з адміністративними послугами, структурованість електронних систем окремих видів послуг [1, с. 54–58].

Досвід розвинених країн світу демонструє нам, що тільки при відкритості державного сектору по відношенню до своїх громадян, можна забезпечити якість та доступність адміністративних послуг у публічній сфері для розбудови демократичного суспільства.

Більшість країн Європи втілили в свою діяльність з надання послуг адміністративного характеру модель єдиного вікна для громадян («one-stop-shop»). Гарним прикладом цього є Німеччина, яка одною з перших запровадила дану систему. За відсутності спеціальних законодавчих актів чи відповідних державних програм, місцеві муніципалітети, виходячи із своїх потреб, взяли на себе ініціативу по створенню таких офісів у своїх містах, тому і практика їх втілення різниться. Такі офіси, в своїй більшості, надають максимально запитувані (популярні) громадянами послуги: реєстрація місця проживання, майна, оформлення паспортів та посвідчень, видача довідок, консультації тощо. Основною ідеєю створення мережі сервісних центрів є спрощення доступу громадян до адміністративних послуг та деяких послуг приватного сектору, шляхом об'єднання їх в одну мережу. Але в законодавстві Німеччини є певні особливості, такі офіси не надають послуги соціального характеру, не здійснюють реєстрацію актів цивільного стану, не видають дозволи на будівництво – ці послуги перебувають у віданні органів державної влади [2, с. 104].

Досвід Польщі також заслуговує уваги. Адміністративно-територіальна реформа, яка була проведена в Польщі на початку 21 століття, базувалася на єдності системи надання адміністративних послуг населенню, організацію якої покладено на територіальні громади. Організація надання адміністративних послуг громадянам є основним обов'язком органів місцевого самоврядування (ОМС). ОМС організовують процес надання послуг громадянам, але вони не зобов'язані надавати їх самі. Для цього вони укладають договори з обслуговуючими організаціями або недержавними установами. Територіальні громади Польщі надають адміністративні, соціальні (освіта, охорона здоров'я, соціальна допомога, безпека, культура, консультації на ринку праці) та комунальні послуги (енерго-, водопостачання та водовідведення, транспорт, утримання доріг та зелених насаджень) [3].

Більшість країн-членів Європейського Союзу прийняли відповідні законодавчі акти згідно з якими ОМС надаються повноваження щодо самостійного вирішення потреб та питань місцевого значення шляхом фінансування та організації порядку надання муніципальних послуг. Зокрема, Закон Латвії «Про місцеві органи влади» окреслює надання якісних адміністративних послуг населенню як одну з основоположних функцій уряду. У

країні впроваджено концепцію електронних послуг, достатньо ефективно працює Портал державних і муніципальних послуг Латвії. Законодавство переважної більшості країн Євросоюзу розмежовує муніципальні послуги на обов'язкові і необов'язкові. Місцева влада має пріоритетність прав на прийняття рішення про фінансування та надання послуг, які не передбачені законодавством.

Впроваджені в Естонії уніфіковані реєстри довели свою функціональну ефективність. Найпоширенішими електронними послугами є: паркова, школа, податки, банк, земельний кадастр, пацієнт, поліція. Функціонує Державний портал електронних послуг, електронні бази даних, запроваджено електронний документообіг, електронні та мобільні ID-картки. Введено в дію цифровий підпис з використанням ID-картки та технології «Перехрестя», яка полягає у використанні декількох баз даних різних установ через один портал.

В Литві також досить розвинена електронна інфраструктура надання адміністративних послуг, зокрема, бібліотека, портал для водіїв, реєстрація приватних підприємств та акціонерних товариств, діє електронна система обслуговування місцевого населення [4].

Одною з найкращих систем «універсамів послуг» в Європейському Союзі є модель Нідерландів. Вона вибудована так, що більшість послуг в країні надається саме на місцевому рівні, тобто ОМС. Звертаючись до таких центрів («універсамів послуг»), громадяни отримують повну інформацію про адміністративні послуги, можуть подати заяву на отримання певної муніципальної послуги чи отримати довідку, що не потребує збору додаткової інформації, отримати вже готовий результат адміністративної послуги [5, с. 175].

Згідно з норвезькою Програмою розвитку електронного урядування «Digitizing public sector services» (Оцифрування послуг державного сектору), основними цілями уряду є: бути максимально доступним онлайн; зробити веб-сервіси загальнообов'язковим правилом і засобом комунікації між державою, громадянами та бізнесовими структурами; максимально покращити якість послуг; «оцифрувати» сфери публічного управління, що сприятиме вивільненню ресурсів для інших сфер [6, с. 145]. В результаті громадяни отримують економію часу, доступність і зручність послуг, а для держави в цілому усувається корупційна складова.

Таким чином, основними засадами надання адміністративних послуг в країнах Європи є «універсами послуг», «єдине вікно», електронні послуги; послуги для споживача – якісні, доступні, зручні та, по можливості, за спрощеною процедурою.

На сьогодні в Україні теж відбувається досить активне впровадження новітніх інформаційних, цифрових та комунікаційних технологій в напряму розбудови е-урядування задля того, щоб надання адміністративних послуг стало більш зручним та орієнтованим на громадян, мінімізуючи значний відсоток чисельних бюрократичних процедур. Даний процес значною мірою впливає на сприйняття громадськістю власної держави, сприяє розвитку інформаційної демократії та покращує імідж країни на міжнародній арені шляхом позиціювання України як держави, що впроваджує модель е-урядування, має ефективну комунікацію з громадянами та прозору систему надання адміністративних послуг. Всі ці фактори сприяють зростанню інвестиційної, економічної, соціальної та політичної привабливості нашої країни в очах міжнародної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Аналіз зарубіжного досвіду публічного адміністрування / за заг. ред. О. М. Мельтюхової. К. : НАДУ, 2018. 65 с.

2. Надання адміністративних послуг у муніципальному секторі. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / За ред. В. Тимощук. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 124 с.

3. Драган І. Організація надання публічних послуг населенню органами влади: зарубіжні практики. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2014. № 4. URL :

http://www.dy.-nayka.com.ua/?op=1&z=703.

4. Чечель А. О., Омельянович Р. А. Державне управління у сфері надання адміністративних послуг: європейський досвід. *Право та державне управління.* 2021. № 1. С. 279–284.

5. Писаренко Г. М. Зарубіжний досвід надання адміністративних послуг. *Актуальні проблеми держави і права.* 2007. С. 173-177.

6. Ославський М. І. Виконавча влада в Україні: організаційно-правові засади: навч. посіб. К.: Знання, 2009. 216 с.

ДОСВІД ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ У КРАЇНАХ СВІТУ

Рубан Д. О., *аспірант кафедри парламентаризму*
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Процеси децентралізації в Україні не завершені та потребують продовження. За таких умов вивчення досвід інших країн є важливим та актуальним. Національні особливості системи публічного управління та рівень її централізації визначає й особливості моделей місцевої демократії в тих чи інших країнах. Особливості політичної та адміністративної історії країн також впливають на процеси децентралізації. Так, слід розрізняти умови для розвитку місцевої демократії, які склались, наприклад [1]: централізована однопартійна система (Китай); відносно однорідна політична система (Норвегія, Японія); високорозвинені політичні системи з сильною місцевою владо (Швейцарія); федеральні системи з сильною роллю штатів (США, Австралія, Бразилія, Індія).

Як наслідок у різних країнах світу сформували свої особливості розподілу повноважень, ресурсів та відповідальності між різними рівнями публічного управління. Ключовим аргументом на користь децентралізації є *максимізація економічного зростання* країни.

Незважаючи на загальний підхід до проведення реформи з децентралізації кожна країна обирає власну модель. Децентралізація не може забезпечити вирішення всіх проблем. Важливою є зрілість інституцій, які забезпечують використання ресурсів, а також загальна координація зусиль різних рівнів публічного управління. Розглянемо досвід та особливості децентралізації різних країн світу.

Аналітики відділу політики регіонального розвитку ОЕСР провели комплексне дослідження рівня децентралізації різних за устроєм типів країн: федеративних та унітарних.

Країни приймають рішення щодо масштабів децентралізації з акцентом на місцевому чи регіональному рівнях. Кожна країна також має свою історію розвитку демократії загалом та демократії з акцентом на місцевій демократії. Так. історія розвитку місцевої демократії у Великій Британії має довгу історію**.** Сучасне місцеве самоврядування у Великій Британії розвивалось впродовж 19 та 20 століття. Жителі Норвегії мають досвід обрання місцевих рад вже впродовж 170 років. З 1976 року діяльність округів підлягає прямому виборному контролю [2].

Серед обраних для аналізу 35 країн більшість розвивають дво-рівневу та три-рівневу моделі децентралізації.

37 країн ОЕСР в 2020-2021 рр. мали 136906 субнаціональних урядів, зокрема це було: 132354 утворень муніципального рівня, 4008 суб'єктів посередницького рівня; 544 суб'єктів регіонального та державного рівня [3].

Найвищий рівень децентралізації демонструють, перш за все, країни ЄС.

Основним вектором реформування публічного управління в країнах ЄС впродовж декількох десятиліть була децентралізація. Децентралізація здійснювалась в розрізі: політичної децентралізації, метою якої стало створення умов для долучення громадян до прийняття рішень; адміністративної децентралізації, яка забезпечує розподіл повноважень та відповідальності між різними рівнями влади; фіскальної децентралізації, яка, через перерозподіл фінансових ресурсів, забезпечує формування доходів, достатніх для вирішення завдань розвитку на місцевому рівні.

Загалом існують певні відмінності у рівнях децентралізації країн ЄС:

кількість рівні децентралізації у більшості країнах ЄС складає два та три рівні, а найнижчим рівнем є рівень муніципалітетів. Загалом кількість рівнів залежить від розміру країни;

рівень децентралізації відповідно до індексу в різних країнах відрізняється (у країнах постсоціалістичних він переважно нижчий порівняно з іншими країнами ЄС).

І в усталених західних демократіях також відбувається перегляд місцевої демократії. Це відбувається по-перше, через відхід від попередньої моделі соціальної держави; по-друге, у звязку зі зменшенням ролі державного сектора; по-третє, у звязку зі збільшенням «відстані» між громадянами та представницькими установами, ознакою чого стало зменшення участі громадян у місцевих виборах [4].

У перехідних суспільствах, як зазначають Bucek J. та Smith B. [4], попередній досвід місцевого самоврядування був пов'язаний із застосуванням неефективних та недемократичних форм. Відповідно виник рух у напрямку децентралізації.

Процес розвитку місцевого самоврядування в країнах Центральної Європи відбувався поступально. На першому етапі було створено міцні інститути представницької демократії, а вже потім відбувалась розбудова місцевого самоврядування. Саме тому питання подальшої децентралізації та розвитку місцевої демократії є актуальними для реформування системи публічного управління в багатьох країнах.

Список джерел:

1. Sisk T. D. Democracy at the local level the international idea handbook on participation, representation, conflict management, and governance. International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA) 2001. 256 p.

2. More about local democracy. Ministry of Local Government and Regional Development. https://www.regjeringen.no/en/topics/elections-and-democracy/lokaldemokrati/the-mayor/id550479/

3. Subnational governments in OECD Countries: KeY Data 2021 edition, 2021, p. 26. https://www.oecd.org/regional/multi-level-governance/OECD_SNG_Nuancier_2021.pdf

4. Bucek J., Smith B. New Approaches to Local Democracy: Direct Democracy, Participation and the ‘Third Sector’Environment and Planning C: Government and Policy 2000, volume 18, pp. 3-16.

МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Сашко І. В., *здобувач другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми «Зв’язки з громадськістю», Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

Система взаємовідносин між владними структурами, органами державного управління та громадською думкою є одним із найвагоміших показників суспільного розвитку та демократії. Відомо, що чим активніше і повніше влада дозволяє брати участь

масам у суспільно-політичних процесах, тим демократичнішою та ефективнішою вона стає [1, с. 111].

Організоване громадянське суспільство робить важливий внесок у розвиток демократії та повагу до прав людини. У демократичному суспільстві повноваження щодо прийняття рішень наділені виборним представникам, які реалізують свої рішення через органи державної виконавчої влади на національному чи місцевому рівнях. Якщо повноваження, відповідальність і ресурси для розробки політики та розподілу ресурсів передані на рівень місцевого самоврядування, важливо, щоб ухвалення рішень спиралося на здорові політичні принципи і ефективні процеси планування. Європейський досвід засвідчує, що посилення прав громадян на участь у прийнятті рішень не тільки через обраних ними представників, а й через низку механізмів, сприяє більшому відображенню думок та інтересів громадян у процесі формування політики, що свідчить про його демократичний характер. Неурядові організації також збагачують процес прийняття рішень знаннями та досвідом. Коли в суспільстві існує різноманіття інтересів неурядові організації активно виникають щоб відображати їх і при цьому можуть стати основним каналом залучення та участі громадян.

Органи місцевого самоврядування наділені повноваженнями щодо залучення громадян до участі у місцевому суспільному житті. Проте, розширення прозорості та відкритості їх діяльності, перехід від закритого для населення механізму прийняття публічних рішень до зрозумілого, оперативного і відкритого механізму підготовки, прийняття і реалізації тактичних і стратегічних рішень залежить саме від членів громади [2, с. 119]. У рамках цього підходу має здійснюватися в різних формах безпосередня та постійна участь найбільш активних представників місцевої громади в процесах публічного управління.

Політико-правові механізми участі громадян у державній політиці І. З. Харечко пропонує поділити на такі (їх можна застосовувати і на місцевому рівні): 1) механізми, що забезпечують прийняття рішень – вибори, референдум**,** механізм дострокового припинення повноважень виборних посадових осіб та органів влади, участь у реалізації регуляторної політики; 2) механізми, що не передбачають безпосереднього прийняття рішень – публічні консультації; громадське обговорення; народна ініціатива; членство в консультативно-дорадчих органах при органах влади; участь у вирішенні питань місцевого значення через членство в органах самоорганізації населення, участь у загальних зборах громадян та громадських слуханнях; громадська експертиза діяльності органів влади; участь у діяльності політичних партій та громадських організацій, а також звернення до органів влади [3, с. 10].

Кодекс найкращих практик участі громадськості в процесі прийняття рішень, розроблений Радою Європи у 2007 році, наголошує на двох взаємопов'язаних вимірах процесу залучення громадянського суспільства: 1) рівні залучення: від простого надання інформації до консультацій та діалогу і, нарешті, партнерства між неурядовими організаціями та державними установами; 2) етапи процесу прийняття політичних рішень: визначення порядку денного, розробка політики, прийняття рішень, реалізація політики, моніторинг та переформулювання політики [4, с. 125].

Функціонування механізму участі в системі публічного управління пов'язане з активізацію самих членів територіальних громад, що має базуватися на відповідних засадах їх діяльності, зокрема: самостійність (самоусвідомлення форми участі у вирішенні питань місцевого значення); відповідальність (члени територіальних громад дотримуються встановлених норм щодо участі в місцевому самоуправлінні); компетентність (реалізація права на місцеве самоврядування у сфері, у якій громадянин має спеціальні знання та досвід); реальність реалізації (з урахуванням усіх необхідних умов для вирішення питань місцевого значення) [2, с. 119].

Роль, яку можуть відігравати мешканці у процесі прийняття рішень, що визначають

розвиток їхньої громади, залежить від рівня участі громадян у місцевому самоврядуванні. Остання може варіювати від спостерігача (рівень «надання інформації») до просумента (рівень «громадське управління»). Необхідно переходити на найвищий рівень участі громадян, щоб сформувати у жителів відчуття справжніх творців майбутнього самоврядної територіальної громади, перетворити їх на просументів. Проте при цьому потрібно забезпечити попередні рівні («інформаційний зв'язок з громадянами», «діалог з громадянами», «партнерство з громадою»). Діалог влади та громадськості неможливий без обміну інформацією. Співпраця з громадою неможлива без попередньо налагодженого з нею діалогу.

Активність громадськості залежить від етнічних, культурних та інших характеристик населених пунктів та громад. На рівень активності членів громади впливають такі чинники: історичне минуле громади (стійка спільнота, що розселилася на певній території, сукупність різноманітних квазіінтегрованих соціальних груп у поселеннях, штучно створених із іммігрантів); характер суспільних відносин (тип, якість і міцність зв'язків між членами громади, які суттєво визначають готовність та інтенсивність участі населення у вирішенні проблем громади); орієнтація на традиції, що склалися; культурні традиції (конкретні кейси активної участі в громадських справах); конфліктне середовище; адміністративна дієздатність органів влади; лідерські якості, візія стратегії розвитку територіальної громади тощо [5, с. 10].

За підсумками реалізації Проекту «Забезпечення участі у прийнятті рішень на місцевому рівні» визначено такі п'ять факторів, що впливають на участь громадян у громадському та політичному житті на місцевому рівні: громадяни можуть (володіти ресурсами, навичками та знаннями для участі), хочуть (володіти почуттям причетності, що посилює участь), мають повноваження (отримують можливість брати участь), запрошені (мобілізовані для участі офіційними органами чи волонтерськими групами), надають відгук (спостерігають приклад того, як їхні відгук враховуються) [6, с. 26].

Отже, для досягнення результативної участі громадськості у прийнятті рішень на рівні місцевого самоврядування необхідно не тільки забезпечити реалізацію правових механізмів місцевої демократії, що регулюють участь мешканців у процесах місцевого самоврядування та практичну реалізацію можливостей залучення громади до управлінської діяльності органів місцевого самоврядування, але і заохочувати представників громади до прийняття спільних рішень, проведення обговорень, ознайомлення із засадами публічного управління тощо.

Список використаних джерел:

1. Коврига О.С. Взаємодія органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Том 31 (70) № 2 2020. С. 109-114.

2. Шумляєва І. Вплив європейських норм партисипативної демократії на підвищення рівня участі громадян України в місцевому самоврядуванні. *Аспекти публічного управління.* Том 9. № 1 2021. С. 113-121

3. Харечко І. З. Політико-правові механізми участі громадян у процесі прийняття політичних рішень в умовах електронної демократії: автореф. дисертації дис. канд. політ. н.; спец.: 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Львів, 2014. 16 с.

4. Кириленко О. Демократизація участі громадян у регіональному управлінні. *Журнал європейської економіки.* Т. 15 (№ 1). Березень 2016. С. 121-138.

5. Сергієнко О., Ватаманюк О. Громадська участь/залучення громадян. Депутатська діяльність в округах (навчальний модуль). К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 92 с.

6. Публікація за результатами проекту Забезпечення участі у прийнятті рішень на місцевому рівні. URL: https://mart-ngo.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/unnamed-file-1-1.pdf (дата звернення: 12.10.2023).

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Скрябіна Є.А., *здобувачка 2-курсу, Інститут економіки та менеджменту*
Кулінська А.В., *д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Україна, як країна з багатовіковою історією та незалежністю, визначає важливу роль територіальних громад у будівництві демократичного суспільства. У 2015 році запроваджена реформа місцевого самоврядування та територіальної організації в Україні, що надала новий імпульс розвитку громад на місцевому рівні. Володимир Гройсман, екс-прем'єр-міністр України визначає, що «...сьогодні ми створюємо новий фундамент для подальшого розвитку України, реформуючи місцеве самоврядування» [2].

Однією з ключових особливостей є впровадження принципу децентралізації, що передбачає делегування більшого обсягу повноважень і відповідальності місцевим громадам. Це сприяє зростанню їхньої самостійності та здатності приймати стратегічні рішення. Українські територіальні громади розділяються на сільські, селищні та міські. Кожен тип громади має свої особливості, котрі відображають специфіку життя та розвитку на конкретній території країни. Володимир Зеленський, президент України акцентує увагу на тому, що «…кожна громада унікальна, і те, яка вона буде, залежить від тих, хто в ній живе» [1].

Бюджетна автономія є ще однією важливою особливістю організації територіальних громад в Україні. Громади мають право самостійно формувати та витрачати кошти для реалізації місцевих ініціатив та проектів. Національні та місцеві уряди у всьому світі працюють над вдосконаленням організації територіальних громад, керуючись різними принципами та використовуючи різні моделі.

Україна активно впроваджує модель об'єднаних громад, яка передбачає об'єднання декількох малих громад для спільного розвитку та управління ресурсами. Так, Швеція успішно впроваджує модель комун, які є основними адміністративними одиницями. Кожна комуна має власні органи самоврядування. В Сполучених Штатах Америки існує система місцевого самоврядування, яка включає в себе штати, округи та муніципалітети. Кожен штат має свій власний законодавчий орган та адміністративний апарат. Ці різні принципи та моделі відображають різноманітність підходів щодо організації територіальних громад у світі. Вибір конкретної моделі часто залежить від особливостей країни, її історії та географії [4].

Крім того, нормативно-правове забезпечення територіальних громад в зарубіжних країнах включає в себе різноманітні закони, постанови та регуляції, що встановлюють права, обов'язки та функції громад та органів їх управління. Ось загальний огляд нормативно-правового забезпечення територіальних громад в кількох країнах [3]:

у Швеції комуни є основними адміністративними одиницями. Нормативно-правове забезпечення включає в себе Конституцію Швеції і ряд законів, які регулюють повноваження та функції комун. Наприклад, Закон про Комуни визначає правовий статус та компетенцію комун;

в Німеччині існують різні типи муніципалітетів, і кожен має свої власні правові норми. Основний закон, що регулює організацію та функціонування муніципалітетів, - це Закон про муніципальне самоврядування. Окрім того, існують закони штатів, котрі встановлюють додаткові правила для конкретних регіонів;

Сполучені Штати Америки мають складну систему місцевого самоврядування, що регулюється конституціями штатів та місцевими установами. Кожен штат має власну Конституцію та закони, що стосуються муніципалітетів;

у Франції закони, що стосуються організації територіальних громад, включають в себе Кодекс муніципальних об'єднань (Code général des collectivités territoriales). Цей кодекс визначає структуру та функції комун, міст, департаментів та регіонів.

Отже, у ході аналізу особливостей організації територіальних громад в Україні, основних принципів та моделей організації територіальних громад у світі, а також нормативно-правового забезпечення територіальних громад у зарубіжних країнах, стало очевидним, що кожна країна має свої унікальні підходи до місцевого самоврядування. В Україні, реформа місцевого самоврядування відіграє важливу і ключову роль у розбудові демократичного суспільства та наданні громадам більшого ступеня впливу на своє оточення. Об'єднання територіальних громад та надання їм бюджетної автономії є ключовими принципами цієї реформи.

У світі існують різні моделі організації територіальних громад, від моделі комун в Швеції до системи штатів у США. Кожна з них враховує особливості країни та її історичний контекст. Нормативно-правове забезпечення територіальних громад у зарубіжних країнах визначає їх правовий статус та встановлює правила функціонування. Кожна країна має власну систему нормативних актів, які гарантують права та обов'язки територіальних громад [5].

Усі ці аспекти свідчать про різноманітність та унікальність підходів до місцевого самоврядування в різних країнах. Незважаючи на це, спільною метою є забезпечення ефективного та відповідального управління на місцевому рівні, задоволення потреб громадян та підвищення якості життя в громадах.

Список використаних джерел:

1. Боярський О. О. Види територіальних громад в яких функціонує людина – член громади / О. О. Боярський // Часопис «Соціальний калейдоскоп». – 2020. – № 1 (2). – С. 15-20.

2. Демчак Р. Є. Зарубіжний досвід децентралізації державного управління: аналіз та можливості застосування в Україні / Р. Є. Демчак // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 12. – С. 15-20.

3. Жовнірчик Я. Ф. Місцеве самоврядування та адміністративно-територіальний устрій України // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2014. – Вип. 4 (18). – С. 254-273.

4. Рубцов В.В. Імплементація Європейської хартії місцевого самоврядування та громадянське суспільство / В. В. Рубцов // Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні. – К.: Крамар, 2003. – С. 185-198

5. Шарий В. І. Методика стратегічного управління розвитком територіальної громади в Україні / В. І. Шарий, Г. Г. Дендемарченко // Університетські наукові записки. – 2020. – № 3 (4). – С. 15-20.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ВПЛИВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДАНИХ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ОПТИМІЗАЦІЮ РІШЕНЬ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

А.О. Христова, *здобувачка ступеня бакалавр, Інститут бізнесу, економіки та інформаційних технологій*
Г.О. Граціотова, *к.е.н., старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м Одеса

Вступаючи у 21 століття, світ став свідком стрімкого розвитку технологій та інновацій, які не лише змінили спосіб взаємодії людей, але й сприяли реформам управління в національних і місцевих органах влади. Для розвитку сучасного суспільства та забезпечення ефективності державного управління досліджувати та розуміти, як можна застосувати інноваційні технології до місцевого самоврядування, тим самим покращуючи якість, ефективність та рівень участі громадян у публічному управлінні. процес управління. Дана робота спрямована на розгляд актуальних питань, що виникають у контексті змін у сфері державного управління та цілеспрямованого підвищення якості послуг, що надаються громадянам. Він також має на меті висвітлити етичні проблеми та виклики, які виникають під час застосування інноваційних технологій у державному управлінні.

Аналіз даних та інструменти штучного інтелекту дозволять місцевим органам влади краще розуміти вимоги та очікування громади. Збір і обробка великих обсягів даних із різних джерел, включаючи соціальні мережі, демографічні дані тощо, дозволяє створювати складні моделі, які прогнозують розвиток громади. Наприклад, місцева влада може використовувати дані про демографічні та економічні зміни для розробки стратегій розвитку з урахуванням майбутніх потреб населення[2]. Ця інформація керує розподілом бюджетів і ресурсів для підтримки поточних проектів. Штучний інтелект і аналітика даних прискорять процес прийняття рішень і зроблять його більш раціональним. Інтелектуальний аналіз даних автоматизує процес моніторингу та збору інформації, забезпечуючи регулярний доступ до останніх даних. Крім того, ШІ може розробляти алгоритми для визначення найкращих рішень на основі наявних даних. Наприклад, якщо бюджетні ресурси обмежені, це може включати встановлення пріоритетів і розподіл ресурсів на проекти з найбільшим соціальним чи економічним впливом.

Використання розумної аналітики даних підвищує прозорість і доступність інформації спільноти[1]. Це може включати створення відкритої платформи для публічного звітування, де громадяни зможуть отримати інформацію про витрати та результати діяльності уряду. Збір і аналіз даних також полегшує аудит і контроль діяльності органів влади. Недоліки та витрати систем відеоспостереження, керованих даними, стають все більш очевидними. Використання аналітики даних і штучного інтелекту в місцевій автономії є ключовим фактором у подальшому покращенні якості державних послуг і прийнятті більш обґрунтованих рішень. Ці інновації спрямовані на задоволення потреб громади, підвищення ефективності та забезпечення більшої відкритості та підзвітності місцевого самоврядування[5]. Технологічна трансформація є ключем до створення сучасного інноваційного середовища управління, яке приносить користь громадянам і місцевим громадам.

Однією з ключових переваг використання аналітики даних і штучного інтелекту є можливість підвищити точність і передбачуваність прийняття рішень місцевою владою. Інтелектуальний аналіз даних дозволяє аналізувати великі обсяги інформації та виділяти важливі закономірності та тенденції. Зростаючий вплив технологій, такий як штучний

інтелект, аналітика даних та блокчейн, сприяє розвитку е-управління та забезпечує автоматизацію багатьох процесів урядового та місцевого самоврядування. Це робить адміністративні послуги більш доступними та зручними для громадян. Тому об'єктивний аналіз даних підвищує точність прийняття рішень. У свою чергу ШІ надає можливість моделювати майбутні події та визначати найкращий спосіб дій на основі історичних даних[4]. Це допомагає уникнути непередбачених ризиків і негативних наслідків, а також вчасно реагувати на надзвичайні ситуації та виклики. Сучасні тенденції у сфері державного управління та місцевого самоврядування є підтвердженням того, що ці професії продовжують розвиватися та адаптуватися до сучасних вимог та можливостей.

Існує кілька ключових тенденцій, які підкреслюють важливий внесок технологій у покращення ефективності та якості послуг, наданих громадам, їх наведено у таблиці.

Таблиця 1.1 Актуальні тенденції у державному управлінні та місцевому самоврядуванні та їхній вплив на якість послуг

Тенденція	**Опис**
Цифрові інновації та е-управління	Зростаючий вплив технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних та блокчейн, сприяє розвитку е-управління та автоматизації адміністративних послуг.
Публічна прозорість та відкритість	Інформація про діяльність органів влади стає більш доступною та зрозумілою для громадян завдяки відкритим платформам для публічної звітності та моніторингу[3].
Цифрова демократія та залучення	Технології розширюють можливості громадян для залучення до прийняття рішень та впливу на політику через цифрові платформи для голосування та обговорення рішень.
Оптимізація ресурсів та бюджетування	Використання аналізу даних та інтелектуальних систем допомагає місцевим органам влади ефективніше розподіляти бюджетні ресурси.
Кібербезпека та захист даних	Захист даних та запобігання кібератакам стає ключовою темою для забезпечення довіри громадян до технологічних ініціатив.
Глобальна співпраця і обмін досвідом	Місцеві органи влади співпрацюють на міжнародному рівні та обмінюються передовими практиками для впровадження найкращих рішень та здобутків.

Ця таблиця висвічує головні актуальні тенденції в сфері публічного управління та місцевого самоврядування та їхній вплив на покращення якості послуг, наданих громадам.

Трансформація публічного управління за допомогою інтелектуальної аналітики даних та штучного інтелекту є невід'ємною частиною сучасного місцевого самоврядування. Подолання складних викликів і надання ефективних послуг громадам стає більш реалістичним завдяки підвищеній точності та передбачуваності у прийнятті рішень. Використання цих технологій сприяє покращенню якості життя громадян, підвищенню прозорості та відкритості влади, оптимізації бюджетних ресурсів. Публічне управління стало більш адаптивним і чуйним до потреб сучасного суспільства. Проте важливо забезпечити надійність і безпеку обробки даних і зберігання конфіденційної інформації, а також залучити громадян до процесу прийняття рішень. Усе це допоможе створити більш відкрите, демократичне та ефективне місцеве самоврядування, покликане задовольняти потреби громад і створювати краще майбутнє для всіх.

Список використаних джерел:

1. **Смірнова О. М.** Трансформація державного управління в епоху цифровізації: виклики та можливості / О. М. Смірнова // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2017. – № 3. – С. 45-54.

2. **Деркач А. В.** Інтеграція штучного інтелекту в державне управління: проблеми та перспективи / А. В. Деркач, О. В. Лазарєв // Молодий вчений. – 2018. – № 12 (63). – С. 117-120.

3. **Даниленко І. П.** Використання аналізу даних для покращення місцевого самоврядування: досвід Європейського Союзу / І. П. Даниленко // Управління розвитком: теорія та практика. – 2019. – № 1. – С. 72-84.

4. **Ковальчук Л. А.** Інноваційні технології в управлінні місцевим розвитком / Л. А. Ковальчук, І. В. Марченко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2016. – № 1163. – С. 123-129.

5. **Поліщук О. В.** Роль інтелектуального аналізу даних у прийнятті рішень місцевими органами влади / О. В. Поліщук, Т. І. Міщенко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2015. – Том 216. – С. 90-98.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Шевченко А.А., *к.е.н., доц.*
Земляк А.В. *здобувач*
Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

У сучасних умовах масштабна інноваційна діяльність є основою стабільного та ефективного економічного зростання як в окремих галузях, так і в країні в цілому.

Теза стосовно підвищення ефективності інноваційної діяльності аграрних підприємств в сучасних умовах має особливе державне значення. Адже тут виробляється майже третина валового внутрішнього продукту країни. Водночас аграрні підприємства в Україні відстають від країн - членів ЄС за показниками продуктивності та ефективності. Тому продуктивність галузі та конкурентоспроможність продукції можна радикально підвищити лише за рахунок інноваційного розвитку.

Загальновідомо, що інновації - це діяльність, спрямована на виявлення, розробку та застосування результатів наукових досліджень у вигляді нових або вдосконалених продуктів, послуг чи процесів з подальшим їх розповсюдженням з комерційною метою. Для досягнення інноваційних цілей необхідно відкрити нові методи та можливості, ефективніше використовувати наявні ресурси та впроваджувати передові результати для задоволення різноманітних потреб споживачів. Інноваційна діяльність складається з наукових, технічних, організаційних, фінансових і комерційних засобів, які в сукупності призводять до створення інновацій [2].

Безперечно, стан інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах України є не найкращим. Багато експертів вважають, що основною причиною повільного розвитку інновацій є брак фінансових ресурсів. Насправді існує низка інших, не менш важливих причин: зниження платоспроможного попиту на вітчизняну продукцію; невиважена державна підтримка.

Пропонуємо актуальні проблеми, що стримують розвиток інноваційної діяльності скомпонувати в наступні групи:

1) воєнні дії в Україні: зниження рівня інвестицій, збільшення ризику для бізнесу, зовнішня міграція науковців та бізнсменів;

2) відсутність обґрунтованої та ефективної державної інноваційної політики: Україна відмовилася від пріоритетного науково - технологічного розвитку з початку своєї незалежності, а відсутність системи державних пріоритетів і виключення науки, вищої

освіти та інновацій з переліку основних продуктивних сил є головною проблемою прискореного розвитку економіки країни;

3) відсутнє системне управління інноваційним процесом з боку держави: сфера управління інноваціями розпорошена між різними інституціями, що означає відсутність єдиних цілей, не узгодженість дій та розпорошеність людських і фінансових ресурсів;

4) законодавча база, що регулює інноваційну діяльність: вона є фрагментарною, неповною, суперечливою і тому неадекватною. В Україні прийнято понад 100 законодавчих і нормативних урядових актів та різних міністерських документів, які не узгоджуються між собою і не створюють єдиного правового поля для інноваційної діяльності.

5) відсутність фінансового механізму інноваційної діяльності: основним джерелом інноваційних витрат є власні кошти підприємств [1].

Однак українське суспільство і світ в цілому стоять перед потужними викликами починаючи з 2022 року. Чи залишається актуальним довоєнний план пошуку нових рішень для побудови глобального суспільного устрою в рамках поширення інноваційних цифрових технологій у глобальному світовому просторі?

З початком широкомасштабного вторгнення Росії бізнес-середовище в Україні зазнало радикальних змін. Підприємцям довелося зіткнутися, з перебоями в електропостачанні та зв'язку, еміграцією економічно активного населення, зниженням купівельної спроможності населення, розривом і реструктуризацією ланцюгів поставок і скороченням інвестицій майже до нуля. Ці та інші фактори в край негативно вплинули на економічну ситуацію в Україні. Це ж стосується і аграрних підприємств.

Незважаючи на ці виклики, інновації та стартапи в Україні стають все активнішими. Багато інноваційних проектів були спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних з війною та її наслідками.

До основних пріоритетних напрямів інноваційного розвитку аграрного сектору можна віднести наступні: переоснащення високоефективним технологічним обладнанням; перекваліфікація персоналу; вдосконаленні технології виробництва аграрної продукції і підвищенні її якості; формування механізмів раціонального використання сировини [3].

Розвиток аграрного виробництва на інноваційній основі в подальшому має відбуватись за рахунок використання нових видів техніки, обладнання, машин, інструментів, сортів рослин та порід тварин, нових технологій виробництва продукції, способів пошуку, акумуляції, обліку та передачі інформації, підвищенням рівня кваліфікації працівників, виробництва нових видів або з новими властивостями аграрної продукції, запровадження нових форм управління та організації виробництва, освоєння нових ринків та способів продажу продукції, побудові нових логістичних систем, тощо [4].

Заходи післявоєнної інноваційної політики мають бути спрямовані на формування та реалізацію ефективної державної політики розвитку науки та стимулювання інновацій; інтеграцію наукового сектора і економіки; технологічну модернізацію виробництва; запровадження європейських стандартів у сфері організації виконання та фінансування наукових досліджень; формування (відродження, модернізація) мережі центрів дослідницької та інноваційної інфраструктури; створення належних фінансових стимулів до продуктивної праці дослідників; популяризацію вітчизняної науки, підвищення її соціального статусу [5].

Лише активна взаємодія науки та бізнесу при дієвій підтримці держави в рамках виваженої політики розвитку науки та стимулювання інновацій дозволять перейти економіці України в повоєнний період на якісно новий рівень розвитку і повною мірою використати інтелектуальний потенціал нашої нації.

Список використаних джерел:

1. Головенко О.В. Проблеми та перспективи інноваційної діяльності аграрного підприємства. Проблеми та перспективи інноваційної діяльності аграрного підприємства. URL: https://feu.kneu.edu.ua/ua/confere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section1/tez1/
2. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в україні: виклики воєнного часу. URL: https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/ed3426146432ea2f6837c04fe0c85b86.pdf
3. Гарбар Ж. В. Пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в галузі рослинництва. Агросвіт (12). 2021. URL: https://doi.org/ 10.32702/2306&6792.2021.12.9
4. Величко О. Інноваційні процеси в аграрному секторі України. *Тези доп. XIV Міжнар. бізнес-форуму* «Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу» URL:https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/ed3426146432ea2f6837c04fe0c85b86.pdf
5. Бєлялов Т. Інноваційний розвиток підприємництва в умовах війни та в післявоєнний період. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/ 123456789/20218/1/PIONBUG_2022_P066-067.pdf

СЕКЦІЯ 4

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Брадул К.С., *здобувачка 4-курсу, Інститут економіки та менеджменту*
Кулінська А.В., *д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Сьогодні питання національної безпеки України постало доволі гостро і є найбільш актуальним та обговорюваним блоком проблем сучасності. Адже в умовах геополітичної ситуації, яка наразі склалася в світі, найбільшим викликом для органів влади та й країни загалом є гарантування безпеки громадян та держави. Дана тематика набула значимості у нашій державі ще в 2014 році тому, що вже постало завдання захисту найбільш важливих суспільних та державних інтересів, що є об'єктом національної безпеки.

Саме після повномасштабного вторгнення Росії на територію України у науковій літературі з'явилося доволі багато напрацювань стосовно вивчення питань, що стосуються забезпечення національної безпеки України. Серед досліджень щодо проблем забезпечення та основних напрямів національної безпеки України під час війни, слід зазначити наукові роботи Толкачової І. А [1], Андріяш В. І. [2], Гбур З. В. [3].

Поняття «національна безпека України» законодавчо закріплене в Законі України «Про національну безпеку», де підкреслено, що національна безпека – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [2]. Необхідно зазначити, що даний Закон визначає та розмежовує функції та повноваження органів державної влади у сфері національної безпеки, до того ж створює підґрунтя для системи командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, а також приділяє увагу питанню підходів до стратегічного планування у сфері національної безпеки.

Тобто загалом національна безпека України є складним і багатовекторним явищем, а тому і практична його реалізація є багатоаспектним завданням, що включає в себе вирішення проблем різного спрямування (рис. 1). Усі ці складові тісно взаємодіють одна з одною, а тому зміцнення та реформування кожної з них має відбуватися комплексно та одночасно, проте наразі фінансового забезпечення у повному обсязі не вистачає, тому національна безпека України сьогодні може забезпечуватися тільки за підтримки міжнародних організацій та співпраці з іншими країнами.

Сьогодні безпекове середовище у контексті воєнної безпеки складне і динамічне: військові дії на території України та окуповані території Російською федерацією (порушення територіальної цілісності держави), розпалення збройних конфліктів на близькому сході, боротьба за вплив посилює глобальну воєнну нестабільність і є безпосередньо актуальними загрозами для національної безпеки України.

До того ж не менш важливим викликом сьогодення є загроза економічній безпеці України як складовій національної безпеки, оскільки вторгнення Росії в Україну розбалансувало глобальні економічні ланцюги. Якщо у перші місяці повномасштабної війни економічна безпека урегульовувалася за рахунок довоєнних резервів та згуртованістю українців, то наразі ситуація характеризується наростанням економічних диспропорцій [1, с.

156-157]. Більше того наслідки воєнних конфліктів, обстріли сільськогосподарських, енергетичних та транспортних об'єктів, блокада роботи морських портів, ядерний терор, а також злочини проти навколишнього середовища не тільки впливають на рівень економічної безпеки України, а й можуть призвести до глобальної продовольчої кризи у світі.

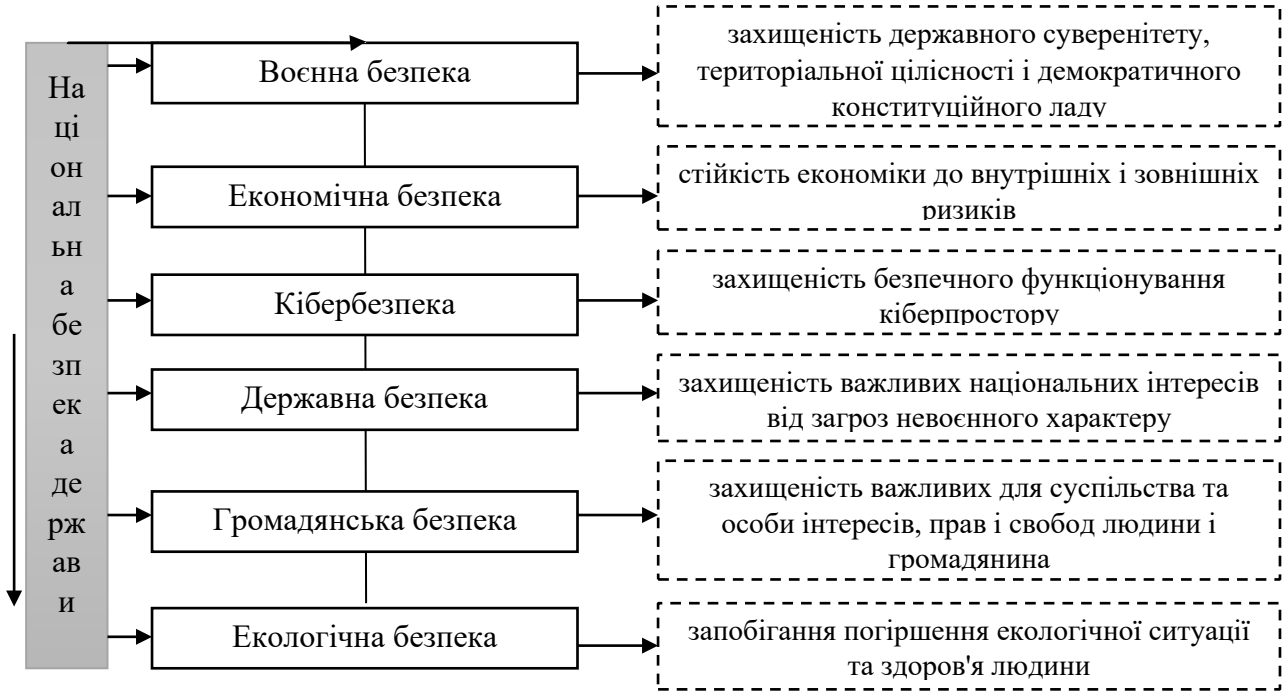

Рис. 1. Основні складові національної безпеки держави

Потрібно наголосити, що одним з важливих викликів сучасності, що також сильною мірою впливає на національну безпеку нашої держави є інформаційна безпека. Адже окрім ведення збройних конфліктів на території України, Росія розпалює ворожнечу всередині держави, підриваючи суспільну єдність за допомогою пропаганди. Інформаційний простір України під час війни з Російською Федерацією стикався з великою кількістю неправдивої інформації та так званих «шейків» [3, с. 99].

Отже, можна підсумувати, що у зв'язку з повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію нашої держави дуже вагомий вплив був здійснений на національну безпеку України. Проте зазначено, що з боку держави по максимуму вживаються заходи задля контролю стану складових національної безпеки, а також здійснюється стратегічне планування щодо подальших дій щодо вдосконалення державної політики у сфері національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Толкачова І. А. Проблеми забезпечення національної безпеки України: матеріали ІІ міжнар. наук.-практ. конф. [«Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи»], (м. Хмельницький, 18 травня 2023 р.) / І. А. Толкачова. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. – С. 55-57.

2. Андріяш В. І. Основні напрями національної безпеки України: матеріали XVII міжнар. наук.-практ. конф. [«Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів»], (м. Миколаїв,

15-18 червня 2023 р.) / В. І. Андріяш. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. – С. 26-28.

3. Гбур З. В. Стан складових національної безпеки України в період війни / З. В. Гбур / Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». – 2022. – №17. – С. 99-101.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Добрянська Н.А., *д.е.н., професор, зав. кафедри туристичного бізнесу та рекреації,*
Саленко Л.Р., *здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти*
Осадчук З.С., *викладач*
Одеського національного технологічного університету, м. Одеса

Актуальність теми обумовлена загостренням проблеми національної безпеки в туристичній діяльності в Україні, що спричинена воєнними діями з боку агресора.

Завданням теми полягає у визначенні майбутнього вирішення складнощів з безпекою туристів під час туристичних подорожей на території України, особливо в тих місцях, де проводились боєві дії.

Тому зараз кожен іноземний турист задається питанням про свою безпеку під час відвідувань туристичних місць Україною. Про нашу державу на сьогоднішній день говорить весь світ, так як Україна вже 1 рік та 9 місяців героїчно захищається від повномасштабного вторгнення країни-терориста. Цікавість до нашої держави зростає постійно, а таким чином, підвищується туристичний інтерес. До столиці вже повернулися більшість дипломатичних представництв різних країн світу, тому все частіше можна почути питання - чи доречно зараз приїздити до України? Бойові дії загалом відбуваються на сході та півдні України, в регіонах, що межують з агресором та тимчасово окупованим Кримом. Але наразі в Україні немає повністю безпечного регіону, оскільки загроза ракетних обстрілів залишається в кожному регіоні. Ступінь загрози різний, в деякі області є прильоти досить часто, в інших регіонах вибухів не чути вже декілька місяців.

Офіційної заявки про заборону на поїздку до України для іноземних туристів не представлено, так як кожна свідома людина самостійно несе відповідальність за власне життя та безпеку. Але, якщо турист вирішив відвідати Україну, необхідно суворо дотримуватися двох основних правил безпеки:

− володіти інформацією про тривалість комендантської години в місцевості, де планує перебувати. Комендантська година - це час, встановлений для забезпечення законності та порядку. Зазвичай комендантська година триває з 23:00. до 05:00 наступного дня, в цей час не можна перебувати на вулиці та в громадських місцях.

− повітряна тривога - рекомендуємо встановити на смартфон однойменний додаток і при отриманні сигналу - негайно йти до найближчого укриття. Також необхідно діяти, якщо ви почули відповідний сигнал на вулиці.

Також, варто підготувати до поїздки перелік документів для перетину кордону, але по перше треба перевірити, чи працює посольство вашої країни, записати його контакти та адресу, і обов’язково мати при собі:

-електронні копії документів
-оформити медичну страховку
-дійсний паспорт
-віза (для громадян країн, з якими встановлено візовий режим)

-підтвердження мети поїздки - необхідно мати документи, які вказують на причину вашої поїздки в Україну - документи про навчання, запрошення на роботу, родинні зв'язки, туристичне бронювання та зворотний квиток тощо[1].

Також є інші сторона актуальних проблем національної безпеки в туристичній діяльності в Україні. Адже туризм часто розглядається як спосіб підвищення економіки та створення можливості для працевлаштування. Тим не менш, це також може зіграти роль у підвищенні загальної безпеки в конкретній країні.

Існують декілька важливих методів, якими туризм може допомогти підвищити загальну безпеку в Україні. Туризм може принести значний прибуток країні, який можна використовувати для фінансування різноманітних ініціатив у галузі безпеки. Наприклад, уряд може використовувати дохід від туризму для інвестування в правоохоронні органи, екстрені служби та інфраструктурні проєкти, які можуть допомогти підвищити безпеку для туристів і жителів.

Можливості працевлаштування: туризм може створити можливості для працевлаштування, що може допомогти знизити рівень злочинності, надаючи людям альтернативні джерела доходу. Люди зі стабільною роботою та постійним доходом рідше вдаються до кримінальної діяльності, щоб заробити на життя.

Культурний обмін: туризм також може сприяти культурному обміну, що може допомогти зменшити непорозуміння та напруженість між різними групами людей. Коли представники різних культур відвідують країни один одного та дізнаються про звичаї та традиції один одного, вони можуть краще розуміти та цінувати один одного, що підвищує загальну безпеку.

Покращена інфраструктура: туризм також може сприяти розвитку інфраструктури, такої як дороги, готелі та транспортні системи, покращуючи загальну безпеку, полегшуючи людям пересування та доступ до екстрених служб.

Заходи безпеки: Туризм часто може збільшити потребу в заходах безпеки, таких як персонал охорони, камери спостереження та системи реагування на надзвичайні ситуації. Ці заходи можуть допомогти запобігти злочинності та підвищити безпеку як для туристів, так і для мешканців.

Список використаних джерел:

1. Чи безпечно іноземним туристам зараз їхати в Україну? URL: https://visitukraine.today/uk/blog/960/ci-bezpecno-inozemnim-turistam-zaraz-ixati-v-ukrainu

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Лиса З.В., *здобувачка групи ЗОЛ-221 спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Верховна Рада України 23 лютого 2023 року схвалила Угоду між Україною та ЄС про участь України в програмі ЄС «Цифрова Європа». Головною метою цієї Угоди є зміцнення та сприяння розвитку цифрових технологій у ключових галузях Європи. Цей документ створює передумови для активної участі України в програмі ЄС, що надає додаткові стимули та можливості для цифрової трансформації важливих галузей та сфер суспільного життя. [1] Наразі Україною розроблено та прийнято кілька довгострокових програмних документів в галузі безпеки. Ці документи безпосередньо або опосередковано пов'язані з

питаннями національної безпеки та обороноздатності України, а також стосуються використання передових технологій, таких як штучний інтелект (ШІ), обробка великих даних (Big Data) та сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в цих галузях.

1. Стратегія національної безпеки України [2] визнає, що національна безпека України піддаються ризику від поточних і передбачуваних загроз. Ці загрози враховують глибокі технологічні зміни, зокрема в сферах енергетики і біотехнологій, а також розвиток штучного інтелекту (ШІ). Зокрема, спостерігається створення систем озброєнь, що базуються на нових фізичних принципах і використовують квантові, інформаційні, космічні, гіперзвукові та біотехнології, а також технології ШІ. Також відбувається розробка нових матеріалів, робототехніки та автономних безпілотних апаратів. Головною метою розвитку системи кібербезпеки є забезпечення стійкості та захисту національної інформаційної інфраструктури, особливо в умовах цифрової трансформації. Україна також планує підвищити бойовий потенціал Збройних Сил України та інших органів оборони.

2. Стратегія воєнної безпеки України [3] визнає, що на глобальному рівні воєнна безпека стикається з низкою ключових викликів. Ці виклики включають руйнування міжнародної безпекової системи, яка була створена після Другої світової війни, а також збільшення ступеня невизначеності та непередбачуваності у сфері безпеки. Ця невизначеність проявляється в конкуренції між державами у розробці та використанні космічних, квантових, інформаційних, кібернетичних, гіперзвукових, біологічних, нано- та інших технологій. Також важливим елементом є створення систем зброї на основі нових фізичних принципів, використання робототехніки та новітніх матеріалів, а також мілітаризація навколоземного космічного простору.Для вирішення цих викликів визначені пріоритети можуть бути досягнуті через виконання наступних основних завдань: розвиток спроможностей в галузі кібербезпеки, кіберзахисту та кібероборони під час підготовки та проведення всебічної оборони України; підвищення рівня боєздатності Збройних Сил України (далі - ЗСУ) та інших компонентів сил оборони для досягнення та підтримання визначених здатностей до вогневого ураження противника, застосування авіації та протиповітряної оборони України, контролю навколоземного морського простору, проведення спеціальних операцій, територіальної оборони України, управління та повного забезпечення військ (сил), а також відвернення агресії у кіберпросторі.

3. Стратегія забезпечення державної безпеки [4] передбачає: завершення створення, подальший розвиток та посилення потужностей національної системи кібербезпеки. Це включає оптимізацію координації між суб'єктами цієї системи для ефективного протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі та створення ефективної системи обміну інформацією між суб'єктами, відповідальними за забезпечення державної безпеки, та впровадження ефективних механізмів доступу цих суб'єктів до державних електронних інформаційних ресурсів, автоматизованих інформаційних систем, реєстрів, баз даних та банків даних.

4. Стратегія кібербезпеки України [5] визнає, що забезпечення кібербезпеки стало одним із важливих пріоритетів в системі національної безпеки України. Зростання кількості держав, які створюють власні кіберрозвідувальні підрозділи та намагаються володіти сучасними технологіями для проведення розвідувальних операцій у кіберпросторі, підкреслює необхідність підсилити контроль за національними частинами Інтернету. Ця ініціатива ставить під загрозу національну безпеку та обороноздатність України. В умовах швидкозмінного цифрового світу, необхідно розробити більш збалансовану та ефективну систему кібербезпеки, яка може гнучко пристосовуватися до змін у безпековому середовищі. Така система гарантує безпечне функціонування національного кіберпростору для громадян України і відкриває нові можливості для цифрової трансформації всіх аспектів суспільного життя.

5.Стратегія інформаційної безпеки [6] є важливою складовою національної безпеки держави. Ця безпека піддається впливу різних факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. До

них відносяться загальний рівень економічного, соціального і інформаційного розвитку країни, а також політична ситуація, яка склалася як у країні, так і в світі вцілому.

У сучасних умовах глобалізації інформаційна безпека стає одним із ключових факторів, що визначають здатність країни захищати свої національні інтереси і реагувати на кризові ситуації, зокрема, на зовнішню агресію. Ефективні кроки, які держава приймає для управління інформаційною безпекою, важливі для подолання загроз соціально-економічному і політичному життю країни.

Список використаної літератури:

1. Пацурія Н. Б. «Впровадження технологій штучного інтелекту у забезпечення національної безпеки та обороноздатності України: проблеми та перспективи повоєнного періоду»/ Платформа стратегічної та законотворчої аналітики Координата// 31.03.2023 [Електронний ресурс]–режим доступу: https://coordynata.com.ua/vprovadzenna-tehnologij-stucnogo-intelektu-u-zabezpecenna-nacionalnoi-bezpeki-ta-oboronozdatnosti-ukraini-problemi-ta-perspektivi-povoennogo-periodu
2. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text.
3. Про Стратегію воєнної безпеки України: Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1212021-3766.
4. Про Стратегію забезпечення державної безпеки: Указ Президент України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#n5.
5. Про Стратегію кібербезпеки України: Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013.
6. Про Стратегію інформаційної безпеки: Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069.
7. Федоров Е.В. Вплив сучасного глобального середовища на формування економічної безпеки України / Е.В. Федоров // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2023. – № 2 (66). – С. 74-85. – Режим доступу до журн.: https://economics.net.ua/files/archive/2023/No2/74.pdf

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАВДАНЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ

Степанова А.В., *здобувачка 2-курсу, Інститут економіки та менеджменту*
Кулінська А.В., *д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса

Перед кожною державою стоїть така мета як управління системою національної безпеки. Під самим поняттям управління системою національної безпеки варто розуміти цілеспрямований вплив суб'єкта управління на сукупність інтересів, сфер діяльності, цінностей та потреб громадянина та держави. Сама система національної безпеки держави завжди об'єднується однією метою – забезпечення недоторканності та стабільності національних потреб та усунення проблем і перешкод на шляху до національної безпеки.

При дослідженні системи управління національною безпекою варто розглядати дану систему з декількох сторін. По-перше, систему управління національною безпекою необхідно досліджувати як об'єкт управління з боку держави. З іншої сторони, система національної безпеки має внутрішній механізм управління, який складається зі служб, підрозділів та органів влади у цій галузі з одного боку та керівних апаратів з іншого [1].

У системі управління національною безпекою виокремлюють три окремі групи завдань. Перша група – стратегічні завдання. Їх сутність полягає у спрямуванні діяльності

системи у правильному напрямку розвитку з метою досягнення головної мети, тобто забезпечення національної безпеки у довгостроковій перспективі (рис. 1).

Рисунок 1 – Класифікація завдань системи управління національною безпекою держави [2]

Іншим видом завдань системи управління національною безпекою є тактичні завдання. Вони є тісно пов'язаними з попередньою групою завдань, оскільки саме тактичні завдання є підґрунтям реалізації стратегічних завдань держави. Окремо науковці виділяють оперативні завдання системи управління національною безпекою. Під цими завданнями варто розуміти задачі, які потребують негайного втручання та на вирішення яких не відводиться певна кількість часу для прийняття рішень. Оперативні завдання зазвичай спрямовані на усунення відхилень у діяльності системи національної безпеки та її підтримки у стабільному стані.

Говорячи про стратегічні завдання системи управління національною безпекою, дуже важливо розуміти, які саме завдання маються на увазі. В Україні до таких завдань традиційно відносять [2-3]: захист та відстоювання прав громадян України, які зазначені у Конституції; забезпечення захисту та оборона територіальної цілісності, незалежності та недоторканості державних кордонів; розробка та впровадження політики національної безпеки держави; проведення активної діяльності, пов'язаною з розвідкою, для забезпечення національної безпеки через збір інформації, яка необхідна для прийняття стратегічних, тактичних та оперативних рішень відповідними організаціями; виявлення розвідувальної та шпигунської діяльності, спрямованої проти національної безпеки України, державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості державних кордонів; створення прогнозів щодо партнерства з іншими країнами, виявлення поточних або ймовірних зовнішніх загроз з їх боку.

Окрім вищезазначеної класифікації завдання системи управління національною безпекою також можна розподілити за напрямом вирішення, за сферою вирішення та за їх повторюваністю. Так, наприклад, за напрямом вирішення вітчизняні науковці виокремлюють внутрішні та зовнішні завдання. З їх назв зрозуміло, що внутрішні завдання – це завдання, вирішення яких може відбуватись у середині системи національної безпеки, в

той час як для вирішення зовнішніх завдань необхідно залучення суб'єктів, які не відносяться до даної системи [2].

Іншим напрямом класифікації, як вже зазначалося, є повторюваність завдань системи управління національною безпекою. За цим критерієм завдання можна розподілити лише на дві категорії: стандартні та нестандартні. Іншими словами ці категорії можна визначити як очікувані і неочікувані. Під стандартними завданнями варто розуміти сукупність завданням, поява яких є передбачуваною, оскільки це відбувалося у попередніх періодах. Такі завдання мають вже відпрацьований алгоритм дій, який є усталеним у кожному окремому органі, що причетний до системи управління національною безпекою.

Таким чином, можна стверджувати, що система управління національною безпекою держави – є складною та навантаженою системою, на яку покладаються завдання, що можуть бути класифіковані за різними критеріями. Основним критерієм для класифікації є характер завдань (стратегічні завдання, тактичні завдання та оперативні завдання). Проте, вітчизняні науковці розробили і інші критерії для класифікації завдань, такі як сфера вирішення, повторюваність та напрям вирішення. Варто зазначити, що станом на сьогодні завдання системи управління національною безпекою не є систематизованими та узгодженими, що потребує подальшого законодавчого втручання та доопрацювання.

Література:

1. Загурська В.Ф. Національна безпека та система державного управління / В.Ф. Загурська // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2020. – № 5. – С. 27-32.

2. Ліпкан В.А. Національна безпека України: [навч. посіб.] / В.А. Ліпкан. – К: КНТ. – 2009. – 576 с.

3. Закон України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 31.03.2023 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text – Доступно на 25.10.2023.

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

А.О. Христова, *здобувачка 4-курсу, Інститут економіки та менеджменту*
Кулінська А.В., *д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування*
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса

Серед багатьох образів міжнародного конфлікту, гібридна війна видається таємничою та амбігуїтною, мов зловісний тінь, що надходить із поза горизонту. Її образи, такі важливі та недоступні на перший погляд, змушують нас питати: що таке гібридна війна? Як вона впливає на національну безпеку нашої країни? І, що найважливіше, як Україна має відповісти на ці складні виклики?

Гібридна війна, що відзначається комплексністю та невидимістю ворога, стала викликом для багатьох країн, але для України вона стала не лише викликом, але й життєвою реальністю. Гібридна війна – це сучасна форма конфлікту, яка поєднує в собі різні аспекти воєнного та невоєнного впливу на цільову країну. Ця війна проявляється у багатьох формах: дезінформація, кібератаки, психологічна війна, вплив на політичні рішення та економічний тиск. Вона не має чіткої передової, і її автори використовують хитрі та сучасні методи для досягнення своїх цілей.

Україна - країна, що пережила на собі відразу кілька аспектів гібридної війни. Україна, зокрема, стала об'єктом гібридної війни внаслідок подій, які відбулися в Криму, на

сході країни та після повномасштабного вторгнення. Ця війна має великий вплив на національну безпеку України з різних перспектив [1-2]:

територіальна цілісність – Анексія Криму та конфлікт на сході країни призвели до втрати частини території. Це має важливий вплив на геополітичну ситуацію та розміщення об'єктів важливої інфраструктури;

соціальні та психологічні наслідки – гібридна війна вплинула на психологію та самосвідомість населення, створюючи нестабільність та паніку. Вона також призвела до збільшення внутрішнього дискримінаційного напруження та розривів в суспільстві;

економічний тиск - Росія та інші суб'єкти гібридної війни використовують різні економічні санкції та блокади для тиску на Україну. Це призвело до економічних труднощів та втрат;

інформаційна війна і дезінформація – гібридна війна супроводжується інформаційною боротьбою, де розповсюдження фейкових новин та дезінформація є поширеними методами. Це має негативний вплив на суспільну свідомість та сприяє створенню конфліктів.

Для забезпечення національної безпеки в умовах гібридної війни, Україна повинна розвивати комплексну стратегію, яка включатиме в себе заходи щодо кібербезпеки, військової готовності, інформаційної безпеки, та ефективної протидії дезінформації. Також важливим є підтримка і зміцнення демократичних інститутів та міжнародної співпраці для відповіді на глобальні виклики гібридної війни. Гібридна війна проти України включає в себе різні форми, які використовуються для впливу на національну безпеку країни, які показані в таблиці (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні форми гібридної війни та їх вплив на Україну

Форма гібридної війни	Опис	Вплив на національну безпеку України
Дезінформа-ція та пропаганда	Розповсюдження фейкових новин, дезінформація, спроби маніпуляції громадською думкою	Збільшує загальну конфузію, викликає недовіру до влади та інформаційний хаос
Кібератаки	Атаки на інформаційні системи та критичну інфраструктуру з метою завдання збитків та паралізації функціонування	Загрожує кібербезпеці, призводить до втрат важливих даних та перерви в роботі інфраструктури
Політичний тиск	Вплив на політичні рішення та процеси шляхом лобіювання, корупції та маніпуляції	Може призвести до некоректних політичних рішень та підриву демократичних процесів
Військові дії	Ведення війни на сході країни, анексія Криму та підтримка конфлікту на сході	Порушення територіальної цілісності, загроза безпеці на кордоні та загострення конфлікту
Економічний тиск	Введення економічних санкцій та торговельних обмежень з метою піддавання країни економічному тиску	Вплив на економічний розвиток, торгівлю та зовнішньоекономічні відносини України

Гібридна війна проти України представляє собою комплексний інструмент впливу, що включає в себе різні форми, спрямовані на різні сфери суспільства та держави. Ці форми гібридної війни, включаючи дезінформацію, кібератаки, політичний тиск, військові дії та економічний тиск, мають значний вплив на національну безпеку України. Ця таблиця демонструє різноманітні аспекти гібридної війни та її вплив на країну. Для забезпечення

національної безпеки України необхідна комплексна стратегія, яка враховує всі ці форми впливу та відповідає на них відповідними заходами та контрзаходами.

Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами для протидії гібридній загрозі. Співробітництво з Європейським Союзом та НАТО стало стратегічним [6]. Україна вдосконалює законодавство, підвищує військову готовність та обмінюється інформацією. Міжнародна підтримка та солідарність стали важливими факторами у забезпеченні національної безпеки. Медіа відіграють важливу роль у гібридній війні. Ворожа пропаганда та дезінформація є інструментами ворога для створення хаосу та недовіри. Україна відповідає на цю загрозу шляхом посилення інформаційного захисту, розвитку медіаосвіти та сприянням незалежному журналізму[3-4].

Економічні аспекти гібридної війни, такі як санкції та торговельний тиск, впливають на Україну. Для зміцнення економічної стійкості, Україна розвиває інвестиційний клімат, диверсифікує економіку та створює стимули для малого та середнього бізнесу. Завдяки підтримці міжнародних партнерів та внутрішнім зусиллям, Україна вдалося відбити частину своєї території та відстояти свою суверенітет [5]. Гібридна війна вимагає від України інноваційних та комплексних стратегій для забезпечення національної безпеки. Міжнародна співпраця, інформаційний захист, економічна стійкість та кібербезпека є ключовими складовими успішної відповіді на гібридну загрозу. Україна має бути готовою до всіх можливих сценаріїв та продовжувати розвивати свої спроможності для забезпечення майбутньої стабільності та безпеки. Гібридна війна нагадує нам, що безпека – це завдання, яке вимагає постійної уваги та зусиль.

Список використаних джерел:

1. Вітренко Ю. М. Економічні аспекти національної безпеки України: аналіз та стратегічні виклики / Ю. М. Вітренко // Економічний простір. – 2017. – № 2. – С. 56-71.
2. Глобальні виклики та загрози національній безпеці України [Електронний ресурс] / Національна академія публічного управління при Президентові України. – Режим доступу: https://napu.gov.ua/uploads/download/pb_report_uk.pdf
3. Даниленко О. В. Кібербезпека України: сучасний стан та виклики / О. В. Даниленко, І. О. Кузьмін // Проблеми кібербезпеки. – 2020. – № 3. – С. 42-56.
4. Іванов П. М. Національна безпека: сутність, засади та виміри / П. М. Іванов // Публічна безпека. – 2018. – № 2. – С. 7-20.
5. Кучма Л. Д. Національна безпека України: сучасний стан та виклики / Л. Д. Кучма // Дипломатичний вісник. – 2017. – № 1. – С. 23-28.
6. Шиманський І. І. Гібридна війна та її вплив на національну безпеку України / І. І. Шиманський // Вісник Національної академії оборони України. – 2019. – Том 4. – С. 10-21.

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ: СУТНІСТЬ ТА ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ

***Шандар А.М.**, PhD ек., доцент кафедри соціоекономіки та управління персоналом*
***Козін М.В.,** здобувач вищої освіти магістерського рівня*
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

Ризики супроводжують людину протягом всього життя. Вони можуть мати різні масштаби, торкатися певних видів діяльності, проявлятися як для окремої людини, групи людей, так і для населення планети в цілому. У широкому розумінні соціальні ризики можемо визначити як вид ризиків, які позначають подію чи явище, що має місце у соціальній сфері. Тобто це ризики, що пов'язані із природою людини (фізіологічні, поведінкові), взаємовідносинами між людьми (у сфері правопорядку), діяльністю людини (у сфері зайнятості) та інші.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних знань щодо сутності та чинників впливу на соціальні ризику у сфері зайнятості. Вітчизняні дослідники також не полишили увагою проблематику соціальних ризиків у сфері зайнятості: Березіна С.Б. [1] виділила та систематизувала чинники впливу, Варіс І.О., Кравчук О.І., Рябоконь І.О. [2] проаналізували зміни на ринку праці, що відбулися під час війни, Надрага В.І. [3] представив ґрунтовну наукову працю щодо соціальних ризиків у сфері трудових відносин, Поплавська О.М. [4] дослідила ринок праці в контексті забезпечення соціальної безпеки.

У сфері зайнятості існує багато ризиків, серед яких: ризик безробіття, ризик тривалого безробіття, ризик травматизму, заборгованість із заробітної плати, зниження рівня реальної заробітної плати, трудові спори тощо. Динаміка ключових показників соціальних ризиків відображена у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка показників соціальних ризиків у сфері зайнятості в Україні, 2017–2021 рр.

Показник	2017	2018	2019	2020	2021
Рівень безробіття, % до робочої сили:					
у віці 15–70 років	9,5	8,8	8,2	9,5	9,9
у працездатному віці	9,9	9,1	8,6	9,9	10,3
Середня тривалість пошуку роботи, міс.	7	6	5	6	7
Рівень довготривалого безробіття, %	2,5	1,9	1,0	2,0	2,4
Заборгованість із заробітної плати на 1 січня, млн. грн	1791,0	2368,4	2645,1	3034,4	3136,7
Індекс реальної заробітної плати, %	119,1	112,5	109,8	107,4	110,5
Кількість трудових спорів протягом року, од	135	168	193	200	214

*дані подано без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя
Джерело: побудовано на основі [5]

Згідно статистичних даних за досліджуваний період рівень безробіття становить майже 9,6% населення у працездатному віці. Додамо, що спостерігається тенденція наявності вищого рівня безробіття у сільській місцевості, порівняно із містами. Таким чином показник у рази перевищує так званий природний рівень безробіття, що вважається нормальним у межах 2–3%. Наявні показники становлять загрозу національній безпеці країни і відносяться до класу небезпечні та критичні згідно Методичних рекомендацій визначення рівня національної безпеки [6].

За період 2017–2021 рр. людина витрачала на пошуки роботи від 5 (у 2019 р.) до 7 місяців (у 2017 та 2021 рр.). При цьому має місце ризик лишатися безробітним протягом тривалого часу: від 1 до 2,5%.

Індекс реальної заробітної плати характеризує зміни купівельної спроможності. Тобто через наявність інфляції його зростання є позитивним, що не можемо сказати про ситуацію, яка спостерігалася у 2014 р. (93,5%), 2015 р. (79,8%), коли індекс мав спадну тенденцію.

Зростання кількості трудових спорів свідчить про наявність негараздів у сфері соціально-трудових відносин, з одного боку, а також про можливість реалізувати право на відстоювання позиції (роботодавця чи працівника/ків), з іншого.

Зауважимо, що з початком 2022 р. ризик виробничого травматизму набув якісно нового характеру, оскільки почастішали нещасні випадки, спричинені воєнними діями.

Відмітимо, що чинник ризику – це певна рушійна сила, фактор, що має вплив на «поведінку» ризику, наприклад, на його виникнення, частоту чи силу дії. Чинники у соціально-економічній царині часом буває складно ідентифікувати, оскільки вони можуть взаємозалежати взаємодіяти один із одним. Які ж чинники можуть стати джерелом виникнення соціальних ризиків у сфері зайнятості, які було описано вище? Розглянемо деякі з них, використовуючи PESTLE-аналіз:

- політичні (необґрунтовані політичні дії у сфері праці, економіки, освіти та інші);
- економічні (рівень життя населення, зрушення в економіці, зниження попиту на професію, міграційні процеси, невідповідність попиту на ринку праці і ринку освітніх послуг, особливості господарської діяльності, невідповідність попиту і пропонування на ринку праці та інші);
- соціальні (поведінкові чинники, погіршення демографічної ситуації, соціальне напруження, статева приналежність, стан здоров'я людини, рівень освіти та інші);
- технологічні (вивільнення робочих місць через впровадження інноваційно-комунікаційних технологій, застаріла техніка та технології тощо);
- правові (прийняття або відміна законодавчо-нормативних документів у сфері праці, соціального захисту, оподаткування тощо);
- навколишнього середовища (незадовільний стан навколишнього середовища, природні катаклізми, наслідки техногенних дій тощо).

Отже, у дослідженні було обґрунтовано перелік соціальних ризиків у сфері зайнятості населення. Аналіз статистичних даних досліджуваних ризиків показав наявність загроз для національної безпеки. Обґрунтовано чинники соціальних ризиків на основі використання PESTLE-аналізу. Подальші дослідження будуть стосуватися пошуку рішень та розробці заходів щодо мінімізації соціальних ризиків.

Список використаних джерел:

1. Березіна С.Б. Соціальні ризики: чинники та напрями мінімізація: дис. … д.е.н. : 08.00.07 / Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. Київ, 2019. 472 с.

2. Кравчук О.І., Варіс І.О., Рябоконь І.О. Соціальні ризики ринку праці під час війни в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 68. С. 199–207. DOI: https://doi.org/10.32782/infrastruct68-35

3. Надрага В.І. Соціальні ризики у трудовій сфері: дис. … д.е.н. : 08.00.07 / Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. Київ, 2016. 472 с.

4. Поплавська О. М. Соціальна безпека: нові виміри в сучасному глобальному середовищі. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 75. № 2. С. 21–29. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02.021

5. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №1277 від 29.10.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text

СЕКЦІЯ 5

СУЧАСНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

КОМУНІКАЦІЙНІ КАНАЛИ. ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

***Балтян О.М.**, здобувач вищої освіти*
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця

Комунікаційні канали грають важливу роль у передачі інформації. Зазвичай їх розділяють на вербальні (словесні) та невербальні (несловесні). Вербальні включають у себе усне спілкування, письмові повідомлення, електронну пошту. Невербальні передачі включають міміку, жести, тілесні пози, що можуть додатково підкреслити чи змінити значення словесного повідомлення. Важливо враховувати, що ефективна комунікація часто вимагає використання різних каналів одночасно, щоб повідомлення було зрозумілим та повноцінним.

В сучасному світі комунікаційні канали стали ключовим елементом взаємодії між людьми та організаціями. Усілякі форми спілкування — від усного висловлювання до письмових повідомлень, від традиційних засобів до сучасних технологій — утворюють великий спектр комунікаційних каналів.

Вербальні канали, такі як усне спілкування та письмові повідомлення, дозволяють точно виражати думки та ідеї. З іншого боку, невербальні канали, такі як міміка та жести, додають до комунікації елементи емоцій та контексту.

З поширенням Інтернету та соціальних мереж з'явилися нові канали, які надають можливість спілкування на відстані. Електронна пошта, чати, відео конференції — усе це розширює можливості комунікації.

Ось декілька загальних комунікаційних каналів:

1. Усна комунікація: Це передача інформації за допомогою слів та мови. Включає в себе розмови, презентації, лекції, телефонні розмови тощо.
2. Письмова комунікація: Це використання письмових засобів для передачі інформації, таких як листи, електронні листи, текстові повідомлення, документи тощо.
3. Візуальна комунікація: Вона передає інформацію за допомогою зображень, діаграм, графіків, фотографій та інших візуальних елементів.
4. Електронна комунікація: Включає в себе використання електронних засобів для передачі інформації, таких як електронна пошта, соціальні мережі, чати тощо.
5. Невербальна комунікація: Це передача інформації за допомогою жестів, міміки, тону голосу та інших невербальних засобів.
6. Міжособиста комунікація: Включає в себе взаємодію між людьми через прямий контакт обличчям до обличчя.
7. Масова комунікація: Це використання засобів масової інформації, таких як телебачення, радіо, газети, Інтернет, для передачі інформації великій аудиторії.

Важливо вибирати відповідний комунікаційний канал для конкретної ситуації, оскільки це може вплинути на ефективність та зрозумінність вашого повідомлення.

Засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо та газети, також використовуються як комунікаційні канали для передачі інформації великому колу людей. Розуміння та ефективне використання різноманітних комунікаційних каналів є важливими

навичками в сучасному суспільстві, що дозволяє ефективно спілкуватися та будувати взаєморозуміння.[1]

Комунікаційні канали впливають на різноманітні аспекти спілкування. Комунікаційна система, як впорядкована сукупність суб'єктів, каналів та повідомлень, включає в себе різні елементи для ефективної передачі інформації.

Природні комунікаційні канали, такі як невербальний і вербальний, витікають з природних здібностей людини до вираження емоцій та інформації. Невербальний канал, зокрема, використовується в комунікації як звукові сигнали та жести, спадковані від біологічної еволюції.

Вербальний канал, що виник в результаті антропогенезу, володіє мовною здатністю та є природним для людини. Усно-мовний канал базується на невербальному та вербальному спілкуванні.

Штучні комунікаційні канали виникають, коли відсутній безпосередній контакт між комунікантом і реципієнтом. У давнину використовувалися штучні канали, такі як символьні "документи", які згодом розвинулися в сучасні форми документної комунікації.[2]

Невербальний та вербальний канали, як нерозривне поєднання, стали вихідною точкою для розвитку усної комунікації. Іконічні та канали символьних документів відіграли роль у становленні документної комунікації. Ці канали сприяли розвитку як словесної, так і книжкової культури.

Художні комунікаційні канали, такі як музика, танок, поезія, театр, графіка, живопис, скульптура та архітектура, виникли як результат синтезу невербальних і вербальних засобів. Вони відігравали важливу роль у трансляції культурної спадщини та вираженні творчого потенціалу первісних суспільств. Соціальна комунікація включає в себе широкий спектр функцій і цілей, які сприяють взаємодії між людьми. Ось деякі з основних функцій соціальної комунікації:

1. Інформативна функція: Спілкування дозволяє обмінюватися інформацією і знаннями між людьми. Вони можуть дізнатися про події, новини, думки та ідеї інших осіб.
2. Емоційна функція: Спілкування допомагає виразити свої почуття і емоції, а також розуміти почуття і емоції інших. Це важливо для підтримки емоційного благополуччя та створення глибших зв'язків.
3. Регулятивна функція: Спілкування може використовуватися для вирішення конфліктів, прийняття рішень та встановлення правил та норм спілкування.
4. Соціалізація: Взаємодія з іншими людьми допомагає навчати соціальним нормам, культурним цінностям і стандартам поведінки.
5. Розважальна функція: Спілкування може бути розважальним і призначатися для відпочинку, розваг та розваг.
6. Допоміжна функція: Люди часто спілкуються, щоб отримати підтримку, допомогу або поради в різних життєвих ситуаціях.
7. Символічна функція: Мова і символи, використовувані у спілкуванні, можуть відображати і виражати соціальний статус, ідентичність та приналежність до різних груп чи культур.

Ці функції соціальної комунікації важливі для спільноти та індивіда, оскільки вони допомагають будувати взаємодію, розуміння та підтримку в суспільстві.[3]

Список використаних джерел

1. Примак Т. О. Ринок маркетингових комунікацій: стратегічний аспект // Наукові праці. – К., 2003. – Вип. 8: Проблеми формування і розвитку ринкової економіки в Україні. – С. 60–63.

2. Туріянська М. М. Комунікації в системі управління знаннями / М. М. Туріянська // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 2. – С. 194-196.

3. Шубін О. О. Аналітична оцінка організаційних комунікацій / О. О. Шубін, І. В. Сіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С. 175–184.

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ІНСТИТУТИ ТА МЕТОДИ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Бугайчук А.А., *здобувачка вищої освіти Вінницького торговельно-економічного інституту*
Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

Соціально-комунікаційні інститути - це установи та організації, які займаються передачею інформації та комунікацією між людьми. Вони відіграють важливу роль у суспільстві, забезпечуючи зв'язок між різними соціальними групами та сприяючи розвитку освіти, культури та громадської думки.

Соціально-комунікаційні інститути включають в себе організації, структури та процеси, які сприяють взаємодії та спілкуванню між людьми в суспільстві. Ці інститути включають в себе такі сфери, як освіта, мас-медіа, політика, культура, релігія, а також різні громадські організації та інші структури, що впливають на соціальне життя та комунікацію

Соціально-комунікаційні інститути можна класифікувати за різними критеріями, зокрема:

- За цільовою аудиторією: масові, вузькоспеціалізовані, загальноосвітні, професійні тощо.
- За видом діяльності: засоби масової інформації, освітні установи, культурні заклади, дозвіллєві організації тощо.
- За формою власності: державні, приватні, змішані.

Функції соціально-комунікаційних інститутів.

Основними функціями соціально-комунікаційних інститутів є:

- Інформаційно-комунікативна: передача інформації та комунікація між людьми.
- Культуро-творча: формування та поширення культурних цінностей.
- Соціально-регулятивна: вплив на суспільні процеси та відносини.
- Соціально-освітня: формування соціальної свідомості та культури.

Аналіз соціальної ефективності цих інститутів є важливим завданням для оцінки їхнього внеску в суспільство і визначення того, наскільки вони виконують свої функції. Ось деякі методи аналізу соціальної ефективності:

1. Збір та аналіз статистичних даних: цей метод полягає в зборі та аналізі кількісних даних, що відображають різні показники діяльності інститутів. Наприклад, у випадку освіти це може бути аналіз результатів навчання, а у випадку мас-медіа - оцінка популярності і впливу засобів масової інформації.
2. Соціологічні опитування: опитування громадян може надати інформацію про їхнє сприйняття та оцінку діяльності соціальних інститутів. За допомогою опитувань можна дізнатися про задоволеність, очікування та погляди громадян.
3. Аналіз якості інформації і комунікації: у випадку мас-медіа та інших комунікаційних інститутів важливо визначити, наскільки інформація, яка поширюється, є об'єктивною, точною і збалансованою. Можна використовувати методи контент-аналізу для оцінки якості контенту.
4. Оцінка впливу на соціальні зміни: деякі соціальні інститути мають за мету впливати на соціальні зміни. Оцінка їхнього впливу може включати аналіз змін у соціальних показниках, таких як рівень освіченості, зайнятість, громадянська активність і т.д.

5. Аналіз бюджету та фінансової діяльності: оцінка ефективності може також включати аналіз витрат та видатків інститутів. Це допомагає визначити, як ефективно використовуються ресурси.

6. Якісні дослідження: поряд із кількісними методами, які використовують статистику та числові показники, важливим є проведення якісних досліджень, які допомагають зрозуміти глибокі суттєві аспекти діяльності інститутів, а також сприйняття громадян.

7. Порівняльний аналіз: порівняння діяльності різних соціальних інститутів, які виконують подібні функції, може розкрити їхні переваги та недоліки.

8. Бенчмаркінг: бенчмаркінг - це метод, що полягає в порівнянні результатів діяльності соціальних інститутів із найкращими практиками та стандартами галузі.

Соціально-комунікаційні інститути відіграють важливу роль у суспільстві, забезпечуючи зв'язок між різними соціальними групами та сприяючи розвитку освіти, культури та громадської думки. Аналіз соціальної ефективності соціально-комунікаційних інститутів є завданням, яке дозволяє оцінити їх внесок у розвиток суспільства.

Аналіз соціальної ефективності є важливим для того, щоб зрозуміти, як соціальні інститути сприяють вирішенню соціальних проблем і досягненню соціальних цілей, і в разі потреби внести покращення в їхню діяльність.

Список використаних джерел:

1. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації в глобальному світі : навч. посіб. / В.Бебик, В.Бортніков, Л.Дегтерьова, А.Кудряченко ; за аг. ред. В. Бебика. Київ : ІКЦ «Леста», 2006. 248 с.

2. Різун В.В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій. *Світ соціальних комунікацій.* 2012. Вип. 10. С. 305–314. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_44. (дата звернення: 20.10.2023)

3. Холод О.М. Концептуальні особливості соціальних комунікацій. *Комунікаційні технології : наук. журн.* / наук. ред. О.М. Холод. 2014. Том 3. С. 12–16.

4. Хилько М. Деякі методологічні проблеми дослідження соціально-комунікаційних технологій в українській науковій думці. *Освіта регіону*. 2014. № 1-2. С. 70-74.

5. Виходець О.М. Соціальні комунікації в культурі української організації : монографія. Одеса : Олтех, 2010. 285 с.

МІЖОСОБИСТІСНІ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Володимиров С.С., *здобувач вищої освіти,*
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м.Вінниця

Термін „комунікація” (лат. communicatio – роблю спільним, зв'язую) з'явився в науковій літературі на початку XX століття. Існують міжособистісні і масові комунікації. Їх інтерпретують, як мінімум трьома способами:

1) засіб зв'язку будь-яких об'єктів матеріального і духовного світу;
2) спілкування – передача інформації від людини до людини;
3) передача і обмін інформацією в суспільстві з метою впливу дії однієї людини на іншу.

Міжособистісна комунікація – це спілкування принаймні двох осіб, яка спрямована на взаємне встановлення, пізнання і розвиток взаємин, що передбачає взаємовплив на

поведінку, настрій, погляди, стан учасників цього процесу. В процесі особистого спілкування ефект сприйняття може бути посилений за рахунок інтонації співрозмовника, його жестів, тембру голосу, міміки, чарівності. Залежно від каналу передачі, міжособистісну комунікацію прийнято поділяти на усну і письмову. Усна форма краще в тих випадках, коли до співрозмовника необхідно донести персональне, нове, емоційне повідомлення (телефонна розмова, особиста зустріч), тоді як письмова форма найбільш ефективна при передачі рутинного, знеособленого, простого послання (електронна пошта, офіційний лист). На сьогоднішній день всесвітня мережа Інтернет є важливою складовою міжособистісного спілкування. Всі міжособистісні комунікативні зв'язки переходять в Інтернет лише в чотирьох випадках: текстовій, відео-, звуко- та фотокомунікаціях. Усі вони мають свою специфіку. Наприклад, якщо при розмові ми можемо бачити співрозмовника, то в Інтернеті відеокомунікація потребує спеціальних технічних засобів, і, відповідно, розмова трансформується у щось подібне до телефонної розмови, котра супроводжується відеорядом (можливістю спостереження за співрозмовником, його миттєвими реакціями на перебіг вербального спілкування). Інтернет-простір, незважаючи на всі його особливості, забезпечує можливість інформаційних комунікацій в соціальні дії. Хоча це поки що лише можливість, бо Інтернет ще не став повною мірою інструментом комунікацій, що здійснюються між великими групами людей. Соціальна взаємодія в межах електронних конференцій і чатів може призвести до початку різного роду міжособистісних відносин між учасниками. Інтернет є віртуальним простором, де ми зустрічаємося з друзями, колегами, коханими у будь-який час, незважаючи на відстані. Інтернет вже набув такого розвитку, що став одним із найпотужніших різновидів комунікації і засобів впливу як на думки (свідомість), так і на дії індивідів і груп людей. До письмової форми міжособистісних комунікацій у спілкуванні належить інформація у вигляді звітів, доповідей, наказів тощо, де символом кодування є письмове слово. Усна форма полягає у вигляді діалогу, бесіди, обговорення, телефонної розмови, де символом кодування виступає слово. Крім усного мовлення, величезну роль у міжособистісну комунікацію вносить невербальне спілкування: інтонація, усмішка, міміка, жести, вираз обличчя тощо. Така інформація здатна передати відчуття і думки найбільш ефективним способом, ніж будь-які слова, підібрані ретельно. Вчені приділяють велику увагу мові тіла, так як вона може багато чого розповісти про наміри і почуття будь-якої людини. Рухи і пози людей не можна вважати повністю вродженими: як правило, їх набувають у процесі спілкування. Мова тіла включає такі складові, як міміка – є способом використання виразу обличчя; жести – передача інформації відбувається за допомогою рук; проксемика – метод застосування простору, де при спілкуванні враховується відстань між співрозмовниками; положення тіла – передбачає управління своїм тілом; тактильна комунікація – говорить про статус, ступінь близькості або дружби між партнерами по спілкуванню. Інтернет-мовлення є універсальним засобом міжособистісної комунікації засобами соціальних мереж, оскільки при передачі інформації за допомогою мови менш за все втрачається сенс повідомлення. Проте, все частіше спостерігається наявність семантичного бар'єру у міжособистісній комунікації, що включає проблеми вживання сленгу, обмеженого лексикону, та інші соціально-культурні, національно-релігійні, професійні особливості спілкування співрозмовників. Сучасна міжособистісна комунікація стає надто проблематичною. Зменшення контактів між людьми приводить суспільство до кризи комунікації, що все частіше здійснюється онлайн і зумовлює нову проблему – втрату навичок реального спілкування без гаджетів.

Список використаних джерел:

Конецкая В. П. Социология коммуникаций. - М.: Международный университет бизнеса и управления. 1997. – 304 с.

2. Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2007). Online communication and adolescent well-being: Testing the stimulation versus the displacement hypothesis. Journal of Computer-Mediated Communication.

3. Петльована Л.Ю. Вплив комунікаційних технологій на транснаціональні процеси в сучасному світі / Соціальні комунікації: теорія і практика : наук. журн. [наук. ред. О. М. Холод]. Т. 1. Київ : МЦД СК «Комтека», 2015.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ТА ЦІЛІСНОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Іваненко Т. Я. , *к.е.н., доцент*
Нехайчик Є. Є., *здобувач вищої освіти*
Миколаївський національний аграрний університет

В сучасному цифровому світі, де обмін інформацією стає стандартом, забезпечення конфіденційності та цілісності електронного документообігу стає одним з найважливіших завдань для територіальних громад. Все більше громадських організацій, державних установ, підприємств і приватних осіб використовують електронні засоби обміну даними і документами для оптимізації робочих процесів та полегшення доступу до інформації.

Проте, перехідна фаза до цифрового документообігу несе численні виклики та загрози, пов'язані з конфіденційністю і безпекою інформації. Забезпечення надійності, конфіденційності та цілісності електронних документів стає основною ціллю для отримання довіри та успішного функціонування територіальної громади. Однак існують різні проблеми та недоліки, які можуть виникнути при впровадженні та використанні електронного документообігу. Ось деякі з них [1]:

1. Загрози кібербезпеці. Електронний документообіг може стати об'єктом кібератак, включаючи віруси, фішинг та інші атаки. Якщо не забезпечений відповідний захист, це може призвести до витоку конфіденційної інформації або пошкодження цілісності документів.
2. Проблеми з ідентифікацією та автентифікацією. Правильна ідентифікація користувачів та відповідна автентифікація є важливими для забезпечення конфіденційності. Проблеми з авторизацією та використанням слабких паролів можуть призвести до порушення доступу.
3. Брак контролю над документами. У разі недостатньої системи керування документами може виникнути небажана втрата документів або їх неналежне збереження, що може призвести до проблем з цілісністю і конфіденційністю.
4. Обмеження доступу. Важливо забезпечити, щоб тільки авторизовані особи мали доступ до конфіденційної інформації. Проте це також може створювати проблеми зі зручністю та швидкістю доступу для тих, хто повинен мати доступ до документів.
5. Співвідношення між безпекою і доступністю. Забезпечення високого рівня безпеки може призвести до обмеження доступу та затримок у роботі з документами. Важливо знайти правильний баланс між безпекою та зручністю.
6. Витрати на інфраструктуру та підтримку. Впровадження та підтримка системи електронного документообігу може бути витратною операцією, особливо для невеликих територіальних громад.

Для успішного впровадження електронного документообігу важливо ретельно розробити план безпеки та враховувати потенційні проблеми, а також використовувати сучасні технології та стандарти безпеки для їх розв'язання.

Забезпечення конфіденційності та цілісності електронного документообігу територіальної громади є критично важливим завданням для збереження важливої інформації та запобігання несанкціонованому доступу чи маніпуляціям з даними. Для досягнення цієї мети пропонуємо використовувати різні технічні та організаційні заходи, що покращать захист інформації. Ось деякі з них [2]:

1. Електронний підпис. Використання електронного підпису дозволяє перевірити автентичність та цілісність електронного документа. Кожен користувач має свій унікальний ключ, який використовується для підпису документів. При пересиланні документа отримувач може перевірити підпис і впевнитися, що документ не був змінений під час передачі.
2. Шифрування даних. Для збереження конфіденційності електронних документів важливо використовувати шифрування даних. Зашифровані документи можуть бути розшифровані тільки за допомогою відповідного ключа, що робить їх недоступними для несанкціонованих осіб.
3. Управління доступом. Система електронного документообігу повинна мати механізми управління доступом до документів. Це означає, що тільки авторизовані користувачі мають доступ до конкретних документів, і цей доступ може бути обмежений за рівнями прав.
4. Аудит. Система повинна вести журнали подій, які стосуються доступу до документів. Це допомагає виявляти та реагувати на незвичайну активність або спроби несанкціонованого доступу.
5. Захист від вірусів та шкідливих програм: Комп'ютери та сервери, на яких зберігаються електронні документи, повинні бути обладнані антивірусним програмним забезпеченням, щоб запобігти шкідливим програмам.
6. Стратегія резервного копіювання. Важливо регулярно створювати резервні копії електронних документів та контролювати їх безпечне зберігання. Це дозволить відновити дані в разі втрати або пошкодження.
7. Заходи фізичної безпеки. Доступ до серверів та обладнання, де зберігаються електронні документи, повинен бути обмеженим і фізично захищеним від несанкціонованого доступу.

Ці заходи допомагають забезпечити конфіденційність та цілісність електронного документообігу територіальної громади, зменшуючи ризик втрати або несанкціонованого доступу до важливої інформації.

Отже, забезпечення конфіденційності та цілісності електронного документообігу на територіальному рівні є надзвичайно важливою задачею в сучасному цифровому світі. У зв'язку з швидким розвитком інформаційних технологій та зростанням обсягів електронних документів, забезпечення захисту даних та збереження їх цілісності стає пріоритетною вимогою. Для територіальних громад необхідно впроваджувати комплексні стратегії та інформаційні системи, що дозволяють забезпечити конфіденційність та цілісність їхніх електронних документів. Це включає в себе використання сучасних методів шифрування та аутентифікації, а також встановлення стандартів безпеки, які дозволяють захищати інформацію від несанкціонованого доступу і маніпуляцій. Додатковою важливою складовою забезпечення конфіденційності та цілісності є освіта та навчання працівників громадських служб у сфері інформаційної безпеки та культури обробки електронних документів. Усі ці заходи сприяють забезпеченню довіри громадян та інституцій до електронного документообігу на територіальному рівні, що є ключовим фактором у розвитку ефективних адміністративних процедур і сприяє підвищенню рівня якості надання послуг на користь громади.

Список використаних джерел:

1. Інформаційна безпека в умовах диджиталізації документообігу [Електронний ресурс] / Дмитро Людвенко [та ін.] // InterConf. – 2023. – № 33(155). – С. 120–129. – Режим доступу: https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.05.2023.011 (дата звернення: 06.09.2023). – Назва з екрана.
2. Ясінська А. Проблеми та перспективи електронного документообігу в умовах цифрової трансформації [Електронний ресурс] / Алла Ясінська // Молодий вчений. – 2022. – № 11 (111). – С. 128–134. – Режим доступу: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-11-111-27 (дата звернення: 06.09.2023). – Назва з екрана.

РІВНІ ТА ФОРМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ГРОМАДОЮ

Ігольник Ю. І., *здобувачка другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми «Зв'язки з громадськістю», Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

В умовах швидкоплинних процесів глобалізації та розвитку інформаційного суспільства, великої недовіри різних соціальних спільнот до органів публічної влади виникає потреба в розробці нових механізмів взаємодії між публічною владою та громадськістю, які б враховували як сучасні світові тенденції, так і українські реалії [1].

Взаємодія органів публічної влади з громадськістю може здійснюватися в різних формах залежно від мети і виду роботи та обсягу їх повноважень. Для дослідження рівнів та форм інформаційно-комунікативної взаємодії органу влади з громадськістю обрано практику діяльності Миргородської міської ради восьмого скликання в Полтавській області. Оцінка здійснювалася на таких чотирьох рівнях: надання інформації (повідомлення громадян про дії влади без врахування громадської думки); інформаційний зв'язок з громадянами (консультації з громадськістю); діалог з громадянами (залучення до процесу вироблення та оцінки політики); партнерство з громадою (спільна відповідальність влади та громади за процес самоврядування) [2]. Існує ще один (найвищий) рівень взаємодії «Громадське управління» – це рівень, до якого варто прагнути, але його практично неможливо досягти. Тому цей рівень взаємодії з громадськістю не розглядався.

Характеризуючи перший рівень інформаційно-комунікаційної взаємодії Миргородської міської ради з громадськістю, а саме «Надання інформації», відмітимо, що Миргородська міська територіальна громада не має окремої комунікаційної стратегії. Комунікаційними засобами інформаційної взаємодії є офіційний сайт Миргородської міської ради «Місто курорт Миргород» [3], газети «Миргород – наш дім», «Нова газета ІНФО», «Вісник милосердя», Міська телестудія «Миргород» та ТОВ «Інформаційний центр «Миргородщина». У 2020 році розпочало мовлення Миргородське радіо та запущено його сайт. Здійснюється інформування і через соціальні мережі – сторінка у ФБ Миргородської міської територіальної громади, сторінка у ФБ «Миргородська міська рада». Працюють телеграм канали: «Миргородська міська рада» – офіційний Telegram-канал Миргородської міської ради, «Myrhorodtown» – найбільш цікаві новини міста; «Миргород online» – новини Миргорода та України.

Процеси забезпечення відкритості та прозорості у роботі Миргородської міської ради забезпечуються наданням членам громади повної інформації про її роботу: трансляцією онлайн-засідань на офіційному веб-сайті Миргородської міської ради та публікаціями в місцевих газетах, поширенням інформації на радіо та телебаченні. На сайті міської ради із зазначенням дати оприлюднення документа і дати оновлення інформації розміщуються проєкти та рішення ради, звіти роботи голови ради та ін., програми життєдіяльності

територіальної громади з різних сфер [3].

Інформування громадськості також здійснюється через громадську раду при виконавчому комітеті Миргородської міської ради, яка функціонує як постійно діючий колегіальний виборний консультативно-дорадчий орган із забезпечення участі громадян у формуванні та реалізації державної політики, та Молодіжну раду при Миргородській міській раді, як молодіжний консультативно-дорадчий орган.

Характеризуючи другий рівень інформаційно-комунікаційної взаємодії Миргородської міської ради з громадськістю, а саме «Інформаційний зв'язок з громадянами», насамперед зазначимо такі його засоби: «гарячі» телефонні лінії, заяви громадян, звернення (в тому числі через інтерактивну платформу «Відкрите місто»), пропозиції, засоби масової інформації міста, зустрічі представників місцевої влади з громадськістю міста, громадські слухання, систему місцевих петицій, прес-конференції, круглі столи» тощо, місцеві ініціативи. Консультації керівництва з громадськістю не є систематичними та проводяться за потреби. Представники міської ради під консультаціями розуміють і проведення прийомів громадян головою ради та заступником голови, депутатами ради, керуючим апарату. На офіційному сайті Миргородської міської ради створено розділ «Місцеві петиції», працює рубрика «Консультації з громадськістю», за допомогою якої проводиться опитування. Проте зауважимо на відсутність такої форми зв'язку через сайт міської ради як «Електрона приймальня», що дозволила б звертатися із запитанням до міського голови. Інша форма консультацій, яка стала більш традиційною в діяльності Миргородської міської ради, це – консультації з незалежними експертами для вирішення складних та нестандартних питань. Вдосконалення консультування з громадськістю може відбуватися через запрошення на консультативні засідання представників компетентних громадських організацій з міста Полтави чи Полтавської області.

Залучення громадськості до процесу вироблення політики на третьому рівні інформаційно-комунікаційної взаємодії «Діалог з громадянами» детермінується конкретними умовами. Це відбувається за безпосередньої участі зацікавлених осіб та участі представників громадських організацій під час прийняття рішень. Частково громадськість залучається через депутатів, які є членами громадських організацій. Окремі з них є активними учасниками цього процесу. Вплив на прийняття рішень з боку представників громадських організацій міста Миргорода чи зацікавлених осіб реалізується і під час комісій та засідань, де вони висувають на обговорення окремі питання та мають можливості виступу.

Практика партнерства Миргородської міської ради та виконавчого комітету з громадськістю, а це четвертий рівень інформаційно-комунікаційної взаємодії, є в певною мірою ситуативною, оскільки відсутні довгострокові відносини з окремими організаціями громадянського суспільства та відсутня стратегія взаємодії з ними. В більшості партнерство відбувається через домовленості в усній формі. Проте, у 2016 році була створена Програма «Місто активних громадян», яка в 2017-2022 роках продовжує посилювати ініціативи та взаємодію мешканців Миргородської міської територіальної громади, реалізовувати практичні проекти щодо покращення якості життя та залучати громаду до активної участі в процесах її розвитку [3]. З 2017 року завдяки міжнародній благодійній організації «Фонд Східна Європа» Миргородська міська територіальна громада долучилася до процесу партиципаторного бюджетування, а саме стала учасником проекту «Публічні бюджети від А до Я: інформування, активізація та залучення громадськості» [3].

Подальший розвиток інформаційно-комунікаційної взаємодії Миргородської міської ради та виконавчого комітету з громадськістю на всіх рівнях насамперед пов'язаний з розробкою комунікаційної стратегії взаємодії органу місцевого самоврядування з громадськістю, використанням соціальних мереж як каналу інформування та

консультування з представниками громадськості (опитування громадської думки), публікацією звітів депутатів на сайті міської ради та інших ресурсах, інформуванням про подані пропозиції до проєктів рішень на комісіях та сесіях ради, інформаційною кампанією з популяризації серед представників громадськості та громади нових рубрик на веб-сайті міської ради, сторінок в соціальних мережах, підписанням меморандумів або угод з громадськими організаціями, подальшою діджеталізацією Миргородської міської територіальної громади, створенням версії **веб-**сайту **міської ради** для людей з порушеннями зору, просуванням політики цифрових навичок та цифрових прав громадян на рівні Миргородської міської територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Детермінанти розвитку публічного управління та адміністрування в Україні: колективна монографія / за заг. ред. Н.С. Орлової. Харків: ВД «Право», 2020. 262 с.

2. Збірник звітів за результатами оцінки діяльності органів виконавчої влади за напрямком «взаємодія з громадськістю»: Збірка / Упоряд.: Любов Паливода. К.: [БФ «Творчий центр ТЦК»], 2018 72 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/Report_Inet_1.pdf (дата звернення: 21.09.2023).

3. Місто курорт Миргород : Офіційний сайт міста Миргород. URL: http://myrgorod.pl.ua/ (дата звернення: 21.09.2023).

ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ ЯК ТРЕНД ПОВСЯКДЕННИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК

Кузнєцова Л.О., *здобувач вищої освіти,*
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця

За відносно незначний час свого існування інтернет-комунікація не лише завоювала світові й національні ринки та численних користувачів у всіх куточках світу, але й стала визначальним фактором, який трансформував всі принципи життєдіяльності суспільства загалом. Створення абсолютно нового комунікативного середовища на основі електронних цифрових технологій позначилося також на всій соціокультурній діяльності людини. Доступність такої комунікації для широких мас та засобів її транслювання зробили її невід'ємною частиною повсякденного життя людини та важливою сферою соціальної реальності, що виступає не лише простором, але й засобом обміну інформацією, висловленням власної позиції, думок, формуючи особливу культуру, опосередковану медіа-технологіями.

Комунікативні практики можуть розглядатися як вид соціальних практик, пов'язаних з отриманням і передачею інформації та відтворенням комунікації. Під культурними практиками повсякденності розуміється неспеціалізована діяльність, що має духовно-практичний характер, але яка перебуває в процесі становлення.

В інформаційному суспільстві однією із основних стає практична діяльність, пов'язана з виробництвом і обміном інформацією, яка реалізується за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Численні засоби комунікації, цифрові гаджети стають невід'ємною частиною повсякденного життя людини, змінюючи його щоденний темпоритм і якість. З появою інтернету значна частка повсякденних комунікативних практик перейшла у віртуальну площину, таким чином генеруючи не лише нові форми міжособистісної комунікації, але й практики інформаційного споживання, пізнавальні, освітні, розважальні. Такі практики різняться за змістом і функціональною спрямованістю, проте будь-яка діяльність, що реалізується за допомогою інтернету, за своєю сутністю є інформаційно-комунікаційною діяльністю. Комунікація, як і світ людської культури,

нерозривно пов'язана зі сферою знаків і символів як явищ об'єктивного, «речового» світу, яким притаманні значення, сенси, цінність [1, с. 3].

Соціальні мережі задовольняють потреби людини не лише в комунікації, обміні інформацією, а й розширюють свої функції, надаючи адаптивні життєві стратегії, можливості особистісного самоконструювання, своєрідної «гри в множинні ідентичності», та й, власне, можливості багатогранної презентації власного «Я» у віртуальному просторі. Соціальні мережі – це величезні майданчики, де кожен може придумати іншого, альтернативного себе. Мережеві інтернет-спільноти можна розглядати як особливий вид соціального об'єднання користувачів, які ґрунтуються на основі спільного комунікативного інтересу у віртуальному просторі та за умов тривалої емоційної підтримки процесу комунікації. Характерними особливостями інтернет-комунікації є підвищена вербальна активність, специфічна мова спілкування, емоційність.

Фактично сучасна людина постійно перебуває у двох вимірах – природної реальності оточуючого матеріального світу та віртуальному – сформованому технічними засобами цифрової комунікації. Таке поєднання об'єктивно здатне впливати не лише на мислення, але й на повсякденні соціальні практики людини, визначаючи її пріоритети. Організація віртуального простору, здійснювана за певними принципами й правилами, породжує світ окремої культури. Концептуалізуючи кіберпростір, С. Коноплицький характеризує його як «смисловий варіант віртуальної реальності, де домінуюче положення займають логіко-мовні

апперцептивні структури інформації»[2, с.10]. За визначенням Є. Прохоренка, така утворювана віртуальністю, кіберпростором культура, «будучи самостійним соціальним утворенням, інституціонально оформленим і самовідтворюючим цінності і повсякденні ідеології, вступає в конкуренцію з інститутами суспільства у процесах соціалізації й інтеграції» [3, с. 17]. На сьогоднішній день інтернет-спільноти до певної міри можуть відсувати на другий план класичні інститути соціалізації (сім'ю, школу, реальних друзів) і перенаправляти соціальну активність з реального світу у віртуальний. Саме ця властивість формує віртуальну реальність, яка породжує власні смисли й культуру, активно впливає на об'єкти і явища реального життя, а також формує думки, судження і враження, органічним чином вплітаючись в повсякденне життя.

Здійснення комунікативних практик стає можливим за допомогою певного технологічного й технічного субстрату у віртуальному просторі, організованому як аналог реального світу. Сучасні технології, які, на думку Н. Зражевської, є на сьогоднішній день ключовими як у соціальних, так і в культурних вимірах, завдяки віртуалізації, ігрофікації, неієрархічності, бліцкомунікації, персоналізації зумовлюють процес сучасних культурних змін, впливаючи не лише на традиційні засоби передавання інформації, а й на весь спектр соціальних комунікацій, змінюючи їх форму і зміст, а також впливаючи на повсякденне життя [4, с.74].

Характеризуючи інтернет-комунікацію як вид щоденної соціальної практики, варто зазначити, що здійснення її опосередковується як пасивними, так і активними діями індивідів, де в першому випадку мається на увазі сприйняття та користування інформацією, в другому – активна участь в комунікаційному процесі, створення та розповсюдження інформації. Соціальні мережі надають змогу розміщення відеороликів, комп'ютерних ігор, здійснювати організацію зустрічей, створювати групи за інтересами та багато іншого. Окремо виділяються об'єднання за професійними інтересами, які позбавлені розважальної складової, й більшою мірою направлені на вирішення конкретних цілей та інтересів. Активно-творча комунікативна діяльність може бути як нейтрального характеру, так і розважально-ігровою та конкретно-цілеспрямованою. Анонімність спілкування вносить свої корективи в процес комунікації, забезпечуючи свободу вираження власної позиції індивіда в будь-якій формі, уникаючи конкретних соціальних ролей та стереотипів. Разом з тим, це свідчить про значну частку присутності інтернет-практик в житті сучасної людини, для якої

технології є звичними, і які нею розглядаються як необхідний атрибут існування в сучасному комп'ютеризованому світі для задоволення повсякденних потреб.

Підсумовуючи, зазначимо, що комунікативні практики є видом соціальних практик і являють собою узвичаєні соціальні дії, засновані на колективному досвіді й націлені на підтримку та розвиток комунікацій. У сучасному суспільстві інтернет стає однією з основних технологій, тому комунікативні практики в інтернет-просторі дедалі більше доповнюють реальність, дозволяючи людині задовольняти потреби в інформації, комунікації, власній презентації в соціальних мережах та творчій активності.

Список використаних джерел:

1. Денисюк Ж. З. Інтернет – комунікація як тренд повсякденних соціальних практик // Культура і сучасність – №1, 2016 – с.1-5.
2. Коноплицький С. М. Соціальні аспекти комунікації в мережі Інтернет: феноменологічний аналіз: автореф. дис. канд. соціол. наук: 22.00.01 / С. М. Коноплицький ; НАН України; Інститут соціології. – К., 2007. –17 с.
3. Прохоренко Є. Я. Феномен кіберкультури в інформаційно-технологічному відтворенні соціуму: автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Є. Я. Прохоренко ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2008. – 23 с.
4. Зражевська Н. І. Нові медіа і нові форми комунікації в медіакультурі / Н. І. Зражевська // Актуальні питання масової комунікації.–2013.– Вип.–14.–С.70–75.

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Куца О.О., *здобувач вищої освіти,*
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця

Комунікація є необхідною умовою життя людини та однією з основних складових людства, тому що суспільство будується на взаємодії і відносинах між його членами. Всі аспекти життя людини пронизані комунікацією, що визначає спілкування і взаємодію з іншими. Комунікацію можна порівняти з повітрям, яким ми дихаємо - вона є не помітною, але вкрай важливою для існування. Ця непомітна мережа комунікації перетворює нас з біологічних організмів на повноцінних індивідів та громадян.

Соціальна комунікація - це обмін знаковими повідомленнями між людьми та іншими соціальними суб'єктами, включаючи інформацію,знання, ідеї, емоції та інше. Цей обмін відбувається в контексті соціально значущих оцінок, конкретних ситуацій, комунікативних сфер і норм спілкування, що прийняті у даному суспільстві.

За описом професора В. В. Різуна, соціальна комунікація - це суспільна взаємодія, яка включає шляхи, способи, засоби, принципи встановлення і підтримання контактів на основі професійнотехнологічної діяльності. Ця взаємодія направлена на розвиток, впровадження, організацію, поліпшення та модернізацію стосунків у суспільстві. Вона утворюється між різними соціальними інститутами і організованими спільнотами, де інститути можуть бути ініціаторами спілкування, а спільноти - користувачами цієї соціальної взаємодії [1, с.285]. Ці комунікації є соціально маркованими, бо передбачають взаємодію з соціально визначеними групами людей.

Соціальні комунікації виникають за законами спілкування, але, як і будь-які технологічні речі, передбачають використання наукових знань про спілкування та про все, що використовується для організації суспільно комунікаційної справи. Щодо терміна в однині «соціальна комунікація», то цілком допустимі, пише В. В. Різун, «два» значення:

1) соціальна комунікація як різновид соціальних комунікацій;

2) соціальна комунікація як різновид публічного спілкування, яка є окремим видом суспільно-культурної діяльності та лежить в основі соціальних комунікацій.

Соціальна комунікація зазвичай розглядають у таких аспектах:

1. Як передача інформації, ідеї та емоції у вигляді знаків та символів.

2. Як процеси, що об'єднують різні частини соціальної системи та забезпечують їх взаємодію.

3. Як механізми, що дозволяють розуміти та впливати на поведінку людей через спілкування та обмін інформацією [2, с. 288].

Соціальна комунікація, за визначенням професора О. М. Холод, представляє собою комплекс організованих дій, включаючи збір інформації, обробку, трансляцію та верифікацію впливу інформації на споживача. Вона спрямована на обмін соціально важливих інформацій та регулювання соціальних дій, взаємодій і відносин між соціальними суб'єктами та об'єктами у суспільстві. За цим терміном, соціальні комунікації представляють собою системні процеси формування соціальних практик, що використовують комунікаційні технології для створення, пошуків, упорядкування, трансляцій, обміну, збереження і вимірювання впливу на реципієнта [3, с. 344].

Соціально-комунікаційні підходи, введені професором В. В. Різуном, передбачають фіксацію, моніторинг, описи, аналіз та інтерпретацію даних в рамках системи понять соціально-комунікаційного інжинірингу. Основна мета цього підходу полягає в тому, щоб визначити, чи здійснює об'єкт дослідження на соціум той вплив, який був закладений технологічно, і як саме соціум реагує на цей вплив. Підхід орієнтований на аналіз взаємодії між технологічними аспектами та їхнім впливом на суспільство.

Дослідження комунікаційних об'єктів у соціальному вимірі обов'язково включає в себе наступні аспекти:

- фіксація досліджуваного об'єкта у природній для нього системі суспільних координат (фах, вік, освіта, переконання, віра тощо).
- спостереження за досліджуваним об'єктом в соціальних умовах.
- експериментування з досліджуваним об'єктом у реальних або лабораторно відтворених соціальних умовах.
- опис результатів спостережень чи експериментів відносно соціально заданих параметрів.
- аналіз результатів досліджень у соціально заданому контексті.
- соціально зорієнтована інтерпретація результатів аналізу [2, с. 288].

Американські вчені Ф. Денс і К. Ларсон провели аналіз ста двадцяти шести визначень терміна «комунікація» і зазначили, що в сучасному розумінні поняття «комунікація» має три основні інтерпретації:

1. Як засоби зв'язку для об'єктів матеріального і духовного світу, представляючи певну структуру.

2. Як процеси спілкування, під час якого люди обмінюються інформацією.

3. Як передача і масові обміни інформацією з метою впливу на людей та їх складові елементи.

Взагалі існують чотири типи комунікації, тобто форми опосередкованої і метою взаємодії суб'єктів:

1. Матеріальні: включають транспорті, енергетичні комунікації, міграцію суспільства і розвиток епідемій.

2. Генетичні: пов'язані з біологічною та видовою спадковістю.

3. Психічні: внутрішньо особистісна, яка включає автокомунікацію.

4. Соціальні: включає суспільні комунікації.

Метою соціальної комунікації є передача ідей від джерела до отримувача, що є метою зміни поведінки, соціальних знань і соціальних установок отримувача. Процес соціальних

комунікацій відбувається під час багатостороннього та різнорівневого обміну соціальною інформацією, якщо в ньому бере участь людина, процеси набувають соціальності, між політичними, економічними і духовними сферами глобального суспільства та їх національними відповідниками.

Основними принципи соціальної комунікації є:

- пріоритетність ознак і цінності культури.
- рівні права між громадянами на отримання інформації.
- наближеність до загальнолюдської культури, культури відповідної нації, етносу, конфесії, класу тощо.
- урахування глобальних та національних морально-етичних норм [3, с.344].

Отже, соціальна комунікація полягає в тому, що комунікація в сучасному суспільстві відіграє дуже важливу роль. Вона є необхідною умовою життєдіяльності суспільства та основною складовою існування людей. Комунікація включає в себе різні аспекти взаємодії між людьми та суспільними групами, включаючи передачу інформації, спілкування та вплив на суспільство. Соціальна комунікація важлива для розуміння процесів взаємодії в сучасному суспільстві і впливу цих процесів на поведінку та відносини між людьми.

Список використаних джерел:

1. Виходець О.М. Соціальні комунікації в культурі української організації : монографія / О.М. Виходець – О. : Олтех- 2010. – 285 с.

2. Гавра Д.П. Основні терміни комунікації: навчальний посібник / Д.П. Гавра: 2011. – 288 с.

3. Гриценко Т.Б. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / за ред. Т.Б. Гриценко, Т.Д. Іщенко, Т.Ф. Мельничук. – К. : Центр учбової літератури- 2007. – 344 с.

МІЖОСОБИСТІСНІ КОМУНІКАЦІЇ В МАЛИХ ГРУПАХ

Льотка Я.І., *здобувач вищої освіти*
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ, м. Вінниця

Міжособистісні комунікації в малих групах – це обмін інформацією, думками, почуттями та ідеями між членами малої групи. Вони відіграють важливу роль у функціонуванні малих груп, оскільки дозволяють членам групи взаємодіяти один з одним, співпрацювати та досягати спільних цілей.

Одна з основних функцій міжособистісних комунікацій в малих групах – це забезпечення ефективного обміну інформацією. Члени групи повинні бути в змозі передавати і отримувати інформацію, щоб зрозуміти завдання і виконати їх. Комунікація може бути вербальною (словесною) або невербальною (мовою тіла, жестами, мімікою). Крім того, міжособистісні комунікації в малих групах відіграють важливу роль у вирішенні конфліктів. У групах можуть виникати різні думки, ідеї та погляди, що може призвести до конфлікту. Комунікація допомагає членам групи висловити свої думки та почути точку зору інших, щоб знайти компроміс і досягти консенсусу. Також, міжособистісні комунікації в малих групах сприяють спільному прийняттю рішень. Члени групи можуть обговорювати ідеї, аргументувати свої погляди та допомагати один одному у прийнятті розумних і обґрунтованих рішень. Комунікація дозволяє всім членам групи брати участь у процесі прийняття рішень і враховувати різні точки зору [3].

Особливості міжособистісних комунікацій в малих групах:

1. Інтенсивність. У малих групах люди взаємодіють один з одним більш часто і ближче, ніж у великих групах. Це призводить до більш інтенсивних міжособистісних комунікацій.

2. Взаємозв'язок. Міжособистісні комунікації в малих групах не є односторонніми. Члени групи не просто отримують інформацію від інших, а й самі її надають. Це створює зв'язки між членами групи та сприяє розвитку групової динаміки.

3. Вплив. Міжособистісні комунікації в малих групах можуть мати значний вплив на поведінку та думки членів групи. Це пов'язано з тим, що люди в малих групах більш схильні до впливу інших.

Початкова класифікація типів малих груп була зведена до первинних і вторинних групових призначень. Згідно з К. Кулі, автором цієї класифікації, первинні групи - це особливий вид малих груп, де спілкування ґрунтується на безпосередньому особистому контакті та емоційній залученості членів у групові справи, що забезпечує високий ступінь ідентифікації між членами та групою. Типовими прикладами таких груп є сім'ї та друзі. Вторинні групи - це групи з менш прямим контактом, ніж первинні, де для спілкування між членами групи використовуються різні посередники[1].

Друга класифікація поділяє малі групи на формальні та неформальні. Вперше цей поділ запропонував американський соціолог Е. Мейо у відомих Хоторнських експериментах кінця 20-го - початку 30-х років минулого століття. Формальні підгрупи - це групи, членство і взаємовідносини в яких визначаються встановленими ззовні формальними правилами і домовленостями. Тому вони мають чітко визначений статус і роль, особливо по відношенню до владних структур. До малих груп цього типу належать, по-перше, найменші та неподільні колективи організаційних підрозділів. Основною причиною об'єднання в такі групи є спільна діяльність. Прикладами формальних груп є ті, що формуються в контексті конкретної діяльності: трудові колективи, шкільні класи, спортивні команди тощо. Неформальні малі групи - це ті, що виникають на основі внутрішніх потреб людей у спілкуванні, взаєморозумінні та приналежності до певної групи. Такі групи виникають спонтанно, а статус і ролі, пов'язані з ними, не є обов'язковими. Неформальні групи часто створюються всередині формальних груп.

Третя класифікація розрізняє референтні та членські групи. Цю типологію запропонував Р. Хайман, який відомий тим, що відкрив феномен референтних груп. Референтна група - це група, до якої індивід фактично не належить, але приймає її норми. Референтна група може бути поза групою членства або, навпаки, всередині неї [2].

Ефективність міжособистісних комунікацій в малих групах залежить від таких факторів, як:

1. Якість інформації. Інформація, яка передається в процесі міжособистісних комунікацій, повинна бути точна, актуальна та корисна для членів групи.

2. Якість комунікативних навичок. Члени групи повинні володіти ефективними комунікативними навичками, такими як вміння слухати, вміння чітко висловлюватися та вміння будувати відносини.

3. Створена атмосфера. Атмосфера в групі повинна бути доброзичливою та відкритою для того, щоб міжособистісні комунікації були ефективними.

Види міжособистісних комунікацій в малих групах:

1. Вербальна комунікація - це обмін інформацією за допомогою мови. Вона включає в себе розмови, дискусії, виступи та інші форми спілкування.

2. Невербальна комунікація - це обмін інформацією за допомогою невербальних засобів, таких як міміка, жести, пози, тон голосу та інші.

3. Пряма комунікація - це обмін інформацією безпосередньо між двома або більше людьми.

4. Непряма комунікація - це обмін інформацією через третю особу.

Функції міжособистісних комунікацій в малих групах:

1. Інформація. Міжособистісні комунікації є основним способом передачі інформації в малих групах. Вони дозволяють членам групи отримувати інформацію, необхідну для виконання завдань і досягнення цілей.

2. Координація. Міжособистісні комунікації необхідні для координації дій членів групи. Вони дозволяють членам групи обговорювати плани, розподіляти завдання та вирішувати проблеми.

3. Взаємодія. Міжособистісні комунікації є основою для взаємодії між членами групи. Вони дозволяють членам групи спілкуватися один з одним, співпрацювати та будувати відносини.

4. Соціальна підтримка. Міжособистісні комунікації можуть бути джерелом соціальної підтримки для членів групи. Вони дозволяють членам групи ділитися своїми думками, почуттями та проблемами, отримувати підтримку та розуміння з боку інших.

Міжособистісні комунікації в малих групах є важливим аспектом функціонування малих груп. Вони дозволяють членам групи взаємодіяти один з одним, співпрацювати та досягати спільних цілей. Ефективні міжособистісні комунікації сприяють досягненню групових цілей, підвищенню продуктивності групи та створенню позитивної атмосфери в групі.

Загалом, міжособистісні комунікації в малих групах є ключовим елементом для успішного співробітництва і досягнення спільних цілей. Вони допомагають забезпечити ефективний обмін інформацією, вирішення конфліктів та спільне прийняття рішень.

Список використаних джерел:

1. Іванов В. В., Садовська О. П. Міжособистісні комунікації в малих групах : навч. посіб. Вид. 2-ге., переробл. та допов. Київ : Вид-во НУБіП України, 2020. 192 с.

2. Петрова С. В. Групова динаміка : навч. посіб. Вид. 4-тє., переробл. та допов. Харків : Основа, 2020. 352 с.

3. Сидоренко Е. В. Міжособистісна психологія : навч. посіб. Вид. 6-тє., переробл. та допов. Харків : Основа, 2020. 400 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Прибега А.О., *здобувач вищої освіти*
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця

Соціальна робота є багатогранною професією, її форми, методи та технології постійно оновлюється. Розвиток ідей інформаційного суспільства та відповідних інформаційних засобів також зумовив осучаснення практики соціальної роботи. Економічні перетворення, що відбуваються на сучасному етапі становлення української державності, а також процеси демократизації та розбудови громадянського суспільства, супроводжуються трансформацією суспільного життя, змінами в соціальній сфері. Нові суспільно-економічні відносини значною мірою впливають на формування соціальної політики, діяльність різних соціальних інститутів. Для успішного соціального розвитку суспільства, розвитку ідей правової держави, де висуваються соціальні пріоритети на перший план і створюються рівні можливості для всіх громадян, в умовах сьогодення дуже важливо зосередити увагу на вирішенні проблем забезпечення соціальних гарантій і соціального захисту населення, створенні можливостей для адаптації незахищених верств у соціальному середовищі: сім'ї, шкільному колективі, територіальній громаді, суспільстві. Ці завдання можуть бути успішно

вирішені лише за умови створення дієвих та ефективних у своїй діяльності соціальних служб, активної участі в соціальній роботі фахівців соціальної сфери та власне користувачів соціальних послуг [2]. Сьогодні відбуваються суттєві зміни в соціокультурних реаліях, зумовлені впровадженням нових інформаційних технологій у суспільне життя. Нові інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою впливають на подальший економічний та суспільний розвиток людства. Це обумовлює необхідність всебічного вивчення надсучасних інформаційних технологій, комунікації, осмислення трансформаційних процесів, що відбуваються в системі комунікацій. Тому й діяльність соціальних працівників також пов'язана із необхідністю використовувати у своїй роботі візуалізованих засобів представлення інформації в електронній формі. Актуальність проблеми зумовлена тим, що сучасний фахівець соціальної сфери має глибоко усвідомлювати своє місце і роль в соціальних процесах. Зокрема, це стає неможливим без застосування нових інформаційних технологій у процесі соціальної роботи. Інтернет-простір є засобом формування специфічного різновиду накопичення інформації. Гостро постала проблема використання соціальних мереж, які поглинули увесь Інтернет-простір. В сучасних умовах спостерігається потреба суспільства в ефективно діючій системі надання соціальних послуг населенню на місцевому рівні, цілісної системи інформаційних технологій та відповідного нормативно-правового забезпечення; пошук оптимальної системи державних соціальних засобів забезпечення прав громадян України, зокрема через систему надання якісних соціальних послуг; необхідність підготовки соціальних працівників до роботи з різними категоріями клієнтів, використовуючи інформаційні технології в системі надання соціальних послуг [3]. В Україні використання нових інформаційних технологій у соціальних службах або ж для потреб соціальної роботи є предметом нечисленних публікацій. Фахівці визначають використання он-лайн технологій для профілактики соціально негативних явищ як сучасний та доцільний інструмент. Такі тенденції зумовлені насамперед особливостями аудиторії Інтернет-простору, яка складається переважно з молоді [1].

Найпоширенішими онлайн технологіями для заохочення Інтернет користувачів до здорового способу життя та профілактики соціально негативних явищ, є веб-сайти, соціальні медіа (соціальні мережі, мікроблоги, блоги, відеохостінги, інтерактивні онлайн платформи), рідше використовуються розсилки електронною поштою. До переваг он-лайн технологій, які використовують для профілактичної соціальної роботи, можна віднести таке: економічна вигідність; одночасне охоплення великої аудиторії користувачів; швидке розповсюдження інформації; підтримання двостороннього діалогу з цільовою аудиторією. З-поміж обмежень он-лайн технологій можна виокремити: значну кількість часу для підтримки життєдіяльності ресурсів; неможливість зміни поведінки лише через надання інформації; складність використання одного ресурсу для різних цільових аудиторій. До переваг он-лайн технологій у консультуванні належать: доступність; можливість надання послуг особам, що не є клієнтами організації; можливість залучення нових клієнтів до організації; комфортність для клієнта внаслідок віддаленості консультанта; анонімність. До обмежень он-лайн технологій у консультуванні належать: необхідність постійно бути присутнім он-лайн; складність залучення клієнта до очних консультацій у фахівця; складність у відстеженні реакції клієнта; незручність уточнення деталей ситуації клієнта. Он-лайн технології змінюють традиційну практику соціальної роботи, систему взаємодії із клієнтами та цільовими групами. Водночас посилення використання он-лайн технологій у практиці соціальної роботи породжує низку етичних питань щодо стосунків між фахівцями та клієнтами, професійних меж, забезпечення конфіденційності інформації тощо. Поява нових практик соціальної роботи, які ґрунтуються на он-лайн технологіях, та етичних дилем із цим пов'язаних вимагають від навчальних закладів, які готують соціальних працівників,

впровадження у навчальних процес курсів та тем, які забезпечать студентів знаннями та навичками для надання соціальних послуг в умовах інформаційного суспільства [4].

Отже, онлайн технології змінюють практику соціальної роботи. Вони слугують не тільки управлінським задачам та виступають доповненням до традиційних методів роботи, а й формують принципово нові форми профілактичної, консультативної та представницької роботи. Це породжує не тільки технологічні, а й етичні питання, а також ставить нові завдання перед навчальними закладами, які готують соціальних працівників та існуючих соціальних служб державного та недержавного зразків, в яких здійснюється практична соціальна робота. Інформаційне середовище є ефективним засобом підвищення майстерності соціального працівника. У процесі користування Інтернет-ресурсами соціальних матеріалів доповідей та повідомлень соціальний працівник формує певні ціннісні орієнтації, тип мислення, навички роботи з медіа-продуктами, які дозволяють йому вільно орієнтуватися в інформаційному просторі. Для повноцінної Інтернет комунікації соціальний працівник має уміти використовувати інформаційні ресурси, працювати з різними видами, носіями, електронними банками інформації; здійснювати швидко і кваліфіковано пошук, відбір необхідних даних із різних джерел інформації (професійна, психолого-педагогічна література, періодика); працювати з текстовими файлами (Webсторінками); використовувати інформаційні ресурси мережі Інтернет і локальної мережі для організації зустрічей, семінарів, вебінарів, конференцій тощо; приймати і надсилати повідомлення електронною поштою; встановлювати комунікативні зв'язки в різних режимах зв'язку ("off-line", "on-line"), обмінюючись інформацією з колегами; дистанційно підвищувати свою професійну освіту та самоосвіту.

Список використаних джерел:

1. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади: Навч. посіб. Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін. К.: Вид-во УАДУ, 2002. 164 с.

2. Козирів А. Інформаційні технології економіки управління: Посібник. СПб.: Виробництво Михайлова В. А., 2000. 360 с.

3. Тюптя Л.Т. Проблемний підхід до процесу соціальної роботи. К.: Вид-во "Університет "Україна", 2005. 268 с.

4. Семигіна Т. Он-лайн технології у практичній соціальній роботі «Інтернет-освіта-наука-2016», Десята міжнар. наук.- практ.конф. ІОН-2016, 11-14 жовтня, 2016 : Зб. праць. Вінниця : ВНТУ, 2016. С. 119-121.

РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Пірняк О. С., *здобувачка вищої освіти*
Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельноекономіного університету, м. Вінниця

Обмін соціальною інформацією є однією з найважливіших ознак соціальності. Його розгалуженість є основним символом рівня соціалізації, а різноманітність відображає потребу в різних формах інформації в процесі інформативного обміну всередині суспільства, що, у свою чергу, характеризує рівень його розвитку та інтегрованості в суспільство. Розгалуженість соціальної комунікаційної системи об'єктивно відображає необхідні потреби суспільства в отриманні всіма його членами інформаційних ресурсів для підтримки функціонування існуючої соціальної структури та найбільш активної частини населення суспільства, яка повинна виробляти нові ефективні інформаційні ресурси.

Використання наявних інформаційних ресурсів значною мірою визначає необхідність суспільного розвитку.

Вивченням проблем соціальних комунікацій займалися зарубіжні так і вітчизняні вчені М. Аргайл, Дж. Гербнер, Д. Белл, М. Зайонц, К. Шенон Г. Лассуелл, Дж. Нейсбит, Дж. Фрідман, Т. Ньюкомб, Е. Холл, та багатоін., О. О. Бодальов, В. В. Знаков, Д. В. Ольшанський, Є. М. Богданов, В. Г. Зазикін, В. Васютинський, В. В. Москаленко, М. І. Пірен, В. О. Татенко та ін.

Метою даного дослідження є аналіз значення та функцій соціальних комунікацій в сучасному світі.

Спілкування є необхідною передумовою функціонування і розвитку всіх соціальних систем, оскільки воно забезпечує спілкування між людьми, уможливлює накопичення і передачу соціального досвіду, розподіл праці, організацію і зв'язок спільної діяльності[2].

Соціальна комунікація займає центральне місце в управлінні людьми, стаючи ефективним інструментом впливу на взаємодію, поведінку та мислення людей у суспільстві. Як механізм передачі інформації, думок та емоцій, він формує основу для сприйняття та взаємодії з навколишнім світом. У процесі управління людьми ефективність цього інструменту стає очевидною, оскільки він допомагає в реалізації стратегій, навчанні, мотивації, управлінні конфліктами, формуванні культури та цінностей організації.

Соціальна комунікація є ключовим компонентом людської взаємодії, і її можна пояснити двома основними способами. Перш за все, це можна визначити як вид соціальної комунікації. По-друге, соціальне спілкування можна вважати різновидом публічної комунікації, воно є самостійним видом соціальної та культурної діяльності і лежить в основі будь-якої соціальної комунікації[1].

Соціальна комунікація виконує такі важливі психосоціальні функції, як інформація, соціальна взаємодія, організаційна поведінка, регуляція емоцій і спілкування. Усі ці функції допомагають людям взаємодіяти, обмінюватися інформацією, розуміти один одного, формувати спільноти та регулювати емоції.

Основні функції соціальної комунікації:

1. Інформаційна функція стосується передачі та обміну інформацією між учасниками комунікації. Це може бути інформація про соціальні події, особистий досвід або навчальна інформація.
2. Соціальне функціонування – це процес, за допомогою якого люди вивчають правила, цінності та вірування своєї культури. Завдяки спілкуванню люди розвивають самосвідомість, своє місце в соціальній структурі та своє розуміння світу.
3. Організаційно-поведінкова функція – вплив на поведінку індивідів чи груп, стимулювання або запобігання певним формам поведінки.Це може включати в себе вплив на вибір товару або послуги, вибір політичного кандидата або навіть рішення про соціальну діяльність.
4. Емоційно живильна функція - регулювання емоційного стану аудиторії. Спілкування можна використовувати для зміни настрою, виклику емоцій і навіть для катарсису (звільнення або вивільнення емоцій).
5. Комунікаційна функція - встановлення, підтримання та розвиток взаємовідносин. Ця функція включає різні види взаємодій, такі як розуміння, симпатія, дружба, співпраця між людьми, при використанні різноманітних засобів і форм у процесі соціальної взаємодії.

Соціальна взаємодія може відбуватися в різних формах, які можна поділити на три основні типи:

1. Монолог - це форма мовлення, при якій один учасник виступає з ініціативою, а інші учасники слухають. Монологи набувають особливого значення в контексті соціальних мереж, оскільки вони часто спрямовані на те, щоб почати розмову. Він може висловлювати

думку, публікувати статус або навіть публікувати цитату чи посилання з метою привернути увагу, ініціювати дискусію чи викликати відповідь.

2. Діалог - форма спілкування, яка передбачає двосторонній обмін думками. У соціальних мережах розмови можуть відбуватися через коментарі, приватні повідомлення, живий чат чи відеодзвінки.

3. Багатосторонній діалог - це форма багатостороннього спілкування, яка передбачає обмін інформацією між двома або більше учасниками. У соціальних мережах численні розмови відбуваються в групових чатах, на форумах або в коментарях до публікацій[3].

Отже, Обмін соціальною інформацією є основою суспільного розвитку. Він забезпечує функціонування та інтеграцію суспільства, сприяє поширенню знань та цінностей, формуванню громадської думки та соціальних змін.

Розгалуженість соціальних зв'язків є ознакою високого рівня соціалізації, а різноманітність форм інформації, яка обмінюється між членами суспільства, відображає його потреби та розвиток. У сучасному світі соціальна комунікація набуває все більш важливого значення. Завдяки розвитку інформаційних технологій люди мають доступ до величезної кількості інформації, що сприяє їхньому розвитку та самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Левченко І. Соціальна комунікація як важлива складова інформаційно-комунікаційного простору. *Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*. 2022. № 14.С. 253-265.

2. Сердюк Б.І.Соціальнікомунікації як чинники формування комунікативного середовища. Тернопільський національний економічний університет, 2019. URL: http://dspace.wunu.edu.ua.

3. Харченко Л. Концепт соціальної комунікації в соціокультурному вимірі. *InternationalMultidisciplinaryConferenceKeyIssuesofEducationandSciences*: DevelopmentProspectsforUkraineandPolandStalowaWola, RepublicofPoland, 20-21 July 2018. Volume 6. StalowaWola: IzdevniecibaBaltijaPublishing, 2018, P.150-153.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВЗАЄМОДІЮ ГРОМАДЯН ТА ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Стрільчук О.А., *студентка 3-го курсу*
Решота О.А., *к.н.держ.упр., доцент, доцент кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом,*
Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів

Новітні інформаційно-комунікаційні технології відкривають широкі можливості для залучення громадян до участі в діяльності органів державної влади. Ключовим фактором інформаційного суспільства є застосування більш модерної форми комунікації, яка забезпечує безпосередній обмін інформацією між громадянами та органами публічного управління. Використання новітніх інформаційних технологій надає можливість суспільству не лише споглядати за процесом прийняття рішень і керуватися цими рішеннями в перспективі, але й безпосередньо брати участь в обговоренні та висловлювати пропозиції щодо необхідних коригувань і доповнень щодо ухвалених рішень.

Безпрецедентний й безперервний розвиток інформаційних технологій призвів до впровадження новітніх засобів у державному управлінні, таких як інформаційні системи та

комунікаційні мережі, що підвищило ефективність управління і, одночасно, суттєво покращило результативність праці. Дедалі більшої популярності набувають нові види ділової комунікації з залученням сучасних інформаційних технологій та Інтернету. Власне це і зумовлює становлення концепції сучасного електронного урядування, сутність якої полягає у створенні нових перспектив для державного управління шляхом використання нових інформаційно-комунікаційних технологій у роботі державних органів на благо суспільства, а також для реалізації державних інтересів.

Таким чином, Відповідно до Указу Президента України від 12 січня 2015 р. № 5 "Про Стратегію сталого розвитку "Україна-2020", розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275 "Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік", розвиток електронного урядування є одним із пріоритетних завдань реформування системи державного управління в Україні. Крім того, в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом Україна зобов'язана розвивати електронне урядування відповідно до європейських стандартів.

Міжнародний багаторічний досвід свідчить, що розвиток електронного урядування є ключовим фактором успішного проведення реформ та підвищення конкурентоспроможності країни. Сучасне реформування вимагає широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення необхідного рівня ефективності та результативності. Інструменти електронного урядування мають потенціал для суттєвого покращення послуг для фізичних та юридичних осіб, а також для того, щоб зробити діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування більш відкритою, прозорою та ефективною. Впровадження електронного урядування також є ключовою передумовою для створення ефективної цифрової економіки та цифрового ринку в Україні, а також для її подальшої інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС [1].

Механізм електронного урядування представлений трьома провідними компонентами: законодавством, організаційною структурою органів влади та інформаційно-технологічною інфраструктурою. Розглядаючи детальніше останній елементу даного механізму, то варто зауважити, що він охоплює:

- інформаційний простір (включає в себе сукупність інформаційної інфраструктури, інформаційних ресурсів, технологій та принципів користування інформаційними ресурсами);
- телекомунікаційні та інформаційно-комунікаційні системи (телекомунікаційна система - це організаційно-технічна система, яка реалізує технологію передавання та обміну інформацією за допомогою технічних і програмних засобів, використовуючи сигнали, знаки, звуки, зображення та інші засоби передавання даних. Натомість інформаційна система - це організаційно-технічна система, яка використовується для обробки інформації за допомогою автоматизованих систем та програмного забезпечення);
- електронний документообіг (процес створення, затвердження, надсилання, отримання та зберігання електронних документів у цифровому форматі);
- електронний цифровий підпис (використовується фізичними та юридичними особами - суб'єктами електронного документообігу для ідентифікації підписанта та засвідчення цілісності даних в електронному вигляді) [2, с.144].

Міністерство цифрової трансформації України є рушієм діджиталізації та вдосконалення інформаційної складової державного управління в Україні та, відповідно, електронного урядування.

З 2019 року діяльність Міністерства цифрової трансформації суттєво активізувала розвиток електронного урядування в Україні, електронної демократії та становлення інформаційного суспільства. Інформаційно-комунікаційні технології значно сприяли покращенню якості державного управління, забезпеченню удосконалення державного

управління, надання значної кількості публічних послуг, які, безумовно, стали доступнішими та більш орієнтованими на потреби громадян. Цей позитивний чинник інтенсифікує демократизацію громадського життя, зміцнює комунікацію по вертикалі "держава-суспільство", посилює привабливість іміджу України на світовому рівні та в розумінні її громадськості [3, с.324].

Отже, електронне урядування - це не просто короткочасний процес, направлений лише на досягнення певного кінцевого етапу розвитку, але й комплексна система, яка потребує невпинного вдосконалення державного управління з застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Саме тому із впровадженням електронного урядування надаються широкі перспективи для забезпечення взаємодії між державою та громадянами. Це включає:

- Створення дієвих шляхів для забезпечення повноцінного доступу до важливої публічної інформації (законопроектів, постанов, законів, нормативно-правових актів, певних даних) за технологією "Інтернет";
- Підтримка залучення громадськості до процесів державного управління шляхом створення можливостей для більш комфортної комунікаційної взаємодії через модерні електронні канали зв'язку;
- Посилення підзвітності влади шляхом забезпечення публічності її дій, що в довготривалій перспективі сприяє зниженню масштабів корупції;
- Стимулювання досягнення встановлених орієнтирів розвитку за рахунок скорочення матеріальних затрат та часу, що затрачається суспільством у зв'язку з офлайн-комунікацією з органами державної влади, а також забезпечення інформаційно-комунікаційної структури.

Таким чином, при впровадженні та реалізації електронного урядування, таким важливим елементом сучасного управління державою є інформаційні технології та системи.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text (дата звернення: 06.10.2023).

2. Остапович Т.В. *Електронне урядування та сучасні інформаційні технології та системи.* Сучасні інформаційні технології та системи в управлінні [Електронний ресурс] : зб. матеріалів І Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів і студентів ; 6–7 квітня 2017 р. — Київ : КНЕУ, 2017. — С. 143-146. ISBN 978-966-926-157-1. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Information_Systems_and_Technology/kaf%20ise/tezi/17-5315_1_ZbD196rnik_tez_kafedra_D086SE.pdf (дата звернення: 06.10.2023).

3. Руднєва А., Мальована Ю. *Імідж України в умовах сучасних інформаційний процесів: цифрової трансформації та становлення електронного урядування.* Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 42, с. 320-327. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/42_2022/42.pdf (дата звернення: 06.10.2023).

4. Недбай В.В. Технології електронного (e-government) і мобільного (m-government) уряду у взаємодії держави та суспільства / В.В. Недбай // Держава і право. 2009. № 44. С. 673-678. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/10399 (дата звернення: 06.10.2023).

ПАРТИСИПАТОРНА Е-ДЕМОКРАТІЯ ТА ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ЇЇ ІНСТРУМЕНТ

Сердюк М.Є., *студентка 2 курсу магістратури «Публічне управління та адміністрування», Львівський національний університет ім. Івана Франка,м.Львів*

Термін «партисипаторна демократія» походить від латинського слова «participare», що означає «брати участь». У контексті демократії це поняття вказує на активне включення громадян в процес прийняття рішень на різних рівнях. На відміну від представницької демократії, де громадяни делегують свої повноваження обраним представникам, в партисипаторній демократії вони безпосередньо беруть участь в управлінні [1].

Партисипаторна демократія може сприяти економічному розвитку, стимулюючи участь громадян в рішенні питань, пов'язаних з розподілом ресурсів та соціальною політикою. Громадяни, які активно беруть участь в управлінні, більш схильні підтримувати реформи, що сприяють стабільності та розвитку.

Інформаційні технології радикально змінили сценарії взаємодії громадян з урядом. Інтернет та соціальні мережі стали місцем, де громадяни можуть висловлювати свої погляди, обговорювати політичні питання та здійснювати колективні дії. Онлайн-платформи, такі як е-референдуми чи е-петиції, надають можливість громадянам безпосередньо взаємодіяти з урядовими структурами, обходячи традиційні політичні інститути. Проте, разом з можливостями, ІТ приносить і виклики, такі як недостовірність інформації чи кіберзлочинність, які можуть впливати на якість партисипаторної е-демократії.

Партисипаторна е-демократія в дії:

1. Ісландія (Конституційний рада): після економічної кризи 2008 року Ісландія вирішила переглянути свою Конституцію, залучивши до цього процесу звичайних громадян. Було створено Конституційну раду, до складу якого увійшли представники громадськості, які розробляли зміни до Основного закону. Цей демократичний процес був прозорим, з активним залученням громадян та обговоренням через соціальні мережі [2].
2. Естонія (Е-рішення): Естонія, відома своєю передовою цифровою демократією, запустила платформу е-рішення. Це інструмент, який дозволяє громадянам ініціювати законодавчі ініціативи онлайн. Успішні ініціативи, які набирають певну кількість підписів, потім розглядаються урядом. [3]
3. Швейцарія (Місцеві та національні референдуми): Швейцарська система демократії надає громадянам можливість ініціювати законодавчі референдуми на різних рівнях - від місцевого до національного. Це стимулює активний громадський діалог і взаємодію з урядом. Наприклад, громадяни можуть запропонувати зміни в законодавстві або навіть внести новий закон на розгляд [4].
4. Мадрид, Іспанія (Decide Madrid): Мадридський муніципалітет запустив онлайн платформу «Decide Madrid», яка дає можливість місцевим жителям обговорювати, голосувати та пропонувати рішення з різних аспектів міського управління. Це охоплює все, від бюджетних питань до міського планування [5].

Ці приклади ілюструють, як різні країни та міста використовують інструменти партисипаторної е-демократії, щоб забезпечити активну участь громадян у процесах прийняття рішень на різних рівнях. Вони показують, що успіх залежить від активного залучення громадян, прозорості та відкритості процесу, а також від можливості реалізації виборчих рішень.

Ефективним інструментом для розширення можливостей громадян та вирішення загальних проблем можуть бути електронні петиції, оскільки процес має певну прозорість.

Електронні петиції являють собою онлайн-інструмент, за допомогою якого громадяни можуть винести на порядок денний певну проблему, яку потім має підтримати певна визначена нормативним актом кількість учасників.

Система електронних петицій дозволяє громадянам в електронному вигляді подавати до урядової установи офіційний запит з конкретного політичного питання, дотримуючись набору формальних процедурних правил, згідно з якими всі кроки можна виконувати в режимі онлайн.

Е-петиції як інструмент участі громадян офіційно інституціоналізований та використовується на багатьох рівнях влади, від місцевих громад до Європейського парламенту [6]. Але Г. Айчхолзер та Г. Роуз, зазначають, що електронні петиції зазвичай не мобілізують нових громадян до участі за допомогою петицій, бо вони, як правило, замінюють звичайні петиції, що не призводить до загального зростання активності подачі петицій. Перехід до Інтернету сам по собі не призводить до процедурної прозорості та розширення можливостей участі. Цього можна досягти через поєднання технологічної та політико-інституційної реформи, як це було у Німеччині [7, с. 107].

Ціннісні аспекти оцінки ефективності е-петицій наочно проявляються у процесі дослідження їхнього впливу на реалізацію головної мети партисипаторного типу е-демократії – підвищення довіри. Так, наприклад, шведські вчені порівняли зв'язок використання електронних петицій з даними опитування щодо довіри до політичних інституцій, зважаючи на те, що електронні петиції є одним із найбільш розповсюджених у мережевому середовищі варіантів участі громадян. Дослідники дійшли цікавого висновку: «Дані показують, що досвід використання електронних петицій не призводить до загального зростання рівня довіри; а у громадян, більш віддалених від політичного мейнстріму, недовіра навіть часто посилюється. Проте результати показують, що більше громадян із негативним ставленням до влади змінили своє сприйняття в позитивному напрямку, ніж навпаки (позитивне ставлення на негативне).» [8, с. 3].

Таким чином, е-петиції демонструють свій потенціал щодо подолання характерної для сучасної демократії кризи довіри громадян до політичних інституцій. Хоча при цьому і проявляються ознаки політичного розчарування, особливо серед прихильників невдалих ініціатив, у цілому е-петиції підвищують рівень довіри до формування політики. А відчуття долучення до спільного творення пріоритетної цінності – суспільного блага – є визначальною умовою подолання негативного ставлення до використання цього інструменту партисипативної демократії.

Список використаних джерел:

1. Попова І. М. Організаційно-правові механізми забезпечення партисипативної демократії (демократії участі) у системі місцевого самоврядування. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2016. № 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_23

2. Constitution making in action: The case of Iceland. Режим доступу: https://cepr.org/voxeu/columns/constitution-making-action-case-iceland

3. E-Governance in practice. Режим доступу: https://ega.ee/wp-content/uploads/2016/06/e-Estonia-e-Governance-in-Practice.pdf

4. Swiss Democracy. Режим доступу:https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/46820/1/2021_Book_SwissDemocrSwi.pdf

5. Режим доступу: https://decide.madrid.es/

6. Lindner R., Riehm U. Broadening participation through e-petitions? An empirical study of petitions to the German parliament. 2011. Policy and Internet. Vol. 3. Iss. 1, Article 3. C. 1–23

7. Aichholzer G., Rose G. Experience with Digital Tools in Different Types of e-Participation. European E-Democracy in Practice. Studies in Digital Politics and Governance. /

Eds. dy L. Hennen, I. van Keulen, I. Korthagen, G. Aichholzer, R. Lindner, R. Nielsen. Springer, Cham. 2020. С. 93-140.

8. Åström J., Jonsson M., Karlsson M. Democratic innovations: Reinforcing or changing perceptions of trust? International Journal of Public Administration, 2016. Vol. 40. Iss. 7. С. 1-13.

МІЖОСОБИСТІСНІ КОМУНІКАЦІЇ

Сіроштан О.Ю., *здобувачка вищої освіти Вінницького торговельно-економічного інституту*
Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

Міжособистісні комунікації - це процес обміну інформацією, думками, почуттями, ідеями між двома або більше людьми. Вони є невід'ємною частиною нашого життя та відіграють важливу роль у всіх сферах діяльності людини.

Теоретичні основи міжособистісних комунікацій. Теорія міжособистісних комунікацій вивчає природу, структуру, функції та процеси міжособистісного спілкування. Основні теорії міжособистісних комунікацій включають:

− Теорія інформаційного обміну розглядає міжособистісні комунікації як процес передачі інформації від одного учасника до іншого.

− Теорія перцепції вивчає процес сприйняття та розуміння інформації, що надходить від інших людей.

− Теорія соціальної взаємодії розглядає міжособистісні комунікації як процес взаємодії та взаємовпливу людей.

Практичні аспекти міжособистісних комунікацій.

Міжособистісні комунікації мають широкий спектр практичних аспектів. Вони використовуються в різних сферах діяльності людини, таких як:

− Робота.

− Освіта.

− Сім'я.

Основні теорії міжособистісних комунікацій:

Теорія інформаційного обміну.

Теорія інформаційного обміну (ІО) розглядає міжособистісні комунікації як процес передачі інформації від одного учасника до іншого. У цій теорії комунікація розглядається як двосторонній процес, у якому відправник і одержувач обмінюються інформацією.

Основні положення теорії ІО:

− Комунікація є процесом, у якому відправник передає повідомлення одержувачу.

− Повідомлення складається з двох компонентів: змісту (інформації) та коду (способу передачі інформації).

− Комунікація є ефективною, якщо одержувач розуміє повідомлення відправника.

Теорія перцепції.

Теорія перцепції вивчає процес сприйняття та розуміння інформації, що надходить від інших людей. У цій теорії комунікація розглядається як процес взаємодії між суб'єктивним сприйняттям відправника та одержувача.

Основні положення теорії перцепції:

− Комунікація є процесом, у якому відправник і одержувач сприймають один одного.

– Сприйняття є суб'єктивним процесом, у якому люди інтерпретують інформацію відповідно до своїх уявлень про світ.

– Комунікація є ефективною, якщо відправник і одержувач мають схоже сприйняття один одного.

Теорія соціальної взаємодії.

Теорія соціальної взаємодії розглядає міжособистісні комунікації як процес взаємодії та взаємовпливу людей. У цій теорії комунікація розглядається як інструмент для досягнення певних цілей.

Основні положення теорії соціальної взаємодії:

– Комунікація є інструментом для досягнення певних цілей.

– Комунікація є процесом взаємодії та взаємовпливу людей.

– Комунікація є ефективною, якщо вона сприяє досягненню цілей відправника.

– Навички міжособистісних комунікацій, необхідні для успіху на роботі:

– Активне слухання - це здатність зосередитися на тому, що говорить інша людина, і зрозуміти її точку зору.

– Чіткість і лаконізм - це здатність висловлювати свої думки і ідеї ясно і зрозуміло.

– Впевненість - це здатність виражати себе з впевненістю і переконливо.

– Емоційна самоконтроль - це здатність керувати своїми емоціями в процесі спілкування.

– Вміння вирішувати конфлікти - це здатність конструктивно вирішувати розбіжності між людьми.

– Вміння працювати в команді - це здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми для досягнення спільної мети.

Вплив міжособистісних комунікацій на життя людини.

Міжособистісні комунікації відіграють важливу роль у житті людини. Вони впливають на такі аспекти, як:

– Взаємовідносини з іншими людьми. Ефективні міжособистісні комунікації сприяють встановленню та підтримці здорових відносин з іншими людьми.

– Кар'єра. Навички міжособистісних комунікацій є важливими для успіху в кар'єрі. Вони дозволяють людям ефективніше взаємодіяти з колегами, клієнтами та іншими людьми.

– Психічне та фізичне здоров'я. Ефективні міжособистісні комунікації сприяють кращому психічному та фізичному здоров'ю. Вони допомагають людям відчувати себе більш комфортно і впевнено в собі.

Список використаних джерел:

1. Басин, В. М. Міжособистісні комунікації: теорія і практика : навч. посіб. / В. М. Басин. – К. : Знання, 2016. – 303 с.

2. Воронін, В. М. Міжособистісні комунікації : навч. посіб. / В. М. Воронін, А. В. Сидоренко. – К. : Знання, 2013. – 240 с.

3. Мірошниченко, В. М. Міжособистісні комунікації : навч. посіб. / В. М. Мірошниченко. – К. : Каравела, 2011. – 224 с.

КОМУНІКАЦІЙНІ ПОТРЕБИ ТА НАВИКИ

Тимченко Т.Т., *здобувач вищої освіти Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця*

В сучасному світі навики і потреби комунікації є ключовим елементом успішного міжособистісного спілкування та професійного зростання. У цій тезі розглянемо основні аспекти комунікаційних потреб та навичок, а також їх значення у сучасному суспільстві[1].

Перш ніж досліджувати навички комунікації, важливо розуміти, чому це є так важливим аспектом нашого життя. Існує безліч ситуацій, де вміння ефективно спілкуватися може визначити успіх або невдачу.

Основні комунікаційні навички:

Навички ефективного слухання: Ефективне слухання є однією з найважливіших навичок комунікації. Воно передбачає вміння активно виявляти інтерес до співрозмовника, уникати переривання та правильно реагувати на сказане.

Навички вербальної та невербальної комунікації: Комунікація не обмежується лише словами. Невербальні сигнали, такі як міміка, жести та позиція тіла, грають важливу роль у встановленні взаєморозуміння.

Конфлікти та їх вирішення через комунікацію: Взаємні конфлікти - необхідний елемент відносин. Якщо вміти правильно їх розглядати та вирішувати, вони можуть призвести до покращення взаємин[2].

Комунікаційні потреби - це потреба людини у спілкуванні з іншими людьми. Ці потреби можуть бути різними для різних людей, залежно від їхнього віку, розвитку, досвіду та обставин.

Загальні комунікаційні потреби включають:

Вираження себе: Людині потрібно мати можливість висловлювати свої думки, почуття та потреби іншим людям. Це можна зробити за допомогою мови, жестів, міміки, а також інших способів спілкування.

Обмін інформацією: Людині потрібно мати можливість отримувати та обмінюватися інформацією з іншими людьми. Це може бути інформація про навколишній світ, про інших людей або про себе.

Встановлення та підтримка стосунків: Людині потрібно мати можливість спілкуватися з іншими людьми, щоб встановлювати та підтримувати стосунки. Це можуть бути стосунки з друзями, сім'єю, колегами або іншими людьми[3].

Комунікаційні потреби можуть бути ускладнені для людей з особливими потребами. Ці люди можуть мати труднощі з мовою, спілкуванням або розумінням інших людей. В результаті вони можуть мати проблеми з вираження себе, обміном інформацією та встановленням стосунків.

Існує ряд способів підтримати комунікаційні потреби людей з особливими потребами. Це може включати:

Навчання альтернативних способів спілкування: Для людей з порушеннями мовлення або спілкування можна навчити альтернативних способів спілкування, таких як жестова мова, піктограми або електронні пристрої.

Створення сприятливого середовища для спілкування: Спілкування може бути ускладнене для людей з особливими потребами, якщо навколишнє середовище не є сприятливим. Наприклад, люди з порушеннями слуху можуть мати проблеми зі спілкуванням у шумному середовищі.

Надання підтримки та ресурсів: Людям з особливими потребами може знадобитися підтримка та ресурси, щоб допомогти їм розвинути свої комунікаційні навички. Це може включати роботу з логопедом, нейропсихологом або іншим фахівцем. Комунікаційні

потреби є важливими для всіх людей, незалежно від їхнього віку, розвитку, досвіду та обставин. Вони дозволяють людям висловлювати себе, обмінюватися інформацією та встановлювати та підтримувати стосунки[4].

Для людей з особливими потребами комунікаційні потреби можуть бути ускладнені. Вони можуть мати труднощі з мовою, спілкуванням або розумінням інших людей. В результаті вони можуть мати проблеми з вираження себе, обміном інформацією та встановленням стосунків.

Існує ряд способів підтримати комунікаційні потреби людей з особливими потребами. Це може включати навчання альтернативних способів спілкування, створення сприятливого середовища для спілкування та надання підтримки та ресурсів.

Підтримка комунікаційних потреб людей з особливими потребами є важливою для їхнього розвитку, навчання та соціалізації[5].

Отже,навички і потреби комунікації є невід'ємною частиною успішної взаємодії в сучасному світі. Вони допомагають нам будувати глибокі та взаємопідтримуючі стосунки, досягати професійних цілей та сприяють загальному розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Бебик В., Бортніков В., Дегтерьова Л., Кудряченко А. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації в глобальному світі ; за ред. В. Бебика. – К., 2006.
2. Різун В.В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій / Різун В.В. // Світ соціальних комунікацій. – 2011. – Т. 1. – с. 7, 10.
3. Холод О.М. Концептуальні особливості соціальних комунікацій / О.М. Холод // Комунікаційні технології : наук. журн. [наук. ред. О.М. Холод]. – 2014. – Том 3. – С. 12–16.
4. Хилько М. Деякі методологічні проблеми дослідження соціально-комунікаційних технологій в українській науковій думці [Електронний ресурс] / М. Хилько // Освіта регіону. № 1-2. 2014. С. 70-74;
5. Виходець О.М. Соціальні комунікації в культурі української організації : монографія. О. : Олтех, 2010. 285 с.

МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Тросюк К.О., *здобувач вищої освіти*
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м.Вінниця

У контексті побудови інформаційного суспільства модель державного управління має відповідати технології електронного урядування. Механічне застосування інформаційних технологій на процедури, в яких функціонують адміністративно-бюрократичні структури, не дає бажаного ефекту.

Впровадження технологічних рішень для електронного уряду потребує адаптації адміністративних систем до функціонування з новими умовами. З одного боку, необхідно переглянути роль органів державної влади та наблизити їхню діяльність до ринкових умов, обслуговування громадян та конкуренції. Нова концепція державного управління змінює державну роль і передає частину її адміністративних функцій місцевим громадам і громадянам. Водночас вона зберігає свою функцію захисту прав і свобод громадян та контролю за дотриманням норм і вимог чинного законодавства. За цих умов державне

управління стає більш гнучким [4]. Виникають нові зв'язки між громадським суспільством, владою та бізнесом. Найважливішою сферою комунікації є взаємодія органів державної влади з використанням електронного підпису та електронного документообігу, а також взаємодія органів державної влади з громадянами та бізнесом [3].

У сучасній моделі державного управління парламентсько-президентської системи важливу роль відіграє політичний вплив на владу та технологія прийняття рішень з ключових питань суспільного розвитку. У цьому контексті зростає роль та участь громадян, як електорату політичних сил, що зумовлює необхідність організації діалогу між владою та суспільством і створення відповідних механізмів такого діалогу. Новим вимогам суспільного розвитку найбільше відповідає модель електронного урядування, яка використовує можливості інформаційних технологій [5].

Адміністративна модель має відповідати вимогам конкретного періоду побудови інформаційного суспільства [6, с. 7]. Формування такої моделі прогнозує низку дій, таких як:

– сформулювати фази (етапи) розвитку інформаційного суспільства;

– охарактеризувати показники розвитку інформаційного суспільства, які відповідають тій чи іншій фазі (стадії);

– скласти перелік важливих заходів у різних сферах діяльності, задля досягнення необхідних індикаторів (показників);

– установити відповідну структуру органів управління, здатну забезпечити реалізацію цих заходів.

Для управління процесом розвитку інформаційного суспільства, перш за все, національні компетентні органи планують, організовують і координують виконання завдань розвитку інформаційного суспільства. Центральним органом з цих питань є Кабінет Міністрів України, але він не здійснює безпосереднього управління, а делегує повноваження центральним органам управління. Згідно з основним змістом Закону України «Про Кабінет Міністрів України» до повноважень Кабінету Міністрів України входить формування політики у сфері інформаційних технологій та сприяння формуванню єдиного інформаційного простору в Україні [4].

Адміністративні механізми в процесі розвитку інформаційного суспільства включають: нормативно-правовий контроль за діяльністю органів державної влади, фізичних та юридичних осіб в інформаційній сфері та відповідне фінансове стимулювання і підтримку, удосконалення освітньої діяльності для держслужбовців та громадян з питань і проблем розвитку інформаційного суспільства, а також вдосконалення організаційної структури та функціонування державних органів. Крім того, слід враховувати можливу управлінську діяльність з боку інших суб'єктів суспільства, таких як громадяни, організації громадянського суспільства, підприємства та їх об'єднання. Якщо ці складові є активними та конструктивними, вони можуть розглядатися як внутрішні, в іншому випадку вони розглядаються як зовнішні фактори впливу.

Зворотний зв'язок в системі управління розвитком інформаційного суспільства має забезпечувати органи управління необхідною інформацією про стан об'єкта управління, тобто про значення індикаторів (показників) стану розвитку інформаційного суспільства. Такою інформацією мають бути показники державних статистичних спостережень, які наразі малоймовірно проводяться в цій сфері або не відповідають вимогам таких як, забезпечувати стале управління розвитком інформаційного суспільства. Запізнення інформації призводить до неточного виконання управлінських функцій (наприклад, коли для прийняття рішень сьогодні використовують дані про стан скерованого об'єкта піврічної давнини).

Щоб оцінити поточний стан впровадження електронного урядування необхідна система підходящих показників та індикаторів, які мають бути впроваджені в систему

статистичних спостережень та систему звітності про виконання завдань та проєктів інформатизації органів влади [2]. Для забезпечення оперативного та сталого управління впровадженням електронного урядування ефективним засобом є вдосконалення зворотного зв'язку та запровадження інформаційно-аналітичного супроводу управління впровадженням електронного урядування. Така підтримка базується на аналізі наявної інформації та математичному моделюванні процесу розвитку, що дозволяє робити прогнози, компенсувати затримку в контурі управління та приймати своєчасні управлінські рішення [1].

Сьогоднішній стан інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень та використання аналітичних моделей органами влади, у тому числі у сфері управління впровадженням електронного урядування, є досить низьким [5]. Основним завданням підвищення ефективності управління у цій сфері є вдосконалення структури та функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також створення систем їх інформаційно-аналітичного забезпечення.

Отже, підвищення ефективності досягається завдяки впровадженню систем збору інформації від усіх адміністративних органів за певними правилами, використанню систем електронного документообігу та електронного підпису, застосування математичних моделей для прогнозування результатів на різних етапах. Контроль громади досягається через прозорість та публічність діяльності органів влади, через прямий діалог між громадянами, владою та бізнесом через Інтернет-представництва.

Список використаних джерел:

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657- XII. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення: 20.10.2023)

2. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 75/98-ВР. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 20.10.2023)

3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 20.10.2023)

4. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд»: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 р. № 208. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2003-%D0%BF#Text (дата звернення: 20.10.2023)

5. Концепція розвитку електронного урядування в Україні. Проблема, яка потребує розв'язання : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text (дата звернення: 20.10.2023).

6. Шмиголь М. Ф. Інформаційне суспільство в Україні: реальність та виклики / Михайло Федорович Шмиголь, Юлія Сергіївна Юшкевич // Наукове пізнання : методологія та технологія. – 2023. – № 1 (51). – С. 4-9.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Шабатура Ю.Я., *здобувач освітнього ступеня «бакалавр»*
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м Вінниця

Комунікаційний процес в інформаційному суспільстві є необхідною передумовою становлення, розвитку та функціонування всіх соціальних систем, забезпечує спілкування між людьми та різними групами, спілкування поколінь для передачі накопиченого соціального досвіду, організації спільної діяльності та культурних змін. Зміст комунікативної інформації включає: знання та вміння (комунікант щось знає або вміє і може поділитися цим досвідом з іншими); стимули (вольовий вплив спонукальних дій); емоції (комунікант емоційно «виливається», «важливо отримувати». симпатії, а одержувач прагне позитивного емоційного та духовного комфорту). Соціальна комунікація формує особливий простір соціальної взаємодії, який передає інформацію в просторі та часі.

Питаннями особливостей розвитку соціальних комунікацій займались: В.О. Ільганаєва, В.П. Конецька, В.В. Різун, А.В. Соколов, О.М. Холод, Ф.І. Шарков та ін.

Соціальна комунікація - це інструментарій соціальної інженерії, який використовує комунікаційні технології для створення інформації, пошуку інформації, організації інформації, трансляції інформації, обміну інформацією, збереження інформації та вимірювання її впливу на одержувачів з метою регулювання соціальної поведінки, взаємодії та спілкування. Соціальні відносини в суспільстві.

Об'єктом дослідження соціальної комунікації є методи спілкування, які створюють інформацію, шукають інформацію, організовують інформацію, поширюють інформацію, обмінюються інформацією, зберігають інформацію та вимірюють вплив на реципієнтів, спрямовані на регулювання соціальної поведінки, взаємодії та соціальних відносин. суспільства.

Предметом дослідження соціальної комунікації може бути будь-який аспект об'єкта.

Дослідження комунікаційних об'єктів у соціальному вимірі обов'язково включає [2]:

1) фіксацію досліджуваного об'єкта у природній для нього системі суспільних координат (зв'язок із соціальною групою, фахом, віком, освітою, переконаннями, вірою тощо);
2) спостереження за досліджуваним об'єктом в соціальних умовах;
3) експериментування з досліджуваним об'єктом у реальних або лабораторно відтворених соціальних умовах;
4) опис результатів спостережень чи експериментів відносно соціально заданих параметрів;
5) аналіз результатів досліджень у соціально заданому контексті;
6) соціально зорієнтована інтерпретація результатів аналізу [1].

Метою соціальної комунікації є передача ідей від джерела до одержувача з метою зміни поведінки останнього, соціальних знань і соціальних установок. Процес соціальної взаємодії відбувається в багатосторонньому та багаторівневому обміні соціальною інформацією (якщо в ньому бере участь людина, процес набуває соціальності) між політичною, економічною та духовною сферами глобального суспільства та його національними аналогами.

Соціальна взаємодія здійснюється за допомогою засобів спілкування. Такі засоби включають письмову та усну мову, а також численні невербальні засоби. Соціальна взаємодія – це універсальне та багатофункціональне явище, яке зачіпає всі сфери соціального функціонування та сприяє формуванню стійких міжособистісних та міжсуб'єктних стосунків між людьми.

Соціальна комунікація як категорія визначається тим, що вона:

1) «характеризує найважливіший спосіб реалізації соціальних зв'язків між людьми;

2) фіксує умови й універсальний соціально-психологічний механізм взаємодії соціальних суб'єктів, ступінь ефективності якого виявляє себе на всіх рівнях соціокультурної організації суспільства;

3) означає особливий вид мотивованої і цілезумовленої активності, спрямованої на обмін ідеями, знаннями й досвідом, уявленнями й емоціями, нормативно-ціннісними зразками діяльності й поведінки, що пронизують всі сторони образу життя людей» [2].

Соціальна комунікація, у свою чергу, завжди є системним явищем. Комунікаційну систему складають учасники комунікаційного процесу - обов'язково професійні комунікатори та споживачі інформації, які встановлюють договірні відносини з виробниками та розповсюджувачами інформації. Система комунікацій є ієрархічною, тобто є топ-менеджери, виконавці та підлеглі системи. Соціальна взаємодія завжди організована і має свою форму. Соціальна комунікація передбачає виготовлення продукту, який як документ виробників і споживачів інформації має свої реквізити, ознаки, займає місце в класифікації соціально-комунікаційних продуктів, що зберігаються в державних установах (носії, сховища). Зберігання (бібліотеки, архіви, центри документації). Соціальні взаємодії базуються не лише на морально-етичних принципах, а й на звичаєвих та офіційно-правових основах.

Отже, соціальна комунікація – це процес передачі, обробки та сприйняття (загалом, цілеспрямованого обміну) повної символічної інформації між соціальними суб'єктами, яка відображає інформацію, знання, соціально значущі для них ідеї, емоції тощо, обмежені багато факторів. Соціально значущі оцінки, конкретні обставини, сфера взаємодій і прийняті суспільством норми взаємодії.

Список використаних джерел

1. Кравченко О. Соціальні комунікації: теорія та практика. Кривий Ріг, 2023. 51 с.

2. Різун В.В. Про розвиток науки про соціальні комунікації. URL: https://www.researchgate.net/

3. Холод О. М. Соціальні комунікації як поняття в науковій галузі "соціальні комунікації". URL: http://nbuv.gov.ua

КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС, СУТНІСТЬ КОМУНІКАЦІЙ ТА ЇХ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Швець К.В., *здобувачка вищої освіти,*
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця

Комунікація є необхідним елементом всіх процесів у будь-якій організації. Вона включає у себе взаємодію між працівниками, підрозділами, а також іншими організаціями. Основна мета комунікації - обмін інформацією та її змістом між двома чи більше особами (працівниками).

Сфера комунікації охоплює декілька аспектів:

1) Взаємодія організації з навколишнім середовищем включає в себе спілкування з державою через представлення звітів та лобіювання в парламенті. Крім того, це може охоплювати проведення нарад, обговорень, телефонних консультацій, а також підготовку необхідних документів та звітів.

2) Організаційна комунікація має напрям "від вищого до нижчого", коли керівництво надає вказівки та завдання, або "від низького до вищого", коли надходить інформація про виконання завдань та можливі проблеми. Крім того, важлива взаємодія між різними підрозділами та між керівником і робочою групою.

3) Міжособистісна комунікація виникає між працівниками. Її можуть ускладнювати різні фактори, такі як неповне розуміння інформації, невербальні сигнали. Щоб покращити цю комунікацію, важливо пояснювати свої ідеї, слідкувати за невербальними сигналами та бути уважними до працівників. Також важливо враховувати соціально-психологічний клімат у колективі та забезпечувати якісний зворотний зв'язок.

Існують кілька способів класифікації комунікації залежно від різних аспектів. По-перше, вона може бути розділена на формальну (офіційну), яка створюється керівництвом організації для досягнення цілей та сприяння взаємодії між підрозділами, та неформальну, яка виникає на основі особистих зв'язків в організації, зазвичай в межах неформальних груп.

Другий критерій - це спосіб передачі інформації. Вертикальна комунікація включає спілкування між різними рівнями управління (інституційним, управлінським, технічним) у обох напрямах. Це використовується керівниками для передачі завдань, делегування повноважень, надання інструкцій та інформування про методи та терміни виконання конкретних завдань. Горизонтальна комунікація відбувається між працівниками, які перебувають на одному рівні ієрархії, що сприяє координації діяльності. Діагональна комунікація має місце між особами, які перебувають на різних рівнях управління та включає передачу нелінійних повноважень [1., с.19-26].

Третій аспект - це спосіб виконання комунікації. Вербальна комунікація включає в себе усні розмови, усні заяви та повідомлення. Невербальна комунікація відбувається за допомогою мови жестів, виразу обличчя, посмішок та інших невербальних сигналів. Важливо уважно спостерігати за невербальною поведінкою співрозмовника, оскільки це може розкрити його справжні наміри та ставлення до спілкування. Особливу важливість невербальні аспекти мають при спілкуванні з іноземцями.

Комунікаційний процес - це обмін інформацією між людьми, спрямований на передачу та зрозуміння важливої інформації. Якщо взаємне розуміння не відбувається, то комунікація не вдається, що підкреслює активну роль обох сторін у цьому процесі. Комунікаційний процес включає чотири основні елементи:

1. Відправник - особа, яка створює ідею чи збирає інформацію для передачі.
2. Повідомлення - конкретна інформація, яку передають.
3. Канал - засіб, яким відбувається передача інформації (наприклад, усний спосіб, телефонні розмови, письмовий шлях, електронна пошта тощо).
4. Одержувач (адресат) - особа, до кого призначена інформація та яка її сприймає та інтерпретує.

Процес комунікації, що передбачає обмін інформацією, включає кілька важливих кроків:

1. Поява ідеї або збір інформації.
2. Вибір засобу передачі інформації.
3. Передача повідомлення.
4. Розуміння отриманого повідомлення.

Наприклад, генеральний директор торговельної компанії хоче обговорити з менеджерами магазинів питання щодо якості обслуговування. У цьому випадку генеральний директор є відправником ідеї, інформація про якість обслуговування - повідомлення, а нарада - канал передачі інформації. Одержувачі, тобто менеджери магазинів, інтерпретують цю інформацію і надають зворотний зв'язок генеральному директору. При створенні комунікаційних систем важливо враховувати різноманітність типів та каналів комунікації на кожному етапі. Вибір комунікаційних інструментів і каналів повинен бути адаптованим до конкретних особливостей сфери діяльності, виробничої програми і організаційної структури підприємства. Крім того, необхідно встановити регламент комунікаційних процедур для кожного рівня управління і надати його конкретним керівникам.

Мета полягає в тому, щоб забезпечити взаєморозуміння між учасниками інформаційного обміну. Початковим етапом є формулювання ідеї, вибір необхідної інформації для подачі повідомлення. Відправник вирішує, яку саме ідею він хоче передати своєму адресатові, що особливо важливо при необхідності швидкого розгляду завдання всіма співробітниками. Кодування інформації грає ключову роль у забезпеченні зрозуміння, використовуючи спеціальні символи для надання інформації певної форми. Ці символи можуть бути словами, малюнками, графіками, а також інтонаціями в голосі та жестами.

Вибір каналу для передачі повідомлення є важливим етапом у комунікації. Відправник обирає тип символів для кодування повідомлення, щоб воно було успішно передане отримувачу. Рішення про вибір каналу комунікації можна обґрунтувати, відповідаючи на такі запитання:

1) Чи потрібен швидкий зворотний зв'язок? Усна комунікація забезпечує найшвидший зворотній зв'язок.

2) Чи важливе однозначне сприйняття повідомлення? Іноді повідомлення може викликати сумніви. Якщо є навіть невелика ймовірність негативної реакції, то усна комунікація буде кращим варіантом.

3) Чи потрібна документація? Якщо інформація потребує перевірки чи аналізу в майбутньому, то письмова комунікація ефективніша.

4) Чи потрібна деталізована точність? Якщо повідомлення містить складну інформацію, то письмовий спосіб передачі буде найкращим.

Немає універсального способу комунікації, кожен має свої переваги. Часто доцільно комбінувати декілька способів. Наприклад, після усної розмови складається письмове резюме. В інших випадках письмове повідомлення може супроводжуватися усним поясненням для кращого розуміння [2., с. 35].

Іноді відправник повинен скористатися кількома каналами для надійності доставки. Декодування і розуміння інформації - це процес перетворення символів повідомлення в розуміння отримувачем. Якщо використані символи мають однакове значення для обох сторін, повідомлення буде правильно зрозумілим. На етапі інтерпретації обмінюються ролями: отримувач стає відправником і формує свою відповідь, у якій відображається його розуміння отриманого повідомлення. Потім відповідь надсилається отримувачу через обраний канал, завершуючи процес комунікації. Чинники, що впливають на ефективність та сприйняття повідомлення:

1. Рівень знань одержувача щодо теми повідомлення.

2. Вірогідність того, що одержувач вважає відправника авторитетним і довіряє йому.

3. Рівень досвіду взаємодії відправника і одержувача.

4. Здатність відправника слухати та надавати зворотний зв'язок.

5. Використання символів, які мають аналогічне значення для одержувача, що допомагає у точному сприйнятті ідеї відправника.

Якщо ці аспекти враховані, то можна вважати, що комунікація була успішною та досягла своєї мети.

Зворотній зв'язок є важливою складовою процесу комунікації, що досягається через встановлення двостороннього зв'язку. Він відображає реакцію адресата на отримане повідомлення і може бути усним, письмовим, вербальним або невербальним. Аналіз зворотного зв'язку дозволяє оцінити ефективність комунікації та служить вказівником для подальших повідомлень. Точне розуміння зворотного зв'язку надзвичайно важливе [3., с. 7].

Отже, соціальна комунікація в сучасному суспільстві відіграє дуже важливу роль. Вона є необхідною умовою життєдіяльності суспільства та основною складовою існування людей. Комунікація включає в себе різні аспекти взаємодії між людьми та суспільними групами, включаючи передачу інформації, спілкування та вплив на суспільство. Соціальна комунікація важлива для розуміння процесів взаємодії в сучасному суспільстві і впливу цих процесів на поведінку та відносини між людьми.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г.Г. Соціальні комунікації і нові комунікативні технології / Почепцов Г.Г. // Комунікація. – 2010. – № 1. – С. 19–26.
2. Холод О.М. Соціальні комунікації : соціо- та психолінгвістичний аналіз : навч. посіб. / Холод О.М. – Львів : ПАІС, 2011. – С. 35.
3. Різун В.В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій / Різун В.В. // Світ соціальних комунікацій. – 2011. – Т. 1. – с. 7,

КОМУНІКАЦІЇ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Юркова М.М., *здобувачка вищої освіти*
Вінницького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

Комунікації є невід'ємною частиною управлінської діяльності. Вони відіграють важливу роль у досягненні організаційних цілей, забезпеченні ефективної спільної роботи, створенні та підтримці сприятливого клімату в організації.

Бебик В., зазначає що комунікація є різновидом взаємодії між певними суб'єктами (передавач, приймач) за посередництвом певного об'єкта (повідомлення) [1, с. 13].

Основним інструментом та результатом роботи менеджера є інформація. Доведено, що роботою з інформацією менеджер займається 50-90% свого робочого часу та чим віщою є ланка його управління тим більшою є частка роботи з інформацією як результатом комунікації. Швидкість надходження інформації та своєчасне реагування на неї забезпечує ефективність спільної роботи.

Отже, комунікації слугують ключовою єднальною ланкою у стосунках між колегами, керівником та персоналом. Вони координують організаційну систему зсередини, сприяють забезпеченню інформацією на всіх управлінських рівнях.

Відомий американський дослідник менеджменту Г.Мінцберг, вивчивши, що насправді роблять менеджери, виділив 10 управлінських ролей, які згрупував у три області:

- міжособистісна (охоплює зв'язки, які менеджер має з іншими людьми);
- інформаційна (менеджер збирає, поширює та передає інформацію);
- управлінська (менеджер виступає як особа, яка приймає рішення, ініціатор змін, розподільник ресурсів та організатор переговорів) [4, с. 28]

Половина цих ролей – сполучна ланка, приймач інформації, розповсюджувач інформації, представник і провідний переговори – пов'язані безпосередньо з виконанням комунікаційних функцій.

Використовуючи та передаючи інформацію, а також, отримуючи зворотні сигнали, він керує діяльністю своїх підлеглих. Багато залежить від його здатності передавати інформацію таким чином, щоб досягалося найбільш адекватне сприйняття інформації тими, для кого вона призначена. У процесі комунікації суб'єктами можуть бути окремі особистості, групи людей, і навіть цілі організації.

Комунікацію можна визначити як передача непросто інформації, а значення й сенсу цієї інформації.

Германюк Н., зазначає що, важливим елементом організаційної інформаційної структури є зворотний зв'язок управлінської системи з обміну даних. Одним з його звичайних проявів слугує пересування підлеглих з однієї частини підприємства в іншу для обговорення конкретних напрямів робочого процесу [2, с. 5].

Зайцева Н., підкреслює що комунікації виступають тим ланцюгом, що поєднує всі елементи організації в цілісну систему та забезпечує її взаємодію із зовнішнім середовищем[3, с. 166].

Важливо, що успішне управління вимагає вміння ефективно використовувати і поєднувати різні види комунікацій. Вертикальні, горизонтальні та зовнішні комунікації взаємодіють, забезпечуючи зв'язність та узгодженість у роботі організації, а також сприяють досягненню стратегічних цілей.

Для ефективної управлінської діяльності необхідно, щоб комунікації були:

– Чіткими та зрозумілими. Інформація має бути передана у ясній, зрозумілій Чіткість та зрозумілість забезпечують коректне розуміння повідомлень, запобігають помилкам у виконанні завдань та сприяють ефективної комунікації.

– Актуальними. Інформація має бути своєчасною та відповідати поточній ситуації.Актуальні дані дозволяють приймати рішення на основі актуальної інформації, що важливо для адаптації до умов, що змінюються.

– Спрямованими на вирішення конкретних завдань. Комунікації мають бути спрямовані на досягнення конкретних цілей.

– Послідовними. Інформація має бути передана у послідовній та логічно обґрунтованій формі.

– Двосторонні. Ефективні комунікації передбачають як передачу інформації, а й отримання зворотний зв'язок.

Для підвищення ефективності комунікацій в управлінській діяльності слід приділити увагу наступним аспектам:

- Розвиток комунікативних навичок. Розвиток комунікативних навичок у керівників та співробітників сприяє більш ефективному обміну інформацією, підвищує розуміння завдань та цілей, а також сприяє покращенню робочих відносин усередині організації. До засобів реалізації віднесемо організацію тренінгів, семінарів, курсів з комунікації.

- Створення сприятливої атмосфери для спілкування. Сприятлива атмосфера для спілкування сприяє появі довіри між членами команди, покращує взаєморозуміння та сприяє вирішенню конфліктів на більш конструктивному рівні.До засобів реалізації віднесемо організацію відкритих діалогів, створення командних заходів, запровадження системи зворотний зв'язок.

Використання сучасних засобів комунікації. Сучасні технології забезпечують швидкий та ефективний обмін інформацією, а також дозволяють підтримувати комунікації навіть за географічного поділу співробітників. Це особливо важливо за умов сучасних децентралізованих та глобальних бізнес-структур. До засобів реалізації віднесемо використання електронних систем обміну інформацією, використання відеоконференцій, використання корпоративних платформ для спілкування.

Ці заходи допоможуть як поліпшити комунікації всередині організації, так і створять основу успішнішого досягнення стратегічних цілей. Відкритість, довіра та ефективні канали спілкування сприяють більш гнучкій та адаптивній управлінській практиці.

Таким чином, комунікації є невід'ємною частиною управлінської діяльності. Вони відіграють важливу роль у досягненні організаційних цілей, забезпеченні ефективної спільної роботи, створенні та підтримці сприятливого клімату в організації. Ефективні комунікації дозволяють керівникам і співробітникам ефективно взаємодіяти один з одним, досягати поставлених цілей і вирішувати проблеми, що виникають.

Список використаних джерел:

1. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблікрилейшнз : монографія. Київ : МАУП, 2005. - С.13.
2. Германюк Н. В. Роль комунікацій в управлінні організаційним процесом. *Ефективна наука.* 2021. №10. - С.1-6.
3. Зайцева Н.В., Організація комунікацій в управлінській діяльності на основі сучасних інформаційних технологій. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property.* 2015. №1 (11). - С.166-170.
4. Мінцберг Г., Зліт і падіння стратегічного планування / Видавництво Олексія Капусти, 2008. - С.28.

СЕКЦІЯ 6

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ, ЕКОЛОГІЧНИХ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

DIGITALIZATION IN OIL AND GAS COMPANIES IN AN INDUSTRIAL CONTEXT

Huseynov Huseynov Emil Arif oqli, *Doctoral student, " Oil and Gas Research Project" Institute, SOCAR of the Republic of Azerbaijan*

Application of high-tech solutions in the oil and gas industry and digitization of this sector is one of the priority directions. Application of information and communication technologies (ICT) is of great importance in this field. The application of information and communication technologies in the oil and gas industry on an international scale dates back to the 60s of the last century. With the production of large computers, along with banking and military sectors, oil and gas companies also started to show initiative in the application of these technologies. In our opinion, the application of digital technologies in the oil and gas industry coincides with those times. That is, the real processes of the work of the production facility are reflected online on the digital platform. The ultimate goal is the use of unmanned, remotely controlled, decision-making technologies. That is, we are talking about both decision-making and their implementation into fully automated systems. This, in turn, leads to the reduction of risks by reducing the human factor to a minimum. At the same time, the continuity of production is ensured, which results in an increase in the volume of production.

Analysts of the network of international companies providing auditing and consulting services believe that most of the digital solutions currently represented are aimed at reducing operational costs in this area. Of course, digital technologies have reduced and will continue to reduce transaction costs. But in addition, there is $3.4 trillion worth of net fixed assets, or productive capital, that existing digital solutions do not cover. Compared to this figure, even a one percent increase in capital productivity will save nearly $40 billion. As digital solutions begin to optimize both operational and capital costs, oil and gas companies will be able to reverse the current trend of declining return on equity, even in the face of low oil prices.

As digital transformation continues, some companies with large assets may not be paying enough attention to the effective use of artificial intelligence. Research shows that artificial intelligence can help these companies organize their complex operations, and high-performance tools have the power to enable them to develop their own algorithms. In other words, large asset companies can expand their business and increase their profits through artificial intelligence. They can reduce energy consumption. Research shows that artificial intelligence can provide increased productivity without the need for intensive hardware upgrades.

Companies can increase their potential with a variety of specific digital initiatives that address each segment of the value chain. For example, it is possible to increase the flexibility of the organization by using software that allows daily data exchange, analysis, and control of indicators. Another practical example is artificial intelligence (AI) and advanced analytics, where the oil and gas industry's application of upstream and midstream activities will have a major impact.

All successful digital transformation initiatives rely on similar foundational supporting measures. These measures mainly fall under 3 categories – strategy, skills and operating model

change. Initially, a strategic road map is prepared, within the framework of which organizational agreement, activity prioritization, etc. such measures are implemented. Then, some measures are taken in the framework of people, agile working style, technology and data. Finally, impact monitoring, change management and etc. within the scope of innovation adoption and operating model change take place.

In order to achieve the goal of digital companies, strategic steps should be taken based on these foundations and digitalization should be applied throughout the value chain, guided by the principle of "build once, run a hundred times".

2 Oil and gas companies must develop their own digital roadmap by prioritizing their upstream activities and selecting application examples. This digital roadmap should focus on technology transformation and systems modernization. Technology transformation includes IT infrastructure improvement, data management equipment, application of special software and at the same time creation of Cyber Security skills. Systems modernization includes the integration of new technologies (for example, SAP PS, SAP UOM/UFAM) in order to modernize the day-to-day operations of specific business departments and processes. This Integrated process management systematic approach and updating of operational and operational processes in this framework is an important step for digitization. Therefore, the optimization of the processes should be carried out simultaneously and in a coordinated manner with the steps on digitization. However, one of the important issues is that the main goal of the oil and gas company should be the digital transformation of the business. At this time, all processes are changed to adopt new business principles and methods, and technological requirements (for example, flexible (Agile) operating model, integration of artificial intelligence into the decision-making process, etc.) are already implemented as defined by the business unit. It is not necessary to simply change the processes and then with a digitalization strategy, but at the same time to build a transformative digitalization strategy according to the new requirements of the business and to rethink and manage the processes in this framework. The pilot project on "Aliya" Artificial Intelligence can be mentioned among the measures already started to be implemented in the direction of oil and gas business transformation.

Within the framework of updating and expanding the strategy, first of all, it is necessary to clarify the purpose at the top level, agree at the management level, and share it with the organization and have a common denominator. In addition, activities must be prioritized and the workflow for these activities must be restructured to accelerate the realization of material impacts.

This prioritization can be both in the area where the need is greatest and by choosing the areas where the impact can be greatest. Also, the strategy and partnerships for the Digitalization Roadmap should be selected and developed in the context of the capacity assessment. Finally, it is necessary to make investment decisions using business cases and to prioritize the work to be done on transformative use cases.

Competencies incorporate the principles of four types – talent, Agile working style, technology and data. Within the talent framework, digitization should become everyday IT, the skills required for digital roles and experience and the appropriate strategy should be defined.

Without a unified and complete picture of what is required to build a digital team, some important skills can be provided. Also, the data strategy, governance and operating model should be further clarified and strengthened.

As mentioned above, the digitization operating model is expected to cover the structural and application of new technologies and other areas. For this reason, taking into account the risks that digitization will create, companies should constantly focus on Cyber Security, which is an integral part of Digital Transformation. Within the digitalization initiative, the creation of appropriate skills in the field of Cyber Security and the creation of advanced standards, benefiting from experiences in this field, should be managed within the framework of the Information Security committee of

economic entities and the risk management system. In order to ensure information and cyber security, an appropriate action plan should be prepared in companies.

Oil and gas companies and pipeline operators must actively develop digital technologies and advanced digital analytics capabilities to maximize their revenue from midstream operations.

To achieve this, special attention should be paid to the following areas:

• To study the potential and feasibility of applying digital solutions in local pipelines;

• Improve processes and procedures related to pipelines to achieve digitization;

• To be equipped with the necessary devices to ensure the flow of information on the infrastructure;

• Prioritize digital and analytics-based management;

• Applying a consistent approach to group-wide digitization efforts.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ ЕКОСИСТЕМ ТА ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Ільїна М.В., *д.е.н., с.н.с., зав.відділу екосистемного оцінювання природно-ресурсного потенціалу*

Інституту демографії та проблем якості життя НАН України, м. Київ

Низка вітчизняних та закордонних методологічних підходів до визначення стану резилієнтності екосистем дає змогу здійснити оцінку їх спроможності протистояти можливим зовнішнім загрозам та викликам для окремих територій та регіонів України [1, 2]. Далі наведено результати оцінки резилієнтності для екосистем Черкаської області. Аналіз здійснено шляхом порівняння відносних показників стану екосистем у розрахунку на одиницю площі та кількість осіб, що проживають на території регіону. При цьому для України використано показник загальної площі 574 872 км^2, населення – 41 млн 365,3 тис. осіб, для Черкаської області – 27 777 км^2, населення – 1 млн 169,5 тис. осіб [3, 4].

За показники стану екосистем обрано кількість та площу заповідників і національних природних парків, обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, показники використання водних ресурсів, внесення добрив і застосування пестицидів для вирощування сільськогосподарських культур, утворення відходів та поводження з ними, лісозаготівлі, заходів захисту і відтворення лісів, а також витрат на охорону навколишнього природного середовища.

За кількістю заповідників та національних природних парків стан екосистем Черкаської області можна визначити як резилієнтний, оскільки в регіоні таких об’єктів у розрахунку на одиницю площі та населення більше, ніж у середньому по країні. Водночас слід відзначити занадто малу середню площу земель заповідників та національних природних парків – якщо середня площа одного такого об’єкта по країні складає 25 609 га, то для області – лише 6 671 га.

Станом на кінець 2022 р. якість атмосферного повітря у Черкаській області не становила загрозу резилієтності її екосистем. Так, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення загалом є меншими в розрахунку на одиницю площі та одну особу за більшістю аналізованих забруднюючих речовин та їхніх сполук. Зокрема, цей висновок вірний для діоксиду сірки, оксиду та діоксиду вуглецю, неметанових летких органічних сполук. Однак надмірними у порівнянні з середніми показниками по країні є викиди суспендованих твердих частинок, діоксиду азоту, метану і особливо – аміаку, обсяги викидів якого у 2021 р. в Україні загалом становили 17,6 т, а в Черкаській області – 5,9 т.

В цілому для Черкаської області показники використання води у розрахунку на одиницю площі не перевищують середні по країні. Водночас стан екосистем регіону можна вважати загрозливим для окремих показників, розрахованих на 1 особу. Наприклад, це стосується показників забору води з природних водних об'єктів та використання свіжої води. Показники обсягів внесення добрив і застосування пестицидів для вирощування сільськогосподарських культур у підприємствах Черкаської області свідчать про загрозливу для резилієнтності екосистем ситуацію. Відповідні показники суттєво перевищують середні по Україні в розрахунку на площу та населення. Наприклад, застосування пестицидів на 1 га посівної площі у діючій речовині складає для України 1,3 кг, а для Черкаської області – 1,4 кг.

За показниками утворення відходів та поводження з ними стан екосистем Черкаської області можна вважати цілком резилієнтним. Так, показник утворення відходів у розрахунку на 1 км^2 території регіону складає 53,7 т (в середньому по Україні – 801,9 т), а на 1 особу – 949 кг (в середньому по Україні – 11 074 кг). Цей висновок підтверджують відносні показники загального обсягу відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів.

Натомість за показниками охорони та використання лісових ресурсів стан екосистем Черкаської області не є резилієнтним. Так, практично за всіма видами порід обсяг заготівлі деревини перевищує середні показники по Україні. Особливо це стосується сосни і дубу. При цьому середня ціна реалізації одиниці лісової продукції для області є суттєво вищою за середню по Україні (1883,6 та 1651,7 грн за м^3 відповідно). Так само в області значно більше, ніж в середньому по регіонах України, реалізується ділового круглого лісу (4992 тис. м^3 в Україні загалом, з яких 245,1 тис. м^3 – лише в Черкаській області). Те саме стосується паливної деревини (8075,6 тис. м^3 та 510,9 тис. м^3 відповідно).

Аналіз показників діяльності щодо захисту лісів від шкідників і хвороб свідчить, що лісові господарства Черкаської області надають перевагу хімічним методам захисту перед біологічними, що не сприяє резилієнтності стану навколишнього природного середовища регіону. Низькі показники відтворення лісів, лісорозведення та лісовідновлення також не дають змоги очікувати посилення резилієнтності екосистем регіону у майбутньому. В частині лісогосподарських заходів показниками, що могли би свідчити про відносну резилієнтність стану лісових екосистем регіону, може бути лише невелика площа загиблих лісових насаджень (136 га проти 12 390 га загалом по країні) та доволі значна площа переведення лісових культур у вкриті лісовою рослинністю землі (1 837 га проти 38 460 га відповідно). Показники біологічного різноманіття регіону (зокрема, чисельність копитних тварин, хутрових звірів та пернатої дичини) в розрахунку на площу території регіону в цілому є співставними з аналогічними показниками країни в цілому.

Підвищенню рівня резилієнтності екосистем сприяють різноманітні заходи з охорони навколишнього природного середовища. Обсяги капітальних інвестицій на його охорону свідчать про можливості придбання необхідного устаткування і матеріалів, капітального ремонту та модернізації обладнання. Натомість поточні витрати необхідні для підтримання основних засобів природоохоронного призначення у належному стані. Загалом витрати на охорону навколишнього природного середовища складаються з відповідних поточних витрат та капітальних інвестицій. З огляду на показники витрат на охорону навколишнього природного середовища Черкаської області варто зробити висновок, що перспективи поліпшення стану довкілля регіону та, відповідно, підвищення резилієнтності екосистем, є незначними через вкрай малі видатки на охорону довкілля. На жаль, ці показники є значно нижчими за середні по Україні.

Висновки. Згідно з проведеним аналізом резилієнтність стану екосистем Черкаської області слід оцінювати як нижчу за середню по країні. Поодиноке перевищення середніх по країні показників якості стану довкілля є спорадичним та випадковим, і не забезпечує

належне збереження та відтворення ресурсів і функцій екосистем, що є запорукою їх резилієнтності. Наприклад, кількість заповідників та національних природних парків у регіоні в розрахунку на одиницю площі та населення є більшою, аніж у середньому по країні, однак на Черкащині такі об'єкти є значно меншими за площею. Про загрозливу для резилієнтності екосистем ситуацію свідчать показники обсягів внесення добрив і застосування пестицидів для вирощування сільськогосподарських культур у підприємствах області. Відповідні показники суттєво перевищують середні по Україні в розрахунку на площу та населення. Не є резилієнтним стан екосистем Черкаської області і за показниками охорони та використання лісових ресурсів. В цілому подальші перспективи поліпшення стану довкілля регіону та, відповідно, підвищення резилієнтності екосистем, є незначними через вкрай малі витрати на охорону навколишнього природного середовища, які є значно нижчими за середні по Україні.

Список використаних джерел:

1. Ільїна М.В. Диференціація локальної рекреаційної політики в рамках екосистемного підходу. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2022. 12 (31). С. 39-47. Режим доступу: https://doi.org/10.37100/2616-7689.2022.12(31).4. (дата звернення: 29.10.2023).

2. Ільїна М.В., Шпильова Ю.Б. Перспективи повоєнного розвитку громад і територій України. *Ефективна економіка*. 2023. № 5. Режим доступу: https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.3. (дата звернення: 29.10.2023).

3. Довкілля України. 2022: стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2023. 142 с.

4. Довкілля Черкащини за 2021 рік: стат. зб. / Головне управління статистики у Черкаській області. Черкаси, 2022. 18 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ АНТИКРИЗОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ

***Кузьменко В.О**. , студентка 2-го курсу магістратури*
***Череп А.В.,** д.е.н., проф.*
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

Російська агресія в Україні спричинила кризу, що досить негативно впливає на підприємства, повністю пошкоджені логістичні шляхи, порушена співпраця із зарубіжними партнерами, зруйновано об'єкти інфраструктури. Тому на разі українські підприємства навчаються пристосовуватися до нових обставин. Головною метою роботи кожного підприємства є отримання прибутку, тому досить важливо в сучасних обставинах розробити вірну фінансову стратегію.

Згідно визначення Азаренкової Г. М. Антикризова стратегія підприємства- це інструмент вирішення суперечності в процесі розвитку підприємства в умовах прояву кризи або її загрози, при дії кризоутворюючих чинників, на базі обмежених ресурсів [1].

Початок бойових дій на території України досить сильно вплинув на роботу підприємств. Багато підприємств було зруйновано або знаходяться під окупацією, також деякі не витримали економічної кризи та зачинилися. Також відбувся значний відплив працівників, через міграцію населення, впродовж півроку с початку військових дій мігрували 5,2 млн людей, на разі частина цих людей повернулися в Україну, але виїзд людей все одно продовжується.

Восени 2022 року російські війська почали обстрілювати енергетичну інфраструктуру, тим самим викликали масові відключення електроенергії по всій країні. Підприємства спочатку були повністю дестабілізовані та не могли функціонувати, але через деякий час вони пристосувалися до нових обставин [2].

Згідно з вищесказаним варто зазначити, що під час військового стану підприємства можуть зіштовхнутися з різними непередбачуваними обставинами, які можуть призвести до виникнення кризового стану на підприємстві або до його банкрутства. Тому важливо розробити ефективну фінансову стратегію на підприємстві.

Розробка антикризової фінансової стратегії для підприємства під час військових дій в Україні має свої власні особливості:

1. Під час організації робочого процесу досить важливо забезпечити безпеку працівників та майна, що може включати в себе створення планів евакуації, охоронних заходів і засобів безпеки.
2. Підприємство повинно ретельно планувати фінансові ресурси, створювати фінансові резерви
3. Для зменшення ризику втрат важливо розглядати можливості диверсифікації постачальників сировини та ринків збуту.
4. Забезпечення співпраці підприємства з урядом, прийняття участі в різних державних програмах.
5. Розробка фінансових стратегій на довгостроковий період, в тому числі на випадок руйнування підприємства або навпаки його відновлення.
6. Розробка нових продуктів, які б підлаштовувалися під попит споживачів, наприклад під час блекауту попит збільшився на генератори та повербанки, їх виробники завдяки цьому збільшили свій прибуток. Також під час бойових дій значно зріс попит на військову форму, дрони, автомобілі. Окрім цього великі підприємства також переорієнтували свою діяльність та почали виготовляти продукцію, що на разі використовується у військовій сфері.

Антикризова фінансова стратегія для підприємства в умовах військових дій є критично важливим інструментом для забезпечення стійкості та виживання. Забезпечення безпеки працівників та майна, ретельне планування фінансових ресурсів, диверсифікація та співпраця з урядом є ключовими аспектами успішної антикризової стратегії. Важливо пам'ятати, що кризові ситуації також можуть відкривати нові можливості для розвитку бізнесу, і підприємства повинні бути готові до їх використання.

Список використаних джерел:

1. Azarenkova H. M. The Financial Strategy of Anti-Crisis Management for an Entrepreneur in Modern Conditions of Operation. Business Inform. 2020. Vol. 12, no. 515. P. 465–470. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-465-470].
2. Чернишевич Д. Р., Жигалкевич Ж. М. Розвиток бізнесу під час воєнного стану. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 08 груд. 2022 р. – Київ, 2022. С.115-116

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЇ

Кузьменко В.О., *студентка 2-го курсу магістратури*
Кущик А.П., *к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування*
Запорізький національний університет

Українська економіка поступово адаптується до війни, але все одно на разі спостерігається ріст інфляції, зростання частки тіньової економіки, відплив кваліфікованих працівників та зменшення кількості підприємств та корпорацій.

В Господарському кодексі України сформоване поняття корпорації, корпорація- це договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації [1].

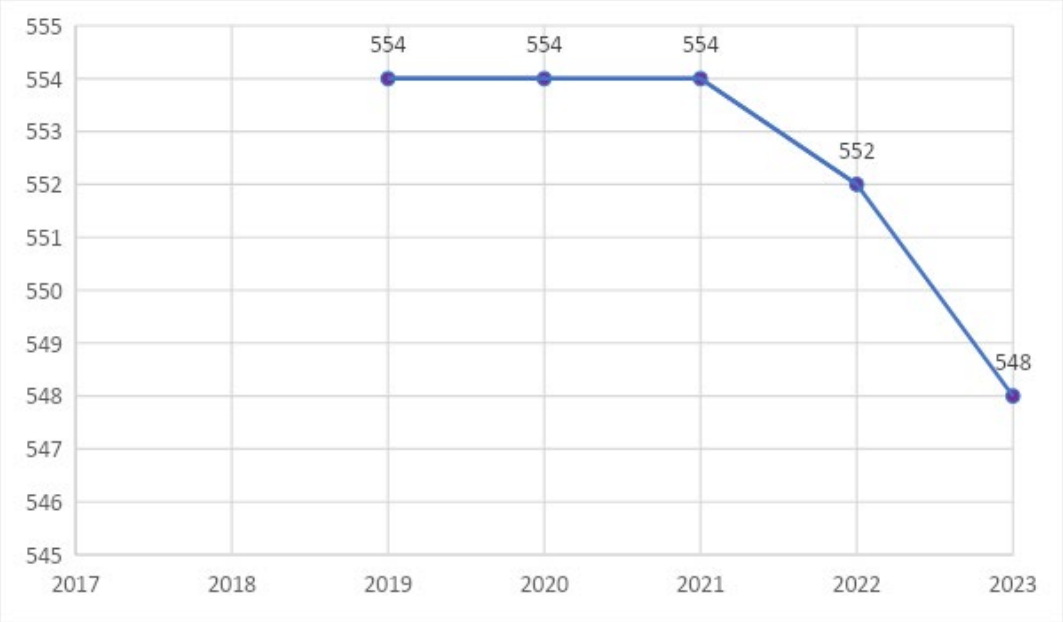

Рис.1 Кількість корпорацій в Україні за 2019-2023 рр.
Складено автором на основі: [2].

Аналізуючи рис.1 можна зробити висновок, що кількість корпорацій була стабільною протягом 2019-2021 рр, а ось впродовж 2022-2023 рр. Їх кількість зменшилася на 4, що може бути пов'язано із українською кризою через російське вторгнення.

Тому в сучасних умовах на підприємствах досить важливо запроваджувати або удосконалювати антикризове управління та його інструменти.

Згідно визначення Великої української енциклопедії, антикри́зове управління- це процес застосування комплексу взаємопов’язаних заходів, спрямованих на соціально-економічне оздоровлення фінансово-господарської діяльності індивідуального підприємця, підприємства, галузі, регіону, національної економіки [3].

Основними принципами за якими проводиться управління діяльністю корпорацій є:

- рання діагностика, яка дозволяє здійснити оцінку глибини кризової ситуації;
- пошук шляхів виходу із кризи, яка розробляє стратегічні та оперативні заходи;
- терміновість реагування на кризу;
- реалізація розроблених шляхів для подолання кризи та її наслідків;

- вихід підприємства із кризового стану [4].

Під час провадження антикризового управління досить важливо фактор інновацій, тому що вони дозволяють корпораціям швидко адаптуватися до цих змін, змінюючи свої продукти, послуги або процеси, щоб залишатися конкурентоспроможними. Також інновації можуть включати в себе нові методи аналізу ризиків, що допомагають ідентифікувати, оцінювати та управляти ризиками, пов'язаними з кризовими ситуаціями.

Тому при проведенні антикризового управління в корпораціях важливо також використовувати інноваційні антикризові інструменти:

1. Використання аналітичних інструментів, що дозволить організаціям аналізувати величезні обсяги даних для прогнозування ризиків і виявлення можливостей.
2. Використання фінтех-рішень, таких як криптовалюти, блокчейн або мікрокредитування, задля спрощення фінансування.
3. Розширення глобальних мереж співробітництва та партнерств.
4. Впровадження автоматизації на виробництві допоможе підвищити продуктивність та знизити ризики, пов'язані з людським фактором.
5. Використання інноваційних маркетингових інструментів, таких як інтернет-реклама, відеомаркетинг, віртуальна реальність та розширена реальність (AR), що посприяє збільшенню клієнтів.
6. Забезпечення інноваційних засобів для кіберзахисту важливо в умовах зростаючого ризику кібератак і порушень безпеки даних.

Ці інноваційні інструменти можуть бути ефективними в антикризовому управлінні та допомогти корпораціям адаптуватися до змін в умовах кризи, знижувати ризики та підвищувати стійкість бізнесу.

Отже, під час кризи корпораціям досить важливо використовувати антикризове управління в своїй діяльності, задля запобігання кризи або ж усунення її наслідків. Інструменти антикризового управління є досить різноманітними, включаючи інноваційні, що дозволять підприємствам прогнозувати ризики, знайти нові канали фінансування, розширити співробітництво, підвищити продуктивність та збільшити кількість клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV : станом на 8 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text
2. Офіційний сайт Державної служби статистика України.URL: https://www.ukrstat.gov.ua/.
3. Сафронова О. М. Антикризове управління. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/
4. Олійник Г. Антикризове управління діяльністю підприємства. Збірник державного університету «Житомирська політехніка»: матеріали міжнар. наук.-практ. конфе., м. Житомир. 2018. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/428.pdf.

СЕКЦІЯ 7

ДОСЛІДЖЕННЯ, ГРАНТИ ТА ПРОЄКТИ

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА БЕЗПЕКО-ОРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Гедлі-Данн С., *лектор із управління ризиками та стійкості, Факультет бізнесу та права, Школа стратегії, маркетингу та інновацій.*
Університет Портсмута, Портсмут, Велика Британія
Балан О.С., *д.е.н., професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування*
Шепель М.Є*., к. пед. наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування*
Балан А.А., *к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту*
Самарченко І.О.*, здобувач*
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

Працювати в умовах сьогодення для українських підприємств, а особливо критичної інфраструктури, є складним випробуванням. Під час воєнного стану організації переважно змінюють стиль управління та адміністрування на більш гнучкий, що допомагає подолати виклики часу, робити влучні управлінські рішення та швидко реагувати на мінливу ситуацію.

За даними Київської школи економіки, станом на 5 вересня 2022 року від початку війни росії проти України пошкоджено, зруйновано або захоплено окупантами щонайменше 412 підприємств та заводів. Більшість із них – великі промислові підприємства, розташовані на сході та півдні країни. Заводи, що вціліли або не зазнали ушкоджень, працюють із завантаженням на рівні 30-50% від своєї потужності або тимчасово зупинили діяльність [1].

Важливого значення для підприємств у нинішньому середовищі набувають актуальні проблеми введення швидких змін, щодо класичних систем менеджменту персоналу та запровадження новітніх моделей управління, стратегій та цілей, які направлені на збереження та розвиток потенціалу кадрового забезпечення підприємств. Але, водночас, необхідно визначити фактори впдиву на безпеко-орієнтоване управління ОКІ у період воєнного стану.

Так, за даними нашого дослідження проведеного у рамках програми Twinning R&I у Великобританії та Україні (twinningukraine.com) «Адміністрування кадрового складу підприємства та організацій критичної інфраструктури в умовах епідемії та воєнного стану», серед факторів середовища, зовнішнього які впливають на працездатність респонденти визначили: погода, війна, тривоги, війна, повітряні тривоги, дедлайни, підвищення вимог колектив, економічна нестабільність, Температура, вологість, шум, технологічний прогрес, природні катастрофи та кризи, демографічні зміни, конкуренція, фінанси, оклад, інфляція, соціум та події пов'язані з комунікаціями, якість інтернет-з'єднання, доступ до даних.

Під час анкетування респонденти оцінили рівень свого стресу від 1 до 10 (1 - психологічний стан є нормальним і дозволяє виконувати професійні завдання …. 10 - психологічний стан є тривожним і не дозволяє виконувати професійні завдання в повному обсязі. Ми отримали такі дані: 1 – 12%, 2 - 8,7%, 3 – 9,8%, 4 – 11,5%, 5 – 24%, 6 – 7,7%, 7 – 8,2%, 8 – 8,2%, 9 – 2,7%, 10 – 7,1% (Рис. 1).

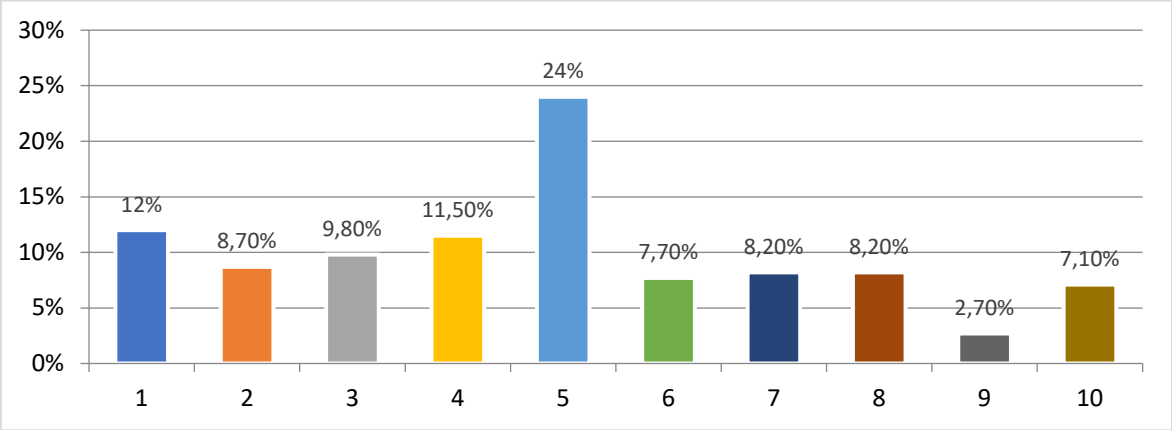

Рисунок 1 – Рівень стресу респондентів

Отже, як бачимо, рівень стресу більшості респондентів знаходиться на середньому (граничному) рівні (24%). Для тих у кого рівень стресу 6 – 10 не рекомендовано працювати, адже їх психічний стан впливає на якість роботи. Респондентам з високом рівнем стресу рекомендуємо звернутися за психологічною допомогою.

42% респондентів зазначило, що на їх ОКІ передбачена внутрішніми організаційно-розпорядчими документами можливість взаємообміну персоналом із подібними ОКІ. Респонденти, чиї ОКІ мали подібний досвід навели наступні приклади: передача тімлідерів для навчання меньш досвідчених робітників, прийшов співробітник з іншої організації, керівники домовляються між собою та працівником, з особистого досвіду прикладів немає, беремо закази, від заробітку беремо частину знаходимо новий офіс.

65,5% зазначили, що на їх підприємстві КІ впроваженв система якості. Серед стандартів система контролю якості на ОКІ респонденти назвали наступні: ISO 9001, міжнародні; не знають; немає; моніторинг звітів НСЗУ, щомісячний контроль виконання затверджених планів, обговорення проблемних питань на нарадах; SO17025, fssc22000 і т.і; стандарти, встановлені на підприємстві (згідно чинного законодавства); СОПи, чек-листи; Fssc 22000, iso17025, iso 22000, iso 9001; ISO 9001:2015 - міжнародний стандарт, який визначає вимоги до систем управління якістю;ISO 14001:2015 - міжнародний стандарт, який визначає вимоги до систем управління навколишнім середовищем;OHSAS 18001:2007 - міжнародний стандарт, який визначає вимоги до систем управління охороною праці та здоров'ям працівників.

На запитання чи вважають чи змінилась якість діяльності підприємства КІ було отримано такі відповіді: так; несуттєво; не сильно; щоденно працюємо над цим; погірнилась; не змінилась,все функціонує; так, через постійні обстріли росіян; так, не відповідально відносяться до своєї роботи, намагаються порушити закон, щоб зробити не чисті гроші.

Серед найімовірніших ризиків впровадження діяльності підприємством КІ респонденти назвали наступні: війна; бойові дії; економічні ризики; плинність кадрів; бюрократія; фінансові ризики; чрезмірне втручання з боку контролюючих органів; реформа

освіти; транспортні; природні; небажання молоді залишатися в сільській місцевості, відсутність фахівців-лікарів, та медсестер у деяких селах, зістарення колективу, професійне вигорання; неможливість реалізувати товар або послугу; реагування на зміни на ринку збуту; сплата комунальних платежів не вчасно споживачами; хвороби/ пірати/мобілізація; кібербезпека; не проводять підвищення кваліфікації наявних робітників, щоб покращити якість роботи та послуг,що в свою чергу не дає змогу приймати і обслуговувати більше людей; без стабільної діяльності буде велике гальмування фінансової сфери держави; нестабільність технологічних платформ; швидкий розвиток технологічних платформ КІ, що призведе до того, що використовувані платформи стануть застарілими або не будуть відповідати вимогам ринку; недостатня кваліфікація персоналу; велика конкурентність, знайти хорошу рекламу, показати себе, що ми кращі за інших; технологічні ризики (нестабільність технологічних платформ; недостатня кваліфікація персоналу).

Отже, визначені фактори нададуть можливість побудувати методологію взаємообміну персоналу з метою підвищення якості роботи, підтримки стрессостійкості та певного рівня ризику та безпеки підприємств КІ.

Визнання: Цей проект був здійснений завдяки програмі грантів для партнерства між Великою Британією та Україною у сфері наукових досліджень і розвитку, що фінансується Research England за підтримки Universities UK International та UK Research and Innovation.

Список використаних джерел:

1. Економічна правда. Війна і екомодернізація: чи можлива реформа промислового забруднення в Україні [Електронний ресурс] / Економічна правда // Економічна правда. – Режим доступу: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/13/692591/ (дата звернення: 09.11.2023). – Назва з екрана.

2. Балан О.С., Балан А.А., Самарченко І.О. Аналіз стану та рекомендації щодо покращення кадрового резерву на підприємствах та організаціях критичної інфраструктури України: Аналітичне дослідження. Одеса-Портсмут: Одеська політехніка; Університет Портсмуту, 2023. 91 с.

РОЛЬ ЖІНОЧОГО МАЛОГО БІЗНЕСУ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Гаррі М., *старший викладач, Факультет бізнесу і права, Школа стратегій, маркетингу та інноваційУніверситет Портсмута, Портсмут, Велика Британія*
Балан О.С., *д.е.н., професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністування*
Шепель М.Є*., к. пед. наук, доцент кафедри публічного управління та адміністування*
Брадул К.С., *здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, кафедра кафедри публічного управління та адміністування*
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

Військове вторгнення Російської Федерації на територію незалежної демократичної України докорінно змінило усі сфери життя. Через військову агресію Росії постраждало багато суб'єктів господарювання та установ, які забезпечували життєдіяльність країни. Від вторгнення також постраждав і малий бізнес як частина економічної системи країни. Багато малих підприємств через військову агресію були закриті, інші релаковані або змінили вид діяльності. Проте ми можемо спостерігати й позитивну тенденцію – із серпня 2022 року по вересень 2023 року кількість малих підприємств зросла з 132 тисяч до більше ніж 465 тисяч [1], [2].

Але у зв'язку з бойвоими діями кількість жінок на керівних посадах збільшується, адже керівники-чоловіки вступають до лав Збройних Сил України, ТРО та інших бойових підрозділів.

Сьогодні важко передбачити, як малі підприємства, якими керують жінки, працюватимуть у післявоєнний період, але, на наш погляд, вони матимуть вплив на повоєнне відновлення територіальних громад України.

Таким чином, метою даного дослідження є визначити роль жіночого малого бізнесу у післявоєнному відновленні територіальних громад України.

Станом на березень 2023 року всього з початку 2023 року вже зареєстровано 36 892 суб'єкти малого підприємництва, з яких 51%, або 18 776 створено жінками. Частка жінок, які відкривають малий бізнес, зростає з 2017 року. Жінки-підприємці відкрили 51% нових бізнесів у 2020 – 2021 роках, але повномасштабне вторгнення дещо відкинуло цей показник. Загалом протягом 2022 року жінки зареєстрували понад 93 тисячі малих підприємств і це 48% від загальної кількості нових малих підприємств [3].

Отже, дані щодо кількості зареєстрованих малих підприємств чоловіками та жінками в Україні також свідчать про відносну рівність відкриття бізнесу чоловіками та жінками (з відхиленням 1-2% у володінні бізнесом у різні роки чоловіками чи жінками). Але водночас ці дані не враховують відтік чоловіків-бізнесменів на війну і, як наслідок, переорієнтацію частини бізнесу на своїх дружин.

Сьогодні жінка-підприємець як ніхто інший потребує консультування із питань використання стратегії бізнес співпраці, розподіленого виробництва. Захист бізнесу буде можливим за широкого впровадження електронного урядування. Просування продукції можливе за впровадження штучного інтелекту в соціальних мережах.

Реалізація запропонованих ідей можлива за рахунок створення на базі кафедри публічного управління та адміністрування хабу для жінок-підприємців, де вони зможуть обмінюватися своїми ідеями; проходити курси для жінок-початківців фізичних осіб-підприємців; обговорювати свої ідеї із представниками керівництва територіальних громад.

Заради цього кафедри публічного управління та адміністрування Національного університету «Одеська політехніка» розробляє проект створення хабу для жінок-фізичних осіб-підприємців в рамках , де вони зможуть обмінюватися своїми ідеями. Дана ідея

реалізовується завдяки програмі Twinning R&I у Великобританії та Україні (twinningukraine.com) “МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ”.

Створення хабу для жінок-підприємців на місцевому, національному та глобальному рівнях може допомогти майбутнім жінкам-підприємцям бути в курсі тенденцій на світовому ринку та спілкуватися з досвідченими жінками-підприємцями в усьому світі, передачі технологій та навчанню персоналу для входу у різні для жінок-підприємців сектори промисловості, що у свою чергу відіграє важливу роль у відновленні територіальних громад України.

Дані, отримані в рамках нашого грантового дослідження, свідчать, що 40,5% підприємців вважають, що логістичні хаби допоможуть розвитку бізнесу громади, 21,6% вважають, що це не матиме сенсу, інші 37,8% вагаються. Для більшої наочності подаємо дані на малюнку 1.

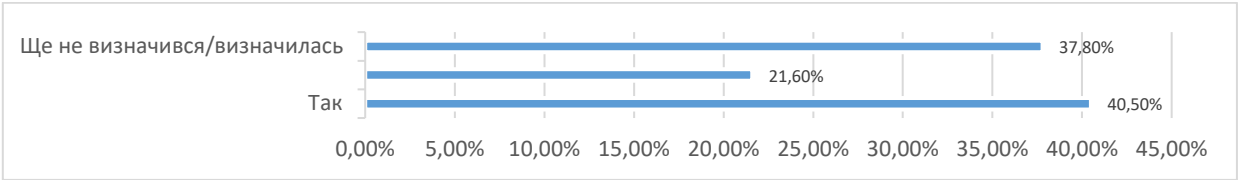

Рис.1 Відкриття логістичних центів в територіальних громадах

Згідно з даними нашого дослідження в рамках гранту (куди входять і чоловіки) 59,1% респондентів хотіли б пройти курси з розвитку підприємницьких навичок, а 24,8% вагаються. Для кращої наочності наводимо дані на у вигляді малюнку 2.

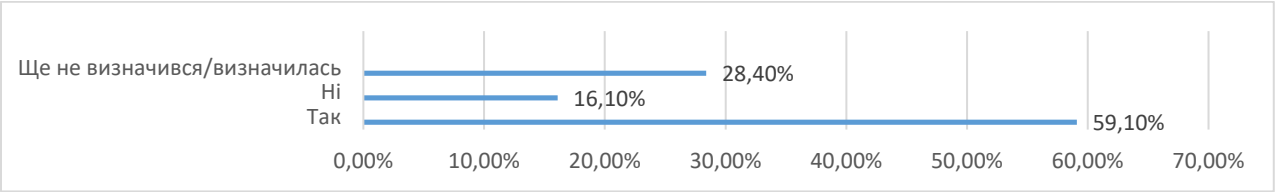

Рис.2 Необхідність курсів підприємництва

У післявоєнний період у створенні жіночого малого бізнесу в будь-якій сфері необхідно використовувати обережний і структурований підхід, заснований на технологічних інноваціях і методології.

Жіночий малий бізнес може стати важелем післявоєнного відновлення української економіки. У розвитку жіночого малого бізнесу були виділені такі цілі, як масштабування, збільшення клієнтської бази, збільшення прибутку, залучення інвестицій, франшиза.

Створення інноваційних освітніх хабів для індивідуальних консультацій жінок-підприємців, де вони зможуть обмінюватися своїми ідеями, знайомитися з новітніми технологіями саме на базі політехнічних закладів дозволить підтримувати та розвивати такі підприємства.

Визнання. Цей проект став можливим завдяки програмі Twinning R&I у Великобританії та Україні, що фінансується Research England за підтримки Міжнародних університетів Великобританії та UK Research and Innovation

Список використаних джерел

1. Opendatabot. Бізнес у війну: 202 тисячі фопів за рік – Опендатабот [Електронний ресурс] / Opendatabot // Опендатабот. – Режим доступу: https://opendatabot.ua/analytics/fops-per-waryear
2. Opendatabot. Рекордну кількість нових справ українці відкрили у вересні – Опендатабот [Електронний ресурс] / Opendatabot // Опендатабот. – Режим доступу: https://opendatabot.ua/analytics/fop-records-september
3. Opendatabot. Кожен другий малий бізнес в Україні відкривають жінки – Опендатабот [Електронний ресурс] / Opendatabot // Опендатабот. – Режим доступу: https://opendatabot.ua/analytics/businesswom
3. Балан О.С., Гаррі М., Шепель М.Є., Балан А.А., Добрянська Н.А., Брадул К.С. Механізми розвитку малого підприємництва в контексті забезпечення національної безпеки та післявоєнного відновлення територіальних громад України: Аналітичне дослідження. Одеса-Портсмут: Одеська політехніка; Університет Портсмуту, 2023. 66 с.

THE IMPORTANCE OF DIGITAL LEARNING TOOLS IN UKRAINIAN VETERANS' ADAPTATION TO SOCIAL LIFE

Christopher Morris, *Teaching Fellow, PME, School of Strategy, Marketing and Innovation: professional military education, University of Portsmouth, Portsmouth, UK*
Oleksandr Balan, *DSc in Economics, Professor, Head of the Department.*
Maryna Shepel*, PhD in Pedagogy, Associate Professor,*
Denis Savchenko*, Bachelor's Degree Student,*
Department of Public Management and Administration, Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine

Since 2014 Ukrainian society has faced previously unknown challenges after the beginning of the war in the east of our country. According to the data of the Ministry of Veterans Affairs of Ukraine [1], there are currently 670 458 combatants and war veterans in Ukraine, 30 650 of which are from the Odesa region. One of the main challenges caused by the war for Ukrainian society is the veterans' full adaptation to civilian life, as it is known that during this period there is a change of roles in society in general, and in families in particular. Thus, it is necessary to think about building a system of the veterans' adaptation in war and post-war periods, as after demobilization, they face challenges related to the lack of a built-in system of physical and psychological recovery, resocialization, education and retraining, access to the public administration system, and financial support.In our opinion, education and professional development will play a key role in the post-war recovery of Ukraine's territories and the veterans' adaptation to technological changes and the labour market.

Individuals (veterans) have the right to social and professional adaptation. The professional adaptation of physically challenged people as a result of the war is organized in accordance with the recommendations of the Medical and Social Expert Commission, defined in the individual rehabilitation programme. Veterans' vocational training can be implemented in full-time, evening (shift), part-time, distance, and external forms of training, with or without separation from production, and according to individual training plans.

The COVID-19 pandemic and the war have shifted us to digital learning. Of course, it has its advantages and disadvantages. In this piece of research, we will talk about its advantages as one of the means of Ukrainian veterans' adaptation to social life using its tools.

In the framework of UK-Ukraine twinning grants scheme (Project UUT06 "Digitisation as a Means of Improving Accessibility of Higher Education to Ukrainian Veterans") we have done the research that has revealed the most effective forms of study among the veterans. So, 48,2% of the respondents considered online form the most effective, 34.2% preferred hybrid formats, and 16.2% - spoke in favour of physical presence with the lecturer in the same room (Fig 1).

But to our great sorrow, the level of familiarity with learning platforms showed a negative result. Unfortunately, the majority of respondents are not familiar with any platform (65.5%). Among the most common, they name Prometheus (18.4%), Udemy (11%), and Coursera (7%) (Fig. 2)

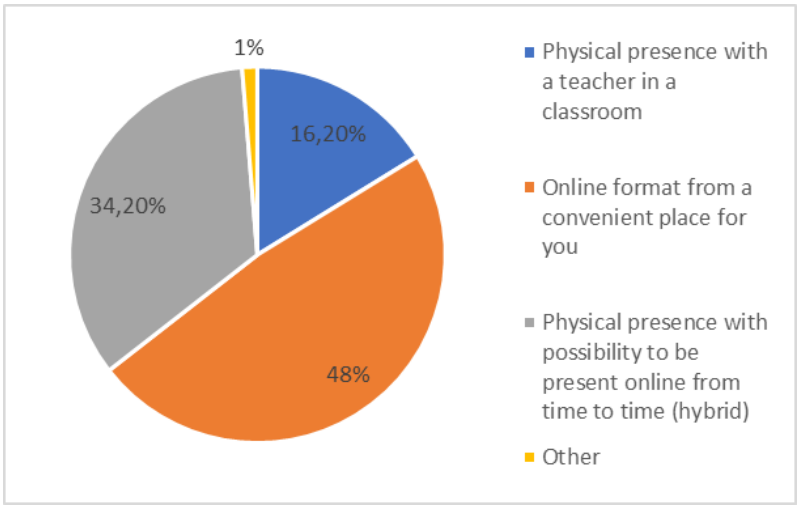

Figure 1 − Forms of education that are effective in the ways of organizing education

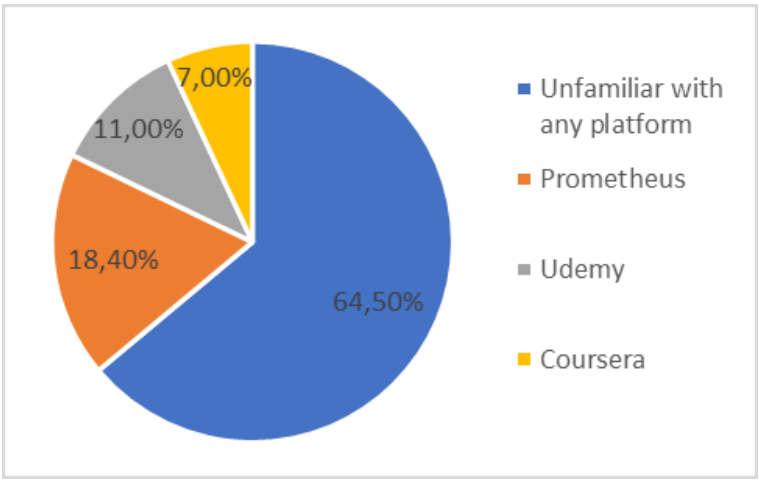

Figure 2– The Level of Familiarity with Learning Platforms

As for video conferencing platforms the most popular are most popular are Zoom (71.1%), Skype (53.9%), Google Meet (29.4%). (Fig 3)

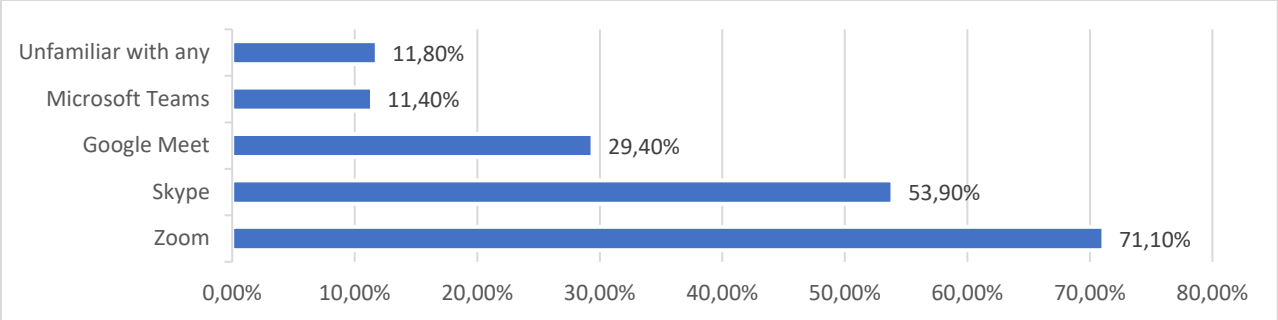

Figure 3 – The Level of Familiarity with Video Conferencing Platforms

Unfortunately, the majority of respondents are not familiar with mobile apps that can be used in the learning process (64%). The Duolingo application is the most famous (26.3%) (Fig 4)

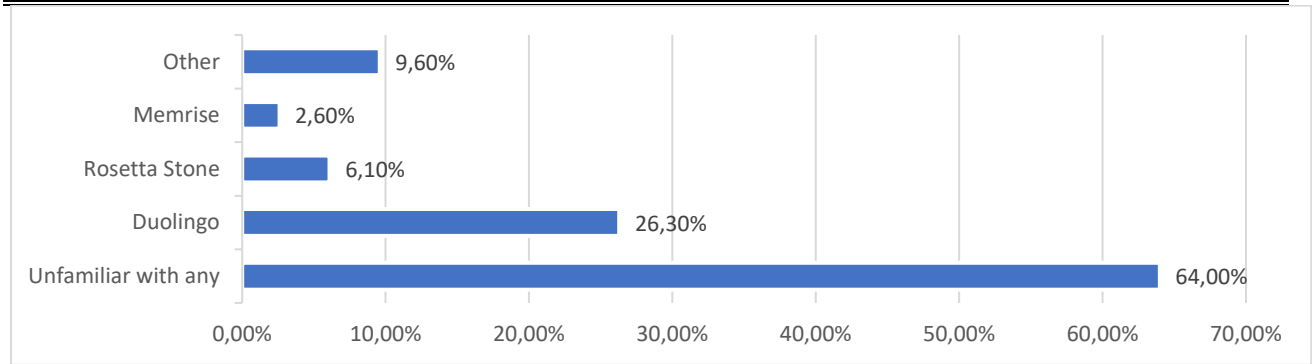

Figure 4 - Level of familiarity with mobile applications

As we can see, our respondents have average knowledge about digital learning tools. So, it is necessary to popularise such tools among the veterans as in their readaptation to social life digital learning tools can be a very powerful source for self-development, a kind of distraction and shift to something new.

Acknowledgment: The UK-Ukraine R&I twinning grants scheme (https://www.twinningukraine.com) is a program aimed at fostering partnerships between the United Kingdom and Ukraine in the field of scientific research and development. This initiative is funded by Research England with the support of Universities UK International and UK Research and Innovation. The program is coordinated by the President of Ukraine's Fund for Education, Science, and Sports (https://presidentfund.gov.ua).

References

1. Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України [Електроний ресурс]: Міністерство у справах ветеранів України. – Режим доступу : https://data.mva.gov.ua/
2. Balan O.S. Digital Learning Tools as a Means of Ukrainian Veterans' Readaptation to Social Life / O.S. Balan, M.Ye. Shepel, Ch. Morris // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2023. – № 4 (68). – С. 5-18. – Режим доступу до журн. https://economics.net.ua/files/archive/2023/No4/5.pdf. DOI: 10.15276/ETR.04.2023.1. DOI: 10.5281/zenodo.8432893.
3. Balan O., Morris C., Shepel M., Balan A., Savchenko D., Samarchenko D. (2023). Digitisation Tools as a Means of Increasing the Accessibility Level to Veterans' Quality Education and Successful Adaptation: Analytical research. Odesa-Portsmouth: Odesa Polytechnic; University of Portsmouth, 48 p.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: ЗМІСТОВНО-ЦІЛЬОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СКЛАДОВІ

С.О. Нейков, *кандидат економічних наук, в.о. проректора*

Одеський інститут підприємництва та права

Державне регулювання інноваційного розвитку є складним і багатоаспектним процесом, що передбачає створення сприятливих умов для реалізації науково-технічного потенціалу країни. У сучасних умовах глобалізації та технологічної конкуренції роль держави у стимулюванні інноваційних процесів стає ключовою. Вона виконує функцію каталізатора інноваційного розвитку, забезпечуючи формування стратегічного бачення, нормативно-правової бази та інституційних механізмів підтримки інноваційної діяльності.

Змістовно-цільова характеристика державного регулювання інноваційного розвитку демонструє взаємозв'язок між його призначенням, завданнями та складовими. Методом є створення сприятливих умов для технологічного прогресу та підвищення конкурентоспроможності економіки. Для її досягнення виконується завдання, таке як стимулювання інвестицій у дослідження, підтримка інноваційної інфраструктури та розвиток людського капіталу. Основні складові – нормативно-правові механізми, фінансові інструменти та організаційні заходи – реалізують ці завдання, забезпечуючи комплексний підхід до формування інноваційної екосистеми. Тобто *змістовно-цільова характеристика державного регулювання інноваційного розвитку полягає у визначенні його мети, завдань та цілей, основних складових, які разом є інтегрованою системою, спрямованою на досягнення стратегічних цілей інноваційного розвитку.*

Основною метою державного регулювання інноваційного розвитку є підвищення конкурентоспроможності національної економіки через впровадження інновацій у виробництво, управління, соціальну сферу та екологічну безпеку.

Це завдання реалізується через *систему цілей*, які включають:

1. Створення інноваційної інфраструктури: забезпечення умов для функціонування наукових парків, бізнес-інкубаторів, технополісів, що сприяють генерації ідей та їх комерціалізації.
2. Розвиток людського капіталу: підготовка кадрів для роботи в інноваційній економіці, підвищення рівня освіти та професійної підготовки.
3. Стимулювання інноваційної активності підприємств: фінансова, податкова та інша підтримка компаній, що впроваджують інноваційні рішення.
4. Інтеграція у глобальний інноваційний простір: сприяння міжнародній науково-технічній співпраці та трансферу технологій.
5. Державне регулювання також має забезпечити баланс між економічними, соціальними та екологічними аспектами розвитку, створюючи умови для сталого зростання.

Основними складовими державного регулювання інноваційного розвитку є:

- нормативно-правова база. Створення та вдосконалення законодавчих актів, що визначають правові основи функціонування інноваційної системи, зокрема закони про

інтелектуальну власність, науково-технічну діяльність, державно-приватне партнерство тощо;

- фінансова підтримка. Держава забезпечує пряме та непряме фінансування інноваційних проектів через державні гранти, пільгові кредити, інвестиційні фонди, податкові стимули. Також важливим є залучення приватного капіталу через механізми державно-приватного партнерства;
- інституційне забезпечення. Державні органи управління, агенції з розвитку інновацій, науково-дослідні установи та освітні заклади формують інфраструктуру, необхідну для реалізації інноваційної політики. Значну роль відіграють також громадські організації та бізнес-асоціації;
- інформаційно-аналітична підтримка. Моніторинг, аналіз та прогнозування тенденцій інноваційного розвитку, створення інформаційних баз даних, що сприяють прийняттю обґрунтованих управлінських рішень;
- механізми стимулювання. Це можуть бути податкові пільги, програми субсидій, конкурси наукових розробок, а також заохочення малого та середнього бізнесу до участі в інноваційних проектах;
- міжнародна співпраця. Забезпечення інтеграції у світові інноваційні мережі через участь у міжнародних програмах, таких як Horizon Europe, обмін досвідом та запозичення найкращих практик.

Узагальнюючи наведене, можна стверджувати, що ефективне державне регулювання інноваційного розвитку вимагає системного підходу, що поєднує стратегічне планування, адекватну нормативно-правову базу, фінансові інструменти підтримки, інституційне забезпечення та активну взаємодію із бізнесом і громадянським суспільством.

Умовою успіху державного регулювання інноваційного розвитку є:

- чітке визначення пріоритетів,
- орієнтація на довгострокові цілі,
- використання сучасних управлінських технологій.

Такий підхід сприятиме формуванню інноваційної економіки, здатної забезпечити сталий розвиток України в умовах глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Малін О.Л. Парадигмальні зміни економічного розвитку та державне регулювання економіки. Інфраструктура ринку. 2016. № 2. С. 426-430. URL: http://market-infr.od.ua/uk/2-2016. (дата звернення 30.06.2020).
2. The system of evaluation efficiency of the strategy of sustainable development of the enterprise in the decentralization condition / I. Britchenko, S. Filyppova, L. Niekrasova, O. Chukurna, R. Vazov //«Икономически изследвания (Economic Studies)» : Ин-т за икономически изследвания при БАН, София. – 2022. – Vol. 31 (1). – P. 118–138. – Режим доступу до журн.: https://www.iki.bas.bg/Journals/EconomicStudies/2022/2022-1/07_Britchenko-3.pdf
3. Filyppova S.V., Diego Vazquez-Brust, Chris Simms, Cherkasova S.O., Oborska H.H., Vugelman P.V. (2023). The main prerequisites, obstacles, driving forces, incentives and tools for the formation of inclusive social responsibility in the innovation process of stakeholders: the view of politicians, scientists, educators : Analytical research. Odesa-Portsmouth: Odesa Polytechnic; University of Portsmouth, 35 p. https://economics.net.ua/files/analytics/01_UUT10-E.pdf
4. Strategic priorities for reinforcing the competitiveness of Ukraine in the context of the European Integration / S. V. Filyppova, M. M. Kochevoi, V. D. Androsenko // ЕКОНОМІКА: реалії часу = ECONOMICS: time realities [Електрон. ресурс]. –

Одеса, 2019. – № 1 (41). – С. 57–65. – Режим доступу до журн. : https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No1/57.pdf.

5. Теоретико-методичні складові розвитку інноваційної економіки та інвестицій : монографія / П. Т. Бубенко, О. В. Димченко ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 232 с.